

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮХИЙН ТАЙЛАН (2014 он)

Хянан тохиолдуулсан:

Д.Эрдэнэчулуун /Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн/
Т.Мэндсайхан /Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга/
Н.Ганбаатар /Хууль зүйн үйлчилгээний хэлтсийн дарга/

Эмхтгэсэн:

Д.Одхүү /Дотоод ажил хариуцсан ахлах референт/
О.Одгэрэл /Хууль зүйн асуудал хариуцсан ахлах референт/

Эхийг бэлтгэсэн:

С.Сэр-Од

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба

“Уран Гар Пресс” ХХК-д хэвлэв.

АГУУЛГА

I БҮЛЭГ

Удиртгал

Нэг. Шүүхийн захиргааны удирдлага

1.1. Шүүхийн захиргааны байгууллага	11
• Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилт	11
• Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, түүний үйл ажиллагаа	12
• Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба	17
• Шүүхийн тамгын газар	19
1.2. Шүүхийн захиргааны бодлого боловсруулалт, төлөвлөлт	22
• Удирдлага, зохион байгуулалт	23
• Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ	25
1.3. Хэргийн хөдөлгөөний удирдлага	29
• Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторинг	29
• Хэргийн хөдөлгөөний нэгдсэн стандарт, түүний мөрдөлт	31
• Хэргийн хөдөлгөөний мэдээллээр олон нийтийг хангах	32
1.4. Шүүхийн програм хангамж, мэдээллийн технологи	32
• Програм хангамж	32
• Техник хангамж	34
• Сүлжээ	34
1.5. Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал	35
• Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал	35
• Кибер аюулгүй байдал	36
1.6. Шүүхийн архивын үйл ажиллагаа	36
1.7. Эрх зүйн маргааныг шүүхийн бус аргаар шийдвэрлэх ажиллагаа	38
1.8. Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгч	41
1.9. Дүн шинжилгээ	41

Хоёр. Шүүхийн хүний нөөцийн удирдлага

2.1. Хүний нөөцийн судалгаа, төлөвлөлт, бодлого хэрэгжилт	43
• Шүүгчийн хүний нөөцийн судалгаа, төлөвлөлт	43
• Шүүхийн захиргааны ажилтны судалгаа, төлөвлөлт	47
2.2. Шүүгч, ажилтны нийгмийн хамгаалал	49
2.3. Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны эрх ашгийг хамгаалах	51
2.4. Шүүгчийн сонгон шалгаруулалт, томилгоо	53
2.5. Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй, сахилга, хариуцлага	57
• Шүүгчийн ёс зүй, сахилга хариуцлага	57
• Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй, сахилга хариуцлага	61
2.6. Дүн шинжилгээ	62

Гурав. Шүүхийн санхүү, хөрөнгө оруулалтын удирдлага

3.1. Шүүхийн төсвийн хуваарилалт, зарцуулалт	64
3.2. Шүүхийн дэд бүтэц, хангамж үйлчилгээ, худалдан авах ажиллагаа	69
3.3. Шүүхийн 2015 оны төсөв, хөрөнгө оруулалт	73

3.4. Дүн шинжилгээ	76
Дөрөв. Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалт	
4.1. Шүүхийн судалгаа	77
4.2. Шүүхийн мэдээлэл, номын сан	79
• Шүүхийн мэдээлэл	79
• Номын сан	80
• Хэвлэн нийтлэх	81
4.3. Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт	82
• Шүүгчийн сургалт	83
• Шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт	84
• Гадаад сургалт	86
4.4. Дүн шинжилгээ	88
Тав. Шүүх ба олон нийт	
5.1. Шүүхийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагаа	89
5.2. Нээлттэй шүүх	93
5.3. Шүүх ба олон нийтийн харилцаа	94
5.4. Шүүхийн талаархи олон нийтийн санаа бодол, иргэдийн үнэлэмж	95
5.5. Дүн шинжилгээ	97
Зургаа. Шүүхийн гадаад харилцаа, хамтын ажиллагаа	
6.1. Гадаад харилцааны бодлого, шийдвэр	97
6.2. Гадаад хамтын ажиллагаа	98
• Гадаад улсын ижил төстэй байгууллагуудын хамтын ажиллагаа	98
• Олон улсын байгууллагуудын хамтын ажиллагаа	101
• Бусад хамтын ажиллагаа	104
6.3. Дүн шинжилгээ	105
Долоо. Шүүх эрх мэдлийн бусад байгууллага, өөрөө удирдах ёсны байгууллагын хамтын ажиллагаа	
7.1. Хуулийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа	106
7.2. Монголын Хуульчдын холбоо	107
7.3. Монголын Шүүгчдийн холбоо	108
Найм. Дотоод аудит	
8.1. Санхүүгийн үйл ажиллагааны дотоод хяналт, шалгалт	109
8.2. Дүн шинжилгээ	110
Ес. Нэгдсэн дүн шинжилгээ, цаашдын зорилт	111
Арав. Хавсралт	113

II БҮЛЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮН ТАСЛАХ АЖИЛЛАГААНЫ ТАЙЛАН

Нэг. Хураангуй

1.1. Анхан шатны шүүх	165
1.2. Давж заалдах шатны шүүх	166
1.3. Хяналтын шатны шүүх	167

Хоёр. Эрүүгийн хэрэг

2.1. Анхан шатны шүүх	169
2.2. Давж заалдах шатны шүүх	175
2.3. Хяналтын шатны шүүх	177

Гурав. Иргэний хэрэг

3.1. Анхан шатны шүүх	179
3.2. Давж заалдах шатны шүүх	183
3.3. Хяналтын шатны шүүх	185

Дөрөв. Захиргааны хэрэг

4.1. Анхан шатны шүүх	187
4.2. Давж заалдах шатны шүүх	191
4.3. Хяналтын шатны шүүх	193

Тав. Шүүн таслах бусад ажиллагаа

5.1. Сэжигтнийг баривчлах арга хэмжээ	195
5.2. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ	196
5.3. Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан, ялаас чөлөөлсөн байдал	197
5.4. Захиргааны зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн ажиллагаа	198

Зургаа. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа	200
--	-----

Долоо. Шүүхийн үйлчилгээ	201
--------------------------------	-----

Найм. Дүн шинжилгээ

8.1. Шүүхийн шийдвэрийн чанар, тогтвортой байдал	202
8.2. Шүүгчийн хэргийн ачаалал	207

Ес. Үнэлгээ, мониторинг	211
-------------------------------	-----

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛАЛ

ШЕЗ	Шүүхийн ерөнхий зөвлөл
УДШ	Улсын дээд шүүх
ХЗЯ	Хууль зүйн яам
УЕПГ	Улсын Ерөнхий прокурорын газар
ДЗШ	Давж заалдах шат
ЗХАШ	Захиргааны хэргийн анхан шат
ИХАШ	Иргэний хэргийн анхан шат
ЭХАШ	Эрүүгийн хэргийн анхан шат
ИХДЗШ	Иргэний хэргийн давж заалдах шат
ЭХДЗШ	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шат
СД	Сум дунд
МХХ	Монголын Хуульчдын холбоо
ШСМСХ	Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэн
ГОУХАН	Германы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг
ЕСБХБ	Европын Сэргээн Босголт, Хөгжлийн Банк
ШМХ	Шүүхийн мэргэшлийн хороо
ШЁЗХ	Шүүхийн ёс зүйн хороо

**МОНГОЛ УЛСЫН
ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ
ЗӨВЛӨЛИЙН ТАЙЛАН
(2014 он)**

УДИРТГАЛ

“Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 оны тайлан”, “Шүүхийн шүүн таслах ажлын 2014 оны тайлан”-г Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.8, 18.1.9 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид танилцуулах, бүх шатны шүүхэд хүргүүлэхээр эмхтгэн толилуулж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 2014 онд Шүүхийн тухай багц хуулийг бүх шатны шүүх, холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, шүүхийн хүний нөөцийг шинэчлэх, шүүгчийн үр нөлөөтэй, бүтээмжтэй хариуцлагатай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн ажиллалаа.

Тодорхой төрлийн эрх зүйн маргааныг эвийн журмаар, шуурхай, зардал багатай шийдвэрлэх зорилгоор анхан шатны 33 шүүхэд 43 эвлэрүүлэн зуучлагч сонгон ажиллуулсан нь шүүхийн ажлын ачааллыг бууруулж, нийгэмд эвлэрэл, зохицлыг бүрдүүлсэн үр дүнтэй ажил боллоо.

Шүүхийн 4701 иргэдийн төлөөлөгч сонгон бүртгэснээр Шүүхийн Иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль хэрэгжих нөхцөлийг бүрдүүлэв. Шүүн таслах ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор Тахарын алба 79 шүүхийн 43 албан байрыг хамгаалалтад шилжүүлэн авч, шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг ханган ажиллаж байна.

Шүүхийн багц хуульд тусгагдсан нарийвчилсан зохицуулалт бүхий 28 дүрэм, журам түүнчлэн “Шүүхийн шинэ менежмент хөтөлбөр”, “Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх хөтөлбөр”, “Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр”, “Шүүх ба олон нийт хөтөлбөр”, “Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны хөтөлбөр”, “Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр”-ийг батлан мөрдүүлж эхэлсэн нь шүүхийн хөгжлийн стратеги, хүрэх үр дүнг тодорхойлсон, шүүгч, ажилтны ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангахад чиглэсэн дунд болон богино хугацааны бодлогын баримт бичигтэй болов.

Мэдээллийн технологид суурилсан нээлттэй, ил тод, шуурхай, хүртээмжтэй “Цахим шүүх” байгуулах нөхцөлийг бүрдүүлж бүх шатны шүүхийг “Шүүхийн дата төв”-тэй шилэн кабелийн сүлжээнд холбосноор шүүхийн мэдээллийн технологийн дэд бүтэц бүрдэж иргэний болон захиргааны хэргийн хөдөлгөөнийг удирдах, хянан шийдвэрлэх ажиллагааны онцлогийг тусгасан нэгдсэн системийг нэвтрүүллээ.

Бүх шатны шүүхийн байршил, шүүх хуралдааны тов, гаргасан шийдвэр, нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр, тэмдэгтийн хураамжийн хэмжээ гэх мэт бусад мэдээллийг сонирхсон иргэд Интернэт, ухаалаг утас, таблет ашиглан “shuukh” аппликэйшн-аас авах боломжоор хангагдлаа.

Улсын Их Хуралд шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг шууд өргөн мэдүүлж, шүүгчийн цалингийн санг 15 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, Шүүхийн төсвийг Монгол улсын нэгдсэн төсвийн 0.83 хувьтай тэнцэх хэмжээнд хүргэсэн нь шүүх, шүүгчийн эдийн засгийн баталгааг хангахад чиглэсэн бодит ажлууд болсон.

Шүүх хуралдааны 99 танхимд дуу болон дүрс бичлэгийн тоног төхөөрөмж суурилуулснаар шүүх хуралдааны үйл явц олон нийтийн хяналтад орж, иргэдийн гомдол, саналыг бодитойгоор судлан, шийдвэрлэх, шүүгч, ажилтнуудын хариуцлага, харилцаа хандлага сайжрах нөхцөл

бүрдлээ.

Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтыг цахим программын тусламжтайгаар явуулж анхан болон давж заалдах шатны Ерөнхий шүүгчээр 74 хуульчийг, анхан шатны шүүхийн шүүгчээр 63 хуульчийг сонгон шалгаруулж Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлж томилуулав. Мөн 41 шүүхийн тамгын газрын даргыг шинэчлэн томилсноор шүүх, шүүхийн захиргааны хүний нөөцөд дорвитой сэлгэлт бий боллоо.

Цаашид дунд болон богино хугацааны бодлогын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх замаар шүүхэд шинэ менежментийг бий болгох шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах, шүүгчийн ёс зүй, хариуцлагыг дээшлүүлэх, нийгэмд шударга ёсыг төлөвшүүлэхэд үндсэн үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх болно.

ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛ

НЭГ. ШҮҮХИЙН ЗАХИРГААНЫ УДИРДЛАГА

1.1. Шүүхийн захиргааны байгууллага

• Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилт

Шүүхийн шинэчлэлийн хүрээнд Улсын Их хурлаас батлагдсан Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийг удирдлага, зохион байгуулалтаар хангах, хэргийн хөдөлгөөний удирдлага, шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааны нарийвчилсан зохицуулалтыг бий болгох, шүүхийн санхүү, хүний нөөцийг бүрдүүлэх, дэд бүтцийг хөгжүүлэхэд шүүхийн захиргааны байгууллага гол анхаарлаа хандууллаа.

Шүүхийн мэргэшлийн хорооны гишүүд томилогдсоноор 2014 оны 3 дугаар сарын 18-ны өдрөөс Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн дагуу шүүгчид нэр дэвшигч нь хуульд заасан шаардлагыг хангасан эсэх талаарх үнэлгээ, Хуульчдын холбоо нэр дэвшигчийн мэргэшил, ур чадвар, нэр хүндийн талаархи дүгнэлтийг гаргах ажиллагаа эхэлж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл хуульчдаас шүүгчийг шилж олох хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрэн бүрдлээ.

Монголын хуульчдын холбооны дэргэдэх Шүүгчдийн хороо 2014 оны 2 дугаар сарын 28-ны өдөр “Шүүгчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг шинэчлэн баталснаар Шүүхийн ёс зүйн хороо иргэд, байгууллагын гомдлын дагуу шүүгчийн ёс зүйн зөрчилд холбогдох маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулж эхэллээ.

Эрх зүйн маргааныг шүүхийн бус аргаар шийдвэрлэх зорилгоор иргэний хэргийг анхан шатны журмаар харьяалан шийдвэрлэж буй 33 шүүхэд 43 эвлэрүүлэн зуучлагчийг сонгон бүртгэж, 2014 оны 2 дугаар сарын 04-ний өдрөөс эхлэн орон даяар шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа явагдаж байна. Энэ хугацаанд иргэдээс 6427 өргөдөл хүлээн авч эвлэрүүлэн зуучлагчийн дэмжлэгтэйгээр 5122 өргөдөл шийдвэрлэснээс 2847 нь үр дүнтэй боллоо.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 2014 оны 1 дүгээр сарын 08-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолоор Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан шүүх бүрэлдэхүүнд иргэдийн төлөөлөгч оролцох тухай эрх зүйн зохицуулалт нь Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үзэн хүчингүй болгосноор уг хуулийг хэрэгжүүлэх ажиллагаа зогсонги байдалд орлоо. Энэхүү хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг арилгах, хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор олон улсын туршлагыг судалж, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, холбогдох бусад хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, саналаа Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид өргөн мэдүүлээд байна.

Анхан шатны шүүх хэрэг маргааныг хамтын зарчмаар хянан шийдвэрлэхэд шаардагдах хуульд заасан шалгуур үзүүлэлтийг хангасан 4701 иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийг батлан Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн программд байршуулж Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль хэрэгжих бэлтгэлийг хангалаа.

Шүүхийг судалгаа мэдээллээр тогтмол хангах, шүүн таслах болон захиргааны ажлын практикийг судлах, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны сургаж бэлтгэх ажлыг нэгтгэн зохион байгуулах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэд “Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл,

сургалтын хүрээлэн”-г байгуулан ажиллаж байна.

Шүүхийн тухай багц хуулийг хэрэгжүүлэхээр хуульд тусгагдсан заавар, дүрэм, журмуудыг шинээр боловсруулах, хүчин төгөлдөр үйлчилж байсан бусад эрхийн актийг багц хуульд нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж, нэмэлт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох замаар шүүх, шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааг зохицуулах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх 2014 онд тавьсан зорилтоо амжилттай хэрэгжүүллээ.

• **Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, түүний үйл ажиллагаа**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн дөчин есдүгээр дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсэг, Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн 3, 5 дугаар зүйлд заасан чиг үүргээ дарга, гишүүд, ажлын алба, 79 шүүхийн 41 тамгын газрын мэргэшсэн ажилтнуудын тусламжтайгаар хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бүтэц

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагааны үндсэн хэлбэр нь хуралдаан бөгөөд 2014 онд нийт 44 удаагийн хуралдаанаар 184 асуудал хэлэлцсэнээс, 143 асуудлаар тогтоол баталжээ. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны үйл ажиллагааны мэдээллийг сонсож, хуралдааны тэмдэглэлд тусган 30 асуудал шийдвэрлэсэн бол дахин боловсруулах шаардлагатай, мөн хэлэлцэх шаардлагагүй гэж буцаасан 11 асуудал байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаан

2014 онд батлагдсан тогтоолыг утга агуулгаар нь ангилан авч үзвэл:

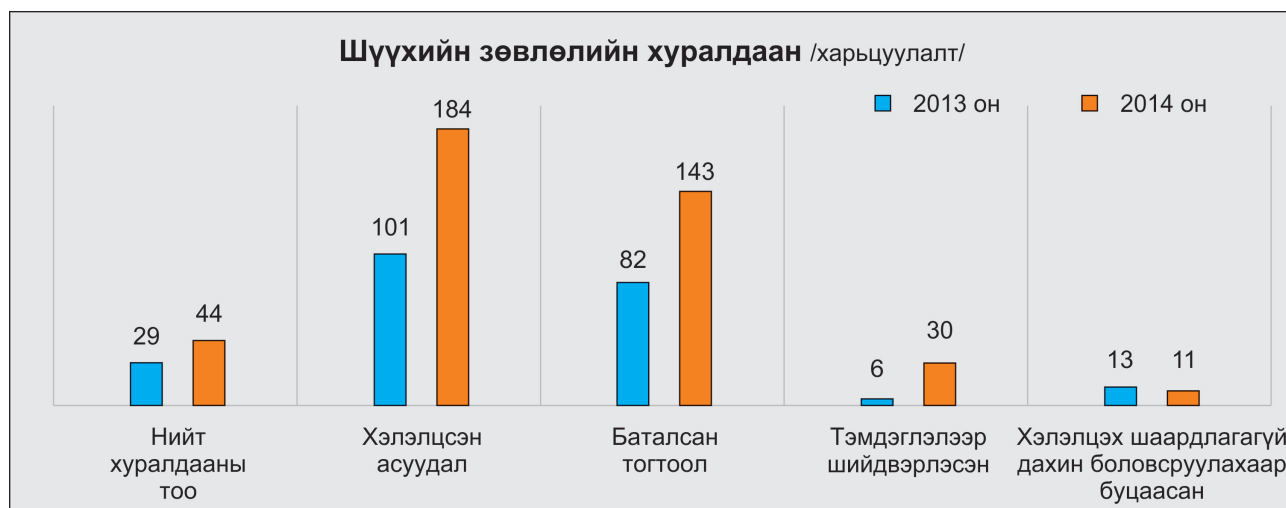

Ерөнхий зөвлөлийн тогтоолын хэрэгжилтийн байдал:

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 онд баталсан тогтоолыг агуулга, хэрэгжилтийн байдлаар нь ангилан авч үзвэл байнга хэрэгжих 38, шууд хэрэгжсэн 99, гүйцэтгэлийг үнэлэх 6 тогтоол байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 онд хуралдсан тоо, хэлэлцсэн асуудал, баталсан тогтоол зэргийг өмнөх онтой харьцуулан үзэхэд хуралдсан хуралдааны тоо 51,7 хувиар, баталсан тогтоолын тоо 74,3 хувиар, хэлэлцсэн асуудал 82,1 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байна.

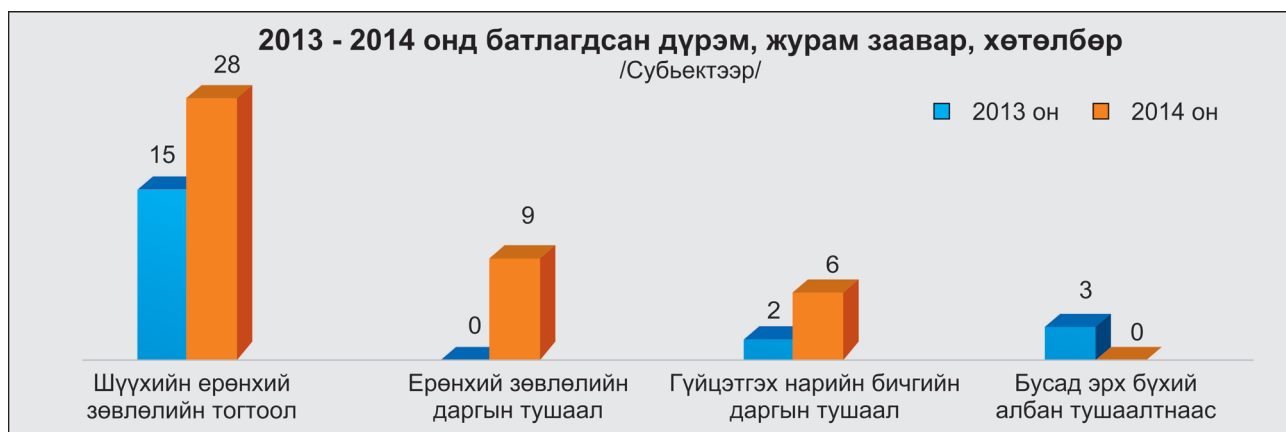

Шүүх, шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулсан, дагаж мөрдөж буй нийт 73 дүрэм, журам, заавар, хөтөлбөр хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

Үүнээс 2014 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нийт 43 дүрэм, журам, заавар, хөтөлбөрийг дангаар болон бусад байгууллагатай хамтран баталжээ.

Батлан гаргасан субъектээр нь ангилан авч үзвэл Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн тогтоолоор 28, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын тушаалаар 9, Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын тушаалаар 6 дүрэм, журам, заавар, хөтөлбөр батлагдсан байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын тушаалаар батлагдсан дүрэм, журам, заавар

№	Дүрэм, журам, зааврын агуулга	Батлагдсан огноо дугаар
1	Шүүгчийн бие хамгаалах тусгай хэрэгсэл хэрэглэх, хадгалах заавар	2014.01.29 №11
2	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны нууцын тухай	2014.02.12 №19
3	Шүүгчид нэр дэвшигчийн эрүүл мэндийн тодорхойлолт гаргах журам /Эрүүл мэндийн сайдтай хамтарсан/	2014.02.12 №41/20
4	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүний энгэрийн тэмдгийн загвар, зураглал, түүнийг эзэмших, хэрэглэх журам	2014.04.07 №54
5	Нууцын зэрэглэлийн тухай	2014.04.21 №60
6	Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах журам /Хууль зүйн сайдтай хамтарсан/	2014.06.12 №A96/90
7	Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр	2014.07.02 №101
8	Шүүхийн захиргааны ажилтны ажлын байранд дагаж мөрдөх харилцаа, хандлагын нийтлэг журам	2014.10.03 №175
9	Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүйн хорооны ажиллах журам	2014.10.31 №192

**2014 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн тогтоолоор батлагдсан дүрэм,
журам, заавар, хөтөлбөр**

Д/д	Дүрэм журам зааврын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар
1.	Шүүхэд албан хэрэг хөтлөх журам	2014.01.10 №01
2.	Хэргийн индексийн журам	2014.01.10 №02
3.	Эд мөрийн баримт болон барьцааны мөнгө, үнэ бүхий зүйлийг шийдвэрлэх журам	2014.01.10 №03
4.	Монгол Улсын шүүхийн нууцын журам	2014.03.06 №07
5.	Шүүгч, ажилтанд албан томилолт олгох журам	2014.03.06 №08
6.	Шүүгчид чөлөө олгох журам	2014.03.06 №09
7.	Хавтаст хэрэг илгээх, хүлээн авах журам	2014.03.06 №10
8.	"Шүүгчид мэргэжлийн нэмэгдэл олгох журам"-ын төсөл	2014.03.13 №11
9.	Ажлын байрны тодорхойлолт	2014.03.13 №13
10.	Шүүхийн мэргэшлийн хорооны гишүүний ёс зүйн болон ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх дүрэм	2014.03.13 №14
11.	Автомашин хэрэглэх тухай	2014.03.13 №15
12.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Ажлын албаны дүрэм	2014.04.11 №24
13.	Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэнгийн дүрэм	2014.04.17 №26
14.	Шүүхийн архивын ажиллах журам	2014.04.18 №29
15.	Шүүхийн шийдвэрийг нийтлэх журам	2014.04.25 №32
16.	Шүүхийн сургалт амралтын Баяндөхөм цогцолбор байгуулах төлөвлөгөө	2014.05.09 №36
17.	Орон сууцны дэмжлэг үзүүлэх журам	2014.05.16 №38
18.	Шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагааны нийтлэг журам	2014.05.26 №42
19.	Шүүхийн тамгын газрын ажлыг үнэлж дүгнэх журам	2014.07.01 №95
20.	Шүүхийн байрны нийтлэг шаардлага	2014.07.08 №100
21.	Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны хөтөлбөр	2014.07.17 №103
22.	Шүүхийн шинэ менежмент хөтөлбөр	2014.09.10 №111
23.	Шүүх ба олон нийт хөтөлбөр	2014.09.18 №114
24.	Шүүх хуралдааны нарийн бичгийн даргын ажлын байрны тодорхойлолтын жишиг	2014.10.10 №115
25.	Шүүгч, шүүхийн ажилтанд буцалтгүй тусламж олгох журам	2014.10.31 №126
26.	Шүүгч, ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр	2014.11.07 №127
27.	Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхийг хөгжүүлэх хөтөлбөр	2014.11.17 №128
28.	Албаны орон сууц эзэмшүүлэх журам	2014.11.21 №130

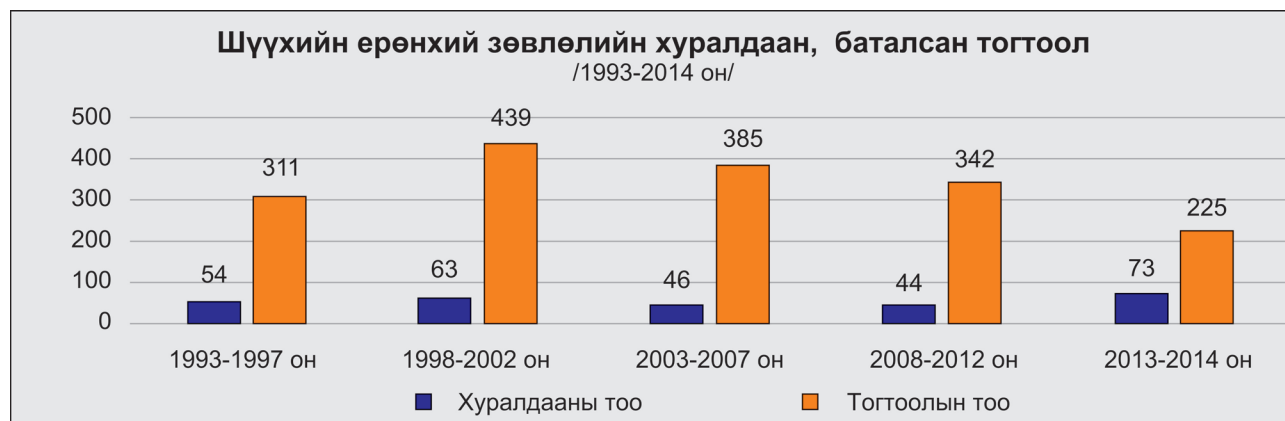

**Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын тушаалаар
батлагдсан дүрэм, журам**

Д/д	Дүрэм, журам, зааврын нэр	Батлагдсан огноо, дугаар
1.	Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын шалгалт явуулах журам	2014.03.28 №69
2.	Ажлын албанд цайны үйлчилгээ үзүүлэх журам	2014.04.11 №81
3.	Шүүхийн судалгааны журам	2014.05.20 №145
4.	Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл сургалтын хүрээлэнгийн номын сангийн ажиллах журам	2014.05.20 №145
5.	Шүүхийн шийдвэрийг нийтлэх журам	2014.06.19 №174
6.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны хөдөлмөрийн дотоод журам	2014.06.20 №179 2014.11.14-ний 285 тушаалаар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан

Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах эрх зүйн орчинг бий болгох, шүүхийн захиргааны зарим үйл ажиллагааг нарийвчилан зохицуулахад шаардлагатай хуульд тусгагдсан 29 дүрэм, журмаас энэ онд 14-ийг баталж, одоогоор батлагдаагүй 5 журам байна. Мөн Шүүхийн ерөнхий зөвлөл төслийг боловсруулан, батлах эрх бүхий албан тушалтанд өргөн мэдүүлсэн 2, хамтран батлахаар хуулиар тусгагдсан эрх бүхий албан тушаалтанд хүргүүлсэн 1, боловсруулалтын шатанд 2 журам тус тус байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл байгуулагдсанаас хойш 1993-2014 онд нийт 280 удаа хуралдаж 1702 тогтоол батлан гаргасан байна.

1993 оноос хойших Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, ажлын албанаас батлан гаргасан хэм хэмжээ тогтоосон эрхийн актуудад кодификаци хийж, Шүүхийн тухай багц хуульд нийцээгүй, ач холбогдолгүй болсон Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 73 тогтоол, Ерөнхий зөвлөлийн даргын 12 захирамж, Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын 8 тушаалыг тус тус хүчингүй болголоо.

Ийнхүү Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс шүүх, шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааг нарийвчлан зохицуулсан дүрэм, журам, заавар, хөтөлбөрийг Шүүхийн тухай багц хуульд

нийцүүлэн боловсруулж баталсны үр дүнд шүүх хэвийн үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчин бүрэн бүрдээд байна.

- **Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүн таслах үйл ажиллагаанд оролцохгүйгээр шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангахтай холбогдсон чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ Ажлын алба, түүний мэргэшсэн захиргааны албан хаагчдаар дамжуулан гүйцэтгэж байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдоржийн санаачилсан, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2013 оны 52/32 дугаар зөвлөмжийг хэрэгжүүлэн судалгаанд суурилсан, үйлчилгээнд чиглэсэн, хууль дээдэлсэн, ухаалаг, цомхон, чадварлаг төрийн зарчмыг хэрэгжүүлж, ажлын албаны зохион байгуулалт, бүтэц орон тоо, үйл ажиллагааны дүрмийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 оны 23, 24 дүгээр тогтоолоор шинэчлэн баталж, 158 орон тоотой байсныг багасгаж, 8 үндсэн нэгж 9 бүтцийн нэгж, 109 орон тоотой болгов. Ажлын албанд 2014 оны эцэст 98 ажилтан ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Ажлын албаны хамт олон 2014 он.

Ажлын албаны өдөр тутмын шуурхай удирдлагыг хэрэгжүүлэх, ажлын бүтээмж, үр нөлөөг дээшлүүлэх, сахилга хариуцлагыг сайжруулах зорилгоор Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Удирдлагын багийн шуурхай хуралдааныг энэ онд нийт 36 удаа хуралдуулж, цаг үеийн асуудлаар 397 үүрэг, даалгавар өгч, биелэлтийг хангуулан ажиллаж ирлээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах чиглэлээр долоо хоног, сар, улирал, хагас болон бүтэн жилээр үйл ажиллагаагаа төлөвлөж, тайлагнахаас гадна үйл ажиллагааны үр дүнг үнэлэх үүднээс хагас, бүтэн жилээр хэрэгжилтийн явц байдалд дүн шинжилгээ хийж, үйл ажиллагаандаа дотоод мониторингийг хийж ажиллалаа.

Ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба 2014 онд 183 ажил хийж гүйцэтгэхээр үйл ажиллагааны төлөвлөгөөндөө тусгаснаас 91.6 хувь нь бүрэн хэрэгжжээ.

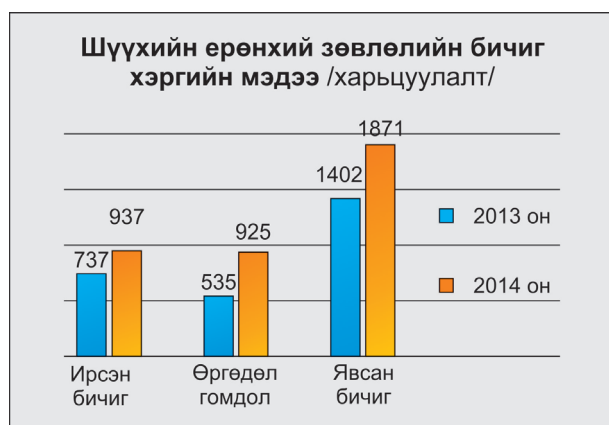
Энэ хугацаанд цаг хугацаа, хүн хүч шаардсан зарим ажлыг хамтран гүйцэтгэх, хариуцлагажуулах зорилгоор Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын 9 удаагийн тушаалаар ажлын хэсгийг байгуулан ажиллалаа. Түүнчлэн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын тушаалаар 6 журам батлав.

**2014 онд Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын тушаалаар
байгуулагдсан ажлын хэсгүүд**

Д/д	Тушаалын огноо дугаар	Тушаалын утга
1	2014.02.05 №27	Өмч хамгаалах байнгын зөвлөлийг байгуулах тухай
2	2014.03.20 №65	Ажлын албаны 2014-2016 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хэтийн төлөвлөгөөг боловсруулах
3	2014.05.13 №130	Шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэшлийг дээшлүүлэх хөтөлбөр, Шүүгчдэд салбар дундын мэдлэг олгох хөтөлбөр боловсруулах
4	2014.07.25 №201	Шүүхийн статистик мэдээний маягт боловсруулах
5	2014.09.18 №221	Шүүхийн сургалт амралтын цогцолбор байгуулах
6	2014.10.03 №231	Шүүхэд иргэний хэрэг, нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч бүртгэх, шүүх хуралдаанд бэлтгэх хэргийн хавтаст хөтлөх, стандарт аргачлал
7	2014.11.04 №276	Шүүгчийн ёс зүйн сургалтын хөтөлбөр боловсруулах
8	2014.11.20 № 291	Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын журамд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах
9	2014.12.26 №324	Шүүгчийн эрх ашиг сонирхлыг хамгаалах

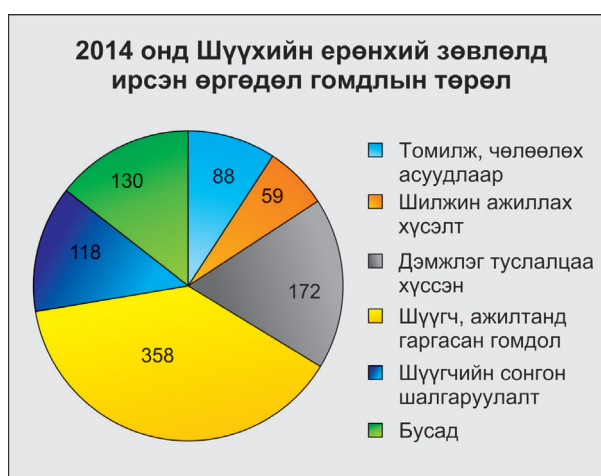
Өргөдөл, гомдол шийдвэрлэлт, албан хэрэг хөтлөлт

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, ажлын албанд иргэн, хуулийн этгээдээс ирсэн өргөдөл, гомдол, албан бичгийг холбогдох хууль, дүрэм журам, албан хэрэг хөтлөлтийн стандартын дагуу хүлээн авч, бүртгэн, холбогдох ажилтанд шилжүүлэн хариуг хуулийн хугацаанд нь өгч ажиллав. Бичиг хэргийн эргэлтдээ бүртгэлийн цахим програмыг ашиглахаас гадна бүртгэл хяналтын картаар хяналт тавьж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, түүний ажлын алба 2013 онд нийт 1402 албан бичиг гадагш явуулсан бол 2014 онд 1871 албан бичиг явуулж, 33.4 хувиар өссөн дүнтэй байна.

2014 онд ирсэн бичиг, өргөдөл гомдлыг хуулийн хугацаанд нь шийдвэрлэхэд анхаарал хандуулж ажилласаны үр дүнд шийдвэрлэлтийн байдал өмнөх оныхоос сайжирсан байна.

• Шүүхийн тамгын газар

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бодлого үйл ажиллагааг шүүхэд хэрэгжүүлэгч, шүүн таслах ажиллагаа хэвийн явагдах нөхцөл бололцоог бүрдүүлэгч захиргааны байгууллага нь шүүхийн тамгын газар юм. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн 48 дугаар тогтоолоор анхан болон давж заалдах шатны 78 шүүхэд 40 тамгын газрыг байгуулснаар улсын хэмжээнд нийт 79 шүүхэд 41 тамгын газар үйл ажиллагаа явуулж байна. 2014 онд Шүүх байгуулах тухай хуулийн дагуу өөрчлөгдөн зохион байгуулагдсан нийт шүүхийн тамгын газрын дарга нарыг хуулийн дагуу шинэчлэн томиллоо.

Шүүх, шүүхийн тамгын газрын тоо

ШҮҮХ					ШҮҮХИЙН ТАМГЫН ГАЗАР		
Хяналтын шатны шүүх	Улсын дээд шүүх	1	1	79	1	1	41
Давж заалдах шатны шүүх	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх	10	21		10	11	
	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	10					
	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх	1					
Анхан шатны шүүх	Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	4	57	29	6	29	
	Дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх	4					
	Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх	20					
	Сүм дундын шүүх	29					

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 оны 08 дугаар тогтоолоор бүх шатны шүүхийн тамгын газарт 2368 шүүхийн захиргааны ажилтан ажиллахаар тогтоосон. Гэвч эдийн засаг, санхүүгийн нөхцөл байдлаас шалтгаалан 2014 онд нийт шүүхийн тамгын газарт 1276 шүүхийн захиргааны ажилтан, үүнээс 397 шүүгчийн туслах, 189 шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга ажилласан бөгөөд тэдгээрээр дамжуулан тамгын газар нь шүүгч, шүүх бүрэлдэхүүнээс хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэхэд техник зохион байгуулалт, ажиллах нөхцлөөр хангаж ажиллалаа.

Шүүхийн тамгын газрууд “Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөр болон шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах хүрээнд орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах, шүүхийн үйлчилгээг ил тод нээлттэй, хүртээмжтэй болгох, хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан иргэдэд мэдээлэл түгээх зорилгоор сэтгүүлчдэд зориулан сургалт зохион байгуулах, мэдээлэл хийх зэргээр орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллалаа.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.1-д “Хуульч хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсны дараа шүүхэд төлөөлөх эрх нээлгэхээр Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлж “... өмгөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтад бүртгэгдэнэ.” гэж заасны дагуу Улсын дээд шүүхийн тамгын газрын даргын тушаалаар 2013 оноос одоог хүртэл 1918, үүнээс 2014 онд 470 хуульчдад өмгөөлөгчийн шүүхэд төлөөлөх эрхийг тус тус нээж, гэрчилгээ, үнэмлэх олгожээ.

Улсын дээд шүүх, түүний тамгын газар, Ханнс Зайделийн сантай хамтран 2014 оны 6 дугаар сарын 04-06-ны өдрүүдэд Монгол Улсад Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойн арга хэмжээг амжилттай зохион байгууллаа.

Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн тамгын газраас 2014 онд шүүхийн ил тод, нээлттэй байдлыг сурталчилах, шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилгоор “ЭКО” телевизтэй хамтран “ГАНАА” мэргэжлээ сольсон нь бүрэн хэмжээний нэвтрүүлгийг бэлтгэн нэвтрүүлж, олон нийтийн хүртээл болгов.

Эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10-р шүүхийн
Ерөнхий шүүгчийн өрөөний засвар

Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны ажиллах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр шүүхийн тамгын газрууд анхаарч ажилласан байна. Тухайлбал, Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн тамгын газар ерөнхий шүүгч, шүүгч нарын өрөө,

3, 4 дүгээр давхарын коридорын засварын ажлыг орчин үеийн албан тасалгааны загвараар, чанарын өндөр түвшинд хийж гүйцэтгэлээ. Байрны интерьер зураг, засварын ажлыг шүүхийн өөрсдийн хүч, дотоод нөөц бололцоогоо ашиглан хийснээрээ онцлог ажил боллоо.

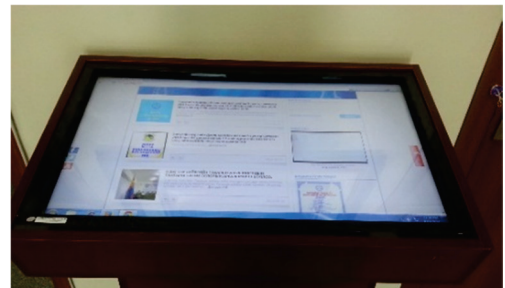

Сум дундын 19, Захиргааны хэргийн анхан шатны 14-р шүүхийн гадна талбай

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зарласан “Эрүүл ногоон орчин аян”-ы хүрээнд бүх шатны шүүхийн тамгын газар өөрийн албан байрны гадна талбай болон дотоод, өрөө тасалгаанд шинээр цэцэг, мод, зүлэг тарьж, суулгасан, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлж, идэвх санаачлагатай ажилласан байгаа нь үр дүнгээ өгсөн ажлын нэг боллоо.

Иргэд олон нийтийг шүүх хуралдааны тов, шүүх хуралдааны тойм, хэргийн хөдөлгөөн, статистик үзүүлэлтүүд зэрэг шүүн таслах үйл ажиллагаатай холбоотой бүх төрлийн лавлагаа, мэдээ, мэдээллээр хангах, шүүхийн нээлттэй, ил тод байдлыг дээшлүүлэх зорилгоор Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх мэдээлэл лавлагааны үйл ажиллагаандаа “цахим киоск” машиныг ажиллуулж байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх нь баримт бичиг судлах дэлгэцийн прожектор нэвтрүүлээ.

Эрүү, иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9-р шүүхийн Цахим киоск

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд байршуулсан прожектор

Энэхүү техникийн тусламжтайгаар хэргийн нотлох баримтыг тусгай камерийн тусламжтайгаар прожектороор дамжуулан дэлгэцэнд харуулж, талууд, өмгөөлөгч нар мэтгэлцэх боломжийг олгож байгаа төдийгүй технологийн дэвшлийг шүүхийн практикт анх удаа нэвтрүүлсэн онцлог ажил боллоо.

Мөн шүүхийн архивын үйл ажиллагааг сайжруулах, олон жил хадгалсан хадгаламжийн нэгжийг нэг бүрчлэн бүртгэж, эмхлэн цэгцлэх, холбогдох байгууллагын архивт шилжүүлэх, архивын өрөөг стандартад нийцүүлэх чиглэлээр анхаарлаа хандуулан ажиллалаа.

Зарим шүүхийн тамгын газар шүүгч, ажилтнуудынхаа эрүүл мэндийг хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх, хөдөлгөөнөөр идэвхтэй хичээллэх боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор өөрсдийн хүч, хөрөнгөөр бялдаржуулах, чийрэгжүүлэх байр, танхимыг засаж тохижуулан ашиглалтад оруулжээ.

2014 онд шинэчлэгдэн зохион байгуулагдсан шүүхийн тамгын газраас хийсэн ажлын товч тайлан, танилцуулгыг хавсралт 1-ээс танилцана уу.

Сум дундын 7-р шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 6-р шүүхийн архив

1.2. Шүүхийн захиргааны бодлого боловсруулалт, төлөвлөлт

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх, шүүхийн цаашдын чиг хандлага, хөгжлийн стратеги, зорилтыг тодорхойлох зорилгоор 2014 онд дараах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхээр баталлаа. Үүнд:

- 1) Шүүхийн шинэ менежмент хөтөлбөр;
- 2) Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх хөтөлбөр;
- 3) Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр;
- 4) Шүүх ба олон нийт хөтөлбөр;
- 5) Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны хөтөлбөр;
- 6) Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр.

“Шүүхийн шинэ менежмент” хөтөлбөрөөр шүүхийн үйлчилгээг үр нөлөөтэй, бүтээмжтэй, хариуцлагатай, чадварлаг захиргааг төлөвшүүлэх, дэд бүтцийг бүрдүүлэх замаар олон талт програм, техник хангамжийн тогтолцоог бий болгох, сүлжээний найдвартай ажиллагааг хангах, мэдээлэл харилцаа холбоо, технологийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх зорилтыг дэвшүүлээд байна.

“Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх хөтөлбөр”, “Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр”, “Шүүгч, ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлснээр шүүхийн хүний нөөцийг бэлтгэх, шүүгч ажилтныг сургаж, чадваржуулах, хөгжүүлэх тэдний ажиллаж, амьдрах нөхцөлийг сайжруулж

нийгмийн баталгаа хангагдах, ажлын үр нөлөө бүтээмж дээшилнэ.

“Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөр нь шүүхийн үйлчилгээг ил тод, нээлттэй, хүртээмжтэй болгох, олон нийтийн хяналт тогтоох нөхцөлийг бүрдүүлэх, шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэхэд чиглэх бол “Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны хөтөлбөр” нь шүүхийн материаллаг орчин, дэд бүтцийг бэхжүүлэх, эдийн засгийн баталгааг хангахад чиглэх болно.

Дээрх хөтөлбөрүүдийн хүрээнд шүүхийн хөгжлийн ойрын 5-10 жилийн стратегийг тодорхойлж, 2014-2020 онд үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажлын төлөвлөгөө гаргахаар ажиллаж байна.

Хууль зүйн яамнаас боловсруулж буй Гэмт хэргийн тухай хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Хууль сахиулах үйл ажиллагааны тухай хууль, Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Таслан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хуулийн төсөлд шүүхээс санал авч нэгтгэн хүргүүлээ. Түүнчлэн Нийслэл дэх эрүүгийн хэргийн шүүхийн шүүгчдэд хуулийн төслийн үзэл баримтлал, шинэлэг зохицуулалтын талаар ажлын хэсгээс танилцуулга хийх, шүүгчдийн саналыг төсөлд тусгахад чиглэсэн уулзалт, зөвлөгөөнийг зохион байгууллаа. Мөн Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн төсөлд санал өглөө.

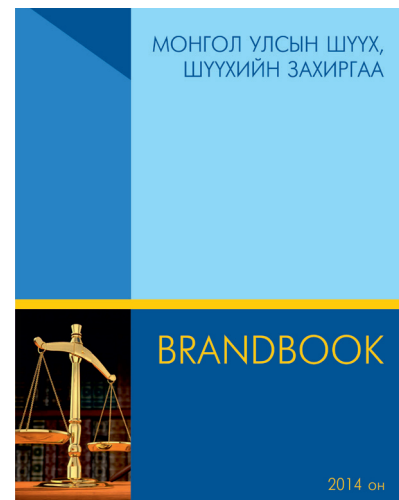
Шүүхийн тухай багц хуулиудын зарим зүйл заалтыг нэг мөр хэрэгжүүлэх үүднээс процессын хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай төсөлд саналаа өгч, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль, Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орлоо.

Түүнчлэн “Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж шийтгэхийн эсрэг конвенц”-ийн хэрэгжилтийн талаар Монгол Улсын хоёрдугаар илтгэлд санал өгч ажиллалаа.

- **Удирдлага, зохион байгуулалт**

Шүүхийн үйлчилгээг нээлттэй, ил тод болгож олон нийтэд сурталчлан таниулахад бусад байгууллагаас ялгарах бэлгэдэл, өвөрмөц өнгө төрхийг бий болгох зорилгоор шүүхийн хэмжээнд хэрэглэх эд зүйлийн нэгдсэн стандартыг тогтоож “Шүүхийн нэрийн ном”-ыг хэвлүүлэхэд бэлэн болголоо.

Уг номоор шүүхийн хаяг, мэдээлэл лавлагааны самбар, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны хувцас, шүүгчийн алх, нэрийн хуудас, шүүхийн цахим хуудас зэрэг шүүхийн үйлчилгээнд хэрэглэгдэж буй эд зүйлийн өнгө хэлбэр зэргийг харуулсан 4 бүлэг, 50 эд зүйлсийн загвар, дизайныг тогтооно.

Шүүх байгуулах тухай хуулиар давж заалдах шатны шүүх тойргийн журмаар бүсчлэн зохион байгуулсантай холбогдуулан шүүх хооронд хавтаст хэрэг зөөвөрлөх, түүний аюулгүй байдлыг хангаж хүргэх зорилгоор “Монгол шуудан” ТӨХК-тай “Хамтран ажиллах гэрээ” байгуулж, баталгаат шуудангаар хэрэг зөөвөрлөх ус чийгээс хамгаалагдсан битүүмжлэл бүхий зориулалтын 447 богцыг анхан шатны шүүхэд хүргүүлж хэргийн материалыг аюулгүй, шуурхай зөөвөрлөхөд ахиц гарлаа. Үүнтэй холбогдуулан “Хавтаст хэрэг илгээх, хүлээн авах журам”-ыг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс батлан гаргалаа.

Шүүн таслах ажлын ачаалал, нутаг дэвсгэрийн онцлогийг харгалзан Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүх, Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх зэрэг зарим шүүхийн “Шүүхийн зарлан дуудах, мэдэгдэх хуудас” хүргэх ажлыг “Монгол шуудан” ТӨХК-иар гүйцэтгүүлэн туршиж байна. Энэ ажлын хүрээнд “Монгол шуудан” ТӨХК-ийн удирдлагууд болон шүүхийн тамгын газрын дарга нартай уулзалт зохион байгуулж, шүүхийн бичиг хүргэлтийн шуудангийн програм /POSTNET/-ийн талаар танилцуулга, сургалтуудыг зохион байгуулсны зэрэгцээ хамтын ажиллагааны “Санамж бичиг”, “Хамтран ажиллах гэрээ”-г тус тус байгуулан ажиллаж байна.

Энэ нь “Шүүхийн шинэ менежмент хөтөлбөр”-өөр дэвшүүлсэн шүүхийн үйлчилгээг үр нөлөөтэй, бүтээмжтэй, хариуцлагатай, хэрэгжүүлэх чадварлаг захиргаа, дэд бүтцийг бүрдүүлэх, шуудан хүргэлтийн байгууллагатай хамтран технологийн харилцан холболтын систем бий болгох, шуудангийн байгууллагын дэд бүтэц, техник технологи, хүний нөөцийн чадавх, ажлын

туршлагыг ашигласнаар шүүхийн үйлчилгээнд шуудангийн соёлыг нэвтрүүлэх, шүүхэд хэргийн болон шүүх хуралдааны оролцогчдыг дуудан ирүүлэх, шүүх хуралдааны товыг түргэн шуурхай хүргэх боломж бүрдэх юм.

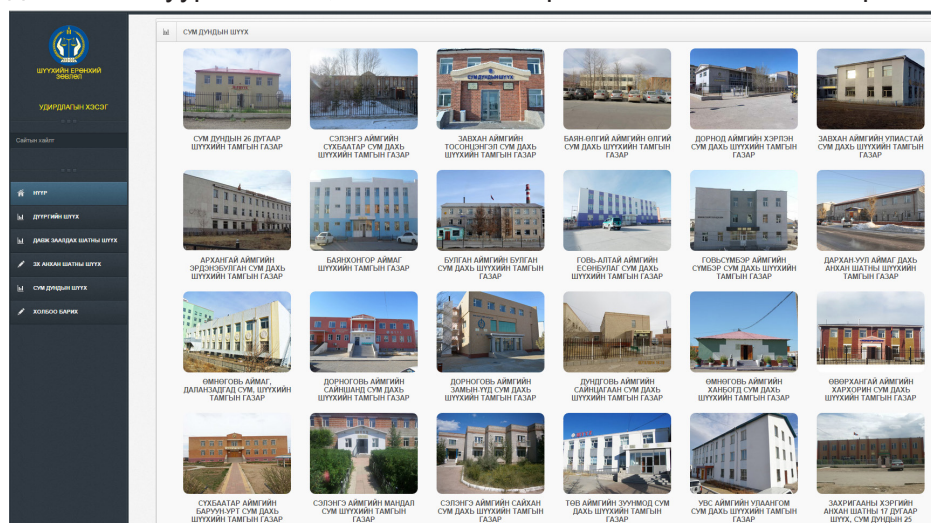
Шүүх хэвийн тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулах нөхцлийг хангах зорилгоор Сүхбаатар дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын өргөтгөлийн барилгыг Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхэд эзэмшүүлэхээр шийдвэрлүүлж, засварлан ашиглалтад оруулснаар шүүх хуралдааны танхимын хүртээмжийг нэмэгдүүллээ.

Сонгинохайрхан дүүргийн нутаг дэвсгэрт байрлах шүүхийн барилгын дутуу баригдсан өргөтгөлийн барилгыг гүйцээн барих асуудлыг шийдвэрлэж, ашиглалтад оруулснаар Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийг нэг дор төвлөрүүлэн, шүүх хэвийн үйл ажиллагаа явуулах нөхцөлийг бүрдүүллээ.

Шүүхийн тамгын газрыг мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах ажлын хүрээнд орон нутгийн шүүхийн тамгын газруудтай онлайн хуралдааныг нийт 8 удаа зохион байгуулж, цаг үеийн асуудлаар ажлын албаны удирдлагууд тухай бүрд үүрэг даалгавар, чиглэл, зөвлөмж өгч ажиллав.

Шүүхийн тамгын газрын мэдээллийг бодитой, шуурхай, судалгаатай, цогц байдлаар авч байх зорилгоор “Шүүхийн тамгын газрын мэдээллийн нэгдсэн сан”-тай болж, шүүхийн тамгын газрын бүх төрлийн мэдээллийг байршууллаа. Ингэснээр тодорхой эрх бүхий албан тушаалтан нэвтэрч, мэдээллийг шуурхай авах, системчилсэн үнэлгээ хийх боломжоор хангагдав.

Цаашид шүүхийн тамгын газрын мэдээллийн нэгдсэн системийг өргөжүүлэн баяжуулж, шүүхийн нэгдсэн цахим хөтөч бий болгох зорилго тавин ажиллаж байна.

• **Хяналт шинжилгээ, үнэлгээ**

2014 онд шүүхийн шинэтгэлийн хүрээнд баримталж буй бодлогын хэрэгжилтийг нийт 79 шүүхийн 41 тамгын газар хэрхэн нэг мөр ойлгон хэрэгжүүлж байгаатай танилцах, мэргэжил, арга зүй, зохион байгуулалтын удирдлагаар хангах, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлоход анхаарч ажиллалаа.

Орон нутагт ажилласан ажлын хэсгийн хуваарь:

Д/д	Ажлын хэсгийн ахлагч	Ажилласан шүүх	Хугацаа
1.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж	-Сум дундын 19, 28 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 14, 19 дүгээр шүүх /Хэнтий, Сүхбаатар аймагт/	2014 оны 07 дугаар сарын 19-23-ны өдрүүдэд
2.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Д.Эрдэнэчулуун	-Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 4, 6 дугаар шүүх, Сум дундын 1, 2, 3, 17, 18, 24, 25, 26 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 1, 2, 3, 13, 16, 17 дугаар шүүх /Архангай, Баян-Өлгий, Баянхонгор, Өвөрхангай, Увс, Ховд аймагт/	2014 оны 02-р сарын 17-21-ний өдрүүдэд
3.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Д.Дамдин-Од	-Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 2, 3 дугаар шүүх, Сум дундын 6, 8, 9, 11, 15, 16 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 5, 7, 9, 12 дугаар шүүх /Дундговь, Дорноговь, Өмнөговь аймагт/	2014 оны 02-р сарын 10-15-ны өдрүүдэд
4.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Б.Сарантуяа	-Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх, Сум дундын 5, 12, 13 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 4, 10 дугаар шүүх /Говь-Алтай, Завхан аймагт/	2014 оны 02-р сарын 10-15-ны өдрүүдэд
5.	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Ж.Эрдэнэчимэг	-Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 7, 9 дүгээр шүүх, Сум дундын 4, 7, 14, 20, 21, 22 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 6, 11 дүгээр шүүх /Булган, Дархан-Уул, Орхон, Сэлэнгэ аймагт/	2014 оны 02-р сарын 10-15-ны өдрүүдэд

Шүүх, шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагаа, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт, хэргийн хөдөлгөөний удирдлага, шүүхийн дэд бүтэц, санхүүгийн байдалтай танилцаж, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөх, шүүгч, ажилтны санал хүсэлтийг сонсох, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал боловсруулж, дүгнэлт гаргах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын баталсан удирдамжийн дагуу ажлын хэсэг 2014 оны 02 дугаар сарын 10-наас 21-ний өдрүүдэд орон нутгийн 53 шүүхийн 26 тамгын газарт хяналт, шинжилгээ, үнэлгээ хийж нэгдсэн удирдлага, зохион байгуулалтаар ханган ажиллалаа.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж, гишүүн Д.Дамдин-Од нар СД-ын 28-р шүүх, ЗХАШ-ны 19-р шүүхийн тамгын газарт

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Д.Эрдэнэчулуун Ховд аймгийн Засаг даргатай уулзах үеэр

Орон нутагт ажилласан ажлын хэсэг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 онд хийж гүйцэтгэсэн ажлын талаар нийт шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудад танилцуулга хийж, цаашдын бодлого, чиглэл, хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй ажлын талаар мэдээлэл хийж, тэдний санал, сэтгэгдлийг сонсож, үйл ажиллагаандаа тусган ажиллав.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Б.Сарантуяа
Сум дундын 5-р шүүх, Захиргааны хэргийн анхан
шатны 4-р шүүхийн тамгын газарт

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн
Ж.Эрдэнэчимэг сум дундын 20-р
шүүхийн тамгын газарт

Тухайлбал: Шүүхийн захиргааны ажилтны ажил үүргийн хуваарийг шинэчлэх, адил төвшин нэг албан тушаалын ажлын байрны тодорхойлолтыг ижил болгон боловсруулах хэрэгцээ шаардлагатай байгааг харгалзан шүүхийн захиргааны ажилтны жишиг ажлын байрны тодорхойлолтыг боловсруулж тамгын газруудад хүргүүлээ. Мөн ажлын ачааллыг харгалзан шүүхийн тамгын газарт нийт 30 шүүхийн захиргааны ажилтны орон тоог нэмэгдүүлэв. Зарим шүүхэд шаардлагатай байгаа засвар үйлчилгээ, техник тоног төхөөрөмж, төсөв санхүүгийн тулгамдсан асуудлыг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэн төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэлээ. Шүүхэд хянан хэлэлцэгдэж буй хэргийн материалыг зохих журмын дагуу хадгалах, аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор шаардлага хангахгүй болсон сейфийг сольж, хэрэг хадгалах 88 сейфээр шүүхийг хангалаа. Зарим орон нутгийн шүүх нүүдэллэн ажиллахад шаардагдах туулах чадвартай автомашиныг Увс, Ховд, Баян-Өлгий, Дорнод, Өвөрхангай аймаг дахь шүүхийн тамгын газарт хуваарилж, олголоо. Түүнчлэн шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтан сургалтад хамрагдах, нийгмийн асуудлаа шийдвэрлүүлэх зэрэг санал хүсэлт гаргасныг шийдвэрлэлээ.

Түүнчлэн шүүгч, ажилтнаас гаргасан санал хүсэлт, шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагаатай танилцсан байдал, авах арга хэмжээ илэрсэн нийтлэг зөрчил дутагдлын талаар нийт шүүхийн тамгын газрын дарга нарыг оролцуулан онлайн хурлыг зохион байгууллаа.

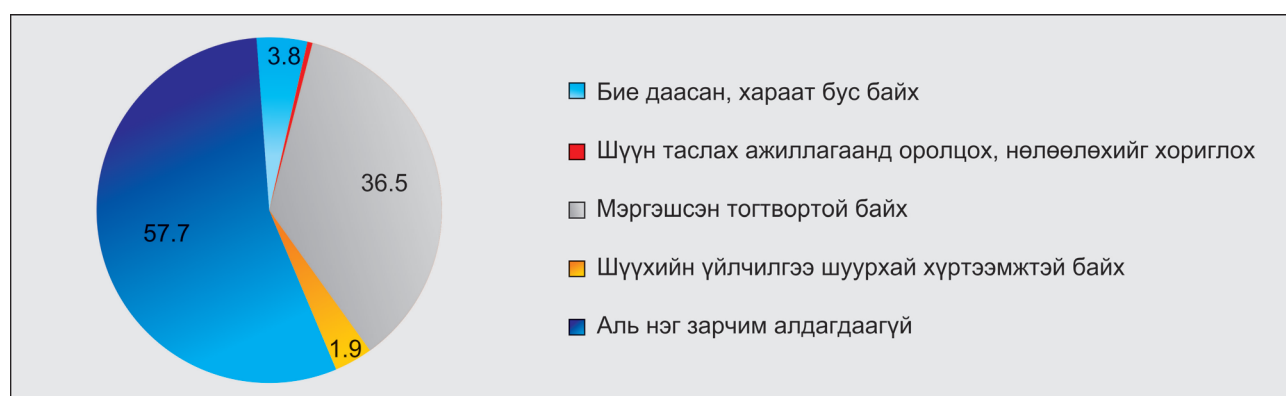
Мөн шүүхийн байр, шүүх хуралдааны танхим, тоног төхөөрөмж, архивын болон эд мөрийн баримтын өрөө, хяналтын камер зэрэг шүүхийн талаар нэгдсэн бодит мэдээллийн сантай болох зорилгоор холбогдох судалгааг авч нэгтгэлээ.

Нийслэл дэх 11 шүүхийн 9 тамгын газрын үйл ажиллагаанд хяналт шинжилгээ, үнэлгээ хийж, мэргэжил, арга зүйн туслалцаа үзүүлэхээр 2014 оны 2-3, 9-10 дугаар саруудад тус тус

ажиллалаа. Энэ үеэр шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагааг үнэлэх зорилгоор шүүгчдээс санамсаргүй тохиолдлын журмаар түүвэрлэн анкетын судалгааг явууллаа.

Судалгааны дүнгээс үзвэл, шүүхийн захиргааны тухай хуульд заасан шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд баримтлах зарчмын хэрэгжилтийг шүүгчид үнэлэхдээ 57.7 хувь буюу дийлэнх нь “Аль нэг зарчим алдагдаагүй” гэсэн бол 36.5 хувь “Мэргэшсэн, тогтвортой байх” зарчим алдагдсан, 3.8 хувь “Бие даасан, хараат бус байх” зарчим алдагдсан, 1.9 хувь нь “Шүүхийн үйлчилгээ шуурхай хүртээмжтэй байх” зарчим алдагдсан гэж тус тус дүгнэсэн байна.

Шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим

Судалгаанд хамрагдсан дээрх шүүхийн шүүгчдийн 71.9% нь шүүхийн тамгын газрын дарга нарын мэдлэг, ур чадварыг хангалттай сайн гэж үнэлсэн бол 24.6% нь дунд зэрэг, 3.5% нь хангалтгүй хэмээн үнэлжээ. Харин шүүхийн захиргааны ажилтнуудын мэдлэг, ур чадварыг шүүгчид үнэлэхдээ 49.2% нь хангалттай, 40.7% нь дунд зэрэг, 10.2% нь хангалтгүй гэж үнэлжээ.

Мэргэшил, мэдлэг, ур чадварын үнэлгээ

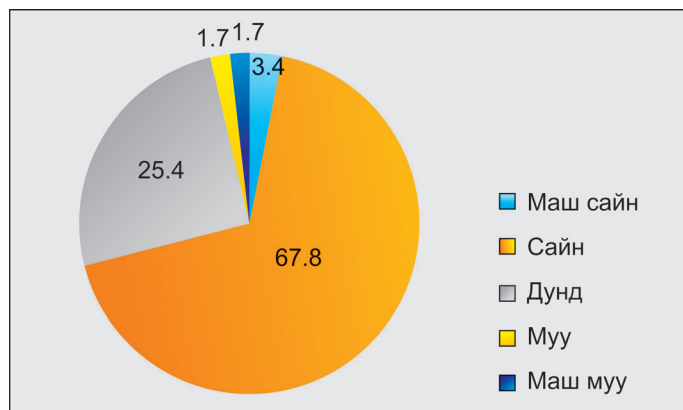
Д/Д	Утга	Хангалттай	Дунд зэрэг	Хангалтгүй
1	Тамгын газрын дарга	71.9%	24.6%	3.5%
2	Тамгын газрын ажилтнууд	49.2%	40.7%	10.2%

Шүүхийн шинэтгэлийг эрчимжүүлэх, түүний суурь эрх зүйн орчин, бүрэлдэхүүн болсон Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийг шүүгчдийн 3.4 хувь “Маш сайн”, 67.8 хувь нь “Сайн”, 25.4 хувь “Дунд”, 1.7 хувь нь “Муу”, 1.7 хувь “Маш муу” гэж тус тус үнэлсэн байна.

Судалгаанд оролцсон нийт шүүгчдийн 72.8% нь тамгын газрын дарга нарын ажилтнуудтай харилцах байдал, зан харьцааг сайн, 16.9% нь дунд, 10.3% нь муу гэж үнэлсэн бол 60.0% нь тамгын газрын дарга нарыг “Ажлыг жигд хуваарилж, зохион байгуулах чадвар сайн”, 66.7% нь “Манлайлах, ажиллагсдаа хошуучлах чадвар сайн”, 65.5% нь “Шийдвэр нь ил тод, шударга байдаг”, 63.6% нь “Ажиллагсдаа урам өгч, идэвхжүүлдэг” хэмээн үнэлжээ.

Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийн үнэлгээ

Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний болон судалгааны дүнг нэгтгэн цаашид анхаарч ажиллах асуудлын талаар чиглэл, зөвлөмжийг тамгын газруудад өглөө.

“Шүүхийн тамгын газрын ажлыг үнэлж, дүгнэх журам”-ыг баталснаар шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагаанд хяналт шинжилгээ хийх, үнэлэх эрх зүйн үндэс бүрдэж, арга ажиллагааг тодорхой болголоо.

Тамгын дарга нарын үнэлгээ (Нийслэл дэх шүүх)

№	Утга	Сайн	Дунд	Муу
1	Манлайлах, ажиллагсдаа хошуучлах чадвар	66.7%	27.8%	5.5%
2	Ажилтнуудтай харилцах байдал, зан харьцаа,	72.8%	16.9%	10.3%
3	Ажлыг жигд хуваарилж, зохион байгуулах чадвар	60.0%	32.7%	7.3%
4	Шийдвэр нь ил тод, шударга байдаг	65.5%	32.7%	1.8%
5	Ажиллагсдад урам өгч, идэвхжүүлдэг байдал	63.6%	29.1%	7.3%

Тухайлбал: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргатай бүх шатны шүүхийн тамгын газрын даргын байгуулсан үр дүнгийн гэрээний биелэлтийг тухайн жилийн төлөвлөгөө, бодлогын зорилт, түүний хэрэгжилт, үр дүн, 2014 оны үйл ажиллагааны тайлан, шүүн таслах ажлын болон хэргийн хөдөлгөөний мэдээ, аудитын үнэлгээ, шүүхийн цахим хуудас, хэвлэл, мэдээлэл, шүүхийн үйл ажиллагаатай ажлын хэсэг танилцсан тухай илтгэх хуудас, явцын үнэлгээ, мониторингийн үр дүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн шийдвэр, зөвлөмж, өгсөн үүрэг даалгаврын биелэлт, тухайн жилийн ажлын тайланд шүүгч, ажилтны өгсөн үнэлгээ зэргийг харгалзан ажлын албаны бүх газар, нэгжийн өгсөн үнэлгээнд тулгуурлан анх удаа үнэлж, дүгнэснээрээ онцлог байлаа.

Үнэлгээгээр Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн тамгын газар 91.1 оноо буюу “Бүрэн хангалттай” үнэлгээ авч тэргүүн байранд, Сум дундын 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн тамгын газар

88.81 оноо буюу “Хангалттай сайн” үнэлгээ авч дэд байранд, Сум дундын 19 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүхийн тамгын газар 88.68 оноо буюу “Хангалттай сайн” үнэлгээ авч гутгаар байранд шалгарлаа.

2014 оны 12 дугаар сарын 18-22-ны өдрүүдэд анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газрын дарга нарт зориулсан сургалтын үеэр шүүхийн тамгын газруудын 2014 оны ажлын үнэлгээг танилцуулах, 2015 оны үр дүнгийн гэрээ байгуулах ажиллагааг тус тус зохион байгуулж, уг арга хэмжээнд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүд болон ажлын албаны удирдлагууд, 79 шүүхийн 41 тамгын газрын дарга нар оролцлоо.

Шүүхийн тамгын газрын дарга нарын сургалт

1.3.Хэргийн хөдөлгөөний удирдлага

• Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторинг

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2009 оны 15 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын Шүүхийн мониторингийн үзэл баримтлал”-ын дагуу шүүхэд орчин үеийн програм хангамж нэвтрүүлснээр хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ажилбар бүрийг хуульд заасан дараалал, үндэслэлийн дагуу програмчилж, шүүхийн захиргааны ажлыг хөнгөвчлөх, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам зөрчигдөхөөс сэргийлэх боломжтой боллоо.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 2014 оны 14, 15, 16, 17 дугаар тушаалаар эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн програмыг хэрэгжүүлэх ажлын хэсгийг шинэчлэн байгуулан, нэгдсэн системийн шаардлагыг боловсруулах, шүүхэд хэрэгжүүлэх, нэвтрүүлэх, захиргааны ажилтныг сургах зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж ирлээ.

Эрүү, иргэн, захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн системийг шүүхэд хэрэгжүүлснээр хэрэг хянан шийдвэрлэх техник ажиллагаа хөнгөвчлөх, цаг хугацааны хэмнэлт бий болох, журам зөрчихөөс сэргийлэх, шүүгч, шүүгчийн туслахын ажлын давхардал арилгах, статистик мэдээг гаргах төдийгүй шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд өөрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, анхан шатны шүүхэд хийгдсэн хэргийн мэдээлэл, үйл ажиллагааг үндэслэн давж заалдах болон хяналтын шатны шүүх хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг үргэлжлүүлэн явуулах хэргийн шийдвэрлэлтийн үйл явцыг цогцоор нь харах, шүүхийн зардлыг хэмнэх зэрэг ач холбогдолтой боллоо.

а. Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторинг

Шүүхийн тухай багц хуулийг хэрэгжүүлэх, шүүхийн Тамгын газрын үйл ажиллагааг дэмжих, хэргийн хөдөлгөөний менежментийг боловсронгуй болгох, нөгөө талаас шүүхийн бүртгэл, статистик тайланг түргэн шуурхай гаргах, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хугацаа, зардал хэмнэж, шүүхийн нээлттэй, ил тод, хүртээмжтэй байдлыг хангах, шүүхэд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилгоор “Иргэн-1” програмыг “Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн систем” болгон онлайн хэлбэрт шилжүүлэх шаардлага тулгарсан.

Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн системийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсэг

ажлын хэсгээс системийн шаардлага, техникийн даалгавар зэргийг боловсруулж “ИРГЭН-2014” нэгдсэн системийн гарын авлагыг ойлгомжтойгоор бэлтгэн видео болон бусад хэлбэрээр ашиглаж болохоор системд суурилуулж өгснөөс гадна давхардсан тоогоор 850 шүүгч, шүүхийн тамгын газрын дарга, шүүхийн захиргааны ажилтнууд, хэрэглэгчдийг давтан сургалтад хамрууллаа.

“Иргэн-2014” нэгдсэн системийг 2014 оны 7 дугаар сараас бүх шатны шүүхэд хэрэгжүүлж, улмаар 2014 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдөр Шүүхийн ерөнхий зөвлөл хүлээн авлаа. “Иргэн-2014” нэгдсэн системийг шүүхэд хэрэгжүүлж эхэлснээр Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны үе шат бүрд мониторинг хийх боломжийг бүрдүүллээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл Иргэн 1, 2, 3 програмыг онлайн хэлбэрт оруулах, өргөтгөлд шаардлагатай зардлыг шийдсэнээр “ИРГЭН-2014” нэгдсэн системийг хэрэглээнд нэвтрүүллээ.

Иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн системийг хэрэгжүүлэх мониторингийн

“Иргэн-2014” системийн гарын авлага

“Иргэн-2014” нэгдсэн системийг хүлээн авах ёслолын ажиллагаа

б. Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторинг

Захиргааны хэргийн шүүхийн ажлын ачаалал ихсэж байгаатай холбогдуулан ажлыг зөв хуваарилах, хөнгөвчлөх, үр ашигтай зохион байгуулах ачааллыг тэнцвэржүүлэх, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам зөрчигдөхөөс сэргийлэх зорилгоор “Захиргааны хэргийн бүртгэл хяналтын нэгдсэн систем”-ийг бүх шатны шүүхэд хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторингийн ажлын хэсэг

Шүүн таслах болон үйл ажиллагааны дотоод мэдээллийг системээс гаргахтай холбоотойгоор мэдээний маягтуудын төслийг боловсруулан, системийг хэрэгжүүлэх явцад хэрэглэгчдээс ирүүлсэн саналыг хүлээн авч гүйцэтгэгчээр засварлуулах, системийг хэрэгжүүлэх, боловсронгуй болгох талаар гаргасан ажлын хэсгийн саналыг нэгтгэн шийдвэрлүүлж, системийн нийт хэрэглэгчдэд чиглэл, зааварчилгааг нэгдсэн системээр дамжуулан бүх шатны шүүхэд хүргүүлж байна.

в. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны мониторинг

Шүүхийн “Эрүүгийн хэргийн мониторингийн програмыг нэвтрүүлэх ажлын хэсэг”-ээс эрүүгийн хэргийн програмыг процессын хуультай уялдуулан анхан, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүхийн нэгдсэн програмын ерөнхий зураглал, системийн даалгаврыг боловсруулж дууслаа.

• Хэргийн хөдөлгөөний нэгдсэн стандарт, түүний мөрдөлт

Шүүхийн тухай багц хуулийн хүрээнд шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэх байгууллагын бүтэц, чиг үүрэг өөрчлөгдсөнтэй холбоотойгоор хэргийн хөдөлгөөний менежментийн эрх зүйн үндсийг боловсронгуй болгоход чиглэгдсэн стандарт журмуудыг шинэчлэн боловсруулж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаанаар Шүүхэд албан хэрэг хөтлөх журам, Хэргийн индексийн журам, Эд мөрийн баримт болон барьцааны мөнгө, үнэ бүхий зүйлийг шийдвэрлэх журам, Монгол Улсын шүүхийн нууцын журам, Хавтаст хэрэг илгээх, хүлээн авах журам, Шүүхийн архивын ажиллах журмыг батлууллаа.

Эрүү, иргэн, захиргааны хэргийн хөдөлгөөний стандартын хэрэгжилтэд судалгаа хийж, төлөвлөгөө гарган ажиллав.

Хэргийн хөдөлгөөний нэгдсэн стандарт түүнийг мөрдүүлэх чиглэлээр илэрсэн алдаа зөрчлийг арилгах, мэргэжил арга зүйн зөвлөгөө өгөх, цаашид авах арга хэмжээний санал

боловсруулах, дүгнэлт гаргах зэргээр бүх шатны шүүхийн Тамгын газартай уялдаа холбоотой ажилласан байна.

- **Хэргийн хөдөлгөөний мэдээллээр олон нийтийг хангах**

Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ачааллын судалгаа, давж заалдах шатны шүүгч, ерөнхий шүүгчид нэр дэвшсэн хуульчдын хянан шийдвэрлэсэн хэргийн чанарын судалгаа, Шүүх байгуулах тухай хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор шүүх, шүүгчийн хэргийн ачааллын судалгааг давхардсан тоогоор 36 удаа гаргаж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон олон нийтийг мэдээллээр ханган ажиллалаа.

Хэргийн хөдөлгөөний удирдлага хяналт, мэдээллийн талаар гаргасан судалгаануудын үр дүнд хэргийн ачааллыг тэнцвэржүүлэх, бууруулах талаар шинжлэн судлах, үнэлэх судалгааны материалуудыг нэгтгэн боловсруулж, зөвлөмж гаргахаар ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс эрхлэн гаргадаг “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэлд “Шүүхийн захиргааг төлөвшүүлэхэд хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын гүйцэтгэх үүрэг”, “Хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаа буюу хурд”, “Шүүх хуралдааныг хойшлуулж буй байдалд хийсэн дүн шинжилгээ”, зэрэг нийтлэлүүд хэвлүүлж шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны, “АСА” сэтгүүлд “Хэргийн хөдөлгөөний удирдлага бодлого, зохицуулалт” сэдвээр нийтлэл хэвлүүлж олон нийтийн хүртээл болголоо.

1.4.Шүүхийн програм хангамж, мэдээллийн технологи

- **Програм хангамж**

Эрүүгийн хэргийн мониторингийн ажлын хэсгийг байгуулан Гэмт хэрэг, зөрчлийн тухай хуулийн төслийн дагуу програмын системийн судалгаа, техникийн орчин, ажлын урсгалын диаграммыг гаргаж, Хууль зүйн яамны хууль сахиулах байгууллагын нэгдсэн сангийн төсөлтэй хамтран ажиллах төлөвлөгөө гарган 2015 оны 4 дүгээр улиралд гэмт хэрэг зөрчлийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна.

Гэмт хэрэг зөрчлийн нэгдсэн системийг нэвтрүүлснээр цагдаа, прокурор, шүүх, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагуудад тусдаа байгаа мэдээллийн санг нэгтгэн нэг системээс бүх мэдээллийг авах боломж бүрдэх ач холбогдолтой юм.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн чиг үүрэг, үйл ажиллагаа, мэдээ мэдээллийг бүрэн харуулж чадахуйц орчин үеийн загвар, дизайнтай цахим хуудас /www.judcouncil.mn/ шинээр хийж, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан Шүүхийн ил тод, нээлттэй байх зарчимд тулгуурлан шүүхийн төсвийн талаарх мэдээллийг Шилэн дансны тухай хууль хэрэгжиж эхлэхээс өмнө “шилэн данс” цэс үүсгэн санхүүгийн мэдээллийг тогтмол байршуулж, цахим хуудсанд нийт шүүхийн хэмжээнд өргөн ашиглагддаг хэрэгцээт файл болон программ хангамж зэргийг байршууллаа.

АНУ-ын Азийн сангийн “Засаглал ил тод байдлыг дэмжих” төслийн санхүүжилтээр иргэд, олон нийтэд чиглэсэн шүүхийн цахим сан /www.shuukh.mn/-гийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх,

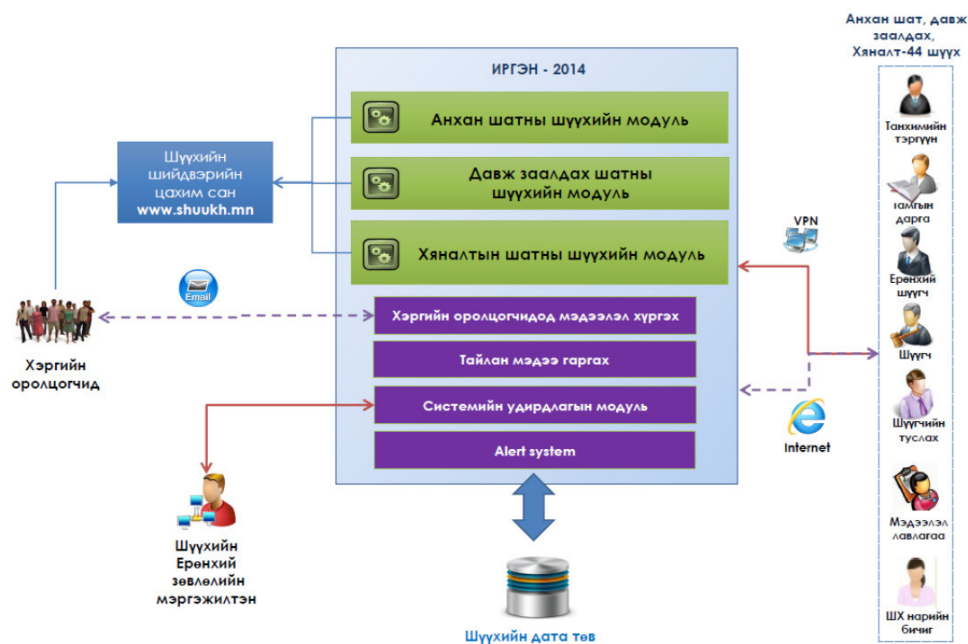
иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор улсын хэмжээнд хамгийн том өгөгдлийн сан бүхий, бүх төрлийн таблет, ухаалаг гар утсанд тохирох аппликейшн хувилбарыг боловсруулан, интернет дэлгүүрт байршуулснаар иргэд үнэгүй татан авч /app store, play store-с shuukh гэж хайх/, шүүхийн шийдвэр болон бусад шаардлагатай мэдээ, мэдээллийг гар утаснаасаа хурдан хугацаанд хялбар аргаар авах боломж бүрдлээ.

Шүүх тус бүрд ажиллаж байсан иргэн-1 програмын баазыг Иргэн-2014 нэгдсэн системд нэгтгэн Иргэний хэргийн нэгдсэн системийн шийдвэрийн модульд нийцүүлэн Монгол Улсын

нийт шүүхийн хэмжээнд Оффис-2013 программ хангамж нэвтрүүлээ.

Шүүхийн шийдвэрийн цахим сан, хүний нөөцийн систем, Захиргааны хэргийн бүртгэл, мониторингийн нэгдсэн систем, шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын программын хэвийн ажиллагааг хангаж ажиллахын зэрэгцээ Европын сэргээн босголтын банкны санхүүжилттэй “Худалдааны эрх зүйн төсөл”-тэй хамтран 2005-2010 оны Улсын Дээд Шүүхийн иргэний хэргийн танхимын гаргасан 4352 тогтоол, захиргааны танхимын гаргасан 973 тогтоол, Нийслэлийн шүүхийн иргэний хэргийн танхимын гаргасан 4963 магадлалыг шүүхийн цахим сангийн хуучин хувилбарт нөхөж оруулж байршууллаа.

Системийн ерөнхий бүтэц

- **Техник хангамж**

Шүүхийн хэвийн үйл ажиллагааг сайжруулах, нээлттэй ил тод, иргэд олон нийтийн хяналтыг сайжруулахаар Шүүх хуралдааны танхимын дуу, дүрс бичлэгийг урт хугацаагаар хадгалах, архивлах зорилгоор анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн цахим архивын хүчин чадлыг сайжруулснаас гадна анхан болон давж заалдах шатны 6 шүүх, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа Цагдан хорих 461 дүгээр ангид байрлах шүүх хуралдааны танхим зэрэг нийт 14 шүүх хуралдааны танхимд дуу, дүрс бичлэгийн тоног төхөөрөмж суурилуулж, тухайн шүүхийн тамгын газруудад хүлээлгэн өглөө.

Шүүхийн дата төвд иргэний хэргийн нэгдсэн системд зориулж 5 сервер бэлтгэж, шүүхээс хандах VPN холболтын тохируулгыг хийж нэгдсэн системийн үйл ажиллагааг жигдрүүлээ.

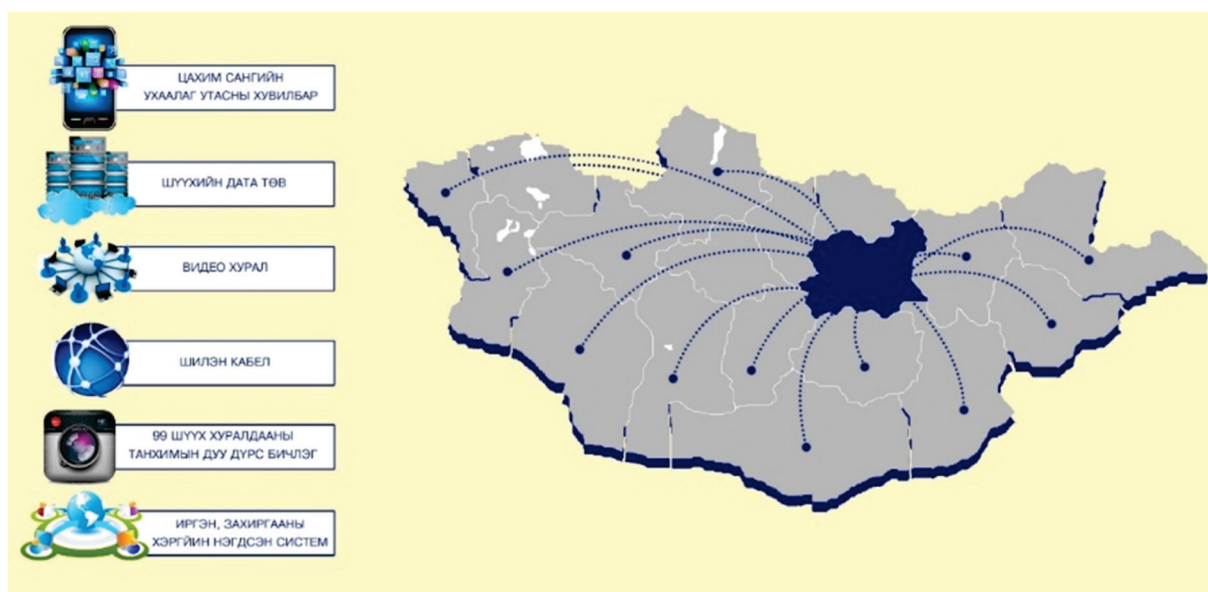
Эрүүгийн хэрэгт сэжиглэгдэн цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авагдсан яллагдагч, шүүгдэгч нарын хууль ёсны эрх ашгийг хамгаалахад зориулан Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1, 2 дугаар шүүх, Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх, Цагдан хорих 0461 дүгээр ангид хоригдож буй шүүгдэгчтэй онлайнаар холбогдох компьютер, тоног төхөөрөмж, веб камер болон техникийн нөхцөлийг ханган ажиллав.

- **Сүлжээ**

Шилэн кабелин төв сервер дээр сүлжээний зохицуулалт хийж программыг шинэчлэн, тохируулга хийснээр нийт шүүх зөвхөн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлтэй холбогдохоос гадна шүүх бие даан видео хурал зохион байгуулж, мэдээ, мэдээлэл солилцох боломжоор хангагдлаа. Ингэснээр тойргийн давж заалдах шатны шүүх анхан шатны шүүхтэй түргэн хугацаанд мэдээлэл солилцох, харилцан уялдаатай ажиллах, иргэн болон хэргийн оролцогч тухайн орон нутгаасаа өөр орон нутагт байрлах шүүх хуралдаанд онлайнаар оролцох техникийн нөхцөл бүрдлээ.

Улаанбаатар хотын Налайх дүүрэг, Өмнөговь аймгийн Ханбогд сум, Өвөрхангай аймгийн Хархорин сум, Хэнтий аймгийн Бор-Өндөр сум, Завхан аймгийн Тосонцэнгэл, Сэлэнгэ аймгийн Сайхан суманд байрлах дүүргийн болон сум дундын шүүхийг шилэн кабелиар нэгдсэн

сүлжээнд, Ховд аймгийн Булган суманд байрлах Сум дундын 26 дугаар шүүхийг сансрын антенаар интернетийн сүлжээнд холболоо.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах зорилгоор Засгийн газрын 11 дүгээр байранд байрлах нэгжүүдийн дотоод сүлжээг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн төв байртай шилэн кабелиар холбон нэг сүлжээнд оруулж, тухай бүрд өргөтгөл холболтын ажлыг хийлээ.

1.5.Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал

• Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал

Тахарын албаны тухай хууль мөрдөгдөж эхэлснээр шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах, шүүн таслах ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг хангах, энэ хуулийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий Тахарын алба байгуулагдан үйл ажиллагаа нь жигдэрсэн онцлог жил байлаа.

Тахарын ерөнхий газар, тойрог, хэсгийн тахарын алба нийт 79 шүүхийн 41 тамгын газрын 43 албан байрыг шинээр тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хүрээнд 2014 оны 2 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хамгаалалтад авч хуулийн дагуу ажиллаж эхэллээ.

Шүүхийн тухай багц хууль, “Тахарын тухай” хуульд заасны дагуу Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга, Хууль зүйн

сайдын хамтарсан тушаалаар “Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах журам”-ыг батлан, хэрэгжүүлснээр шүүхийн байр, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн орчин бүрдлээ.

Үүний үр дүнд шүүгч шүүн таслах ажиллагааг явуулахдаа аливаа халдлагаас хамгаалагдах, сэтгэл зүйн таатай орчин бий болж, шүүгч хараат бус, шүүхийн хэвийн ажиллах нөхцөл бүрдэж байна.

Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхэд эрх зүйн зарим зохицуулалтыг нэг мөр ойлгох талаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөл Тахарын ерөнхий газартай хамтран бүх шатны шүүхийн тамгын газар болон тахарын тойргийн алба, хэсгийн дарга нарт зөвлөмж гарган хүргүүлээ.

Бүх шатны шүүхийн тамгын газраас тухайн тойрог, хэсгийн тахарын алба, орон нутгийн Онцгой байдлын алба, Цагдаагийн газартай хамтран шүүгч, ажилтнуудад аюулгүй ажиллагааны, шүүхийн байранд, шүүх хуралдааны үеэр болон бусад хамгаалалт шаардлагатай онцгой нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд хэрхэн ажиллах, шүүгч “Бүх төрлийн бие хамгаалах хэрэгслийг хэрэглэх, хадгалах” талаар сургалт зохион байгуулав.

“Шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагааны нийтлэг журам”-д заасны дагуу шүүгчийн орон байрны галын аюулгүй байдал, шүүхийн байрны аюулгүй байдлын талаар Онцгой байдлын болон Тахарын байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөө гарган ажиллаж ирлээ.

Шүүхийн хуралдааны танхимд хяналтын камерыг суурилуулж, 31 шүүхийн байранд 187 хяналтын камер ажиллаж байна. Цаашид шүүхийн байрны гадна, дотор орчныг бүрэн хянах чадвартай хяналтын камераар үе шаттайгаар хангахаар төлөвлөж байршлын схем зураглалын төслийг бэлтгэж байна. Ингэснээр шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдал хангагдах нөхцөл бүрдэнэ.

- **Кибер аюулгүй байдал**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Дата төвд байрлах мэдээллийн аюулгүй байдлын Firewall төхөөрөмжид бүртгэлтэй халдлагын шинжтэй зарим IP–г хааж, ажлын албаны болон шүүхийн техник тоног төхөөрөмжид аюулгүй байдлын арга хэмжээг авах шаардлагатай програм хангамжийг суулган тохируулга хийлээ.

Иргэн, Захиргааны хэргийн нэгдсэн системийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл нь нөөц серверийг байгуулан иргэн, захиргааны хэргийн нэгдсэн системийн өгөгдлийн баазыг өдөрт 2 удаа автоматаар нөөцлөхөөр програмчлагдсан төхөөрөмжтэй боллоо. Ингэснээр гэнэтийн болзошгүй аюул, гаднын нөлөөллөөс шалтгаалан хэргийн хөдөлгөөний мэдээллийн баазад эрсдэл учрахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлж, аюулгүй байдлыг хангалаа.

Иргэн, захиргааны хэргийн нэгдсэн систем, веб сервер, мэйл сервер, тоног төхөөрөмжийн нууцлалын нөхцөлийг шинэчлэн шаардлагад нийцүүлэн өөрчилж, шифрлэн хадгаллаа.

1.6. Шүүхийн архивын үйл ажиллагаа

Шүүхийн архивын үйл ажиллагааг нэгтгэн зохион байгуулж эмхлэх зорилгоор “Шүүхийн архивын тухай журам”-ыг шинэчлэн баталж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэд иргэний болон захиргааны хэргийн төрөлжсөн төв архив байгуулах эрх зүйн үндэслэлийг бүрдүүллээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн байранд архивын өрөө гарган засварлаж, архивын байрны стандарт, шаардлагад нийцүүлэн тохижуулсан ба байгууллагын архивын үйл ажиллагаа эрхлэн явуулах “Байгууллагын архивын гэрчилгээ”-г авч, хадгаламжийн нэгжүүдийг архивын ажлын үндсэн зааварт нийцүүлэн цэгцлэх ажлыг хийлээ.

Бүх шатны шүүхийн тамгын газарт архивын чиглэлээр мэргэжил арга зүйн туслалцаа үзүүлэхээр Архивын ерөнхий газраас бэлтгэсэн “Архивын үндсэн заавар” эмхтгэлийг хүргүүлж, цахим сургалт зохион байгууллаа.

Улсын хэмжээнд нийт 79 шүүхийн 41 тамгын газрын салбар архивд ажилтны орон тоог баталж, томилон ажиллуулж байна.

Шүүхийн салбар архив нь шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн хэргийн болон шүүхийн албан хэрэг хөтлөлтийн болон санхүүгийн баримт зэрэг олон жилийн туршид хадгалагдаж буй сан хөмрөгөөс бүрдэх бөгөөд 41 тамгын газрын салбар архивд нийт 551.322 хадгаламжийн нэгж хадгалагдаж байна. Харин Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн салбар архивд Нийслэл, дүүргийн шүүхийн 1922-2013 он хүртэлх 272.797 иргэний хэрэг, 19.524 хадгаламжийн нэгж бүхий баримт бичгүүд, нийт 295.274 нэгж хадгалагдаж байна.

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн архивын байрны зураг

Шүүхийн тамгын газруудын архивын өрөө зай багтаамж бага, зориулалтын шат, тавцан, тавиур, шүүгээ зэрэг дутмагаас гадна, байнга болон түр хадгалах хадгаламжийн нэгжүүд нэмэгдсэн, зарим шүүхийн архив ачааллаа дийлэхгүй болсон зэрэг нь шүүхийн өмнө тулгамдсан асуудлуудын нэг болоод байна. Түүнчлэн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн тогтоолоор шүүх бүрд салбар архив, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэд төрөлжсөн төв архив ажиллахаар тусгагдсан ч хөрөнгө санхүүгийн хүндрэл, хууль тогтоомжийн зөрчилдөөнтэй байдлаас шалтгаалан энэхүү ажлыг хэрэгжүүлэхэд бэрхшээл тулгарч байна.

Шүүхийн архивыг байгуулснаар байнга хадгалагдах иргэний болон захиргааны хэргийг нэг дор төвлөрүүлэн, сан хөмрөгийн баримтыг цахим болгож, баримтын бүрэн бүтэн байдал, хадгалалт, ашиглалт, хяналтын үйл ажиллагаа сайжирч, баримтын эрэлт хайлтыг хялбаршуулах, шүүхийн архивын бүтэц, зохион байгуулалт боловсронгуй болно. Улмаар мэдээллийн нэгдсэн сан бүхий шүүхийн архивын үйлчилгээг иргэд нэг цэгээс авах, цаашилбал судалгаа, эрдэм

шинжилгээний ажилд дөхөм болох зэрэг чухал ач холбогдолтой бөгөөд энэхүү ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж, бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.

Архивын тухай хууль тогтоомж болон “Хэрэг бүртгэх, мөрдөн байцаах, шүүн таслах ажиллагаанд холбогдох баримтын төрөлжсөн архивын ажлын заавар”-т нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, мөн олон улсын архивын стандарт шаардлагад нийцсэн төв архивын байртай болох зорилт тавьж, холбогдох хууль, тогтоомжид өөрчлөлт оруулах шийдвэрийн төслүүдийг боловсруулаад байна.

1.7. Эрх зүйн маргааныг шүүхийн бус аргаар шийдвэрлэх ажиллагаа

Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн дагуу нийт иргэний хэргийг анхан шатны журмаар хянан хэлэлцэж буй 33 шүүхэд ажиллах орон тооны 43 эвлэрүүлэн зуучлагчийг сонгон бүртгэж, шүүхийн тамгын газрын даргын тушаалаар томилсноор шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлалын үйл ажиллагаа орон даяар хэрэгжиж эхэллээ.

Эвлэрүүлэн зуучлагчдын зөвлөл энэ онд 12 удаа хуралдаж, нийт 33 асуудал хэлэлцэж, 6 тогтоол батлан, мөрдүүлж байна.

Хууль, эрх зүйн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг их дээд сургуулиудын сургалтын төлөвлөгөө, хичээлийн хөтөлбөрт “Шүүхийн бус аргаар маргааныг хянан шийдвэрлэх” сэдвийг

мэргэжлийн нэмэлт сонгох хичээлийн хөтөлбөрт оруулсан нь эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны талаар оюутнууд сонгон суралцаж, цаашид мэргэшэх нөхцөлийг бүрдүүллээ.

Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд заасны дагуу Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын дэргэд “Бизнесийн маргааныг хянан шийдвэрлэх эвлэрүүлэн зуучлах төв”-ийг байгуулж, 2014 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрөөс албан ёсоор үйл ажиллагааг нь эхлүүллээ.

Төрийн бус байгууллага дахь эвлэрүүлэн зуучлагчийн сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулж, сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн 15 иргэнд олон улсын “CEDR” байгууллагын мэргэшсэн сургагч багш нар сургалт явуулснаар тус төвд ажиллах эвлэрүүлэн зуучлагчид олон

улсын болон дотоодын эвлэрүүлэн зуучлах эрхтэй боллоо.

2014 оны 09 дүгээр сарын 28-ны өдөр дахин эвлэрүүлэн зуучлагчийн сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулж, нийт 270 иргэн хамрагдсанаас 85 нь тэнцэж, эвлэрүүлэн зуучлагчийг бэлтгэх сургалтад хамрагдан эрхийн гэрчилгээтэй болов.

Түүнчлэн 2014 оны 03 дугаар сарын 18-20, 9 дүгээр сарын 27-29-ний өдрүүдэд эвлэрүүлэн зуучлагч нарт зориулсан давтан сургалтыг зохион байгуулахын зэрэгцээ орон тооны бус эвлэрүүлэн зуучлагч нарт зориулан онлайн сургалтыг тогтмол явуулж хэвшлээ.

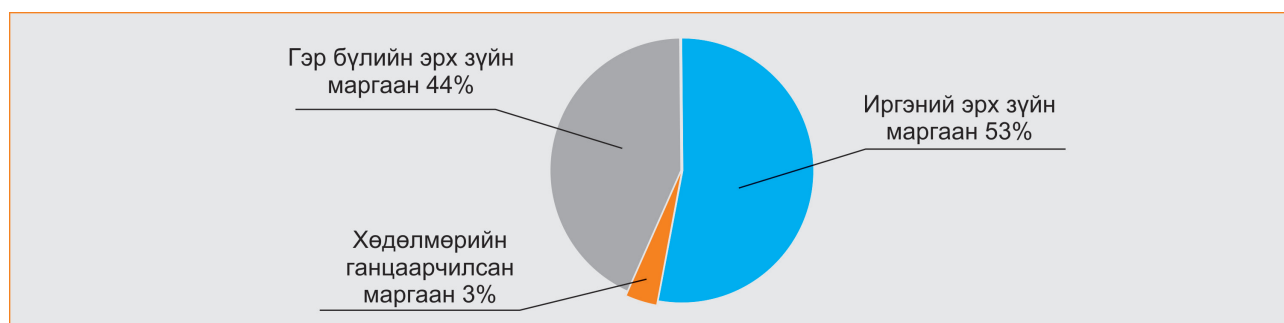

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Эвлэрүүлэн зуучлагчдын зөвлөл, Японы олон улсын хамтын ажиллагааны ЖАЙКА байгууллагатай хамтран 2014 оны 10 дугаар сард Эвлэрүүлэн зуучлагчдын анхдугаар зөвлөгөөнийг Улаанбаатар хотод зохион байгууллаа.

2014 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр МҮХАҮТ-д зохион байгуулагдсан “Хууль сурталчлах өдөрлөг”-ийн арга хэмжээнд оролцож, эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны талаар иргэд, олон нийтэд шаардлагатай хуулийн зөвлөгөө өгч, гарын авлага, зурагт хуудас тараан сурталчиллаа.

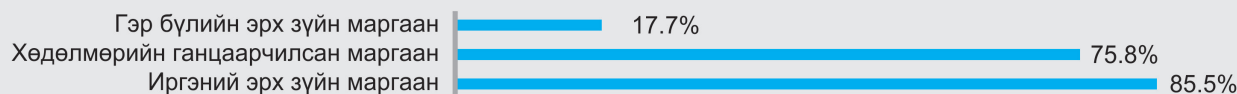
Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны нэгдсэн бүртгэлийн програмын техникийн даалгаврыг боловсруулж, програмыг хөгжүүлэх ажил дуусах шатандаа ороод байна.

Эвлэрүүлэн зуучлалаар хүлээн авсан өргөдөл (маргааны төрлөөр)

Эвлэрэл амжилттай явагдсан байдал (маргааны төрлөөр)

2014 онд иргэдээс нийт 6427 өргөдөл хүлээн авснаас шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид гаргасан өргөдөл 6143, хүлээн авахаас татгалзсан 346, буцаасан 308, шийдвэрлэсэн 5122, үлдэгдэл 367 байна. Үүнээс эвлэрүүлэх үйлчилгээ амжилттай болсон 2847, амжилтгүй болсон 2275, улсын тэмдэгтийн хураамжид 105.401.268 төгрөгийг улсын орлогод оруулжээ.

2014 оны эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны тоон мэдээ

Д/д	ШҮҮХИЙН НЭР	Эвлэрүүлэн зуучлагчийн тоо	Хүлээн авсан өргөдлийн тоо	Үүнээс					
				Хүлээн авахаас татгалзсан	Буцаасан	шийдвэрлэсэн	Үүнээс		Үлдэгдэл
							Амжилттай	Амжилтгүй	
1	Дүүргийн ИХАШ-ны1 дүгээр шүүх	5	1245	88	3	1120	351	769	34
2	Дүүргийн ИХАШ-ны2 дугаар шүүх	5	1192	56	29	1043	355	688	64
3	Дүүргийн ИХАШ-ны3 дугаар шүүх	1	73	11	13	42	42	0	7
4	Дүүргийн ИХАШ-ны4 дүгээр шүүх	1	99	2	15	77	42	35	4
5	Сум дундын 1 дүгээр шүүх	1	90	16	3	65	54	11	6
6	Сум дундын 2 дугаар шүүх	1	207	0	0	186	150	36	21
7	Сум дундын 3 дугаар шүүх	1	280	0	43	206	192	14	31
8	Сум дундын 4 дүгээр шүүх	1	133	1	3	106	68	38	23
9	Сум дундын 5 дугаар шүүх	1	78	0	5	67	44	23	6
10	Сум дундын 6 дугаар шүүх	1	122	2	1	117	85	32	2
11	Сум дундын 7 дугаар шүүх	2	234	0	0	229	145	84	5
12	Сум дундын 8 дугаар шүүх	1	137	36	0	95	56	39	6
13	Сум дундын 9 дүгээр шүүх	1	110	29	17	63	36	27	1
14	Сум дундын 10 дугаар шүүх	1	176	1	3	156	49	107	16
15	Сум дундын 11 дүгээр шүүх	1	45	0	0	42	34	8	3
16	Сум дундын 12 дугаар шүүх	1	99	11	12	65	52	13	11
17	Сум дундын 13 дугаар шүүх	1	49	3	0	44	40	4	2
18	Сум дундын 14 дүгээр шүүх	1	240	0	18	206	145	61	16
19	Сум дундын 15 дугаар шүүх	1	19	0	0	10	8	2	9
20	Сум дундын 16 дугаар шүүх	1	50	10	0	35	13	22	5
21	Сум дундын 17 дугаар шүүх	1	114	0	9	95	77	18	10
22	Сум дундын 18 дугаар шүүх	1	66	5	2	54	51	3	5
23	Сум дундын 19 дүгээр шүүх	1	78	0	1	74	39	35	3
24	Сум дундын 20 дугаар шүүх	1	226	23	64	131	116	15	8
25	Сум дундын 21 дүгээр шүүх	1	134	16	0	108	100	8	10
26	Сум дундын 22 дугаар шүүх	1	76	4	0	62	42	20	10
27	Сум дундын 23 дугаар шүүх	1	102	0	15	83	61	22	4
28	Сум дундын 24 дүгээр шүүх	1	170	0	13	147	127	20	10
29	Сум дундын 25 дугаар шүүх	1	168	26	0	137	101	36	5
30	Сум дундын 26 дугаар шүүх	1	20	1	0	19	13	6	0
31	Сум дундын 27 дүгээр шүүх	1	120	2	37	66	39	27	15
32	Сум дундын 28 дугаар шүүх	1	152	1	2	136	90	46	13
33	Сум дундын 29 дүгээр шүүх	1	39	2	0	36	30	6	1
Нийт		42	6143	346	308	5122	2847	2275	366

1.8. Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгч

2010-2014 онуудад анхан шатны шүүхэд бүрэлдэхүүнтэйгээр хянан шийдвэрлэсэн хэргийн статистик судалгаанд үндэслэн анхан шатны шүүх тус бүрд ажиллах, хуулиар тавигдсан шаардлагад нийцсэн нийт 4701 иргэдийн төлөөлөгчийн нэрсийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл баталж, нэрсийг иргэдийн төлөөлөгчийг сонгох програмд бүрэн байршуулан, програмд нэвтрэх хаяг, нууц кодыг тамгын газруудад хүргүүлж, холбогдох бэлтгэл хангагдсанаар Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль анхан шатны нийт шүүхэд хэрэгжиж эхэлсэн жил байлаа.

Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчдийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн гол үзэл санаа Үндсэн хуулийн цэцийн 2014 оны 01 тоот дүгнэлтээр хүчингүй болсонтой холбогдуулан иргэдийн төлөөлөгчийн ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх, хуулийн зөрчлийг арилгах зорилгоор Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчдийн эрх зүйн байдлын тухай, Эрүүгийн байцаан шийтгэх тухай, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай, Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиудад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг үзэл баримтлалын хамт боловсруулан саналаа Монгол Улсын Ерөнхийлөгчид хүргүүлээ.

Тайлант хугацаанд хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу хэрэг маргааныг бүрэлдэхүүнтэйгээр анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн 2178 хэрэгт, 328 иргэн шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчөөр ажиллажээ.

Ирэх жил шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчөөр 4701 иргэн шинэ хуулийн дагуу хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцох юм.

Ингэснээр шүүхийн үйл ажиллагааны талаар төдий хэмжээний иргэн нарийн ойлголт авч, бодит мэдээлэлтэй болсноор шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэл дээшилнэ.

“Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийг сонгон шалгаруулах журам”-д өөрчлөлт оруулах тухай, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн тангараг өргөх журмыг хүчингүй болгох тухай тогтоолын төсөл, шүүх хуралдаанд шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн оролцооны талаарх хагас, бүтэн жилийн статистик мэдээний загварыг боловсрууллаа. Мөн “Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчид хөлс олгох журам”-ын төслийг боловсруулан, нийт шүүхээс саналыг нь авч, хуульд заасны дагуу Санхүүгийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй хамтран батлахаар төслийг хүргүүлээд байна.

1.9. Дүн шинжилгээ

“Шүүхийн шинэ менежмент хөтөлбөр”, “Шүүгч, ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр” батлагдсанаар орчин үеийн мэдээлэл технологийн дэд бүтцэд суурилсан шүүхийн үйлчилгээг иргэдэд чирэгдэлгүй, шуурхай хүргэх, ухаалаг шүүх, шүүхийн захиргааны байгууллагыг бий болгох, шүүгч, ажилтны нийгмийн баталгааг хангах, ажлын үр нөлөө, бүтээмж, хариуцлагыг дээшлүүлэх, тогтвор суурьшилтай ажиллуулахад чиглэсэн бодлогын баримт бичгийг баталж, 2020 он хүртэлх шүүхийн захиргааны байгууллагын хөгжлийн стратегийг тодорхойллоо.

Монгол улсад анх удаа хэрэгжиж эхэлсэн эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа нь тодорхой

төрлийн эрх зүйн маргааныг эвийн журмаар, шүүхийн бус аргаар шуурхай, зардал багатай шийдвэрлүүлэх таатай нөхцөлийг бий болгох, анхан шатны шүүхийн ажлын ачааллыг хөнгөвчлөхийн зэрэгцээ хууль зүйн их, дээд сургуулиудын хичээлийн хөтөлбөрт энэ чиглэлээр сонгон судлуулах боломжийг бүрдүүлэв. Мөн Монголын үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын дэргэд Эвлэрүүлэн зуучлах төвийг байгуулсан нь төрийн бус байгууллага дахь эвлэрүүлэх үйлчилгээг нэвтрүүлэх эхлэлийг тавилаа.

Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, Тахарын албаны тухай хууль шүүхэд хэрэгжиж эхэлсэн жил байлаа.

“Шүүхийн тамгын газрын ажлыг үнэлж, дүгнэх журам”-ыг баталснаар шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагаанд хяналт шинжилгээ хийх, үнэлэх эрх зүйн үндэс бүрдэж, арга ажиллагааг тодорхой болголоо. Бүх шатны шүүхийн Тамгын газрын 2014 оны ажлын үр дүн, гэрээний биелэлтийг уг журмын дагуу тодорхой шалгуур үзүүлэлтэд тулгуурлан ажлын албаны бүх газар, нэгжийн өгсөн үнэлгээнд үндэслэн анх удаа үнэлж, дүгнэснээрээ онцлог боллоо.

Шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааг зохицуулсан эрх зүйн баримт бичгүүдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл баталснаар Шүүхийн тухай багц хуульд заасан дүрэм, журмыг батлах ажил 90 орчим хувь биелэгдлээ.

Шүүхийн цахим сангийн хэрэглээг нэмэгдүүлэх, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлэх зорилгоор улсын хэмжээнд хамгийн том өгөгдлийн сан бүхий, бүх төрлийн таблет, ухаалаг гар утсанд тохирох апплейшн хувилбарыг боловсруулан, интернет дэлгүүрт байршууллаа. Үүнийг иргэд үнэ төлбөргүй татан авч, шүүхийн шийдвэр болон бусад шаардлагатай мэдээ, мэдээллийг гар утаснаасаа хаанаас ч авах боломжийг бүрдүүлснээр хэрэглэгчдийн цаг завьт хэмнэх бөгөөд ухаалаг утасны хэрэглээ огцом нэмэгдсэн өнөө үед цагаа олсон чухал шийдэл боллоо. Бүх шатны шүүхийн шүүх хуралдааны танхим дуу, дүрс бичлэгийн техник хэрэгслээр бүрэн хангагдсан нь шүүхийн ил тод байдлыг хангахад чухал алхам боллоо.

Шүүхийн тамгын газрын мэдээллийг бодитой, шуурхай, судалгаатай, цогц байдлаар бүрдүүлэх зорилгоор “Шүүхийн тамгын газрын мэдээллийн нэгдсэн сан” системийг боловсруулж, шүүхийн тамгын газрын талаар шаардлагатай бүх төрлийн мэдээллийг байршуулснаар тодорхой эрх бүхий албан тушаалтан нэвтрэх, мэдээллийг шуурхай авах, хяналт шинжилгээ хийх, системчилсэн үнэлгээ хийх боломжоор хангагдлаа.

Хэргийн хөдөлгөөний багц журмыг боловсруулан, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн програм “Иргэн 2014”, “Захиргааны хэргийн бүртгэл, хяналтын нэгдсэн систем”-ыг нэвтрүүлснээр шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд өөрийн үйл ажиллагаандаа мониторинг хийх боломжийг бүрдүүлж, хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хуулийн хугацааг хэтрүүлэх, ажиллагааны дараалал алдах зэрэг хууль зөрчсөн үйл ажиллагаанаас сэргийлэх хэргийн шийдвэрлэлтийн явцыг цогцоор нь хянах, иргэд хэргийн талаарх мэдээлэл хайхад шуурхай, хялбар болгох, хэргийг хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх нөхцөл бүрдэж байна.

Цаашид 2014 онд хэрэгжүүлсэн ажил, ололт амжилтаа бататгаж шүүхийн хөгжлийн стратеги, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх, шүүхийн захиргааны бодлогыг судалгаанд тулгуурласан, цахим хэлбэрт шилжүүлэхэд анхаарч ажиллана.

ХОЁР. ШҮҮХИЙН ХҮНИЙ НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГА

Шүүхийн хүний нөөцийн удирдлагыг боловсронгуй болгох, бүртгэл мэдээллийн сан, судалгааг бүрдүүлэх, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын нийгмийн баталгааг хангах, холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн дүрэм, журам, хөтөлбөрийг боловсруулах, хуульчдаас шүүгчийг шилж олох, сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг амжилттай, үр дүнтэй зохион байгуулж ажиллалаа.

Шүүхийн захиргааны ажилтнуудыг сонгон шалгаруулах, шүүхийн захиргааны ажилтны болон шүүхийн ёс зүйн хороонд гаргасан гомдол, хүсэлтийг хүлээн авч хянан шийдвэрлэх, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын сахилга хариуцлагыг дээшлүүлэх, ёс зүйн зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд анхааран ажиллаж ирлээ.

2.1. Хүний нөөцийн судалгаа, төлөвлөлт, бодлого хэрэгжилт

Шүүхийн хүний нөөцийн удирдлагын хүрээнд 2014 онд бодлогын 5 баримт бичгийг баталж, түүнийг хэрэгжүүлэх 25 ажил зохион байгуулж ажиллав.

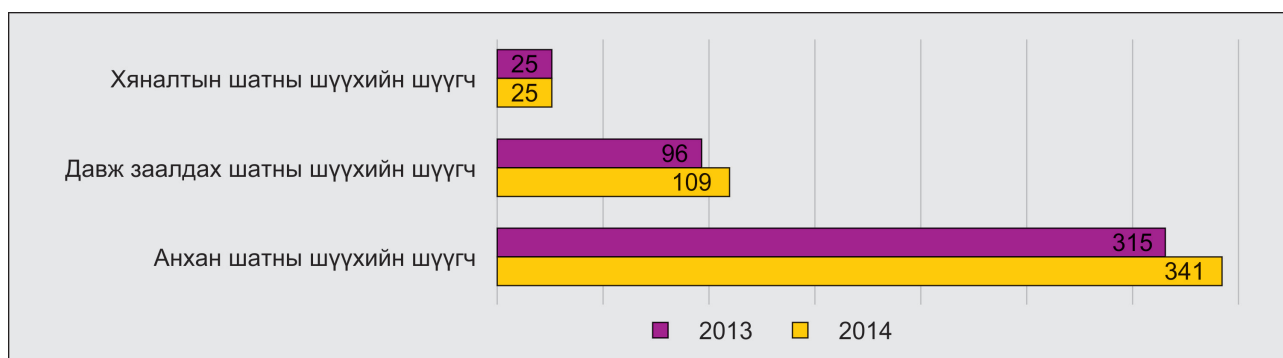
“Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх” хөтөлбөрийг баталснаар шүүх, шүүхийн захиргааг мэргэшсэн, тогтвортой, хүний нөөцөөр хангах, шүүгч, ажилтны чадавхыг хөгжүүлэх нөхцөл бүрдлээ.

Мөн “Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр”-ийг баталсан нь шүүхийн шинэтгэлийг эрчимжүүлэх, шүүхийн сургалтын үр нөлөөтэй бодлогыг хэрэгжүүлж, сургалтын нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлэх ач холбогдолтой юм.

- **Шүүгчийн хүний нөөцийн судалгаа, төлөвлөлт**

Анхан шатны шүүхэд 341 шүүгч буюу нийт шүүгчдийн 71.7 %, Давж заалдах шатны шүүхэд 109 шүүгч буюу нийт шүүгчдийн 23%, Хяналтын шатны шүүхэд 25 шүүгч буюу нийт шүүгчдийн 5.3%-ийн бүрэлдэхүүнтэйгээр шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэн шүүн таслах ажиллагаа явууллаа.

2014 онд ажилласан шүүгчдийн тоо

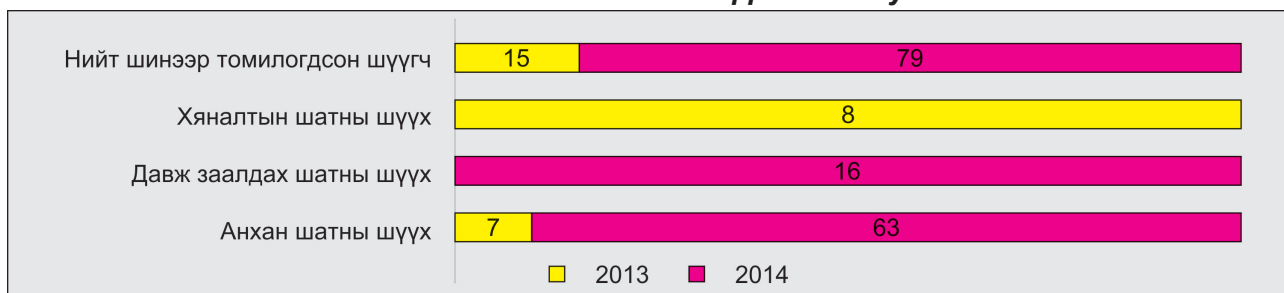
Монгол Улсын шүүгчдийн бүрэлдэхүүн

ШҮҮХ		УИХ-ын 2013 оны 12-р тогтоолоор батлагдсан шүүгчийн орон тоо		2013 онд ажилласан шүүгчийн тоо		2014 онд ажилласан шүүгчийн тоо	
Хяналтын шатны шүүх	Улсын дээд шүүх	25		25		25	
Давж заалдах шатны шүүх	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх	88	189	43	96	48	109
	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх	88		49		51	
	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх	13		4		10	
	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх	92		54		65	
Анхан шатны шүүх	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх	92	504	56	315	53	341
	Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх	93		57		71	
	Сум дундын шүүх	227		148		152	

Шүүхийг нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, хүн амын нягтрал, шийдвэрлэгдсэн хэрэг, маргааны тоог харгалзан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн хэд хэдэн нэгжийг харьяалуулан 2-3 аймгийн дунд тус бүр нэг эрүү, иргэний хэргийн дагнасан давж заалдах шатны шүүх байхаар Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10, нийт 20 шүүхийг бүсчлэн “тойргийн” журмаар Шүүх байгуулах тухай хуулийн дагуу өөрчлөн зохион байгууллаа.

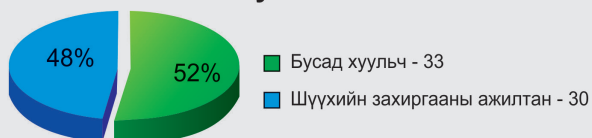
УИХ-ын тогтоолоор хэргийн ачаалал, нутаг дэвсгэрийн ойр дөт байдал, нэг шүүгчид ногдох ажлын ачааллыг тэнцвэржүүлэхээр анхан шатны шүүхэд 504, давж заалдах шатны шүүхэд 189, нийт 693 шүүгч ажиллахаар батлагдсан ч төсвийн хүндрэлтэй байдлаас шалтгаалан Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 78 ерөнхий шүүгч, анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн 78 шүүгч, нийт 176 сул орон тоонд сонгон шалгаруулалтыг зохион байгууллаа. 2014 онд анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн орон тоо өмнөх оноос 8-12 хувиар нэмэгдлээ.

2014 онд шүүгчийн албан тушаалд шинээр болон дэвшин томилогдсон шүүгчдийн судалгаа

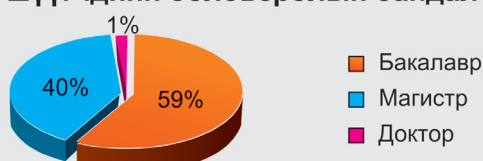

Шүүхийн шинэтгэлийн хүрээнд шүүхийн хүний нөөцийг 63 шинэ шүүгчээр сэлбэж, Монголын нийт шүүгчдийн 13 хувийг шинэчилжээ.

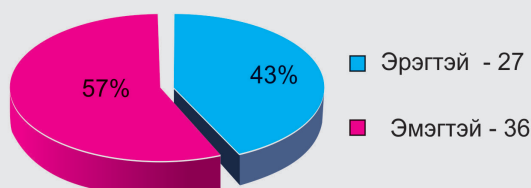
Анхан шатны шүүхэд шинээр томилогдсон шүүгчдийн өмнө эрхэлж байсан ажил, албан тушаал

Анхан шатны шүүхэд шинээр томилогдсон шүүгчдийн боловсролын байдал

Анхан шатны шүүхэд шинээр томилогдсон шүүгчдийн хүйсийн байдал

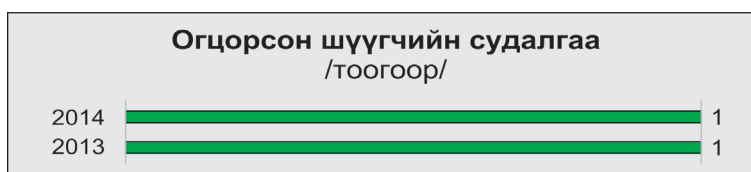
Шинээр томилогдсон шүүгчид /2014 оны 12 дугаар сарын 05-ны өдөр/

Шинээр томилогдсон 63 шүүгчээс 33 нь буюу 52,3 хувь нь өмгөөлөгч, прокурор, хуулийн зөвлөх зэрэг мэргэжлээрээ ажиллаж байсан дадлага туршлагатай хуульчид шүүгч болсон нь онцлог юм. Мөн эдгээр шүүгчийн 25 нь буюу 39,7 хувь магистр зэрэгтэй байгаагаас үзэхэд шинээр томилогдсон шүүгчдийн боловсролын төвшин ахисан болохыг харуулж байна.

Анхан шатны шүүхийн шүүгчээр шинээр томилогдсон шүүгчдийн боловсролын байдлын хувьд өндөр хөгжилтэй гадаадын оронд магистр, докторын зэрэгтэй 7 шүүгч шинээр томилогдож, шүүгчдийн боловсролын төвшин өссөн байна.

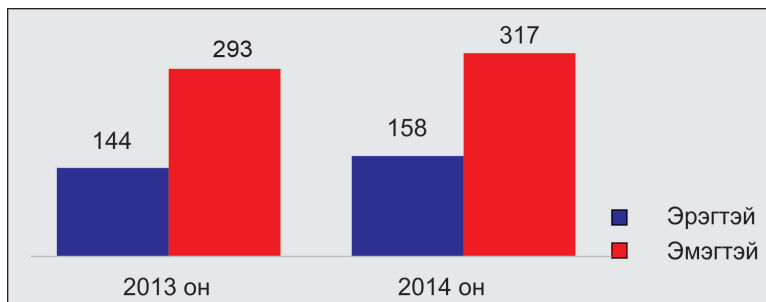
Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн дагуу өндөр насны тэтгэвэрт гарах хүсэлтээ ирүүлсэн 12 шүүгч, өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох насанд хүрсэн 6 шүүгчийг шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлүүлэхээр Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэж, 11 шүүгч Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар шүүгчийн албан тушаалаас чөлөөлөгдлөө.

Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.4 дэх хэсэгт заасан үндэслэлээр 1 шүүгчийг Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар шүүгчийн албан тушаалаас огцруулсан байна. /Хавсралт 3/

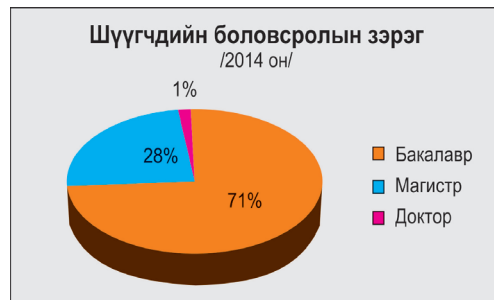

Шүүгчдийн хүйсийн байдал

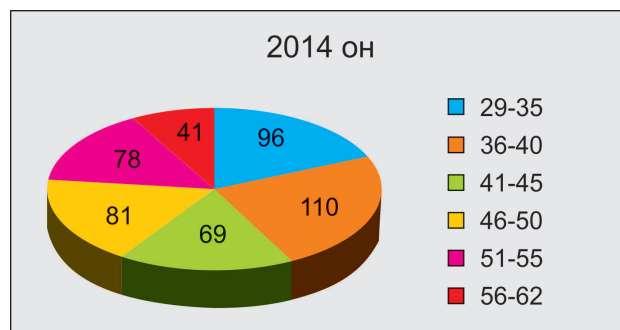
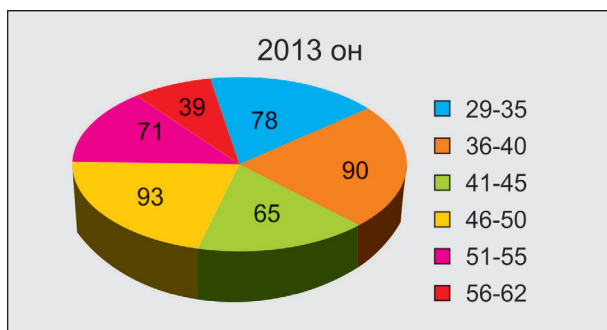

Шүүгчдийн боловсролын байдал

Шүүгчийн хүйсийн байдал өмнөх онтой харьцуулахад өөрчлөгдөөгүй, эмэгтэй шүүгчид нийт шүүгчдийн 67%-г эзэлсэн хэвээр байна.

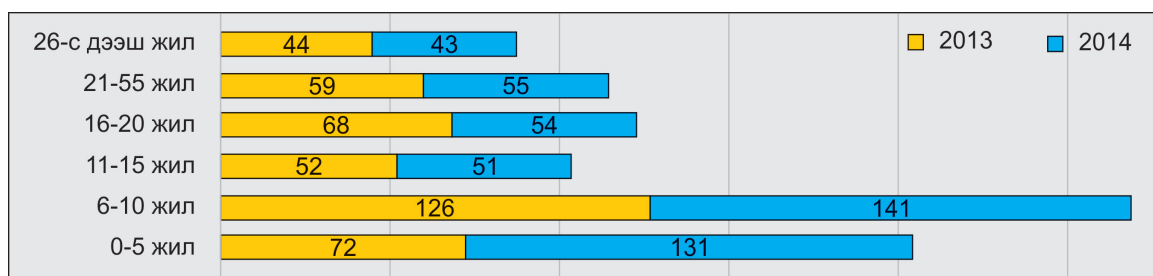
Шүүгчдийн насны байдал

Шүүгчдийн насны хувьд 29-40 насны шүүгчдийн тоо өмнөх оноос өссөн бол 41-50 насны шүүгчийн тоо буурсан нь шүүхийн хүний нөөц залуу шүүгчдээр бүрдэж байгааг харуулж байна.

Шүүгчээр 11-26 жил ажилласан шүүгчийн тоо өмнөх оноос буурсан байгаа нь шүүх жил ирэх тусам шинэ шүүгчдээр сэлбэгдэж байгааг харуулж байна.

Шүүгчийн албан тушаалд ажилласан жилийн судалгаа:

Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан шүүгчийн эдийн засгийн баталгаа хангагдаж, шүүгчийн цалингийн хэмжээ нь бусдаас хараат бус ажиллаж, амьдрахад хүрэлцэж буй эсэх, шүүгчийн нийгмийн байдал, амьдрах нөхцөл бололцоог тогтоох зорилгоор банкны болон бусад зээл, авч буй цалингийн хэмжээ зэрэг эдийн засгийн нөхцөл байдлын талаар дэлгэрэнгүй судалгааг гаргалаа.

Судалгаагаар шүүгчдийн 91,8% нь тодорхой хэмжээгээр арилжааны банкинд зээлтэй байгаа явдал нь шүүгчийн хараат бус байдлын гол нөхцөл болох эдийн засгийн хувьд хараат бус байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэхээр байна.

• Шүүхийн захиргааны ажилтны судалгаа, төлөвлөлт

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэд “Төрийн албаны салбар зөвлөл”-ийг байгуулснаар шүүхийн захиргааны удирдах ажилтнуудыг бие даан сонгон шалгаруулж авах, нөөц бүрдүүлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүйг сахиулах зэрэг төрийн албаны зөвлөлийн үндсэн чиг үүргийг Шүүхийн захиргааны байгууллагад хэрэгжүүлэн ажиллах боллоо.

Төрийн албаны зөвлөлийн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэдэх Салбар зөвлөлийн хуралдаан

Шүүхийн тухай багц хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбогдуулан Төрийн албаны салбар зөвлөлтэй хамтран анхан шатны болон давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газрын дарга нарыг сонгон шалгаруулах ажлыг зохион байгуулж, хуульд нийцүүлэн томилж багц хуулийн хэрэгжилтийг хангалаа.

Салбар зөвлөлөөс нийтдээ 5 удаа сонгон шалгаруулалт явуулахад 150 иргэн бүртгүүлснээс төрийн жинхэнэ албаны удирдах ажилтны нөөцөд 87 иргэн бүртгэгдлээ.

Анхан шатны шүүхийн тамгын газарт 29, давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газарт 11, Хяналтын шатны шүүхийн тамгын газарт 1, нийт 41 тамгын газрын дарга томилогдсон байна.

Шүүхийн тамгын газрыг хүний нөөцийн удирдлагаар хангах ажлын хүрээнд “Төрийн жинхэнэ албан тушаалын сул орон тоог нөхөх эрх зүйн зохицуулалт”, “Төрийн албаны үйл ажиллагаатай холбогдсон эрх зүйн зохицуулалт”, “Төрийн албаны ёс зүй, соёл”, “Бичиг хэргийн стандарт” зэрэг сэдвээр сургалт зохион байгууллаа. Сургалтыг ажлын алба болон Улсын дээд шүүх, Төрийн албаны зөвлөл, Тахарын ерөнхий газар, Удирдлагын академи, Монгол Улсын их сургуулийн багш нар удирдан явуулсан нь үр дүнтэй боллоо.

Шүүх хэвийн тасралтгүй үйл ажиллагаагаа явуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нийт 79 шүүхэд ажиллах шүүхийн захиргааны ажилтны орон тоог Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 оны 08 дугаар тогтоолоор 2368 байхаар тогтоосон ч төсөв, санхүүгийн хүндрэлтэй байдлаас шалтгаалан дээрх орон тоогоор ажиллах нөхцөл хангагдаагүй тул цалингийн санд захирагдан 2014 онд анхан болон давж заалдах шатны шүүхэд ажиллавал зохих шүүхийн захиргааны ажилтны орон тооны хязгаарыг 1192 байхаар тогтоолоо.

Орон нутагт ажилласан ажлын хэсгийн санал, 2013 оны шүүн таслах ажлын статистик

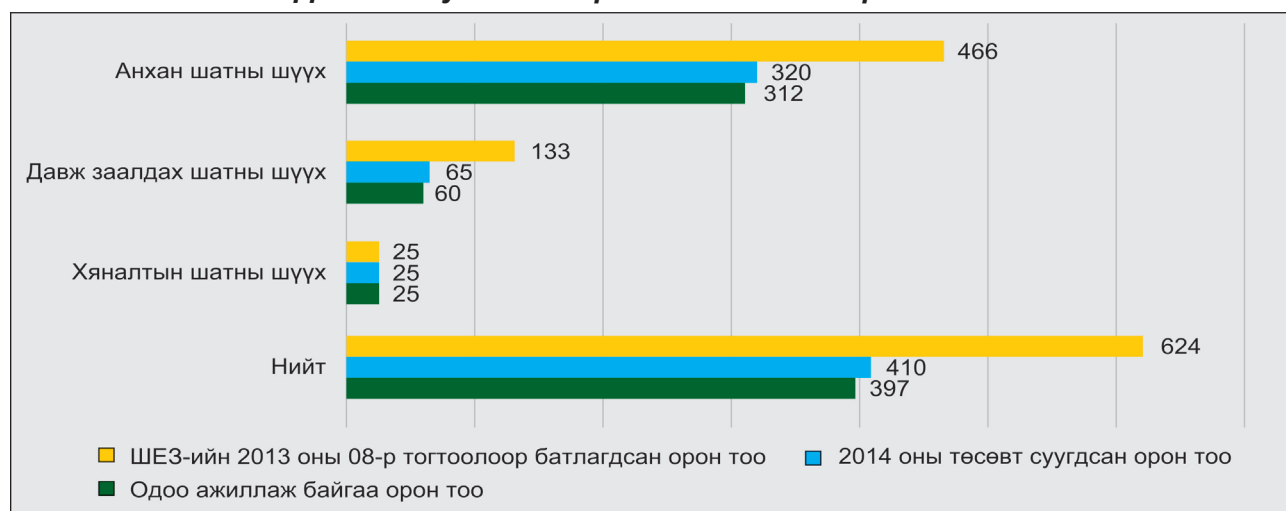

дүн мэдээ, шүүхийн ачааллыг харгалзан зарим анхан болон давж заалдах шатны шүүхэд шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга, шүүхийн зохион байгуулалт хариуцсан мэргэжилтэн, олон нийттэй харилцах хэлтсийн мэргэжилтэн, мэдээлэл, технологийн мэргэжилтэн, архив бичиг хэргийн эрхлэгч зэрэг шүүх хэвийн тасралтгүй үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах 30 орон тоог нэмэгдүүллээ. Үүнээс шүүх хуралдааны нарийн бичгийн даргын тоог 18-аар нэмэгдүүлсэн байна.

Шүүхийн тамгын газрын дарга, хүний нөөцийн мэргэжилтнүүдтэй онлайн хурлыг 2 удаа зохион байгуулж, хүний нөөцийн чиглэлээр баримтлах бодлого шийдвэрийг танилцуулж тэдэнд мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

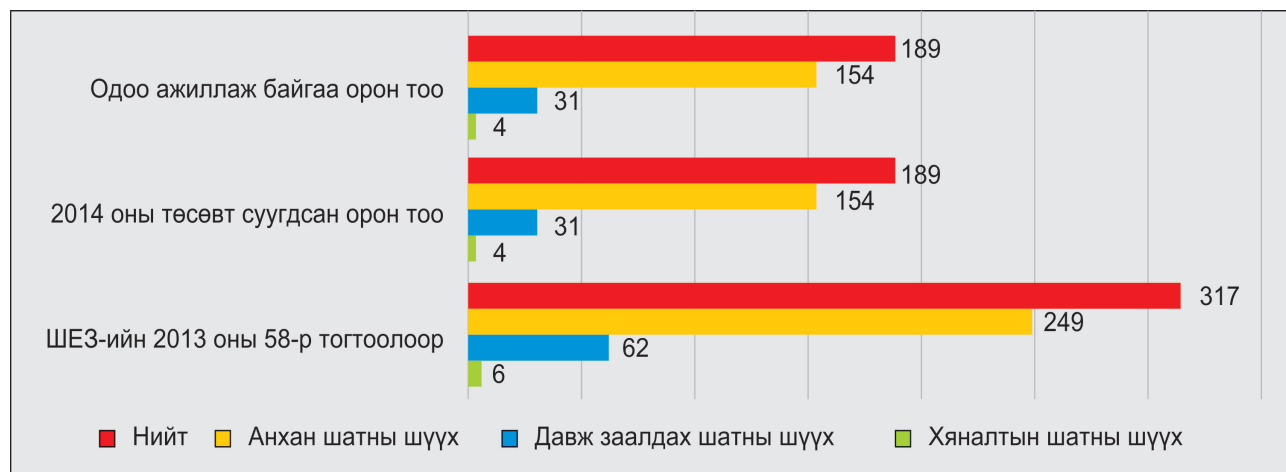
Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны хүний нөөц, хүн ам зүйн чиглэлээр нийтдээ 21 төрлийн судалгааг шинэчлэн, хүний нөөцийн програмд оруулах ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Шүүгчийн туслахын орон тооны талаарх мэдээлэл

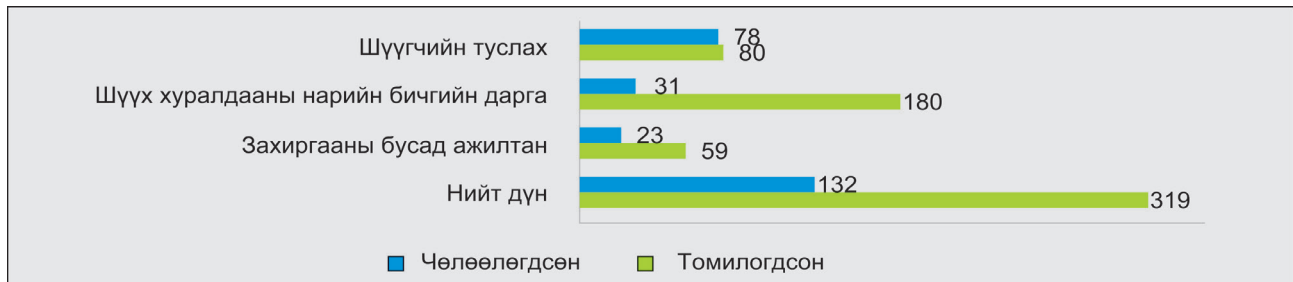
2014 онд шүүхийн төсөв хасагдаж батлагдсантай холбоотойгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 оны 08 дугаар тогтоолоор тогтоосон орон тоогоор ажиллах боломжгүй байлаа. Цаашид шүүхийн захиргааны тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийн 26.1 дэх заалтыг хэрэгжүүлэх, шүүгч бүр туслахтай байх нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх чухал байна.

Шүүх хуралдааны нарийн бичгийн даргын орон тооны талаарх мэдээлэл

2014 онд нийт шүүхийн тамгын газрын ажилтнуудын шилжилт хөдөлгөөнийг судалгаа, түүний шалтгаан нөхцөлийг судалж, дүн шинжилгээ хийв. Нийт шүүхийн тамгын газарт өмнөх онтой харьцуулахад шүүхийн захиргааны ажилтан чөлөөлөгдсөн байдал 46,9% өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэхүү өсөлт нь шүүхийн тамгын газрын ажилтнуудын цалин хөлс, нийгмийн баталгаа, ажиллах орчин, ажил мэргэжил, албан тушаалын зэрэглэл зэрэг олон хүчин зүйлээс шалтгаалж байгаа бөгөөд энэхүү хөдөлгөөнийг багасгаж, шүүхийн захиргааны ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах зайлшгүй шаардлага тулгарч байна.

Шүүгчийн захиргааны ажилтны шилжилт, хөдөлгөөний судалгаа /2014 он/

Шүүхийн захиргааны ажилтнуудыг хүйсийн байдлаар нь авч үзвэл 63 хувь нь эмэгтэй, 37 хувь нь эрэгтэй байна.

Шүүхийн захиргааны ажилтны ажлын байрны тодорхойлолтын жишиг загварыг боловсруулан нийт шүүхэд хүргүүлж, хэрэгжүүллээ.

2.2. Шүүгч, ажилтны нийгмийн хамгаалал

Шүүгч, шүүхийн ажилтны нийгмийн хамгааллыг сайжруулах ажлын хүрээнд “Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны нийгмийн хамгаалал”-ын хөтөлбөрийг баталж, 2014-2020 он хүртэл хэрэгжүүлэхээр бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.

Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1 дэх хэсэгт “Шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээ нь шүүгч эдийн засгийн хувьд хараат бусаар ажиллаж, амьдрахад хүрэлцээтэй, баталгаатай байна” гэж заажээ.

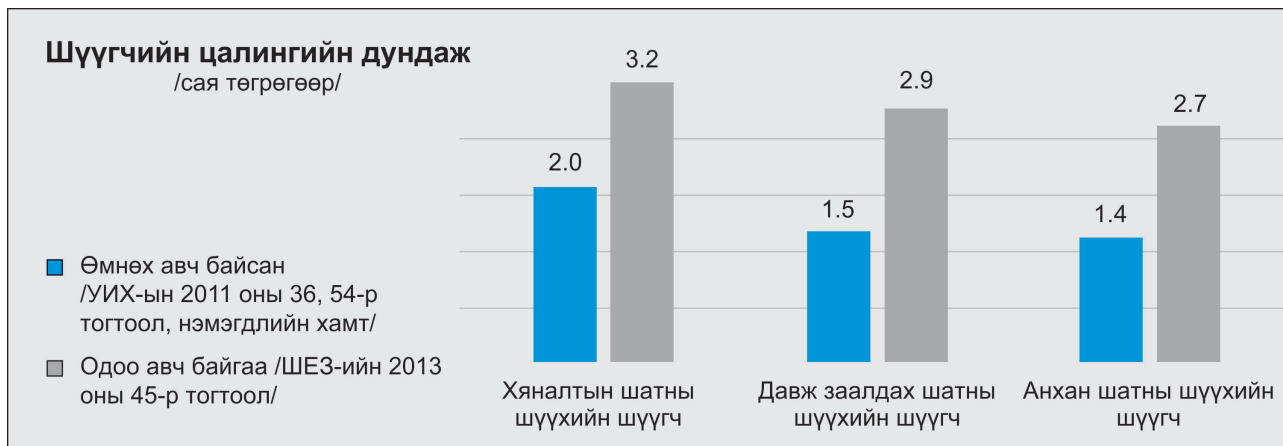
Хуулийн энэхүү заалтыг хэрэгжүүлж, батлагдсан төсвийн хүрээнд шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2013 оны 45 дугаар тогтоолоор тогтоосон нь хуулийг хэрэгжүүлж, шүүгч эдийн засгийн хувьд хараат бус байх баталгаа хангагдах нөхцөлийг бүрдүүллээ.

Шүүхийн тухай багц хууль үйлчилж эхлэхээс өмнө шүүгчийн цалингийн дундаж

№	Албан тушаал	Шүүгчийн дундаж цалин хөлс		
		Үндсэн цалин /УИХ-ийн 2011 оны 36, 54 дүгээр тогтоол/	Нэмэгдэл,	Нэг сарын цалин, хөлс
1	Хяналтын шатны шүүхийн шүүгч	1,179,897	825,928	2,005,826
2	Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч	902,576	613,752	1,516,328
3	Анхан шатны шүүхийн шүүгч	849,827	577,882	1,427,709

Шүүгчийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг батлагдсан төсвийн хүрээнд хуулийг хэрэгжүүлж олгосноор багц хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш шүүгчийн эрх ашгийг хамгаалах, улмаар хүний эрх, эрх чөлөө, шударга ёсны баталгааг хангахад оруулсан хөрөнгө оруулалт боллоо.

Шүүх, шүүхийн захиргааны байгууллагад олон жил үр бүтээлтэй, идэвх санаачлагатай ажилласан шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтныг шагнуулахаар шүүхийн тамгын газраас ирүүлсэн саналыг судалж үзэн Шүүхийн ерөнхий зөвлөл хуралдаанаас Монгол Улсын “Гавьяат хуульч” цолоор 3, “Сүхбаатарын одон”-гоор 2, “Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон”-гоор 2, “Алтан гадас” одонгоор 3, “Хөдөлмөрийн хүндэт” медалиар 9, нийт 19 шүүгч, ажилтныг Төрийн дээд одон, медалиар шагнуулахаар өргөн мэдүүлснээс Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар “Хөдөлмөрийн гавьяаны улаан тугийн одон”-гоор 2, “Алтан гадас” одонгоор 3, “Хөдөлмөрийн хүндэт” медалиар 9 шүүгч, ажилтан тус тус шагнагдлаа.

Төрийн дээд одон, медалиар шагнагдсан шүүгч, ажилтнууд

“Шүүхийн тэргүүний ажилтан” цол, тэмдгээр 3, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн “Хүндэт тэмдэг”-ээр 4 хүнийг тус тус шагнаж урамшууллаа. Мөн “Төрийн албаны тэргүүний ажилтан” цол, тэмдгээр 33 шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтан тус тус шагнагдсан байна.

Шүүхийн тамгын газраас ирүүлсэн хүсэлтийг судалж, шүүхийн захиргааны 67 ажилтанд Төрийн захиргааны албан тушаалын зэрэг, дэвийг шинээр болон нэмэгдүүлэн олголоо.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаанаар “Орон сууцны дэмжлэг олгох тухай журам”-ыг баталж, орон сууцны дэмжлэг авах хүсэлтээ ирүүлсэн нийт 140 шүүгчийн материалыг судлан, 62 шүүгчид тус бүр 10.0 сая төгрөгийн, 13 шүүхийн захиргааны ажилтанд тус бүр 5.0 сая төгрөгийн орон сууцны дэмжлэгийг үзүүллээ.

Түүнчлэн 2014 оны батлагдсан төсвийн хүрээнд 50 шүүгч, 13 шүүхийн захиргааны ажилтанд орон сууцны дэмжлэг олгохоор шийдвэрлэж, 2014 оны төсвийн хуулийн дагуу олгох санхүүжилтийг шийдвэрлүүлэх ажлыг зохион байгуулж байна.

Мөн ажил үүргээ гүйцэтгэж байгаад үйлдвэрлэлийн осолд орж хөдөлмөрийн чадвараа алдсан нэг албан хаагч, мөн шүүгчээр ажиллаж байсан нэг өндөр настанд тус тус нэг удаагийн буцалтгүй тусламж үзүүллээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны ажилтан албан хаагчдын бие бялдрыг чийрэгжүүлэх, хөдөлгөөний дутагдлаас сэргийлэх зорилгоор зоорины давхрын зарим хэсгийг засварлан тохижуулж орчин үеийн стандарт, шаардлага хангасан тоног төхөөрөмжөөр

Чийрэгжүүлэх танхим, хувцас солих өрөө, душ

хангагдсан “Чийрэгжүүлэх танхим”-ыг дотоод нөөц бололцоогоо ашиглан нээн ажиллууллаа.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажилтан албан хаагчдыг эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулж, өдөр тутам үзлэг оношилгоо, эм болон эмийн бус эмчилгээ хийж нийт албан хаагчдын 40 хувьд эрүүл мэндийн үзлэгийн дэвтэр нээж, давхардсан тоогоор 450 гаруй ажилтанд эрүүл мэндийн хяналтыг тавьж ажилласан байна.

2.3.Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны эрх ашгийг хамгаалах

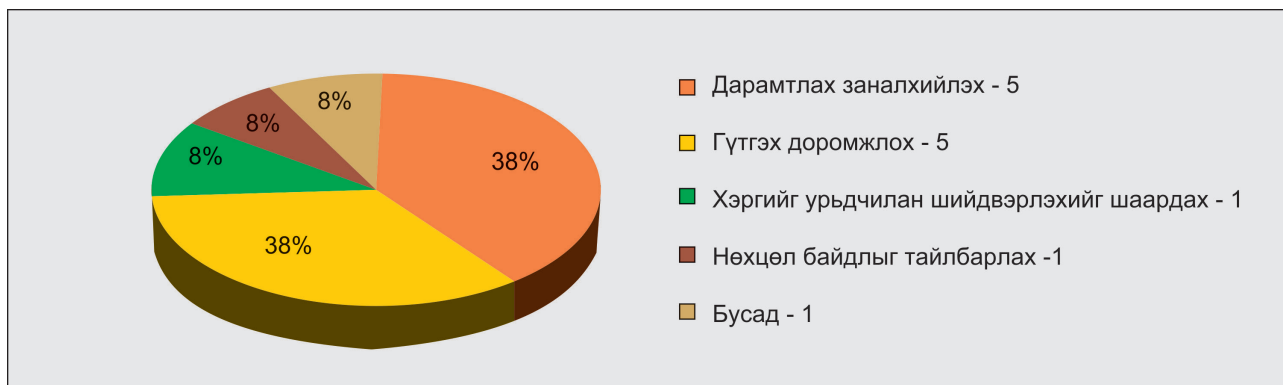
Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.4 дэх хэсэгт заасны дагуу Шүүхийн ерөнхий зөвлөлд 9 шүүгчээс нөлөөллийн мэдүүлгийг хөтлөн ирүүлжээ.

Нөлөөллийн мэдүүлэг хөтөлсөн байдлаас үзэхэд иргэний хэрэг маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад шүүгчид аливаа этгээдээс нөлөөлөх оролдлого гарах хандлагатай байна.

Нөлөөллийн хэлбэр нь дарамтлах, заналхийлэх 5, гүтгэх доромжлох 5, шийдвэрийг урьдчилан хэлэлцэхийг санал болгох 1, нөхцөл байдлыг тайлбарлах 1, бусад 1 нийт 13 удаагийн давтамжтай нөлөөлөх үйлдэл гаргасан байна.

Шүүгчийн хөтөлж ирүүлсэн нөлөөллийн мэдүүлгийн тоо

Хөтлөн ирүүлсэн нөлөөллийн мэдүүлгээс 8-г Цагдаагийн байгууллагад шалгуулахаар, 1 нөлөөллийн мэдүүлгийг шүүхэд шилжүүллээ. Үүнээс 2 нөлөөллийн мэдүүлэг шүүхийн шатанд, 7 нөлөөллийн мэдүүлэг прокурорын шатанд шийдвэрлэгдсэн байна. Шийдвэрлэгдсэн 7 нөлөөллийн мэдүүлгээс 5 нөлөөллийн мэдүүлэгт дурдсан үйлдлийг зөрчил гэж үзэж, харьяа Цагдаагийн байгууллагад шалгуулахаар шилжүүлсэн байна.

Нөлөөллийн мэдүүлгийн ач холбогдол, үр дүн, аливаа этгээдээс нөлөөлөх оролдлого

гарахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хэвлэлийн бага хурал зохион байгуулж, 28 хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл оролцлоо.

Бүх шатны шүүгчдийн хувийн ашиг сонирхлын мэдүүлэг болон хөрөнгө, орлогын мэдүүлгийг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу бүртгэж, хянаж, зохих журмын дагуу хадгалж байна.

Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан шүүгчийн нийгмийн баталгааг хангах зорилгоор “Бодь даатгал” ХХК-тай гэрээ байгуулснаар анхан болон давж заалдах шатны нийт шүүхийн шүүгчийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгаж, эрсдэлээс хамгаалах нөхцөл бололцоог бүрдүүллээ.

Мөн Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.6, 24.7 дахь хэсэгт заасан шүүгчийн эрх хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдөж зөрчигдөхөөс сэргийлэх, хууль тогтоомжийн зөрчилдөөнтэй байдлыг арилгах, уялдаа холбоог сайжруулах зорилгоор Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулан, саналаа хууль санаачлагчид өргөн барилаа.

Түүнчлэн шүүх, шүүхийн захиргааны байгууллагын эрх ашгийг хамгаалахаар ажиллаж байна. Тухайлбал: Худалдан авах ажиллагааны хүрээнд “Дако” ХХК-тай байгуулсан гэрээний үүргээ гүйцэтгэгч тал зохих ёсоор биелээгүйтэй холбогдуулан шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж хэргийг шийдвэрлүүлснээр Шүүхийн ерөнхий зөвлөл Тоёота прадо маркийн 3 автомашин, Хьюндай элентра маркийн 1 автомашиныг хүлээн авч, орон нутгийн зарим шүүхэд хуваарилан өглөө.

**Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бодлого үйл ажиллагаатай
холбоотойгоор 2014 онд шүүхэд хянагдсан хэрэг маргаан:**

Маргааны төрөл	Шүүх хүлээн авсан нэхэмжлэлийн тоо, хэргийн оролцогчийн статус			Үүнээс: Үлдэгдэл	
	Иргэний хэрэг	Нэхэмжлэгчээр Хариуцагчаар	3 1	4	1 -
	Захиргааны хэрэг	Нэхэмжлэгчээр	1	19	1 -
		Хариуцагчаар	18		1

Түүнчлэн 2014 онд батлагдсан шүүхийн төсвийг зохих журмын дагуу санхүүжүүлээгүйн улмаас өр авлага үүсч, хүлээгдэж буй гүйцэтгэлтэй холбогдуулан шүүхэд нэхэмжлэл гаргаад байна.

2.4. Шүүгчийн сонгон шалгаруулалт, томилгоо

Шүүхийн мэргэшлийн хороо нь “шүүгчид нэр дэвшигч хуульд заасан болзол, шаардлагыг хангасан эсэхийг үнэлж, дүгнэх” мөн “шүүгчийн мэргэшлийн үйл ажиллагааны төвшинг тогтоох” чиг үүргийг хэрэгжүүлэх орон тооны бус байгууллага юм.

Шүүхийн мэргэшлийн хороо 2014 оны 3 дугаар сарын 18-ны өдөр анхдугаар хуралдаанаа хийлээ.

Шүүхийн мэргэшлийн хорооны бүрэлдэхүүн

М э р г э ш л и й н
хорооны даргаар
Т.Уранцэцэг Ph.D /
УДШ-ийн шүүгч/
гишүүдэд Б.Амарсанаа
Ph.D, /Хууль зүйн
үндэсний хүрээлэнгийн
дэд захирал/
Б.Батцэрэн /УДШ-ийн
шүүгч/, Б.Бат-Эрдэнэ
Ph.D /УДШ-ийн шүүгч/
Д.Гангабаатар Ph.D /
МУИС-ийн Хууль зүйн

сургуулийн багш, дэд профессор/, О.Зандраа /УДШ-ийн шүүгч/, П.Золзаяа /Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10-р шүүхийн Ерөнхий шүүгч/, В.Оюумаа Ph.D /МУИС-ийн ХЗСургуулийн Олон улсын эрх зүйн тэнхимийн эрхлэгч, профессор/ нарын бүрэлдэхүүнтэйгээр хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэн ажиллав.

Тус хороо чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд туслахад чиглэсэн Мэргэшлийн хорооны ажлын алба нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Ажлын албанд харьяалагдан ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 9 удаагийн тушаалаар анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн нийт 176 сул орон тоонд сонгон шалгаруулалт зарлаж, Шүүхийн мэргэшлийн хороо, түүний ажлын алба амжилттай зохион байгууллаа.

Сонгон шалгаруулалт зарласан анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн сул орон тоо, тоон үзүүлэлт:

Сонгон шалгаруулалт зарласан шүүх		Зарласан сул орон тоо		Шүүгчийн албан тушаалд томилогдсон		Сул үлдсэн орон тоо	
Анхан шатны шүүх	Сум дундын шүүх	25	75	20	63	5	12
	Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн шүүх	26		23		3	
	Захиргааны хэргийн шүүх	24		20		4	
Давж заалдах шатны шүүх	Эрүүгийн хэргийн шүүх	6	23	5	16	1	7
	Иргэний хэргийн шүүх	11		5		6	
	Захиргааны хэргийн шүүх	6		6		0	
Нийт		98		79		19	

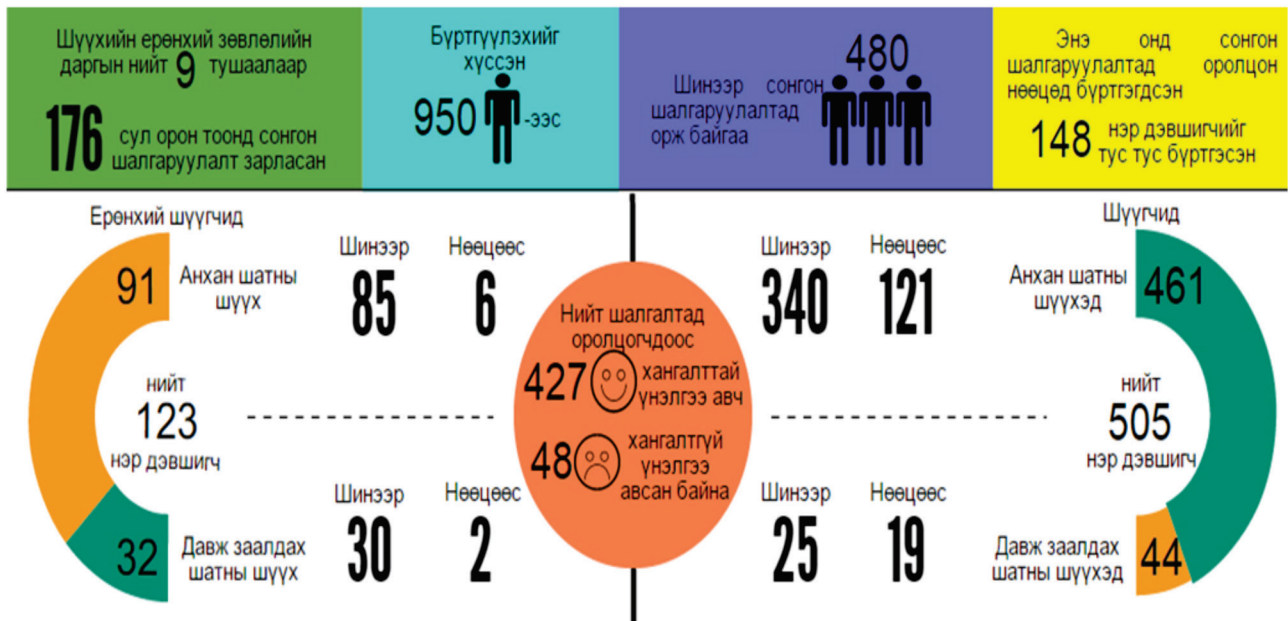
Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн албан тушаалд сонгон шалгаруулалт зарласан орон тоо, тоон үзүүлэлт

Сонгон шалгаруулалт зарласан шүүх		Зарласан сул орон тоо	Шүүгчээр томилогдсон	Сул үлдсэн орон тоо
Анхан шатны шүүх	Сум дундын шүүх	29	28	1
	Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн шүүх	8	8	0
	Захиргааны хэргийн шүүх	20	18	2
Давж заалдах шатны шүүх	Эрүүгийн хэргийн шүүх	10	10	0
	Иргэний хэргийн шүүх	10	9	1
	Захиргааны хэргийн шүүх	1	1	0
Нийт		78	74	4

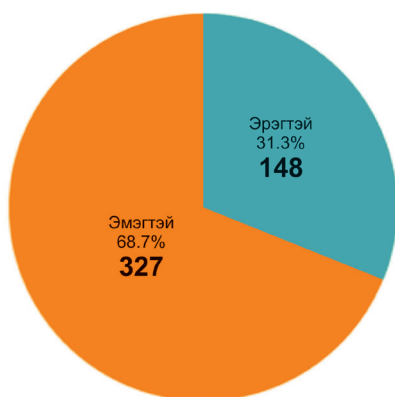
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүд, гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга, шинээр томилогдсон анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч, ерөнхий шүүгчид

Сонгон шалгаруулалтад нэр дэвшигчдийн тойм үзүүлэлт

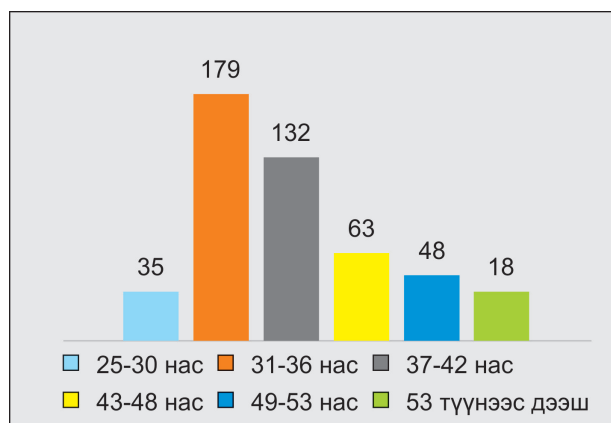

Мэргэшлийн хорооны ажлын алба 475 нэр дэвшигчийн 2475 бичгийн шалгалт, 950 ярилцлагын шалгалтыг Мэргэшлийн хороо үнэлж, дүгнэх, 420 нэр дэвшигч Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ярилцлагад оролцох, Хуульчдын холбооноос 371 нэр дэвшигчийн мэргэшил, ур чадварын талаарх дүгнэлт гаргуулах ажлын зохион байгуулалтыг хангаж ажиллан, 2375 хүнийг хамарсан нэр дэвшигчийн ёс зүйн талаарх асуулга авлаа.

Сонгон шалгаруулалтад оролцсон нэр дэвшигчдийн:

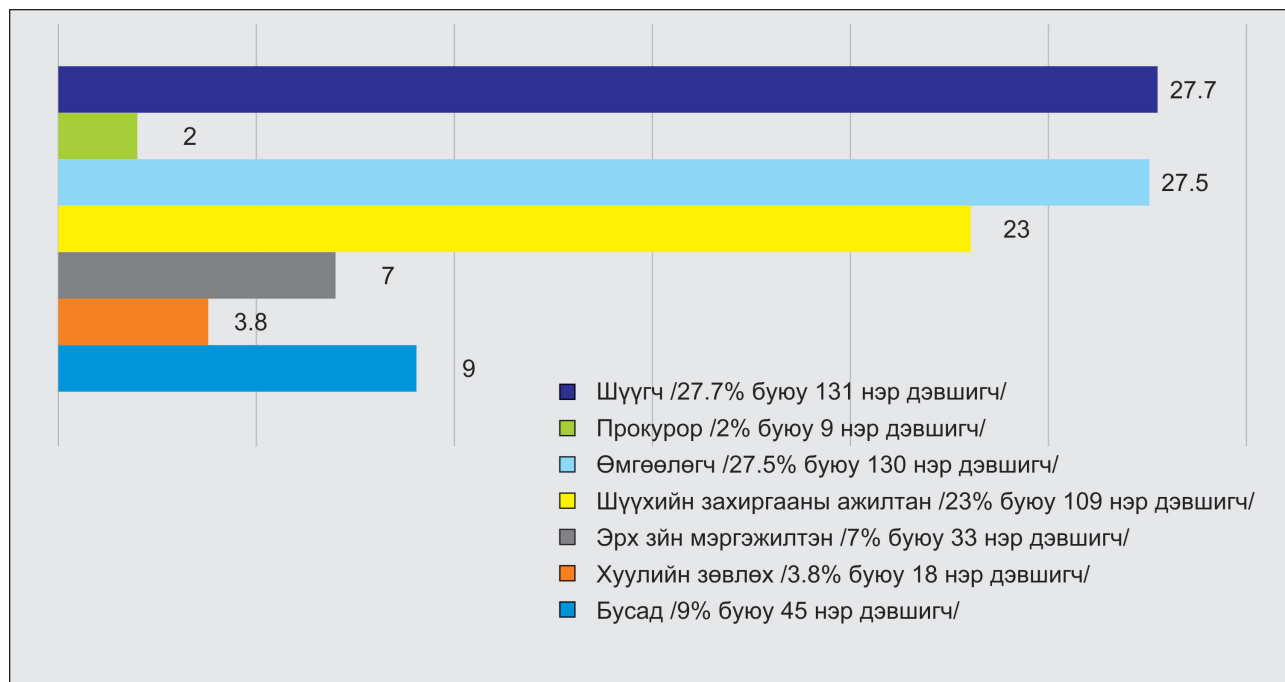
/хүйсийн харьцаа/

/насны байдал /

/Хөдөлмөр эрхлэлтийн байдал/

Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын систем

Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтыг ил тод, шударга, нээлттэй, хөндлөнгийн нөлөөллөөс ангид, цаг хугацаа, зардал хэмнэн явуулах зорилгоор АНУ-ын Олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих хөтөлбөрийн санхүүжилтээр Азийн сангийн хэрэгжүүлж буй “Засаглал, ил тод байдлыг дэмжих” төсөлтэй хамтран “ШҮҮГЧИЙН СОНГОН ШАЛГАРУУЛАЛТЫН СИСТЕМ”-ийг нэвтрүүллээ.

Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын программын нээлтийн ажиллагаа

Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын системийг хүлээн авах ёслолын ажиллагааг “Интерактив” ХХК 2014 оны 6 дугаар сарын 25-ны өдөр зохион байгуулж, тус арга хэмжээнд Шүүхийн мэргэшлийн хорооны дарга Т.Уранцэцэг, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан, АНУ-ын Азийн сангийн Монгол улс дахь суурин төлөөлөгч Милони Линдберг болон Шүүхийн мэргэшлийн хорооны ажлын алба, Шүүхийн мэдээллийн технологийн хэлтэс, “Интерактив” ХХК-ийн ажилтнууд оролцлоо.

2.5. Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй, сахилга, хариуцлага

• Шүүгчийн ёс зүй, сахилга хариуцлага

Шүүхийн тухай багц хууль батлагдан мөрдөгдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдрийн 83 дугаар зарлигаар Шүүхийн ёс зүйн хорооны бүрэлдэхүүн батлагдаж, Ёс зүйн хороо 7 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж байна.

Тайлангийн хугацаанд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 5 дугаар сарын 26-ны өдрийн 64 дүгээр зарлигаар гишүүн Т.Бат-Өлзийг өөрийнх нь хүсэлтээр чөлөөлж, Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас О.Мөнхсайхан, Хуульчдын холбооноос Б.Уранцэцэг нарыг тус тус нэр дэвшүүлснийг Ёс зүйн хорооны гишүүнээр баталлаа.

Ёс зүйн хорооны өдөр тутмын үйл ажиллагааг хэвийн зохион байгуулж, туслах үүрэг бүхий Ажлын алба нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албанд харьяалагдан үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Ёс зүйн хороо, түүний ажлын алба нь иргэд, албан тушаалтан, хуулийн этгээдээс гаргасан гомдол хүсэлтийг хянан шалгах ажиллагааг сайжруулах, шүүгчдийн ёс зүй, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлэх, зөрчил гаргасан нь нотлогдвол хариуцлага тооцох, шүүгч зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэн ажиллаж ирлээ.

Шүүхийн ёс зүйн хорооны нийт гишүүдийн хуралдаан

Хуульчдын холбооны Шүүгчдийн хорооноос “Шүүгчийн ёс зүйн дүрэм”-ийг 2014 оны 2

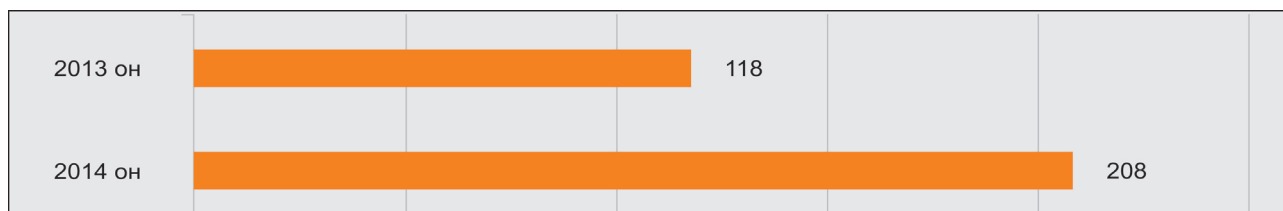

дугаар сарын 28-ны өдөр шинэчлэн баталж, 3 дугаар сарын 01-ний өдрөөс даган мөрдөж эхэлсэнтэй холбогдуулан Шүүхийн Ёс зүйн хорооны ажлын алба, уг дүрмийг боловсруулсан ажлын хэсэгтэй хамтран нийт шүүхийн шүүгч нарт тайлбарлан таниулах, мэдээлэл өгөх зорилгоор нийслэл болон орон нутгийн шүүгч нартай видео хурал, иргэд олон нийтэд мэдээлэл өгөх зорилгоор хэвлэлийн хурлыг тус бүр нэг удаа зохион байгууллаа.

Шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор Хууль зүйн сайд, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 2014 оны 06 дугаар сарын 12-ны өдрийн А/96,90 дугаар хамтарсан тушаалаар баталсан “Шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах журам”-д холбогдох заалтыг тусгаж Ёс зүйн хорооны хуралдаанд шүүгч оролцох үеийн аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээг Тахарын албатай хамтран хэрэгжүүлж ажиллалаа.

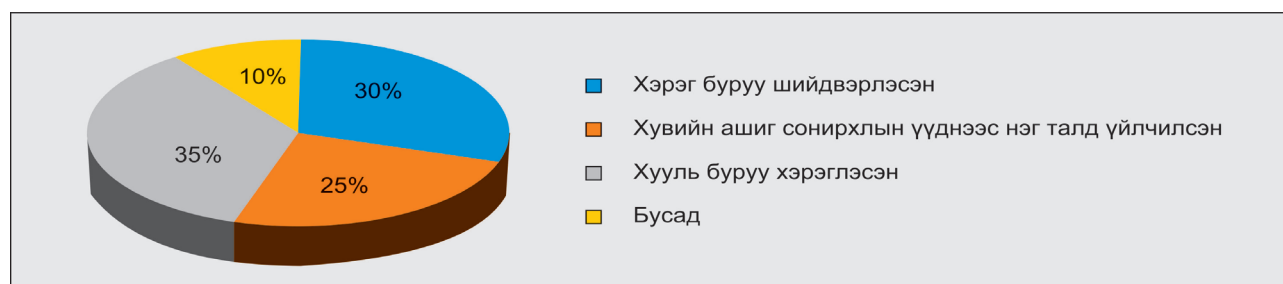

2014 онд ирүүлсэн гомдлын тоо

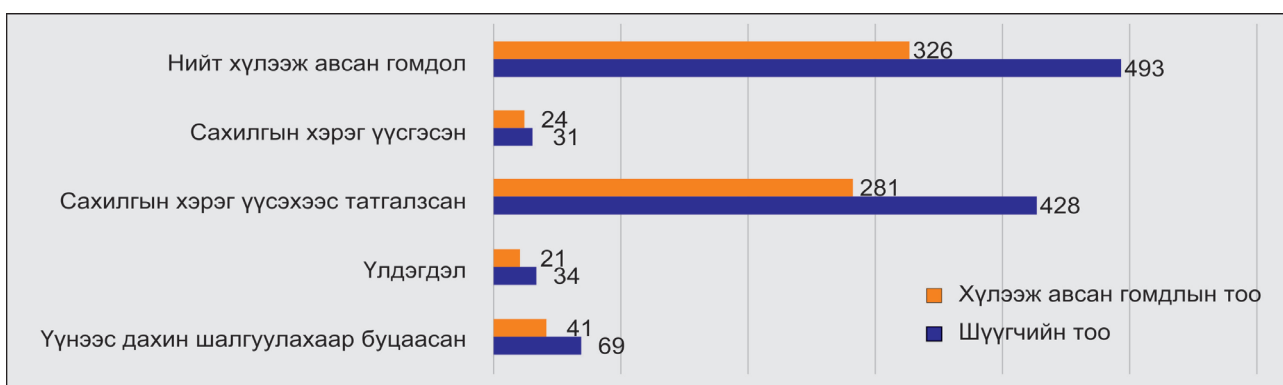
Шүүхийн Ёс зүйн хороо түүний ажлын алба иргэн, албан тушаалтан, хуулийн этгээдээс гаргасан өмнөх оны үлдэгдэл 167 шүүгчид холбогдох 118 гомдол, 2014 онд 326 шүүгчид холбогдох 208 гомдол, нийт давхардсан тоогоор 493 шүүгчид холбогдох 326 гомдол хүлээн авч, хянан шалгаж шийдвэрлэн одоогоор 34 шүүгчид холбогдох 21 гомдлын үлдэгдэлтэй, 2 гомдлын хянан шалгах ажиллагааг түдгэлзүүлсэн, 19 гомдолд хянан шалгах ажиллагаа явагдаж байна.

Нийт ирүүлсэн гомдлыг агуулгаар нь харуулбал:

Иргэн, аж ахуй нэгж, албан тушаалтнаас шүүгчийн ёс зүйтэй холбогдуулж ирүүлсэн гомдлын тоо өмнөх онтой харьцуулахад 88 хувиар өссөн байна.

Шүүхийн ёс зүйн хорооны гомдол хянан хэлэлцэх хуралдааны шийдвэрлэлтийн байдал

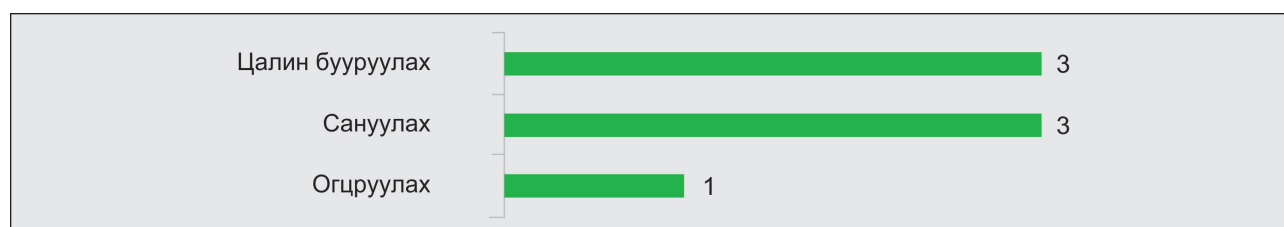
Шүүхийн ёс зүйн хорооны гомдол хянан хэлэлцэх хуралдаанаар 493 шүүгчид холбогдох 326 гомдол хүлээн авч үүнээс 31 шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэн, 428 шүүгчид холбогдох 281 гомдолд сахилгын хэрэг үүсэхээс татгалзжээ. Үлдэгдэл 34 шүүгчид холбогдох 21 гомдолд хянан шалгах ажиллагаа хийгдэж байна.

Шүүхийн ёс зүйн хорооны нийт гишүүдийн хуралдааны шийдвэрлэлтийн байдал

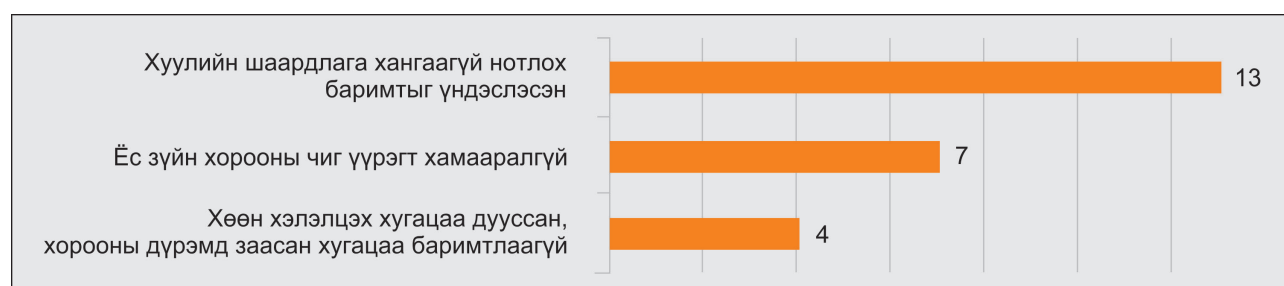
Шүүхийн ёс зүйн хорооны гомдол хянан хэлэлцэх хуралдааны тогтоолыг эс зөвшөөрч гаргасан гомдлын дагуу нийт гишүүдийн хуралдаанаар 104 шүүгчид холбогдох 80 гомдлыг хянан хэлэлцэж, 5 гомдлын 7 шүүгчид сахилгын шийтгэл ногдуулж, 13 шүүгчид холбогдох 13 сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, 11 шүүгчид холбогдох 6 сахилгын хэргийг дахин шалгуулахаар буцааж, сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан 65 шүүгчид холбогдох 51 тогтоолыг хэвээр баталж, сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан 8 шүүгчид холбогдох 5 хэргийг дахин шалгуулахаар буцааж шийдвэрлэжээ.

Шүүгчид ногдуулсан сахилгын шийтгэл

Ёс зүйн хорооны нийт гишүүдийн хуралдааны магадлалаар 1 шүүгчид шүүгчийн албан тушаалаас огцруулах, 3 шүүгчид цалин бууруулах, 3 шүүгчид сануулах сахилгын шийтгэл тус тус ногдуулжээ.

Шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэсэн тогтоолыг хэрэгсэхгүй болгосон үндэслэл

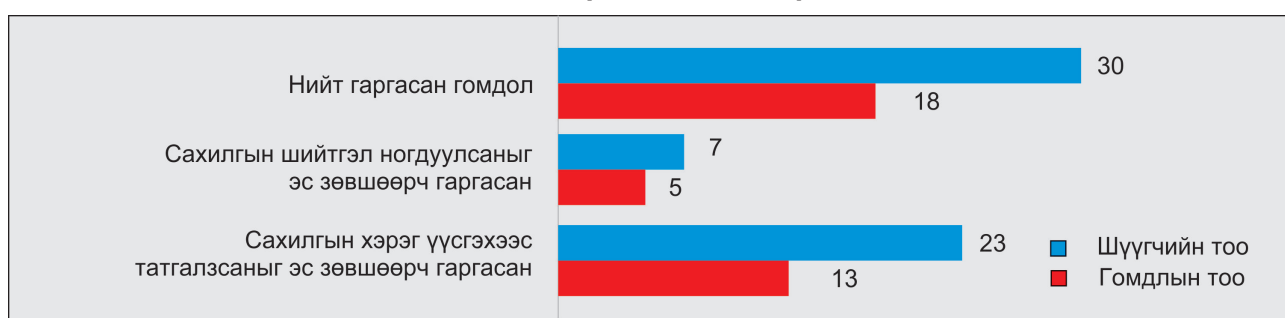

Ёс зүйн хорооны магадлал, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн магадлал, Улсын дээд шүүхийн тогтоолоор 4 шүүгчид хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссан, дүрэмд заасан хугацаа баримтлаагүй, 7 шүүгчид Ёс зүйн хорооны чиг үүрэгт хамааралгүй, 13 шүүгчид хуулийн шаардлага хангаагүй нотлох баримтыг үндэслэсэн гэж үзэж шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэсэн тогтоолыг хэрэгсэхгүй болгожээ.

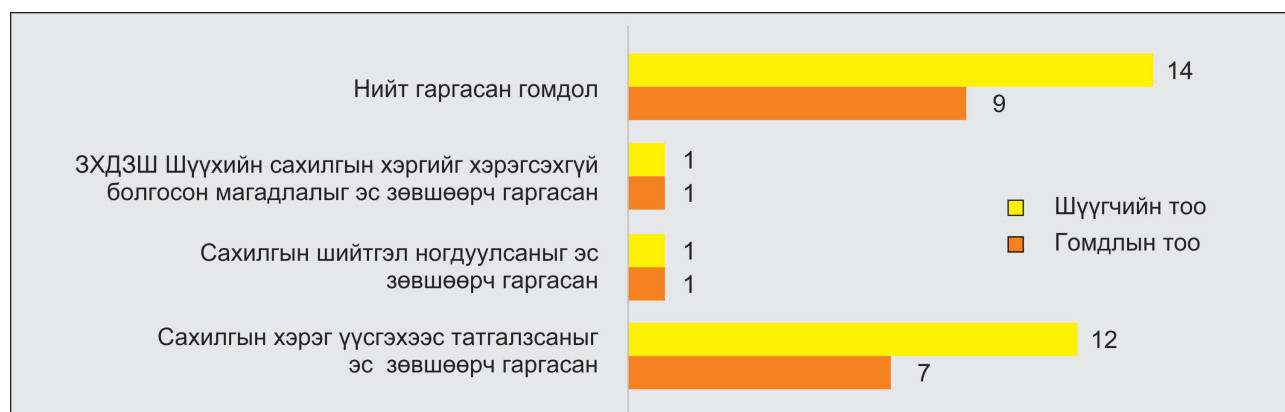
Шүүхийн ёс зүйн хорооноос нийт 7 шүүгчид сахилгын шийтгэл ногдуулсан 5 тогтоол, магадлалыг Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн магадлал, Улсын дээд шүүхийн тогтоолоор хэрэгсэхгүй болгосноор 2014 онд ёс зүйн зөрчил гаргаж сахилгын шийтгэл хүлээсэн шүүгч байхгүй байна.

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээр хянагдсан сахилгын хэргийн шийдвэрлэлтийн байдал

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх Ёс зүйн хорооны шийдвэрлэсэн 30 шүүгчид холбогдох 18 магадлалыг хянан хэлэлцэж, 7 шүүгчид сахилгын шийтгэл ногдуулсан 5 магадлалыг шүүгчийн гомдлоор хянан хэлэлцэж сахилгын хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, 12 шүүгчид холбогдох сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзсан 5 магадлалыг хэвээр баталж, 11 шүүгчид холбогдох 5 магадлал хянагдаж байна.

Улсын дээд шүүхийн Захиргааны хэргийн танхимаар хянагдсан сахилгын хэргийн шийдвэрлэлтийн байдал

Хяналтын шатны шүүхийн захиргааны хэргийн танхим 14 шүүгчид холбогдох 9 сахилгын хэрэг хүлээн авч, 6 шүүгчид холбогдох 4 хэргийг хянан хэлэлцэж, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчид сахилгын хэрэг үүсгэхээс татгалзан шийдвэрлэсэн магадлалыг хэвээр үлдээж, 8 шүүгчид холбогдох 5 хэрэг шийдвэрлээгүй хянагдаж байна.

Шүүхийн ёс зүйн хороо, түүний ажлын алба шинэчлэгдэн батлагдсан хууль, дүрмийн хэрэгжилтийг хангах, шүүгч, олон нийтэд тайлбарлан таниулах, мэдээллээр хангах ажлыг зохион байгуулж, шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилтыг дэвшүүлж ажиллалаа.

Иргэд, олон нийтээс шүүгчийн ёс зүйтэй холбогдуулан ирүүлсэн гомдол өмнөх онтой харьцуулахад 88 хувиар өссөн нь нэг талаас Шүүх, шүүгчийн үйл ажиллагаа ил тод, олон нийтийн хяналтад орсныг харуулж байгаа эерэг үр дүн боловч ирүүлсэн гомдлыг агуулгаар нь авч үзвэл 90 орчим хувь нь Шүүхийн ёс зүйн хорооны чиг үүрэгт хамааралгүй буюу шүүгчийн ёс зүйн асуудлаар бус Шүүх, шүүгчийн бие даасан хараат бус шийдвэр гаргах болон шүүн таслах ажиллагаатай холбоотой гомдол дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Сүүлийн нэг жилийн байдлаар шүүгч нарын ёс зүйтэй холбогдуулан гаргасан гомдлыг агуулгаар нь судлан үзвэл шүүгч, шүүх хуралдаанд зохисгүй байдал гаргасан гэх гомдлууд өмнөх онуудтай харьцуулахад эрс буурсан байна. Энэ нь шүүх хуралдааны танхимд дуу, дүрс бичлэгийн тоног төхөөрөмж суурилуулан шүүх хуралдааны үйл явцыг бичлэгээр баталгаажуулж, олон нийтэд нээлттэй болгосон, шүүгчид мэргэжлийн болон ёс зүйн шаардлагыг хангаж ажиллаж байгаагийн үр дүн юм.

Шүүхийн ёс зүйн хороонд ирүүлсэн гомдлын 80 орчим хувийг дүрэмд заасан хугацаанд хянан хэлэлцэж шийдвэрлээгүй хугацаа хэтэрсэн байгаа нь ажлын албаны ажилтнуудын сахилга хариуцлагатай холбоотойгоос гадна шинэчлэн баталсан хууль, дүрмээр Шүүхийн ёс зүйн хороонд ирүүлсэн гомдол бүрийг заавал хянан шалгаж, гурван гишүүний бүрэлдэхүүнтэй хэлэлцэж шийдвэрлэхээр зохицуулсан нь ёс зүйн хорооны орон тооны бус гишүүдийн ажлын ачааллыг нэмэгдүүлэх улмаар гомдол хянан шалгах ажиллагааны чанарт сөргөөр нөлөөлж байна.

Цаашид ажлын албаны ажилтнуудын сахилга, хариуцлага удирдлагын арга барилыг өөрчлөн сайжруулах, Шүүгчийн ёс зүйн талаарх гомдол, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох, улмаар Шүүгчийн ёс зүйн хорооны чиг үүрэг, Шүүгчийн ёс зүйн тухай ойлголтыг олон нийтэд таниулах, үнэн зөв бодит мэдээллээр хангах, иргэд олон нийтийн эрхийн ухамсар, эрх зүйн соёлыг дээшлүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх шаардлагатай байгааг харуулж байна.

- **Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй, сахилга хариуцлага**

Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүйн хороог Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэдэх Төрийн албаны салбар зөвлөлийн 2014 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн тогтоолоор байгууллаа.

Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүй, сахилга хариуцлагыг дээшлүүлэх зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын тушаалаар “Шүүхийн захиргааны ажилтны харилцаа хандлагын нийтлэг журам”, “Шүүхийн захиргааны ажилтны Ёс зүйн хорооны ажиллах журам”-ыг баталж, шүүхийн тамгын газарт орон тооны бус Ёс зүйн салбар хороо байгуулан ажиллаж байна.

Шүүхийн захиргааны ажилтнуудад холбогдох хууль, тогтоомжийг сурталчлан таниулах, ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх үүднээс “Шүүхийн захиргааны ажилтны ёс зүйн гарын авлага”-ыг бэлтгэн хэвлэж, нийт шүүхийн захиргааны ажилтнуудад хүргүүлээ.

Ёс зүйн хороонд 5 гомдол хүлээн авснаас 2 гомдлыг ёс зүйн зөрчил тооцоогүй, 3 гомдлыг харьяаллын дагуу шүүхийн Тамгын газарт шилжүүлсэн байна.

2.6. Дүн шинжилгээ

Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх хөтөлбөр, ажиллах нөхцөл, нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөр, сургалтын хөтөлбөр, орон сууцны дэмжлэг үзүүлэх журам зэрэг шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны хүний нөөцийн талаар баримтлах бодлогын баримт бичгийг баталлаа. Шүүхийн хүний нөөцийг бэлтгэх, шүүгч, ажилтнуудыг чадваржуулах, хөгжүүлэх ажлыг 2015-2020 он хүртэл зохион байгуулах “Шүүхийн хүний нөөцийн чадавхыг хөгжүүлэх хөтөлбөр”-ийг гаргалаа. Энэхүү хөтөлбөрөөр хууль зүйн их, дээд сургуулийн сургалтад шүүхийн эрх зүйн сургалт, судалгааг нэмэгдүүлэх, оюутнуудыг шүүхэд дадлагажуулах ажлын үр нөлөөг дэмжиж, мэргэшсэн хуульч, шүүхийн захиргааны ажилтны бэлтгэх тогтолцоог бүрдүүлэхэд чиглэгдсэн юм.

“Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын систем”-ийг боловсруулж, анх удаа шүүгчид нэр дэвшигчдээс авах шалгалтыг цахимаар зохион байгууллаа. Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтыг цахимаар явуулснаар нэр дэвшигчдийг бодитой, шударга үнэлж дүгнэх боломж бүрдсэн. 2014 онд анхан шатны шүүхийн 63 шүүгчийг шинээр томиллоо. Эдгээр шүүгчийн 33 нь өмгөөлөгч, прокурор, хуулийн зөвлөх зэрэг хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж байсан дадлага туршлагатай хуульчид томилогдлоо.

Шүүгчээр томилогдсон болон шүүгчид нэр дэвшигчдийн хүйс, төгссөн сургуулийг судлан үзэхэд 67.5 хувь нь эмэгтэй байгаа нь шүүхийн салбарт хүйсийн тэгш байдлыг цаашид харгалзах, 60 хувь нь хувийн их дээд сургууль төгсөгчид нэг сургууль төгссөн хүн байгааг хүний нөөцийн бодлого, төлөвлөлтөд харгалзах, хууль зүйн их дээд сургуулиудтай хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх шаардлага тулгарч байна.

Шүүхийн тамгын газрын ажилтнуудын шилжилт хөдөлгөөний судалгаанд дүн шинжилгээ хийхэд 319 ажилтан шинээр томилогдож, 132 ажилтан чөлөөлөгдсөн нь өмнөх оныхоос 46,9 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Иймд шүүхийн захиргааны ажилтныг сургах, тэднийг тогтвор

суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг хангах нь чухал байна.

Иргэд, олон нийтээс шүүгчийн ёс зүйтэй холбогдуулан ирүүлсэн гомдол өмнөх онтой харьцуулахад 88 хувиар өссөн нь нэг талаас шүүх, шүүгчийн үйл ажиллагаа ил тод, олон нийтийн хяналтад орсныг харуулж байгаа боловч ирүүлсэн гомдлын 90 орчим хувь нь шүүгчийн ёс зүйн асуудалд хамааралгүй байна. Түүнчлэн Шүүхийн ёс зүйн хорооноос шүүгчид ногдуулсан сахилгын шийтгэлийг Улсын дээд шүүх, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээр хянагдаж хэрэгсэхгүй болгож байгаа нь шүүгчид ёс зүйн сахилга хариуцлага тооцох хууль эрх зүйн орчинд өөрчлөлт оруулах шаардлага тулгарсныг илтгэж байна.

Шүүгчийн ёс зүйн талаарх гомдол, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох, улмаар Шүүгчийн ёс зүйн хорооны чиг үүрэг, Шүүгчийн ёс зүйн тухай ойлголтыг олон нийтэд түгээн дэлгэрүүлэх, үнэн зөв бодит мэдээллээр хангах ажлыг эрчимжүүлэх, иргэд олон нийтийн эрхийн ухамсар, эрх зүйн соёлыг дээшлүүлэхэд анхаарах шаардлагатай болжээ.

Шүүгчийн сургалтын хөтөлбөрийн агуулгыг өөрчилж, үргэлжилсэн сургалтаар хөгжүүлэх, ахисан төвшний сургалтад дэмжлэг үзүүлэх, мэргэшсэн хуульчдаас шүүгчдийг шилж сонгох, шүүхийн захиргааны ажилтныг мэргэшүүлэх, тогтвор суурьшилтай ажиллуулахын тулд тэдний цалин хөлс, нийгмийн баталгааг хангахад үйл ажиллагаагаа чиглүүлж ажиллах зорилт тулгарч байна.

ГУРАВ. ШҮҮХИЙН САНХҮҮ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН УДИРДЛАГА

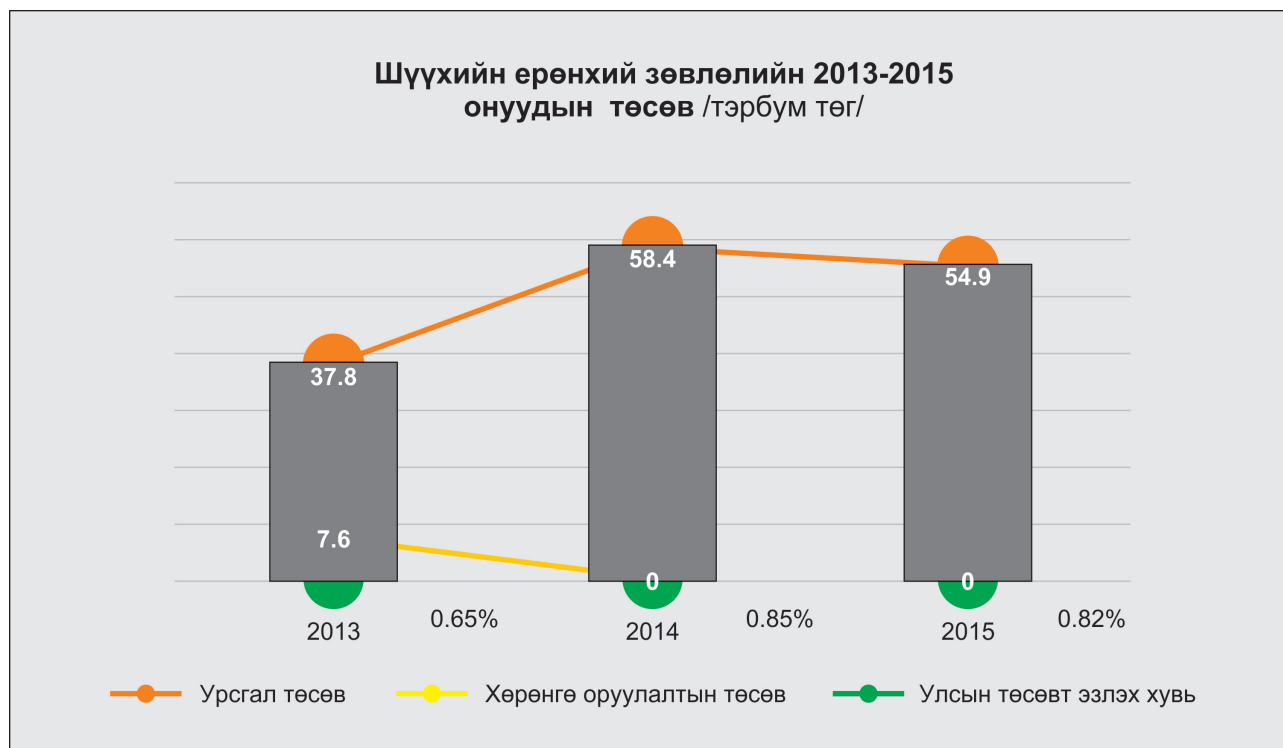
Шүүхийн ерөнхий зөвлөл шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах чиг үүргийн хүрээнд бүх шатны шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг төлөвлөн Улсын их хуралд шууд өргөн мэдүүлснээр, анхан болон давж заалдах шатны шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны 2014 оны төсөв нийт 59.6 тэрбум төгрөгөөр батлагдлаа.

Батлагдсан төсвийг Монгол Улсын төсвийн тухай, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийг удирдлага болгон оновчтой, зөв хуваарилж, захиран зарцуулснаар шүүхийн эдийн засаг, санхүү, хөдөлмөр, ажлын нөхцөлийн болон бусад баталгааг зохих төвшинд хангаж ажиллав.

3.1. ШҮҮХИЙН ТӨСВИЙН ХУВААРИЛАЛТ, ЗАРЦУУЛАЛТ

Монгол улсын 2014 оны Төсвийн тухай хуулиар анхан болон давж заалдах шатны шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны төсвийг нийт 59.6 тэрбум төгрөгөөр баталсан нь өмнөх онуудтай харьцуулахад Улсын нэгдсэн төсөвт эзлэх хувь 0.75 хүртэл өссөн боловч, хөрөнгө оруулалтын төсөв “0” болж буурсан үзүүлэлттэй байлаа.

Шүүхийн 2013-2015 оны төсвийн урсгал болон хөрөнгө оруулалтын хэмжээ болон шүүхийн төсвийн улсын төсөвт эзлэх хувь хэмжээг диаграммаар үзүүлэв.

2014 оны төсвийг эдийн засгийн ангилал тус бүрээр авч үзвэл:

/сая төгрөгөөр/

Д/д	Эдийн засгийн ангилал	2014 оны төсөв	
		Шүүхийн ерөнхий зөвлөл	Улсын дээд шүүх
	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	59,635.6	4,365.1
1	Цалин, хөлс болон нэмэгдэл урамшил	36,638.4	3,100.9
2	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	4,033.4	341,7
3	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	1,381.1	42,4
4	Хангамж, бараа материалын зардал	2,655.8	147,1
5	Нормативт зардал	105,8	3,3
6	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	6,838.3	49,3
7	Томилолт, зочны зардал	776,1	121,4
8	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	2,506.2	190,5
9	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	487,9	61,2
10	Ажил олгогчоос олгох тэтгэмж, урамшуулал, дэмжлэг	4,212.2	206,9
	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	59,635.6	4,365.1
	Улсын төсвөөс санхүүжих	59,625.6	4,365.1
	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	10,0	

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын 2014 оны төсвийн багцын хуваарийг төсвийн шууд захирагч тус бүрээр боловсруулж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцүүлэн батлуулж, мөрдөж ажиллалаа.

Гэвч улс орны эдийн засгийн хүндрэл, төсвийн орлогын тасалдал зэргээс шалтгаалан нийт төсөвт байгууллагын зарим зардлыг хэмнэлтийн горимд шилжүүлснээр Улсын их хурлаас төсөвт тодотгол хийж, 2014 оны Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын төсвийн багцыг 1.2 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 58.4 тэрбум төгрөгөөр, Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн төсвийн багцыг 916,5 сая төгрөгөөр бууруулан 3.4 тэрбум төгрөгөөр тус тус баталсан.

Монгол Улсын 2014 оны төсвийн тухай хуулиар батлагдсан шүүхийн төсөв, тодотгосон байдал, гүйцэтгэлийг хүснэгтээр харуулбал:

/сая төгрөг/

№	Шүүхийн		Батлагдсан төсөв	Тодотгосон төсөв	Гүйцэтгэл
	Нэр	Байршил			
1	Улсын дээд шүүх	Улаанбаатар	4.365,1	3.448,6	3.198,8
НИЙТ ДҮН			4.365,1	3.448,6	3.198,8
1	ИХДЗШ-ны 1-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 1-р шүүх, ЗХАШ-ны 8-р шүүх, СД-ын 10-р шүүх	Дорнод, Хэрлэн сум	1.810,7	1.882,8	1.623,7
2	ИХДЗШ-ны 2-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 2-р шүүх, ЗХАШ-ны 7-р шүүх, СД-ын 8-р шүүх	Дорноговь, Сайншанд сум	1.220,1	1.256,6	983,2
3	ИХДЗШ-ны 3-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 3-р шүүх, ЗХАШ-ны 12-р шүүх, СД-ын 15-р шүүх	Өмнөговь, Даланзадгад сум	1.115,2	1.137,4	859,9
4	ИХДЗШ-ны 4-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 4-р шүүх, ЗХАШ-ны 13-р шүүх, СД-ын 17-р шүүх	Өвөрхангай, Арвайхээр сум	1.229,8	1.258,2	965,1
5	ИХДЗШ-ны 5-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 5-р шүүх, ЗХАШ-ны 10-р шүүх, СД-ын 12-р шүүх	Завхан, Улиастай сум	1.238,0	1.264,4	986,6
6	ИХДЗШ-ны 6-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 6-р шүүх	Ховд, Жаргалант сум	709,8	740,5	612,9
7	ИХДЗШ-ны 7-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 7-р шүүх, ЗХАШ-ны 11-р шүүх, СД-ын 14-р шүүх	Орхон, Бор-Өндөр сум	1.661,0	1.779,9	1.527,3
8	ИХДЗШ-ны 8-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 8-р шүүх, ЗХАШ-ны 8-р шүүх, СД-ын 27-р шүүх	Хөвсгөл, Мөрөн сум	1.333,2	1.388,1	1.147,4
9	ИХДЗШ-ны 9-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 9-р шүүх	Дархан-Уул, Дархан сум	717,4	768,0	676,8
10	ИХДЗШ-ны 10-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 10-р шүүх	Улаанбаатар	2.741,3	2.694,0	2.265,8
11	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх	Улаанбаатар	968,3	983,1	741,5
11	СД-ын 1-р шүүх, ЗХАШ-ны 1-р шүүх	Архангай, Эрдэнэбулган сум	803,1	819,3	619,3
12	СД-ын 2-р шүүх, ЗХАШ-ны 2-р шүүх	Баян-Өлгий, Өлгий сум	900,0	997,3	798,6
13	СД-ын 3-р шүүх, ЗХАШ-ны 3-р шүүх	Баянхонгор, Баянхонгор сум	910,6	952,9	667,1
14	СД-ын 4-р шүүх	Булган, Булган сум	602,0	709,4	572,3
15	СД-ын 5-р шүүх, ЗХАШ-ны 4-р шүүх	Говь-Алтай, Есөн-булаг сум	818,6	833,3	609,2
16	СД-ын 6-р шүүх, ЗХАШ-ны 5-р шүүх	Говь-Сүмбэр, Сүмбэр сум	687,4	693,5	540,9
17	СД-ын 7-р шүүх, ЗХАШ-ны 6-р шүүх	Дархан-Уул, Дархан сум	1.213,1	1.275,2	1.059,4
18	СД-ын 9-р шүүх	Дорноговь, Замын-үүд сум	492,3	493,9	404,0
19	СД-ын 11-р шүүх, ЗХАШ-ны 9-р шүүх	Дундговь, Сайнцагаан сум	738,6	747,9	551,7
20	СД-ын 13-р шүүх	Завхан, Тосонцэнгэл сум	470,9	472,6	320,7
21	СД-ын 16-р шүүх	Өмнөговь, Ханбогд сум	549,7	565,3	362,2
22	СД-ын 18-р шүүх	Өвөрхангай, Хархорин сум	483,7	486,1	369,9
23	СД-ын 19-р шүүх, ЗХАШ-ны 14-р шүүх	Сүхбаатар, Баруун-Урт сум	781,0	798,2	660,0
24	СД-ын 20-р шүүх	Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум	663,1	747,5	695,7
25	СД-ын 21-р шүүх	Сэлэнгэ, Зүүнхараа сум	496,0	548,0	531,4
26	СД-ын 22-р шүүх	Сэлэнгэ, Хөтөл сум	472,8	507,8	414,8
27	СД-ын 23-р шүүх, ЗХАШ-ны 15-р шүүх	Төв, Зуунмод сум	1.124,6	1.212,5	1.008,7
28	СД-ын 24-р шүүх, ЗХАШ-ны 16-р шүүх	Увс, Улаангом сум	766,7	780,8	603,8
29	СД-ын 25-р шүүх, ЗХАШ-ны 17-р шүүх,	Ховд, Жаргалант сум	713,4	722,1	564,0
30	СД-ын 26-р шүүх	Ховд, Булган сум	458,8	478,7	371,2
31	СД-ын 28-р шүүх, ЗХАШ-ны 19-р шүүх	Хэнтий, Хэрлэн сум	733,8	820,5	622,0
32	СД-ын 29-р шүүх	Хэнтий, Бор-Өндөр сум	432,8	437,0	349,0
33	ЗХАШ-ны 20-р шүүх	Улаанбаатар	1.189,9	1.218,5	953,3
34	Дүүргийн ИХАШ-ны 1-р шүүх	Улаанбаатар, Зүүн бүс	2.509,1	2.552,4	2.012,2
35	Дүүргийн ИХАШ-ны 2-р шүүх	Улаанбаатар, Баруун бүс	2.431,6	2.471,2	1.908,2
36	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	Улаанбаатар, Зүүн бүс	2.112,1	2.153,5	1.718,3
37	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	Улаанбаатар, Баруун бүс	2.211,2	2.256,0	1.776,9
38	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх, Дүүргийн ИХАШ-ны 3-р шүүх	Улаанбаатар, Багануур дүүрэг	678,0	693,5	600,2
39	Дүүргийн ЭХАШ-ны 4-р шүүх, Дүүргийн ИХАШ-ны 4-р шүүх	Улаанбаатар, Налайх дүүрэг	701,7	707,8	692,0
40	Ажлын алба	Улаанбаатар	3.958,8	3.211,2	2.890,6
41	Төвлөрсөн төсөв	Улаанбаатар	13.783,4	11.907,9	5.315,9
НИЙТ ДҮН			59.635,6	58.427,0	42.966,8

УИХ-аас Монгол Улсын 2014 оны төсвийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, төсөвт тодотгол хийх замаар тодорхой хувиар зарим зардлуудыг бууруулсан ч эдийн засгийн хүндрэл, төсвийн орлогын тасалдал, улс төрийн нөхцөл байдлаас шалтгаалж, 2014 оны 8 дугаар сараас эхлэн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын багц дахь төсвийн санхүүжилт Сангийн яамнаас батлагдсан хуваарийн дагуу бүрэн хийгдээгүйн улмаас шүүхийн 2014 оны Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн төсвийн хүлээгдэж байгаа гүйцэтгэл 73.4 хувьтай гарч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зохион байгуулсан зарим ажил үйлчилгээ, худалдан авалт бүрэн хийгдсэн ч санхүүжилтгүйн улмаас гүйцэтгэгч байгууллагуудад 2.9 тэрбум төгрөгийн өртэй байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилж 2014 оны 7 дугаар сард УИХ-аар батлуулсан “Шилэн дансны тухай хууль”-ийг шүүхийн байгууллага мөрдөн хэрэгжүүлж, төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн 2014 оны төсвийн нийт багц, сар бүрийн төсвийн гүйцэтгэл, тендерийн урилга зэрэг шаардлагатай мэдээллийг <http://judcouncil.mn/> веб сайтаар дамжуулан олон нийтэд ил тод, нээлттэй харуулж байна.

ШЕЗ-ийн төвлөрсөн төсвийн дансны зарцуулалтын 2014 оны гүйцэтгэлийг зардлын бүлэг тус бүрээр гаргаж графикаар үзүүлбэл:

2014 онд анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн барилгад нийт 2,125.9 сая төгрөгийн өргөтгөл, урсгал засварын ажлыг хийв

/Сая төгрөгөөр/

№	ШҮҮХИЙН НЭР	Төсөвт өртөг
1	ЭХДЗШ-ны 1-р шүүх, ИХДЗШ-ны 1-р шүүх, СД-ын 10-р шүүх, ЗХАШ-ны 8-р шүүх	110.7
2	ЭХДЗШ-ны 7-р шүүх, ИХДЗШ-ны 7-р шүүх, СД-ын 14-р шүүх, ЗХАШ-ны 11-р шүүх	205.0
3	ЭХДЗШ-ны 8-р шүүх, ИХДЗШ-ны 8-р шүүх, СД-ын 27-р шүүх, ЗХАШ-ны 18-р шүүх	28.8
4	ЭХДЗШ-ны 9-р шүүх, ИХДЗШ-ны 9-р шүүх	837
5	ЭХДЗШ-ны 10-р шүүх, ИХДЗШ-ны 10-р шүүх	7.5
6	ЗХДЗШ-ны шүүх	72.6
7	СД-ын 1-р шүүх, ЗХАШ-ны 1-р шүүх	5.6
8	СД-ын 2-р шүүх, ЗХАШ-ны 2-р шүүх	79.9
9	СД-ын 3 -р шүүх, ЗХАШ-ны 3 -р шүүх	29.6
10	СД-ын 4-р шүүх	79.9
11	СД-ын 5-р шүүх, ЗХАШ-ны 4 -р шүүх,	5.4
12	СД-ын 7-р шүүх, ЗХАШ-ны 6 -р шүүх	28.0
13	СД-ын 16-р шүүх	25.3
14	СД-ын 19-р шүүх, ЗХАШ-ны 14 -р шүүх	79.0
15	СД-ын 20 -р шүүх	11.0
16	СД-ын 21 -р шүүх	10.1
17	СД-ын 22 -р шүүх	80.0
18	СД-ын 23-р шүүх, ЗХАШ-ны 15-р шүүх	46.6
19	СД-ын 26-р шүүх	9.5
20	СД-ын 28-р шүүх, ЗХАШ-ны 19-р шүүх	34.0
21	ЗХАШ-ны 20-р шүүх	2.4
22	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	62.2
23	Дүүргийн ИХАШ-ны 1-р шүүх	24.4
24	Дүүргийн ИХАШ-ны 2-р шүүх	78.7
25	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	8.8
26	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх, Дүүргийн ИХАШ-ны 3-р шүүх	22.7
27	Алслагдсан 7 СД-ын шүүхийг шилэн кабелийн нэгдсэн сүлжээнд холбох ажил	40.0
28	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гадна цахилгаан, зам, талбай, далан сувгийн ажил	101.2
Нийт дүн		2,125.9

Өргөтгөл, урсгал засвар хийгдсэн зарим шүүх

Сум дундын 16 дугаар шүүх

Сум дундын 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх

Сум дундын 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх

Сум дундын 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар шинээр болон шилжин томилогдон ажиллаж байгаа зарим шүүгчийн нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зориулалтаар 15.3 сая төгрөгийг орон сууцны түрээсэнд, 124.7 сая төгрөгийг нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал, урамшуулалд 665.0 сая төгрөгийг орон сууцны дэмжлэг болгон 74 хүнд тус тус олгожээ.

Төрийн өмчийн хорооны шийдвэрийн дагуу 2.389,0 сая төгрөгийн үндсэн хөрөнгийг шинээр худалдан авч, 2.699.1 сая төгрөгийн үндсэн хөрөнгийг балансаас балансад шилжүүлж, 292.6 сая төгрөгийн анхны өртөг бүхий үндсэн хөрөнгийг акталж данснаас хасч, үндсэн хөрөнгийн хөдөлгөөнийг зохих журмын дагуу нягтлан бодох бүртгэлд тусгаж ажиллав.

3.2. Шүүхийн дэд бүтэц, хангамж үйлчилгээ, худалдан авах ажиллагаа

Шүүх байгуулах тухай хуулийн дагуу шинээр байгуулагдсан Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1-9 дүгээр шүүх, Сум дунд болон Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн нэг загварын барилгын зураг төслийн ажлуудыг бүрэн хийж, зураг төсөвт магадлал хийлгэж байна.

Зураг1. Давж заалдах шатны шүүхэд шинээр баригдах барилгын гадна харагдах байдал /3D/

Аймгийн төв болон сумдад баригдахаар төлөвлөгдсөн шүүхийн барилгын газрыг барилгажих талбайн хэмжээнд нийцүүлэн нэмэгдүүлж, газар эзэмших эрх, цахилгаан, дулаан, холбоо, цэвэр бохир усны техникийн нөхцөлүүдийг авч, гадна инженерийн шугам сүлжээний зураг хийлгэхэд бэлэн болголоо.

ШЕЗ-ийн 2014 оны төвлөрсөн төсвийн хөрөнгөөр цаг үеийн нөхцөл байдал, хугацаа тулгамдсан дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэв. Үүнд:

Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн байрны 2 дугаар давхрын 368 м.кв талбай бүхий 18 өрөө, коридорт нийт 105.2 сая төгрөгийн засвар үйлчилгээг хийж дуусгав.

Зураг 2. Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн барилгын 2 давхарт засвар хийгдсэн байдал

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар баригдаж эхлээд 3 жил болж байгаа Сонгинохайрхан дүүрэгт байрших Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн барилгын өргөтгөлийн санхүүжилтэд шаардлагатай нийт 808.9 сая төгрөгийн санхүүжилтийг дотоод нөөц бололцоонд тулгуурлан шийдвэрлэж, барилга ашиглалтад орсноор тус шүүхийн шүүгч, ажилтнууд нэг байранд төвлөрөн шүүн таслах ажиллагаа явуулах нөхцлийг бүрдүүллээ.

Зураг 3. Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн өргөтгөлийн барилга

Зураг 4. Дүүргийн иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн өргөтгөлийн барилга

Сүхбаатар дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын өргөтгөлийн 3 давхар барилгыг Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхэд шилжүүлэн авч ашиглах болсонтой холбогдуулан тус байрны засвар үйлчилгээний ажилд 205.2 сая төгрөгийн санхүүжилт хийж, тус шүүхийн шүүх хуралдааны танхимын хүрэлцээ хангагдан шүүх хэвийн ажиллах боллоо.

Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх, Орон нутгийн 16 шүүхийн барилгад өрөө тасалгаа нэмж тохижуулах, сантехник болон бусад урсгал засвар хийхэд зориулж нийт 743.0 сая төгрөгийг хуваарилан гүйцэтгэлийг хангуулан ажиллалаа.

Мөн шилэн кабелд холбогдоогүй байсан аймгийн төвөөс алслагдсан Сум дундын 7 шүүхийн байрыг шилэн кабелаар холбуулах ажлын зардлыг шийдвэрлэж гүйцэтгүүлэв.

Нийслэл дэх дүүргийн шүүхээс ирсэн саналын дагуу зарим шүүхийн байранд нийт 133.8 сая төгрөгийн засварын ажлыг хийж гүйцэтгүүлэв.

Үүнд:

- Дүүргийн Эрүүгийн болон Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн дээврийн засвар.

- Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн барилгын гадна пасад болон үүдний хэсгийн өргөтгөл.

- Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн өрөө тасалгааны хэсэгчилсэн засвар.

Шүүхийн сургалтын Баяндөхөм төвд нийт 807.6 сая төгрөгийн төсвийг батлуулж 445.3 сая төгрөгийн ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

- Сургалтын төвд хийгдэх ажлын зураг төсөв;
- Хамгаалалтын бүрээстэй 1,2 км агаарын кабел;
- Гүний худаг, цахилгааны ажил;
- 314 метр хашаа шилжүүлэн суулгах, 1250 метр хашаа, хаалга барих;
- 3 ширхэг сүүдрэвч шинээр барих;
- Дүнзэн байшин шинээр барих;
- Сагсан бөмбөг болон элсний гар бөмбөгийн спорт талбай барих;
- Гүний худгийн барилга барих;
- 2 давхар сендвичэн барилга угсралтын ажил.

Зураг 6. Сургалтын 2 давхар сендвичэн барилга

Зураг 7. Спортын талбай

Зураг 8. Дүнзэн байшин

Зураг 9. Худгийн барилга

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн байрны гадна тохижилтын ажил болох гүүрэн гарцын ажил, гүүр болон гадна автомашины зогсоолын дутуу хийгдсэн асфальт хучилтын ажлыг гүйцээх, гражын фандусны дээвэр, гадна ногоон байгууламжийг зүлэгжүүлэх, хашаа будах, цахилгааны узель, гадна цахилгааны кабел шугам шинэчлэх зэрэг ажлыг хийж гүйцэтгэв.

Зураг 10. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн байрны гадна гүүрэн гарцын тохижилт

Зарим анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн ажлын ачаалал, хэрэгцээ шаардлагыг харгалзан туулах чадвар сайтай Тоёото Прадо-150 маркийн 6 ширхэг жийп автомашин, Элентра маркийн 1 ширхэг суудлын автомашиныг тус тус хуваарилж олгов.

Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн хэмжээнд 2014 онд 4.4 тэрбум төгрөгийн бараа, ажил, үйлчилгээний худалдан авалт хийгдэх зайлшгүй шаардлагатай гэсэн судалгаа тооцоо гаргасан ч төсвийн хөрөнгийн хэмжээнээс шалтгаалан тус онд худалдан авалт хийх ерөнхий төлөвлөгөөг 2.4 тэрбум төгрөгөөр баталж, дараах байдлаар гүйцэтгэлийг хангуулав.

Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан шүүгчийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгах зорилгоор арилжааны даатгалын компаниудын дунд нээлттэй тендерийг зарлан гүйцэтгэгчээр “Бодь даатгал” ХХК-г сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулан ажиллаж байна.

Урсгал төсвийн хөрөнгөөр	№	Худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний нэр төрөл	Төсөвт өртөг /мян.төг/	Гэрээний үнийн дүн /мян.төг/	Тайлбар
Техник тоног төхөөрөмж	1	Ширээний компьютер	294,000.0	248,500.0	245 ш ширээний компьютер, тог баригчийг 33 шүүхийн тамгын газарт хуваарилав.
	2	Шүүх хуралдааны явцыг бичлэг хийж хадгалах хард диск	49,500.0	39,600.0	90 ш хард диск ШЕЗ-ийн ажлын алба 40 шүүхийн тамгын газарт хуваарилав.
	3	Шинээр байгуулагдсан шүүхүүдийн шүүх хуралдааны танхимд дуу, дүрс бичлэг архивлах тоног төхөөрөмж	420,000.0	419,855.0	14 ширхэг /иж бүрдлээр/ дуу, дүрс бичлэг архивлах тоног төхөөрөмжийг 14 шүүх хуралдааны танхимд суурилуулан хүлээн авав.
	4	Аймгийн төвөөс алслагдсан сум дундын 7 шүүхэд видео хурлын тоног төхөөрөмж	126,000.0	96,173.0	Санхүүжилтээс хамааран гэрээний гүйцэтгэлийг түр зогсоосон.
	5	Бусад /принтер болон нэмэлт зайлшгүй шаардлагатай тоног төхөөрөмж/	238,935.36	238,935.36	-
	Дүн		1,128,435.36	1,043,063.36	
Шүүхийн аюулгүй байдлыг хангах	1	Гар металл илрүүлэгч	10,589.04	-	Санхүүжилтээс хамааран худалдан авалт хийгдээгүй.
	2	Ачаа, тээш хадгалах шүүгээ	43,000.0	-	Санхүүжилтээс хамааран худалдан авалт хийгдээгүй.
	Дүн		53,589.04	-	
Програм хангамж	1	Эвлэрүүлэн зуучлалын програм	15,000.0	-	Санхүүжилтээс хамааран худалдан авалт хийгдээгүй.
	2	Орон нутгийн шүүхүүд хоорондоо видео хурлын тоног төхөөрөмжөөр холбогдох програм	15,000.0	8,449.0	Програмыг төв серверт суурилуулснаар орон нутгийн шүүх видео хурал хийх боломжтой болсон.
	Дүн		30,000.0	8,449.0	
Тавилга	1	Шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн тавилга	1,021,73.9	900,998.5	Шүүгчийн 71 ш,ерөнхий шүүгчийн 43 ш тавилгыг тус бүр /иж бүрдлээр/ хүлээн авсан. Мөн ерөнхий шүүгчийн 16 тавилга нэмж худалдан авах нэмэлт гэрээ байгуулсан боловч санхүүжилтээс хамааран түр зогсоосон.
	2	Сейф	64,350.0	59,900.0	18 ш галд тэсвэртэй сейф 18 шүүхэд, 70 ш ердийн сейф 41 шүүхэд тус тус хуваарилав.
	3	Бусад /шүүх хуралдааны танхимын тавилга гэх мэт/	150,000.0	150,000.0	-
	Дүн		1,236,053.9	1,110,898.5	
Нийт дүн			2,448,078.3	2,162,410.9	

3.3. Шүүхийн 2015 оны төсөв, хөрөнгө оруулалт

МОНГОЛ УЛСЫН
ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛИЙН
ТОГТООЛ

2014 оны 07 сарын 17 өдөр Дугаар 103 Улаанбаатар хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.15, 15 дугаар зүйлийн 15.2, Төсвийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.2.4 дэх хэсэгт заасныг тус тус үндэслэн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс ТОГТООХ нь:

1. Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дүнд хугацааны хөтөлбөр-ийг хавсралтаар баталсугай.
2. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийг жил бүрийн төсвийн төсөлд тусгах, хэрэгжилтийг зохион байгуулах, хяналт тавьж ажиллахыг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга /Т.Мэндсайхан/, Улсын дээд шүүхийн Тамгын газрын дарга /Ж.Нарангүрэл/ нарт тус тус үүрэг болгосугай.

ДАРГА Н.ЛҮНДЭНДОРЖ

Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах үндсэн чиг үүргийн дагуу шүүхийн дэд бүтцийг бэхжүүлэх, эдийн засгийн баталгааг хангах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх зорилгоор “Шүүхийн хөрөнгө оруулалтын дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг батлан хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Дээрх хөтөлбөр нь 2015-2017 онд хэрэгжүүлэх шүүхийн хөрөнгө оруулалтын бодлогын баримт бичиг бөгөөд уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр шүүхийн хөгжлийг дараах үр

дүнд хүрэхээр төлөвлөв. Үүнд:

- Нийт 15 шүүх өөрийн мэдлийн, хуулийн шаардлага хангасан конторын байртай болно.
- Шүүхийн дэд бүтэц бэхжиж, техник, тоног төхөөрөмж, технологийн шинэчлэлт бүрэн хийгдэж шүүхийн үйл ажиллагааны нээлттэй, шуурхай байдалд ахиц гарна.
- Шүүхийн аюулгүй байдал хангагдах нөхцөл бүрдэнэ.
- Автомашины парк шинэчлэлт хийгдэж, шүүхийн нүүдлэн ажиллах боломж нэмэгдэнэ.
- Шүүхийн байруудад шаардлагатай их болон урсгал засварын ажлуудыг системийн хэмжээнд нэгтгэн төлөвлөж, ажлыг цаг хугацаанд нь гүйцэтгүүлж, шүүн таслах ажиллагааг хэвийн, тасралтгүй явуулах нөхцөл хангагдана.

Шүүхийн үйл ажиллагаанд шаардлагатай бодит хэрэгцээг нягтлан судалж, шүүхийн тамгын газруудаас ирүүлсэн саналд тулгуурлан шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах үүднээс анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн 2015 оны үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийн төслийг нэгтгэн боловсруулж, УИХ-д өргөн мэдүүлж, хэлэлцүүлэн батлууллаа.

УИХ-д өргөн мэдүүлсэн болон УИХ-аар батлагдсан шүүхийн 2015 оны төсвийг зардлын ангилал тус бүрээр гаргаж графикаар үзүүлбэл

/сая төгрөг/

д/д	Зардлын зүйл ангилал	УИХ-д өргөн мэдүүлсэн	УИХ-аар батлагдсан	Зөрүү
1	Цалин хөлс, нэмэгдэл урамшуулал, НДШ	44,963.9	41,848.7	-3,115.2
2	Ашиглалтын тогтмол зардал	1,714.2	1,513.7	-200,4
3	Хангамж бараа материалын зардал	2,613.1	2,209.5	-403,6
4	Эд хогшил, урсгал засвар	6,404.9	4,190.4	-2,214.4
5	Томилолтын зардал	705,8	52,0	-653,8
6	Нормын хувцас зөөлөн эдлэлийн зардал	99,1	71,1	-27,9
7	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил	2,347.0	1,800.8	-546,2
8	Бараа үйлчилгээний зардал	511,3	475,9	-35,4
9	Ажил олгогчоос олгох тэтгэмж, урамшуулалын зардал	3,950.6	2,692.4	-1,258.2
10	Хөрөнгө оруулалт	24,806.8	0	-24,806.8
Нийт дүн		88,117.0	54,854.8	-33,262.2

Улсын дээд шүүхийн 2015 оны батлагдсан төсвийг графикаар үзүүлбэл:

д/д	Улсын дээд шүүх	УИХ-д өргөн мэдүүлсэн төсөв	УИХ-аар батлагдсан төсөв	Зөрүү
				/сая төгрөг/
1	Дээд шүүхийн төсөв	26,101.70	3,902.0	-22,199.70

Төсвийн төлөвлөлтийг сайжруулах, бодитой төсөвлөх ажлын хүрээнд шүүхийн төсөв, эд хөрөнгөтэй холбогдох мэдээ, мэдээллүүдийг багтаасан шүүхийн үл хөдлөх хөрөнгийн мэдээллийн нэгдсэн санг бий болгон ашиглаж эхэлснээр үйл ажиллагааны мэдээлэл солилцох хурд нэмэгдэж, шүүхийн захиргааны байгууллагын шуурхай, нээлттэй, ил тод байдал сайжирч байна.

Шүүхийн албан контор байрны талаарх мэдээллийг хүснэгтээр үзүүлбэл:

Д/д	Шүүхийн		Барилгын эзэмшлийн хэлбэр	Ашиглалтад орсон он	Талбайн хэмжээ м2	Өрөөний тоо	Барилгын наскипт /жилээр/
	Нэр	Байршил					
1	Улсын дээд шүүх	Улаанбаатар	Өөрийн байр	1974	2732.4	64	41
2	ИХДЗШ-ны 1-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 1-р шүүх, ЗХАШ-ны 8-р шүүх, СД-ын 10-р шүүх	Дорнод, Хэрлэн сум	Өөрийн байр	1976	1352	44	39
3	ИХДЗШ-ны 2-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 2-р шүүх, ЗХАШ-ны 7-р шүүх, СД-ын 8-р шүүх	Дорноговь, Сайншанд сум	Өөрийн байр	2006	2016	25	9
4	ИХДЗШ-ны 3-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 3-р шүүх, ЗХАШ-ны 12-р шүүх, СД-ын 15-р шүүх	Өмнөговь, Даланзадгад сум	Өөрийн байр	1981	1107.51	35	34
5	ИХДЗШ-ны 4-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 4-р шүүх, ЗХАШ-ны 13-р шүүх, СД-ын 17-р шүүх	Өвөрхангай, Арвайхээр сум	Өөрийн байр	1978	1464	38	37
6	ИХДЗШ-ны 5-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 5-р шүүх, ЗХАШ-ны 10-р шүүх, СД-ын 12-р шүүх	Завхан, Улиастай сум	Өөрийн байр	1954	1152	34	61
7	ИХДЗШ-ны 6-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 6-р шүүх	Ховд, Жаргалант сум	Түрээс, ЗДТГ байр /Прогресс сургууль/	1972	413.5	16	43
8	ИХДЗШ-ны 7-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 7-р шүүх, ЗХАШ-ны 11-р шүүх, СД-ын 14-р шүүх	Орхон, Бор-Өндөр сум	Өөрийн байр	1984	654.8	34	31
9	ИХДЗШ-ны 8-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 8-р шүүх, ЗХАШ-ны 8-р шүүх, СД-ын 27-р шүүх	Хөвсгөл, Мөрөн сум	Өөрийн байр	1976	1152	37	39
10	ИХДЗШ-ны 9-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 9-р шүүх	Дархан-Уул, Дархан сум	Өөрийн байр	2013	1457	37	2
11	ИХДЗШ-ны 10-р шүүх, ЭХДЗШ-ны 10-р шүүх	Улаанбаатар	Өөрийн байр	1985	2200	35	30
12	ЗХАШ-ны шүүх	Улаанбаатар	Өөрийн байр	1982	1113	23	33
13	СД-ын 1-р шүүх, ЗХАШ-ны 1-р шүүх	Архангай, Эрдэнэбулган сум	Түрээс, Аймгийн ЗДТГ-ын байр	1986	630	26	29
14	СД-ын 2-р шүүх, ЗХАШ-ны 2-р шүүх	Баян-Өлгий, Өлгий сум	Өөрийн байр	1974	987	25	41
15	СД-ын 3-р шүүх, ЗХАШ-ны 3-р шүүх	Баянхонгор, Баянхонгор сум	Өөрийн байр	2008	1260	28	7
16	СД-ын 4-р шүүх	Булган, Булган сум	Өөрийн байр	1973	1464	22	42
17	СД-ын 5-р шүүх, ЗХАШ-ны 4-р шүүх	Говь-Алтай, Есөн-булаг сум	Өөрийн байр	2008	1260	34	7
18	СД-ын 6-р шүүх, ЗХАШ-ны 5-р шүүх	Говь-Сүмбэр, Сүмбэр сум	Өөрийн байр	2001	290	16	14
19	СД-ын 7-р шүүх, ЗХАШ-ны 6-р шүүх	Дархан-Уул, Дархан сум	Түрээс, ОХУ-ын мэдлийн байр	1979	1296	32	36
20	СД-ын 9-р шүүх	Дорноговь, Замын-үүд сум	Өөрийн байр	1995	3200	16	20
21	СД-ын 11-р шүүх, ЗХАШ-ны 9-р шүүх	Дундговь, Сайнцагаан сум	Өөрийн байр	1977	627	24	38
22	СД-ын 13-р шүүх	Завхан, Тосонцэнгэл сум	Өөрийн байр	2012	504	18	3
23	СД-ын 16-р шүүх	Өмнөговь, Ханбогд сум	Түрээс, ЗДТГ-ын байр	1960	1205	13	55
24	СД-ын 18-р шүүх	Өвөрхангай, Хархорин сум	Өөрийн байр	2012	504	18	3
25	СД-ын 19-р шүүх, ЗХАШ-ны 14-р шүүх	Сүхбаатар, Баруун-Урт сум	Өөрийн байр	2003	799	20	12
26	СД-ын 20-р шүүх	Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум	Өөрийн байр	1987	1182	21	28
27	СД-ын 21-р шүүх	Сэлэнгэ, Зүүнхараа сум	Өөрийн байр	2005	864	17	10
28	СД-ын 22-р шүүх	Сэлэнгэ, Хөтөл сум	Өөрийн байр	1989	630	11	26
29	СД-ын 23-р шүүх, ЗХАШ-ны 15-р шүүх	Төв, Зуунмод сум	Өөрийн байр	1977	1138.7	31	38
30	СД-ын 24-р шүүх, ЗХАШ-ны 16-р шүүх	Увс, Улаангом сум	Өөрийн байр	2007	1296	49	8
31	СД-ын 25-р шүүх, ЗХАШ-ны 17-р шүүх	Ховд, Жаргалант сум	Өөрийн байр	1988	768	22	27
32	СД-ын 26-р шүүх	Ховд, Булган сум	Өөрийн байр	2012	504	18	3
33	СД-ын 28-р шүүх, ЗХАШ-ны 19-р шүүх	Хэнтий, Хэрлэн сум	Өөрийн байр	1961	978.6	33	54
34	СД-ын 29-р шүүх	Хэнтий, Бор-Өндөр сум	Өөрийн байр	2012	504	18	3
35	ЗХАШ-ны 20-р шүүх	Улаанбаатар	Өөрийн байр	1982	706	26	33
36	Дүүргийн ИХАШ-ны 1-р шүүх	Улаанбаатар, Зүүн бүс	Өөрийн байр	1995	2208	39	20
37			Түрээс, НӨХГ-ын байр	1987	648	20	28
38	Дүүргийн ИХАШ-ны 2-р шүүх	Улаанбаатар, Баруун бүс	Түрээс, ЗДТГ-ын байр	1966	803	35	49
39			Өөрийн байр	1982	780	26	33
40	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	Улаанбаатар, Зүүн бүс	Өөрийн байр	1966	863	31	49
41			Өөрийн байр	1982	690	28	33
42	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	Улаанбаатар, Баруун бүс	Хуучнаар БГД-ийн шүүхийн байр	1987	873	24	28
43			Өөрийн байр	2014	1654	28	1
44	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх, Дүүргийн ИХАШ-ны 3-р шүүх	Улаанбаатар, Багануур дүүрэг	Түрээс, ЗДТГ-ын байр	1980	442	9	35
45	Дүүргийн ЭХАШ-ны 4-р шүүх, Дүүргийн ИХАШ-ны 4-р шүүх	Улаанбаатар, Налайх дүүрэг	Өөрийн байр	1993	1120	22	22
46	Шүүхийн ерөнхий зөвлөл	Улаанбаатар	Өөрийн байр	2014	3024	46	2

3.4. Дүн шинжилгээ

Шүүхийн эдийн засаг, санхүү, ажиллах нөхцөл болон бусад баталгааг хангах чиг үүргийн хувьд 2014 он, шүүхийн төсөвт эргэлт гаргасан жил байлаа.

Монгол улсын шүүхийн түүхэнд анх удаа Шүүхийн захиргааны төв байгууллага шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг бие даан төлөвлөж, Улсын Их хуралд шууд өргөн мэдүүлж батлуулсан, шүүхийн төсөв Улсын нэгдсэн төсвийн 0.83 хувьтай тэнцэх хэмжээнд хүрсэн нь Шүүхийн захиргааны тухай хуулиар Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн эрх зүйн байдлыг зохих төвшинд тодорхойлсон, Шүүхийн тухай хуулиар шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хоёрдмол утгагүйгээр баталгаажуулсны үр дүн байлаа.

Шүүхийн төсвийн нэг онцгой үзүүлэлт бол шүүгчийн цалингийн сан бөгөөд 2014 оны төсөв шүүгчдийнхээ эдийн засгийн хувьд бусдаас хараат бус ажиллах, амьдрахад нь хүрэлцээтэй, баталгаатай байх боломжийг хангасан цалин, нэмэгдэл олгох нөхцөлийг бүрдүүлж чадлаа. Шүүгч хувийн амьдралын тогтмол зардалд санаа зовних ачааг бага ч атугай хөнгөрүүлж, сэтгэл зүтгэлийг нэмэгдүүлсэн нь шударга үнэний төлөөх ариун үйлсэд нь оруулж буй хөрөнгө оруулалт болж чадсан гэж үзэж байна.

Шүүхийн батлагдсан төсвийн санхүүжилтээр шүүхийн бие даасан байдлыг хангах ажлын хүрээнд Шүүхийн дэд бүтцийг зохих хэмжээнд бэхжүүллээ. Энэ ажлын үр дүнд зарим шүүхийн хуралдааны танхимын тоо 9 болон нэмэгдэж, хуралдааны давхардлаас болж шүүх хуралдаан хойшлох зэрэг бэрхшээлийг арилгаж чадав. Түүнчлэн, нийт шүүхүүд шилэн кабелаар бүрэн холбогдож хурдтай хөгжиж буй мэдээллийн технологийн (IT) шийдлүүдийг шүүхийн системд нэвтрүүлж цахим шүүхийн үйл ажиллагааны эхлэлийг тавьж чадлаа. Энэ нь шүүхийн үйл ажиллагааг иргэдэд нээлттэй, ил тод, шүүхийн үйлчилгээг шуурхай, чирэгдэлгүй байх боломжийг нэмэгдүүлсэн явдал юм.

2014 онд 63 шүүгч шинээр томилогдсонтой холбогдуулан тэдгээрийг тавилга, компьютер, принтер, сейф зэрэг шаардлагатай эд хогшлоор хангах үүргийг шуурхай зохион байгуулж, шүүн таслах ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлөөр хангалаа.

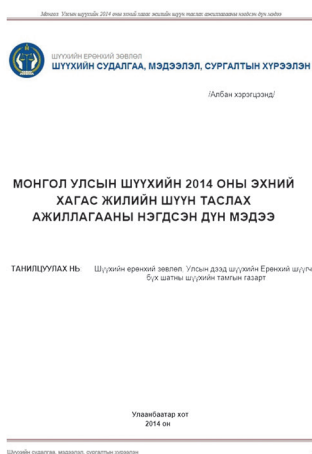
Шүүхийн урсгал төсвийн хэмжээ өссөн хэдий ч шүүхэд хөрөнгө оруулалт хийх зайлшгүй шаардлага тулгарч байна. Зориулалтын бус, насжилт өндөр хуучирч муудсан, 1 ажилтанд ногдох стандартын шаардлага хангахгүй, актлагдсан барилгад ихэнх шүүх үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас гадна зарим шүүх өнөөг хүртэл албан конторын барилгагүй түрээсийн байранд шүүн таслах ажиллагаа явуулж байгаа нь нэн тэргүүн шийдвэрлэх тулгамдсан асуудал болж байна.

Шүүхийн төсвийн гүйцэтгэлийн дүнгээс үзэхэд УИХ-аас баталсан төсвийг Засгийн газраас бүрэн олгоогүйгээс шүүх аж ахуйн нэгж компаниудад өртэй гарч байгаа нь шүүхийн бие даасан байдлыг хангах улс төр, хууль зүй, эдийн засгийн болон бусад баталгаа нөхцөлийг төрөөс хангах тухай хуулийн заалт зөрчигдөж, шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг алдагдуулахад хүргэж байна.

ДӨРӨВ. ШҮҮХИЙН СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЭЛ, СУРГАЛТ

Шүүхийг арга зүй, судалгаа, мэдээллээр хангах, шүүхийн шүүн таслах болон захиргааны ажлын практикийг нэгтгэн судлах, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих, хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтыг нэгтгэн зохион байгуулах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дэргэд Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэнг 2014 оны 04 дүгээр сарын 17-ны өдрөөс байгуулан ажиллаж ирлээ.

4.1. Шүүхийн судалгаа

Шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны практикийг судлах, шүүхийн статистикийн нэгдсэн мэдээ гаргах хуулиар тогтоосон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Монгол Улсын шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны тайланг нэгтгэн, бүх шатны шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, олон нийтэд танилцууллаа. Монгол Улсын шүүхийн 2014 оны шүүн таслах ажлын тайлан мэдээний хувьд Шүүх байгуулах тухай хуулиар тогтоосон шүүхийн шинэчлэгдсэн зохион байгуулалтын дагуу нэгтгэн гаргаснаараа онцлог байв.

“Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах журам”-ын 4.1 дэх хэсэгт заасны дагуу “Авилга, хээл хахуулийн гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн мэдээ”-г улирал тутам, “Зохион байгуулалттай гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн мэдээ”, Төрийн албан хаагчаас үйлдсэн гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн мэдээ”-г

хагас жил тутам, “Бүх шатны шүүхийн эрүү, иргэн, захиргааны хэргийг шийдвэрлэсэн шүүн таслах товч тайлан”-г бүтэн жилээр гарган тус тус хүргүүлж, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийг мэдээллээр хангах үүргээ цаг тухайд нь биелүүлж ажиллалаа. Мөн Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар төрийн дээд одон, медаль хүртсэн хүмүүсээс үйлдсэн гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн мэдээг хагас жил тутам гарган Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тамгын газарт хүргүүлж ирлээ.

Байгууллага, иргэдийг шүүн таслах ажиллагааны статистик, мэдээллээр хангах хүрээнд тэдний хүсэлтээр нийт 24 иргэн, 22 байгууллага, албан тушаалтанд холбогдох статистик мэдээ, тоон судалгааг гарган өглөө.

Шүүх судлал, салбар эрх зүй, процессын эрх зүйн чиглэлээр тулгамдсан асуудлыг тодорхойлон судлах, шийдвэрлэх гарц, арга замыг санал болгох ажлын хүрээнд нийт 9 бодлогын судалгаа, 5 лавлагааг гүйцэтгэсэн байна. /Хавсралт 4-өөс дэлгэрүүлэн үзнэ үү/

Бодлогын судалгааны үр дүнг судалгаа шинжилгээний эргэлтэд оруулж, ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх зорилгоор судалгааны тайланг цахим хуудсаар дамжуулан олон нийт, судлаачдын хүртээл болгож, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд, эрдэмтэн судлаачдыг оролцуулсан нийт 7 удаагийн хэлэлцүүлэг, семинар зохион байгуулав. Эдгээр семинар, хэлэлцүүлэгт оролцогчид

судалгааны үр дүнтэй холбогдуулан Шүүхийн тухай багц хууль, салбар эрх зүйн чиглэлээр материаллаг болон процессын хуулиудад өөрчлөлт оруулах, шүүн таслах ажиллагааг үр нөлөөтэй, хариуцлагатай хэрэгжүүлэх, шүүхийн шинэтгэлийг гүнзгийрүүлэхэд нөлөө үзүүлэх тодорхой саналуудыг дэвшүүллээ.

Бодлогын судалгааны семинар, хэлэлцүүлэг

Тухайлбал, эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагаанд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг авах үндэслэл, журам, түүний хэрэгжилт, хүний эрхийн асуудлыг онцолж, “Цагдан хорих арга хэмжээ ба хүний эрхийн хэрэгжилт” сэдвээр бодлогын судалгаа гүйцэтгэж, Хууль зүйн яам, шүүх, прокурорын байгууллага, Цагдаагийн ерөнхий газар, Авилгатай тэмцэх газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс зэрэг байгууллагын төлөөлөл, эрдэмтэн, судлаачдыг оролцуулсан хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, цагдан хорих арга хэмжээ авч буй үндэслэл, журам, хэрэгжилтийг боловсронгуй болгох чиглэлээр 12 заалт бүхий зөвлөмж гаргалаа.

“Цагдан хорих арга хэмжээ ба хүний эрхийн хэрэгжилт” хэлэлцүүлэг

Шүүхийн захиргаа, хүний нөөцийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, бодлогын шийдвэр гаргахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор “Монгол Улсын анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газрын ажилтан, албан хаагчдын хөдөлмөрийн сэтгэл ханамж, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлс” санал асуулгын судалгааг явуулсан бөгөөд судалгааны үр дүнг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, шүүхийн тамгын газруудын албан ажлын хэрэгцээнд ашиглаж байна.

Шүүхийн шинэтгэлийн өнөөгийн байдал, хүрсэн үр дүн, цаашид анхаарах асуудлын талаар шүүгч, хуульчид, иргэд, олон нийтийн санал бодол, үнэлэмжийг тандан судлах зорилгоор “Шүүхийн үйл ажиллагаа, шүүхийн шинэтгэлийн явцын үнэлгээ” санал асуулгыг 104 шүүгч, 221 хуульч, 999 иргэдээс авч үр дүнг нэгтгэн танилцуулав. Судалгааны үр дүнгээс үзвэл иргэдийн 71 хувь, хуульчдын 41 нь шүүхийн үйл ажиллагаанд итгэдэг гэсэн байна. Давж заалдах шатны шүүхийг тойргоор бүсчлэн байгуулсныг иргэд хараахан үнэлж мэдэхгүй байгаа бол хуульчдын 35 хувь нь шүүх иргэдээс холдсон гэж үзжээ. Шүүхийн шинэтгэлийг цаашид эрчимжүүлэхэд анхаарах асуудлыг шүүгчид “эдийн засгийн баталгааг хангах явдал”, хуульчид “шүүгч, ажилтнуудын мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх” гэж үзсэн бол иргэдийн олонх нь “хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох” гэж үзжээ.

4.2. Шүүхийн мэдээлэл, номын сан

• Шүүхийн мэдээлэл

Мэдээлэл, арга зүйн “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэл. Бүх шатны шүүхийг арга зүй, мэдээллээр хангах хуулиар тогтоосон чиг үүргийг хэрэгжүүлж “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэлийг “эрх зүйн шинжлэх ухаан, шүүх судлалын шинэ мэдлэг, мэдээлэл түгээх, шүүхийн шийдвэрийг судлан шинжилж аргачилсан зөвлөмж гаргах, шүүгчдийн болон олон улсын сайн туршлагыг түгээн дэлгэрүүлэх” нийтлэлийн бодлогод нийцүүлэн шинэчилж, нийт 4 улирлын дугаарыг эрхлэн гаргав.

Эмхтгэлийн нийтлэлийн бодлогыг “Шүүхийн шинэтгэл: Асуудал, шийдэл”, “Шүүх судлал”, “Шүүхийн шийдвэрийн дүн шинжилгээ”, “Хэргийн хөдөлгөөний удирдлага”, “Шүүгчийн индэр”, “Шүүгч таны мэдлэгийн санд”, “Хууль зүйн нэр томьёо” зэрэг тогтмол булангаар дамжуулан шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудад хүргэж байна.

Монгол Улсад шүүхийн шийдвэрийн шүүмж судлалыг хөгжүүлэх үүднээс шүүхийн шийдвэрт мэргэшсэн профессоруудаар дүн шинжилгээ хийлгэж, “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэлээр дамжуулан судалгаа шинжилгээний эргэлтэд оруулж эхэллээ. Тус эмхтгэлд МУИС-ийн ХЗС-ийн захирал, доктор, проф. Б.Тэмүүлэн, мөн сургуулийн багш, доктор, дэд проф. Г.Банзрагч, доктор, дэд проф. Ж.Эрдэнэбулган нарын шүүхийн шийдвэрийн дүн шинжилгээг хэвлэж, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд, эрдэмтэн судлаачдын хүртээл болгов.

Шүүхийн судалгаа, мэдээллийн цахим хуудас: Бүх шатны шүүхийг мэдээлэл, арга зүйгээр хангах чиг үүргийг шуурхай, үр нөлөөтэй, хүртээмжтэй, хэмнэлттэйгээр хэрэгжүүлэх үүднээс шүүхийн судалгаа, мэдээллийн www.judoinstitute.mn цахим хуудсыг хөгжүүлэв. Цахим хуудсыг хөгжүүлснээр шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд шүүн таслах ажиллагааны практик болон олон улсын сайн туршлага, шүүхийн статистик мэдээ тайлан, хэрэгцээт зөвлөмж, гарын авлага, дүрэм журмууд, шүүхийн судалгаа, сургалтын чиглэлээр хэрэгжүүлж буй төсөл, арга хэмжээ, бодлогын судалгааны тайлангуудтай шуурхай танилцахаас гадна мэдээлэл, арга зүйн “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэлийг цахим хэлбэрээр унших, видео хичээл, материалууд болон тус хүрээлэнгийн номын сангийн фондтой танилцах боломжтой болов.

Хууль тогтоомжийн системчилсэн лавлах.

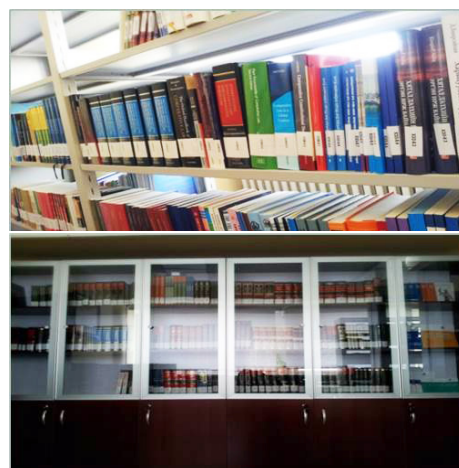
Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.20-т заасны дагуу шүүхийг Монгол Улсын хуулийн албан ёсны эхээр хангах чиг үүргийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 1991-ээс 2014 оны 10 дугаар сар хүртэлх дугаарууд, Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, Монгол Улсын хууль, УИХ-ийн тогтоол, Засгийн газрын тогтоол, Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэр, Улсын дээд шүүхийн тогтоолын нэгдсэн санг цахим хэлбэрээр бэлтгэж, нийт 458 шүүгч, 41 шүүхийн тамгын газарт хүргүүлээ.

• Номын сан

Бүх шатны шүүхийг судалгаа, мэдээлэл, арга зүйгээр хангах чиг үүргийг судалгаа, мэдээллийн нэгдсэн баазад түшиглэн хэрэгжүүлэх, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэнгийн дэргэд шүүхийн төрөлжсөн номын санг байгуулж, монгол болон англи хэл дээрх мэргэжлийн ном, гарын авлага, судалгааны эх сурвалжийн цахим сан бүхий фондыг бүрдүүллээ.

Номын сан нь эрх зүй, улс төрийн онол, шүүх судлал, үндсэн хуулийн эрх зүй, эрүүгийн эрх зүй, иргэний эрх зүй, захиргааны эрх зүй, олон улсын эрх зүй, харьцуулсан эрх зүй, хууль зүйн толь бичиг зэрэг чиглэлийн нийт 860 гаруй ном, гарын авлага, судалгааны тайлан, материалтайгаар уншигчдаа үйлчилжээ.

Олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн, нэгдсэн баазад түшиглэн хэрэгжүүлэх зорилгоор www.heinonline.org судалгааны эх сурвалжийн санг нэвтрүүлэв. Судалгааны цахим эх сурвалжийн санг ашигласнаар дэлхийд нэр хүндтэй 1800 гаруй хууль зүйн мэргэжлийн сэтгүүлд нийтлэгдсэн 600 мянга орчим эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, нийтлэл, судалгааны тайлан, гадаад орнуудын хууль тогтоомжийн эмхтгэл, шүүхийн шийдвэр, статистик мэдээ, эрх зүйн хөгжилд үнэтэй хувь нэмэр оруулсан сонгодог бүтээлүүдээс сонгон авч судалгаа шинжилгээний ажилдаа ашиглах, мэргэжлийн мэдлэгээ гүнзгийрүүлэн хөгжүүлэх боломж бүрдсэн байна.

- **Хэвлэн нийтлэх**

Хэвлэн нийтлэх ажлын хүрээнд Шүүхийн тухай багц хуулиуд хэрэгжиж эхэлснээс хойш шүүхийн захиргааны үйл ажиллагаанд дагаж мөрдүүлэхээр Шүүхийн ерөнхий зөвлөл болон бусад эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтантай хамтран баталсан дүрэм, журам, эрх зүйн бусад актыг системчлэн эмхтгэн хэвлүүлж, шүүхүүдийн албан хэрэгцээнд хүргүүлэв. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл байгуулагдсаны 20 жилийн ойд зориулан зохион байгуулсан “Шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангахад шүүхийн захиргааны гүйцэтгэх үүрэг” сэдэвт олон улсын онол-практикийн бага хуралд хэлэлцүүлсэн илтгэлүүд, хурлын явцад шүүгч, эрдэмтэн судлаачдаас гарсан саналыг нэгтгэн судалгаа шинжилгээний эргэлтэд оруулах, шүүх судлалын чиглэлээр цаашид хийгдэх судалгааны ажлын эх сурвалж болгох зорилгоор эмхтгэл болгон гаргалаа.

Түүнчлэн шүүхийн албан хэрэгцээнд зориулж мэргэжлийн ном, гарын авлага, эмхтгэлээр хангах ажлын хүрээнд “Монгол Улсын хууль тогтоомжийн түүхэн товчоон” бүтээл худалдан авах, “Монгол Улсын дээд шүүхийн тогтоолын эмхтгэл” бүтээлийг хэвлүүлж нийт шүүхэд хүргүүлэх ажлыг зохион байгуулав.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 оны 32 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шүүхийн шийдвэрийг нийтлэх журам”-д заасны дагуу шүүхийн шийдвэрийг судалгаа, шинжилгээний ажлын эргэлтэд оруулах зорилгоор Монгол Улсын шүүхийн сонгомол шийдвэр шалгаруулах, хэвлэн нийтлэх ажлын бэлтгэлийг хангалаа.

4.3. Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт

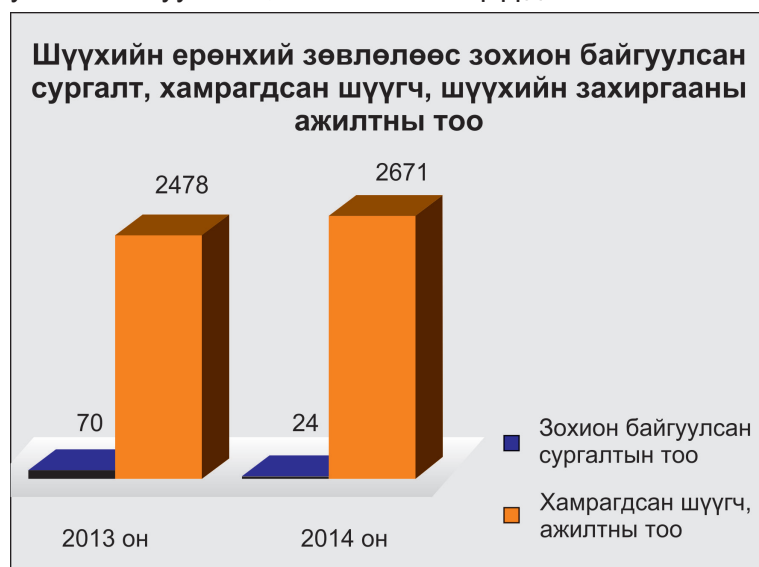
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны мэдлэг, мэргэшлийн ур чадварыг дээшлүүлэх, хөгжүүлэх сургалтын нэгдсэн бодлогыг тодорхойлсон “Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр”-ийг батлан хэрэгжүүлж байна. Тус хөтөлбөрийн хүрээнд шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны сургалтыг дараах төрлөөр зохион байгуулж ирлээ.

Шүүгчийн сургалт	Шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт
1. Шинэ шүүгч	1. Шүүхийн захиргааны шинэ ажилтан
2. Хуулийн хэрэглээ	2. Шүүгчийн туслах, шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга
3. Шүүгчийн ур чадвар	3. Шүүхийн захиргааны ажилтны ур чадвар
4. Шүүгчийн мэргэжлийн хөгжил	4. Шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэжлийн хөгжил

Шүүхийн сургалтын чиглэлээр тус хүрээлэн сургалтын чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэх, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалтын хичээлийн хөтөлбөрийг шинэчлэх, зайн сургалтын арга зүйг нэвтрүүлэх, сургалтыг мэдээллийн технологийн дэвшилд тулгуурлан зохион байгуулахад голлон анхаарч ажилласан байна.

Хөтөлбөрийн шинэчлэлийн хүрээнд “Шинэ шүүгчийн сургалт”, “Шүүгчдэд нийгмийн хүчин зүйлсийн мэдрэмж олгох сургалт”, “Шүүгчдэд салбар дундын мэдлэг олгох сургалт”, “Хүний эрх ба шүүхийн хэрэглээ”, “Шүүгчийн ёс зүйн сургалт”, “Шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих” сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулав.

Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны сургалтын хөтөлбөр боловсруулах, сургагч багш бэлтгэх, сургалтын гарын авлага боловсруулж, хэвлүүлэх, гадаад сургагч багш нарыг урьж сургалт зохион байгуулах чиглэлээр ГОУХАН-ийн “Эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн эрх зүйн орчинг баталгаажуулах” төсөл, ХБНГУ-ын Ханнс Зейделийн сан, түүний Эрх зүйн боловсрол академи, Японы ЖАЙКА олон улсын байгууллага, Олон улсын Эрх зүйн хөгжлийн байгууллага, АНУ-ын элчин сайдын яам, Солонгосын эрх зүйн боловсролын төв зэрэг олон улсын байгууллага, төсөл хөтөлбөрүүдтэй хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн ажиллаж байна.

Сургалтын арга зүй, зохион байгуулалтын хэлбэрийн хувьд орон нутгийн бүх шүүхийг өндөр хурдны интернетийн шилэн кабелиар холбож, видео теле конференцийн тоног төхөөрөмжөөр хангасан нь шүүхийн сургалтад зайн сургалтын аргыг нэвтрүүлж, цаг хугацаа, төсөв хэмнэх өргөн боломжийг бүрдүүллээ. Сургалтыг танхимын хэлбэрээр бүсчлэн зохион байгуулдаг байсантай холбоотойгоор нэг сургалтыг олон удаагийн давтамжтайгаар зохион

байгуулах шаардлага гардаг байсан бол мэдээллийн технологийн дэвшилд тулгуурлан зайн сургалтын арга зүйг нэвтрүүлснээр сургалтын хүртээмж дээшлэв. Тайлант хугацаанд зайн сургалтыг 5 удаа зохион байгуулж, нийт 829 шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтныг хамрууллаа.

- **Шүүгчийн сургалт**

Шинэ шүүгчийн сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж, сургалтыг шинэчилсэн хөтөлбөрийн дагуу шинээр томилогдсон анхан болон давж заалдах шатны нийт 46 шүүгчийг оролцуулан зохион байгуулав.

Шинэ шүүгчийн сургалт

Шинэ шүүгчийн сургалтыг 1) нэгдсэн сургалт, 2) бүлгийн сургалт гэсэн үндсэн хоёр хэсэгтэйгээр зохион байгуулсан бөгөөд нэгдсэн сургалт нь шүүн таслах ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах суурь мэдлэг, чадвар олгоход чиглэсэн бол бүлгийн сургалтыг эрүү, иргэн, захиргааны материаллаг болон процессын эрх зүй, хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын програм хангамж, шүүх дэх дадлага ажлын чиглэлээр зохион байгуулав.

Шүүгчдэд зориулсан хууль хэрэглээний сургалтын хүрээнд эрүү, иргэн, захиргааны эрх зүйн сургалтыг Ханнс-Зейделийн сан, ГОУХАН, Японы ЖАЙКА олон улсын байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан. Тухайлбал, иргэний эрх зүйн сургалтыг “Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх эрх зүй ба эвлэрүүлэн зуучлал” сэдвийн хүрээнд зохион байгуулж, эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны талаарх шүүгчдийн ойлголт, мэдлэгийг дээшлүүлсэн байна.

Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх эрх зүй ба эвлэрүүлэн зуучлал сургалт

Шүүгчдийн мэргэжлийн хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн нийт 7 сургалтыг тус хүрээлэнгээс олон улсын байгууллага, төсөл, хөтөлбөр, сургалтын бусад байгууллагатай хамтран зохион байгуулсан бөгөөд сургалтад нийт 902 шүүгч хамрагдлаа.

Шүүгчийн мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалт

№	Сургалтын нэр	Товч агуулга	Оролцсон шүүгчдийн тоо
1.	Шүүгчдэд зориулсан эвлэрүүлэн зуучлалын талаарх сургалт	Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны тухай үндсэн ойлголт, Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн хэрэглээ	120 шүүгч
2.	Худалдааны эрх зүйн сургагч багшийн сургалт	Дампуурлын эрх зүй, даатгалын эрх зүй, зээлдүүлэгчийн эрх, хувьцаа эзэмшигчийн эрх, өрсөлдөөний эрх зүй	15 шүүгч багш
3.	Шүүгчдэд зориулсан худалдааны эрх зүйн багц сургалт		204 шүүгч
4.	Гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх тогтолцоо сургалт	Гэмт хэрэг хянан шийдвэрлэх тогтолцооны сүүлийн үеийн чиг хандлага	230 шүүгч
5.	Зохион байгуулалттай гэмт хэргийг шүүн таслах ажиллагаа сургалт	Зохион байгуулалттай гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх шүүхийн практик	65 шүүгч
6.	Гэр бүлийн маргаантай хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа сургалт	БНСУ-ын гэр бүлийн маргаантай хэргийг шүүн таслах ажиллагааны практик	23 шүүгч
7.	Мөнгө угаах гэмт хэргийн үндсэн ойлголт сургалт	Мөнгө угаах гэмт хэргийн үндсэн ойлголт, гадаад улсын шүүхийн практик	245 шүүгч
	Дүн		902 шүүгч

Шүүгчийн мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалтууд нь тодорхой төрлийн хэрэг маргааныг хянан шийдвэрлэх чиглэлээр гадаад улс орны шүүхийн практик, сайн туршлагаас суралцаж, нэвтрүүлэх зорилготой. Энэ чиглэлийн сургалтад зайн сургалтын аргыг ашигласнаар шүүхийн сургалтад гадаадын нэр хүндтэй эрдэмтэн, судлаачдыг эх орноос нь шууд оролцуулах боломж бүрдсэн.

• Шүүхийн захиргааны ажилтны сургалт

Шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалтыг иргэний хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны нэгдсэн систем, эвлэрүүлэн зуучлагч бэлтгэх, давтан сургах, шүүхийн мэдээллийн технологийн мэргэжилтнүүдийн чадвар хөгжүүлэх, шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэшлийн хөгжлийг дэмжих, ур чадвар хөгжүүлэх зэрэг чиглэлээр зохион байгууллаа.

Японы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны байгууллага (ЖАЙКА)-ын “Эвлэрүүлэн зуучлах тогтолцоог сайжруулах” төсөлтэй хамтран эвлэрүүлэн зуучлагчийн сонгон шалгаруулалтад тэнцсэн 85 оролцогчдод Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан дүрэм журмууд, эвлэрүүлэн зуучлал явуулах арга, техник, харилцааны ур чадвар, эвлэрлийн гэрээний талаарх мэдлэг, чадвар эзэмшүүлсэн нь эвлэрүүлэн зуучлагчдын нөөцийг бүрдүүлэхэд чухал алхам болсон.

Мөн ГОУХАН-ийн “Эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн эрх зүйн орчинг баталгаажуулах” төсөлтэй хамтран шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалт, семинарыг танхимын болон онлайн хосолсон хэлбэрээр зохион байгуулж 350 гаруй шүүхийн захиргааны ажилтныг хамруулсан байна.

Шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалт, семинар 2014 он.

Сургалтын хүрээнд сургагч багш нар болон оролцогчид ХБНГУ-ын мэргэшсэн шүүхийн захиргааны ажилтан бэлтгэх тогтолцоо, шүүхийн захиргааны ажилтны харилцаа, хандлага, сургалт явуулах арга зүй сэдвээр онол-практик, сайн туршлагын талаар шинэлэг мэдлэг авахын зэрэгцээ харилцан санал бодлоо солилцож, шүүхийн захиргааны ажилтан болон шинэ ажилтны мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих сургалтын

хөтөлбөрийг сайжруулах чиглэлээр хамтран ажиллалаа.

Шүүхийн захиргааны ажилтны ур чадвар хөгжүүлэх сургалтын хүрээнд 8 удаагийн сургалтад 506 шүүхийн захиргааны ажилтан хамрагдав.

Шүүхийн захиргааны ажилтны чадвар хөгжүүлэх сургалт

№	Сургалтын нэр	Товч агуулга	Оролцсон шүүхийн захиргааны ажилтны тоо
1.	Удирдах ажилтнуудад зориулсан сургалт	Байгууллагын ил тод байдал	58
2.	Ажиллах хүчний ур чадварыг хөгжүүлэх сургалт	Хувь хүний хөгжил	224
3.	Шүүхийн мэдээллийн технологийн ажилтнуудын сургалт	Веб хөгжүүлэлтийн арга зүй	15
4.	“Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны эрх олгох” сургалт	Засгийн газрын худалдан авах ажиллагааны эрх зүйн зохицуулалт, зохион байгуулалт	12
5.	“Төрийн албан хаагчийн ёс зүй”-н сургалт	Төрийн албан хаагч, түүний баримтлах ёс зүйн хэм хэмжээ	60
6.	Шүүхийн тамгын газрын дарга нарт зориулсан сургалт	Шүүхийн захиргааны удирдлага, хэрэгжилт	37
7.	Шүүхийн захиргааны шинэ ажилтны сургалт	Шүүхийн захиргааны ажилтны харилцаа, хандлага	25
8.	Ажиллах хүчний ур чадварыг хөгжүүлэх сургалт	Мөнгө угаах гэмт хэргийн үндсэн ойлголт	75

Түүнчлэн тус хүрээлэнгээс Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын албаны ажилтнуудын ур чадварыг хөгжүүлэх, төрийн албан хаагчийн ёс зүй, албан хэрэг хөтлөлт, харилцааны ур чадварыг дээшлүүлэх, шүүхийн тамгын газрын дарга нарт зориулсан тусгай сургалтыг зохион байгууллаа.

• **Гадаад сургалт**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс 2014 онд шүүхийн шинэтгэлийг эрчимжүүлж, бусад улс орны “сайн туршлага”-ыг судалж нэвтрүүлэх, шүүхийн сургалтын чиглэлээр гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэхэд ихээхэн анхаарч ажиллав.

Тайлант хугацаанд АНУ, Япон, БНСУ, Сингапур, Тайвань, Тайланд зэрэг улс оронд нийт 35 шүүгч, 39 шүүхийн захиргааны ажилтан мэргэшсэн чиглэлийн дагуу сургалтад хамрагдсан бөгөөд эдгээр сургалт нь шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах үйл ажиллагааны тэргүүн туршлагаас суралцах, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын чиг үүргээ үр нөлөөтэй, хариуцлагатай, бүтээмжтэй хэрэгжүүлж, мэдлэг, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг болсон.

Шүүхийн бус журмаар хэрэг маргаан шийдвэрлэх шинэ арга эвлэрүүлэн зуучлалын чиглэлээр сургагч багш нар Япон улсын шүүхийн байгууллага, эрх зүйн туслалцааны төвд сургалтад хамрагдсан бол шүүхийн захиргааны зарим ажилтнууд авилгатай тэмцэх, авилга хээл хахуулийн гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх, хяналт тавих чиглэлээр Сингапур улсын сайн туршлагатай танилцлаа.

Шүүгч, ажилтнууд БНХАУ-ын “Шүүгчдийн коллеж”-д сургалтад хамрагдав

Мөн БНХАУ-ын Ардын Дээд шүүхийн дэргэдэх Шүүгчдийн коллеж, Тайвань улсын “Шүүгчдийн академи”-ийн сургалтад 40 гаруй шүүгч, ажилтан оролцож, шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, дагнасан шүүхийн хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх практик, тэргүүн туршлагаас суралцав.

Шүүгч, ажилтнууд Тайваны “Шүүгчдийн академи”-ийн сургалтад хамрагдав

4.4. Дүн шинжилгээ

Бүх шатны шүүхийг арга зүй, судалгаа, мэдээллээр хангах, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтныг сургах, давтан сургах, мэргэшүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд 2014 онд бодлогын баримт бичгийг боловсруулж, батлуулах, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтныг мэдээлэл, арга зүйгээр хангах тогтолцоог бүрдүүлэх, батлагдсан бодлого, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг зохион байгуулахад анхаарч ажиллажээ.

Шүүхийн судалгааны хүрээнд хуульд заасны дагуу Монгол Улсын шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны статистик мэдээг нэгтгэн боловсруулж танилцуулахын зэрэгцээ шүүх судлал, салбар эрх зүйн хүрээнд тулгамдаж буй зарим асуудлыг сонгон шүүхийн практик, гадаад улс орны сайн туршлагад тулгуурлан судалж, шийдвэрлэх арга зам, гарц, саналыг дэвшүүлж эхлэв.

Бүх шатны шүүхийг арга зүй, мэдээллээр хангах албан ёсны тогтолцоог бүрдүүлэх ажлын хүрээнд мэдээлэл, арга зүйн “Шүүх эрх мэдэл” эмхтгэлийг шинэчлэн гаргасан, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудад судалгаа, мэдээлэл хүргэх цахим хуудсыг хөгжүүлж нэвтрүүлсэн, монгол болон гадаад хэл дээрх нэр хүндтэй ном, гарын авлага бүхий шүүхийн төрөлжсөн номын санг байгууллаа.

Түүнчлэн шүүхийн шийдвэрийг судалгаа, шинжилгээний ажлын эргэлтэд оруулах, Монгол Улсад шүүхийн шийдвэрийн шүүмж судлалыг хөгжүүлэх үүднээс мэргэшсэн эрдэмтдээр шүүхийн шийдвэрт анализ хийлгэж, хэвлэн нийтлэх ажлыг эхлүүлсэн нь хараат бус, хариуцлагатай, мэргэшсэн шүүхийг төлөвшүүлэхэд чухал ач холбогдолтой ажил болсныг тэмдэглэж байна.

Шүүхийн сургалтын хүрээнд шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих, хууль зүйн үргэлжилсэн сургалтын бодлого, чиглэлийг тодорхойлсон “Шүүхийн сургалтын хөтөлбөр”-ийг батлуулж, нарийвчилсан хичээлийн хөтөлбөрүүдийг шинэчлэн боловсруулсан нь сургалтын агуулгыг шүүхийн шинэтгэлийн үзэл баримтлал, олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн өөрчлөх ажлын эхлэл боллоо. Түүнчлэн шүүхийн сургалтыг танхимын зохион байгуулалтаар цаг, зардал гарган зохион байгуулдаг байсан уламжлалт арга барилыг өөрчилж, тогтмол, шуурхай бөгөөд хэмнэлттэй байдлаар зохион байгуулах зайн сургалтын арга хэрэгслийг нэвтрүүлэв.

Цаашид бодлогын судалгаа, лавлагаа, зөвлөмж зэрэг судалгааны бүтээгдэхүүний чанар, үр дүнг дээшлүүлэх, судалгаа шинжилгээний ажилд шүүгч, мэргэшсэн судлаачдыг өргөнөөр оролцуулж чанаржуулах, бүх шатны шүүхийг арга зүй, судалгаа, мэдээллээр хангах ажлыг тогтмолжуулж эрчимжүүлэх, шинэлэг мэдээ мэдээлэл, сайн туршлагыг тогтмол түгээн дэлгэрүүлэх, шүүхийн сургалтын сургагч багш нарыг бэлтгэх нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлэх, онлайн сургалтын үр нөлөөг дээшлүүлэх, сургалтад шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд мэргэшсэн чиглэлээр сонгон судлах боломжийг судалж, нэвтрүүлэх зорилтыг тавьж байна.

Энэ зорилтод хүрэхийн тулд Шүүхийн судалгаа, мэдээлэл, сургалтын хүрээлэнгийн судлаач, ажилтнуудыг хүний нөөцийн хувьд бүрэн чадавхтай, мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, мэргэшсэн судлаачдаар бэхжүүлэх шаардлага тулгарч байгааг тэмдэглэж байна.

Тав. ШҮҮХ БА ОЛОН НИЙТ

5.1. Шүүхийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагаа

Шүүхийн шинэтгэлийн үйл явц болон Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бодлого, үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд ил тод, нээлттэй, хүртээмжтэй, шуурхай хүргэхээр 224 ажил төлөвлөснийг бүрэн биелүүлсээр шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд бодитой, үнэн зөв, шуурхай хүргэхэд зохих ахиц гаргалаа.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын тушаалаар бүх шатны шүүхийн Тамгын газарт Шүүхийн тухай багц хуулийг өөрийн нутаг дэвсгэрийн харьяа засаг захиргаа, хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран олон нийтэд сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулахыг үүрэг болгосноор хийх ажлын чиглэлийг тодорхойлж, мэргэжил арга зүйн удирдлагаар хангаж ажилласан нь үр дүнд хүрчээ.

“Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөрийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн 2014 оны 114 дүгээр тогтоолоор баталснаар шүүхээс олон нийттэй харилцах ойрын болон ирээдүйн стратегийн бодлогыг тодорхойллоо.

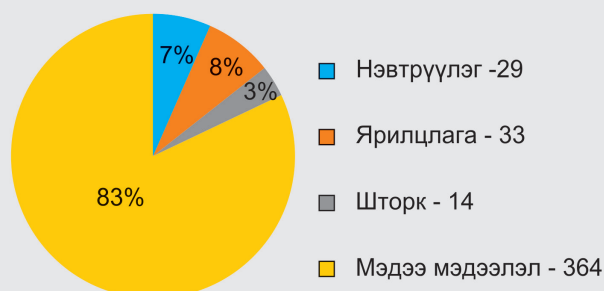
Тус хөтөлбөр шүүхийн үйлчилгээг ил тод, нээлттэй, хүртээмжтэй болгох, олон нийтийн хяналтыг тогтоох нөхцлийг бүрдүүлэх, шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн цогц зорилго, зорилтыг дэвшүүлж, 2014-2016 оныг дуустал хэрэгжинэ.

Шүүхийн шинэтгэл, шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх нэвтрүүлэг, шторк, ярилцлага, хэлэлцүүлэг, нийтлэл, сурвалжлага, мэдээ, мэдээллийг бэлтгэн олон нийтэд шуурхай хүргэхэд ажлаа чиглүүлж ирлээ. Тухайлбал: Телевизээр 443 мэдээ, мэдээллийг 571, Сонин сэтгүүлд 243, Радиогоор 38 бүтээгдэхүүнийг

46 удаа давтамжтайгаар, Сайтаар 352 мэдээ мэдээллийг, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн www.judcouncil.mn сайтад үйл ажиллагааны 356, хэвлэл мэдээллийн 270 тойм гаргаж,

Телевизээр нийт 443 мэдээ мэдээллийг 571 удаагийн давтамжтайгаар олон нийтэд хүргэжээ.

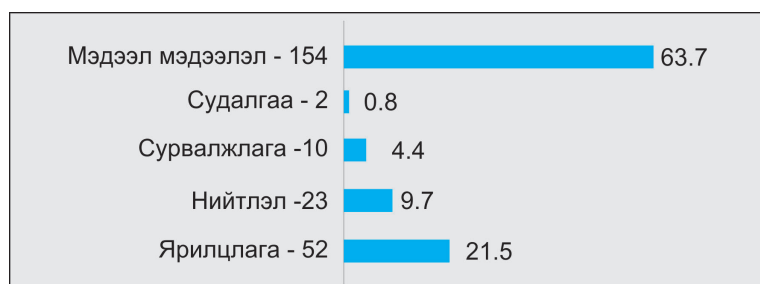

нийт 1702 бүтээгдэхүүнийг олон нийтийн хүртээл болгосон нь шүүхийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагаа туршлага хуримтлуулж, эрчимтэй ажилласныг харуулах үзүүлэлт юм.

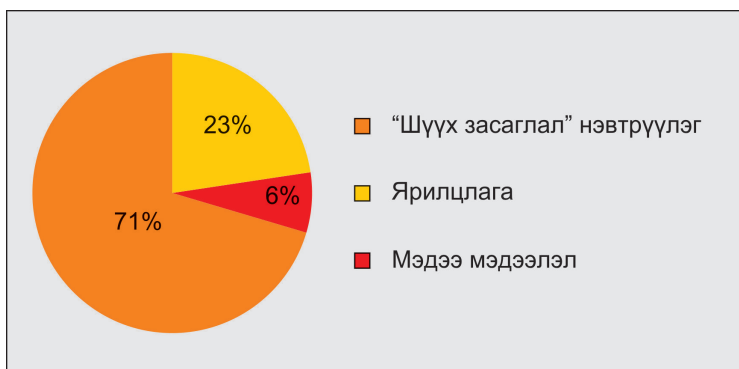
243 мэдээ мэдээллийг хэвлэлд бэлтгэж сонинд 296, сэтгүүлд 3, сайтад 132 удаа гаргаж олон нийтэд хүргэжээ.

Мэдээллийг төрлөөр нь харуулбал:

Радиоогоор 8 нэвтрүүлэг, 2 ярилцлага, 28 мэдээ мэдээлэл зэрэг 38 бүтээгдэхүүнийг 46 удаагийн давтамжтайгаар олон нийтэд хүргэжээ.

Шүүхийн тухай багц хууль, түүний хүрээнд өрнөж буй шүүхийн шинэтгэлийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлахад чиглэсэн телевизийн “Дэнс” нэвтрүүлгийн “Шүүхийн шийдвэр заавал биелэгдэнэ”, “Шүүхийн эвлэрүүлэн зуучлал”, “Шүүх дэх иргэдийн төлөөлөгчийн үүрэг оролцоо” зэрэг 11 дугаарыг шинээр бэлтгэж, “UBS”, “Ийгл”, “NTV”, “TV-5”, “C1”, “KMG” “TB-S” зэрэг 6 телевизээр нийт 81 удаа давталттайгаар олон нийтийн хүртээл болголоо.

“Дэнс” нэвтрүүлэг нь шүүхийн шинэтгэлийн бодлого, үйл ажиллагааны талаар албаны эх сурвалж, судалгаа, бодит байдалд тулгуурлан бэлтгэдэг иргэдийн эрх зүйн мэдлэгт дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн бие даасан, цуврал хэлбэрээр олон нийтэд тогтмол хүрч байгаа Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн нэрийн хуудас болсон сурталчилгааны хэлбэр болж ирлээ. Нийт нэвтрүүлгийг бэлтгэхэд 85 эх сурвалж, 125 иргэнээс шүүхийн үйлчилгээ, шинэтгэлийн үйл явцын талаар санал сэтгэгдлийг авч, нийт 210 сурвалжлага хийжээ. Нэг нэвтрүүлгийг бэлтгэхэд дунджаар 220-250 минут буюу 3-4 цагийн бичлэг хийж, нийт 41 цагийн бичлэгийн архивын санг бүрдүүлсэн байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн www.judcouncil.mn, www.youtube.mn сайтад “Дэнс” нэвтрүүлгийн бүх дугаар, хууль сурталчлах шторкууд байршуулснаар 21777 хүн 147980

минутын нэвтрүүлэг үзжээ.

“Монголын Үндэсний Олон нийтийн телевизийн “ММ” агентлаг”, “Монгол шуудан ТӨХК”, “МҮОНРадио”, “TV5”, “C1”, “Зууны мэдээ”, “Өнөөдөр” сонин, “ASSA” медиа зэрэг хэвлэл мэдээллийн 16 байгууллагатай хамтран ажиллаж, нийт 161 ярилцлага, 23 нийтлэл, 12 сурвалжлага, мэдээ мэдээллийг олон нийтэд хүргэжээ.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бодлого, үйл ажиллагааны талаар ташаа мэдээлэл гарсан зарим тохиолдолд тухай бүрд тодруулга, залруулгыг хийж ирлээ. Тухайлбал, “Сумын иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал Монгол Улсын шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон тогтоол гаргав”, “Төрийн тансаглал”, “ШӨХТГ-ын дарга О.Магнай шүүгч нар тус байгууллагын эсрэг мөнгөтэй, эрх мэдэлтэй компаниудын талд үйлчилж байна”, “Шүүгчдийн цалинг хууль бусаар нэмжээ” “Шүүх нэг талд үйлчиллээ” зэрэг мэдээллийн мөрөөр 6 сонин, 25 сайтад дамжуулан бодит мэдээллийг олон нийтэд хүргэсэн нь онцлог ажил гэж үзэж байна. Цаашид сөрөг мэдээ мэдээллийг судалж, дүн шинжилгээ хийх, шаардлагатай тохиолдолд няцаалт хийхэд анхаарч ажиллана.

Мөн хэвлэл мэдээллийн байгууллагын өндөр рейтинг бүхий нэвтрүүлэгт албан тушаалтнуудыг оролцуулж, шүүхийн шинэтгэлийн бодлогыг танилцуулж, мэдээлэх ажилд түлхүү анхаарч ажиллалаа. Тухайлбал, ШЕЗ-ийн дарга Н.Лүндэндорж “Шүүгчийн хараат бус байдлын талаар” МҮОНТелевизийн “Зочны цаг”, ШЕЗ-ийн гишүүн Д.Эрдэнэчулуун “Дагнасан

шүүх, шүүхийн үйл ажиллагааны талаар” “Ийгл” телевизийн “зочны цаг”, ШЕЗ-ийн гишүүн Ж.Эрдэнэчимэг “Шүүгчийн сонгон шалгаруулалт” сэдвээр “MNC”, Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан “Шүүхийн хараат бус байдал, шүүхийн төсөв, цалин” сэдвээр TV-5 телевизийн “Монгол улсаа хөгжүүлье” “talk show” зэрэг нэвтрүүлэгт оролцжээ.

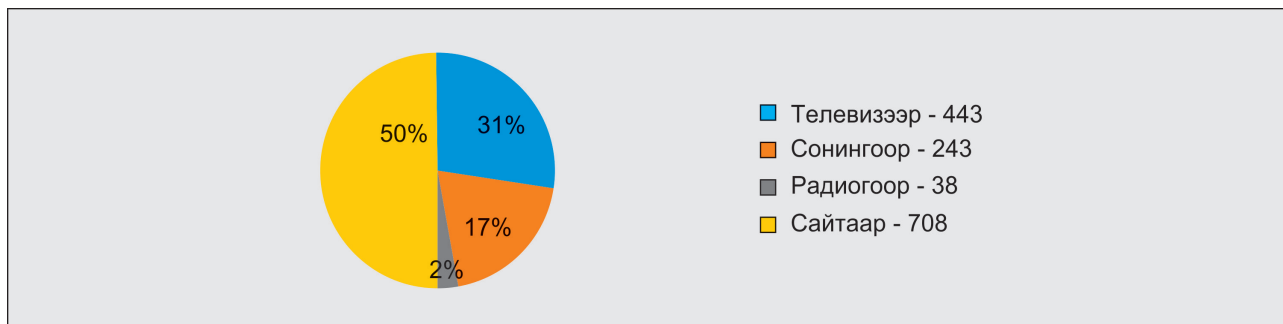
Нийт шүүхийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн удирдлагаар хангахад анхаарч ажиллалаа.

Орон нутгийн шүүхүүд телевизээр 190, сонинд 247, сэтгүүлд 15, цахим сайтад 492, уулзалт, ярилцлага 85, өдөрлөг 62, сургалт 65, олон нийтийн санал авах болон бусад ажил 110, нийт 1266 удаагийн ажил зохион байгуулж, нийт 67452 хүн хамрагдсан нь өмнөх оныхоос өссөн дүн үзүүлэлттэй байна.

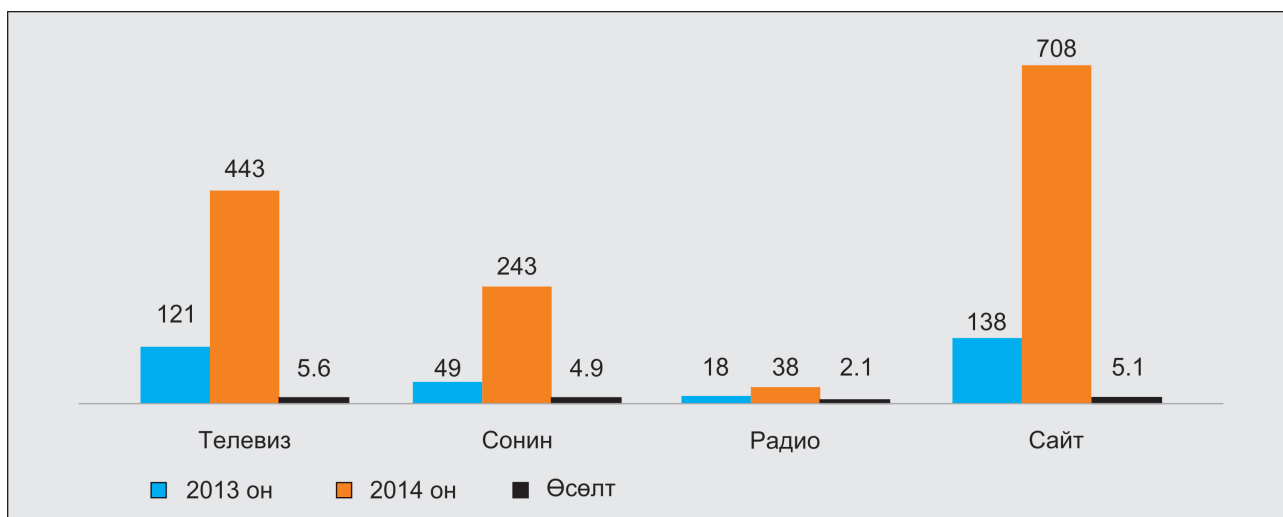
Нийт шүүхүүдийн төсөвт мэдээлэл сурталчилгааны зардалд жилд 500 000 төгрөг тусгагдсан нь хэвлэл мэдээлэлд чиглэсэн үйл ажиллагааг явуулахад хүндрэлтэй байгаа хэдий ч шүүхүүд санаачлагатай ажилласныг тэмдэглэж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс хэвлэл мэдээллийн чиглэлээр 2014 онд олон нийтэд хүргэсэн 1432 мэдээ, мэдээллийг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн төрлөөр нь харуулбал:

Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах чиглэлээр хийсэн ажлыг 2013 онтой харьцуулан харуулбал:

Телевизээр нийт 141.1 сая төгрөгийн, сониноор 44.3 сая төгрөгийн, радиоогоор 6.1 сая төгрөгийн, сайтаар 36.2 сая төгрөгийн мэдээ, мэдээлэл, нэвтрүүлэг, нийтлэл, ярилцлага, нийт 227.8 сая төгрөгийн зардал бүхий бүтээгдэхүүнийг хамтын ажиллагаатай хэвлэл, мэдээллийн байгууллагуудын дэмжлэгтэйгээр олон нийтэд хүргэх ажлыг үнэ төлбөргүйгээр зохион байгуулсан байна.

5.2. НЭЭЛТТЭЙ ШҮҮХ

Шүүхийн шинэтгэлийн талаарх онцлох мэдээллийг сар бүр тогтмол хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан олон нийтэд хүргэхэд чиглэсэн “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурал, уулзалт, хэлэлцүүлгийг тусгай хөтөлбөр, сэдвийн дагуу зохион байгуулсан нь үр дүнтэй ажлын нэг боллоо.

Энэ онд “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг 12 удаа “УИХ-ын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс”, “Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс”, “Парламентын сэтгүүлчдийн холбоо”-той хамтран “Нээлттэй шүүх” сэдэвт хэлэлцүүлэг, “Зангиагүй уулзалт” зэргийг зохион байгуулж давхардсан тоогоор нийт 498 байгууллагын 673 сурвалжлагч, сэтгүүлчдийг оролцуулан, цаг үеийн мэдээллийг олон нийтэд хүргэсэн нь энэ оны онцлох ажил гэж дүгнэж байна. Уг үйл ажиллагаанд хөдөө орон нутгийн шүүхүүдийг онлайнаар оролцууллаа.

Өдөр тутмын сонин, сайтуудын 1452 мэдээ, мэдээллүүдийг нэгтгэн 270 тойм гаргаж, ШЕЗ-ийн дарга, гишүүдэд танилцууллаа. Шүүхийн захиргааны байгууллага болон шүүхийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн contact@judcouncil.mn сайтыг нээн ажиллуулж, иргэд, олон нийтийн санал хүсэлт, сэтгэгдэл, гомдлыг хүлээн авч, мониторинг хийсэн нь шинэлэг ажил боллоо.

Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилт, шинэтгэлийг олон нийтэд сурталчилах ажлын хүрээнд телевизийн 14 шторк бүтээлээ. Үүнээс 6 шторкыг өөрсдийн санаачилгаар хийлээ.

МҮОНТ-ийн “Цагийн хүрд” хөтөлбөрөөр 2014 оны 07 сараас он дуустал долоо хоногт хоёр, нийт 80 удаа олон нийтэд хүргэж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн байранд нийт 108 680 удаа, ЗГ-ийн 11-р байранд 407 550 удаа, www.youtube.com цахим видео хуудсанд 2297 удаа, нийт шүүхүүдийн “Нээлттэй шүүх” танхимын дэлгэцээр тогтмол, Улсын их дэлгүүрийн урд байрлах “LED” дэлгэцээр 750 удаа, “UBS”, “KMG”, “TV5”, “Eagle”, “NTV” телевизээр 200 удаа, нийт 519 606 удаа олон нийтэд хүргэж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс сурталчилгааны ажлыг тогтмол, идэвхтэй явуулж ирсэн нь өмнөх оныхоос 4 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.

5.3. Шүүх ба олон нийтийн харилцаа

Шүүхийн тухай багц хууль хэрэгжиж эхэлсэнтэй холбоотойгоор шүүхээр үйлчлүүлж байгаа иргэдийн эрх зүйн мэдлэгт дэмжлэг үзүүлэх, мэргэшсэн сэтгүүлчдийг бэлтгэх бодлогыг хэрэгжүүлэх зорилгоор 12 удаа сургалт зохион байгуулж 121 байгууллагын 269 хүнийг хамруулан, тэднээр дамжуулан шүүхийн шинэтгэлийг сурталчилахад хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран ажиллалаа.

- Сэтгүүлч сурвалжлагч нарт зориулсан сургалт

Багануур дүүрэг, Сэлэнгэ, Дархан-Уул, Орхон, Булган аймагт байрлах анхан болон давж заалдах шатны шүүхүүдийн үйл ажиллагаатай хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлчдийг танилцуулах, орон нутагт Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилт, шүүхийн шинэтгэлийн талаарх иргэдийн санал хүсэлтийг газар дээр нь сурвалжилж, олон нийтэд хүргэх ажлыг зохион байгууллаа. Цаашид шүүхийн шинэтгэлийн талаарх бодит мэдээллийг олон нийтэд хүргэхэд дээрх ажил үр дүнтэй хэлбэр гэж дүгнэж байна.

- Уулзалт, хэлэлцүүлэг

УИХ-ын хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс, Ерөнхийлөгчийн тамгын газрын хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс, Парламентын сэтгүүлчдийн холбоотой хамтарсан хэлэлцүүлгээр Шүүхийн тухай багц хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд хийж буй ажил, үр дүн, цаашдын зорилтын талаар мэдээлэл солилцлоо.

- “Мэргэшсэн сэтгүүлч бэлтгэх” сургалт

“Шүүхийн мэргэшсэн сэтгүүлч” бэлтгэх сургалтыг зохион байгуулж явуулах нь шүүхийн эрх зүйгээр мэргэшсэн хэвлэл мэдээллийн ажилтныг бэлтгэх чухал ач холбогдолтой юм. Энэхүү сургалтад хэвлэл мэдээллийн байгууллагын 30 гаруй сэтгүүлчдийг хамруулсан нь цаашид хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран ажиллах, тэднээр дамжуулан үнэн зөв, бодит мэдээллийг олон нийтэд хүргэхэд эерэг нөлөө болно гэж үзэж байна.

- Шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалт

“Хүмүүнлэгийн ухааны их сургууль”, “Радио телевизийн дээд сургууль”, “Монголын сонин”-ны холбоотой хамтран “Шүүхийн ил тод, нээлттэй байдал” сэдвээр шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалт явуулсан нь шүүхийн ил тод нээлттэй байдлыг хангах чиглэлээр олон нийтэд

мэдээлэл хүргэхэд мэргэжил арга зүйн дэмжлэг үзүүлсэн ажил боллоо. Мөн онлайн сургалт 6 удаа хийгдлээ. Тус сургалт нь шүүхийн мэдээ, мэдээллийн онцлог, арга хэлбэр, тулгамдаж буй асуудлыг тодорхойлсон үр дүнтэй сургалт болсон гэж дүгнэж байна.

Шүүхийн тухай багц хууль хэрэгжиж эхэлсний нэг жилийн ойн хүрээнд шүүхийн шинэтгэлд өрнөж буй өөрчлөлт шинэтгэлийн үйл явц, шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийтэд ил тод, нээлттэй, хүртээмжтэй хүргэх ажлыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс “Шүүх ба олон нийт” сэдвээр нийтлэл, нэвтрүүлгийн шилдэг бүтээлийн уралдааныг зарлаж, телевиз, радио, цахим сайт, сонин гэсэн 4 төрлөөр нийт 36 сэтгүүлчийн бүтээл ирснээс шилдэг 11 бүтээлийг шалгарууллаа.

5.4. Шүүхийн талаарх олон нийтийн санаа бодол, иргэдийн үнэлэмж

Шүүхийн шинэтгэлийн үйл ажиллагаа, шүүхийн үйлчилгээний талаарх иргэдээс санал, хүсэлт авах ажиллагааг зохион байгуулж, авсан санал хүсэлт, үнэлэмж дээр үндэслэн хэвлэл

мэдээллийн үйл ажиллагааны явцын талаар нийт 32 удаагийн /хавсралт-5/ мониторингийг санаачлан хийж, дүнг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга, гишүүд, удирдлага, нийт шүүхүүд болон олон нийтэд танилцуулсан нь анхны бөгөөд шинэ онцлог ажил боллоо. Энэ нь цаашид хийх ажлын бодлого, анхаарах асуудлыг тодорхойлоход чухал үүрэгтэй.

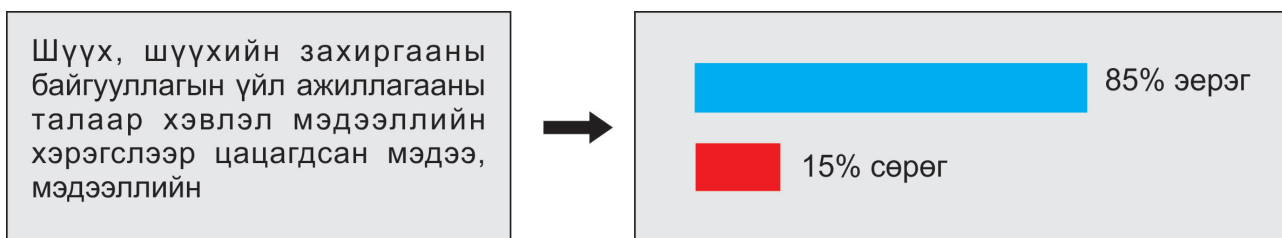

Санал асуулгын дүнгээс үзэхэд:

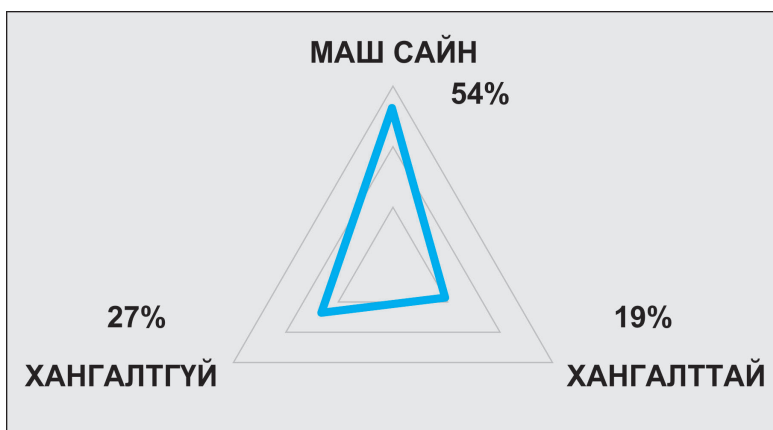
Санал асуулгад хамрагдсан иргэдийн 58 хувь нь шүүхэд итгэдэг гэж хариулсан нь шүүхийн үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод болсны үр дүн юм. Цаашид шүүхэд итгэх иргэдийн итгэлийг дээшлүүлэхийн тулд шүүхийн байгууллагын ил тод, нээлттэй байх зарчмыг бэхжүүлэх, шүүн таслах ажиллагаанд олон нийтийн зүгээс хяналт тавих тогтолцоог бий болгох, шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээ, мэдээллийг тогтмолжуулах, шүүхийн үйлчилгээг иргэдэд ойртуулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

“Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөрийн хүрээнд олон нийтийн санаа бодлыг хөндлөнгийн судалгааны байгууллага болох “Монголын хэвлэлийн хүрээлэн” ТББ, “Maxima media” ХХК-иар судлуулж, дүн шинжилгээ хийлгэж, олон нийтэд мэдээлэн ажиллаж байна.

Шүүх, шүүхийн захиргааны байгууллагаас явуулж буй үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг иргэд авч чадаж байгаа эсэх

Олон нийтийн хандалт өндөртэй цахим сайтуудаар дамжуулан олон нийтийн дунд “Та шүүхэд итгэдэг үү?” гэсэн асуултыг байршуулж, судалгаа явуулахад 1063 иргэн хандсаны 793 буюу 74,6 хувь нь шүүхэд итгэдэг, 270 буюу 25.4 хувь нь итгэдэггүй гэсэн хариулт өгсөн нь эерэг хандлага давамгайлсан дүн мэдээ гарч байна.

Иргэдийн шүүхэд итгэх итгэлийн талаарх www.news.mn сайтад байршуулсан асуулгын үр дүн

Шүүхийн үйл ажиллагаанд олон нийтийн хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор

“Шүүхэд баярлалаа” сэдвээр телевиз болон, радиогийн 3 нэвтрүүлэг, 16 ярилцлага, сурвалжлага зэрэг нийт 19 бүтээгдэхүүн хийж, 42 хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр түгээв. Цаашид энэхүү ажлаа эрчимжүүлэх болно.

Шүүхийн тухай багц хууль, шүүхийн үйл ажиллагаа, иргэдийн шүүхэд мэдүүлэх эрхийг сурталчлахад чиглэсэн 4 төрлийн танилцуулгыг сонины хавчуулгыг 40 000 ширхэг хэвлэн өдөр тутмын сонинуудыг дагалдуулан тараах ажлыг “Монгол шуудан” ТӨХК-тай хамтран зохион байгуулсан нь иргэдийн эрх зүйн мэдлэгт дэмжлэг үзүүлсэн сурталчилгааны шинэ хэлбэр гэж үзэж байна.

5.5.Дүн шинжилгээ

Шүүхийн шинэтгэлийн талаархи мэдээ мэдээллийг олон нийтэд хүргэх ажиллагаа эрчимтэй явагдаж, хэрэгжиж байна.

Шүүхийн талаарх мэдээ, мэдээлэл олон нийтэд хүргэх үйл ажиллагааны үзүүлэлт нь өмнөх оныхоос телевизээр 3.6 дахин, сониноор 4.9 дахин, радиогоор 2.1 дахин, сайтаар 5.1 дахин өсч, мониторингийн судалгааг бие даан мэргэжлийн төвшинд хийх ажил тогтмолжсон нь гол үр дүн болно. Энэ нь шүүхийн үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх зарчмын хэрэгжилтийн талаар хэвлэл мэдээллийн байгууллага, сэтгүүлчдээр дамжуулан олон нийтэд хүргэх ажиллагааны зохион байгуулалт, арга хэлбэр, хамтын ажиллагаа идэвхижсэнтэй холбоотой.

Орон нутгийн шүүхүүдийн төсөвт мэдээ, сурталчилгааны ажилд жилд 500.000-600.000 төгрөг тусгагдсан, хэвлэл мэдээллийн чиглэлээр мэргэшсэн ажилтангүй байгаа нь шүүхийн хэвлэл мэдээллийн үйл ажиллагааг нэгдсэн бодлого арга зүйгээр удирдахад хүндрэл учирч байлаа. Иймд хэвлэл мэдээллийн ажлыг хариуцдаг орон тооны мэргэшсэн ажилтантай болох шаардлагатай юм.

“Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөр батлагдаж, цаашдын үйл ажиллагааны стратеги бодлогыг тодорхойллоо.

Сар бүр “Нээлттэй шүүх” хэвлэлийн бага хурлыг зохион байгуулах, “Шүүхийн мэргэшсэн сэтгүүлч” бэлтгэх сургалтыг үргэлжлүүлэн явуулах, “Дэнс” нэвтрүүлгийн цуврал бэлтгэх, богино хэмжээний шторкыг бие даан бүтээх, шүүх, шүүхийн захиргааны талаарх олон нийтийн үзэл бодол, саналд мониторинг хийх, шүүхийн тухай эерэг мэдээллийг олон нийтэд хүргэх бодлогыг хэрэгжүүлж эхэлсэн нь энэ оны онцлог ажил байлаа.

Цаашид шүүхүүдийн тамгын газрын мэдээ мэдээллийн үйл ажиллагааг нэгдсэн бодлого арга зүйгээр удирдах, шүүхийн үйлчилгээ, шүүх ба олон нийтийн харилцаанд хөндлөнгийн судалгааны байгууллагаар дүгнэлт гаргуулах, иргэдийн шүүхэд мэдүүлгийг хангахад чиглэсэн зорилтот ажлыг дэмжих, шүүхийн үйлчилгээний эерэг үр дүнг олон нийтэд хүргэхэд чиглэсэн ажлыг ирэх оны онцлог ажил болгосноор шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг дээшлүүлэх зорилтыг тавьж ажиллана.

ЗУРГАА. ШҮҮХИЙН ГАДААД ХАРИЛЦАА, ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

6.1. Гадаад харилцааны бодлого, шийдвэр

Шүүхийн шинэтгэлийг эрчимжүүлэхэд “сайн туршлага”-ыг нэвтрүүлэх, шүүгчийн гадаад сургалтыг өргөжүүлж, нэр хүндтэй Шүүхийн институтэд шүүгчийг давтан сургалтад хамруулах, шүүхийн захиргааны байгууллагын гадаад харилцаа хамтын ажиллагааг үр нөлөөтэй өргөтгөхөд үйл ажиллагаагаа чиглүүлэв.

2014 онд гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, байнгын хамтын ажиллагаатай байгууллагуудтай хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн хадгалах, баталгаажуулах, шинээр ижил төстэй байгууллагуудтай холбоо тогтоож хамтын ажиллагааг эхлүүлэх, шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын мэргэшлийг дээшлүүлэх, гадаад сургалт, хурал семинарт хамруулах бодлогыг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллалаа.

6.2. Гадаад хамтын ажиллагаа

- *Гадаад улсын ижил төстэй байгууллагатай хамтарсан үйл ажиллагаа*

Гадаад улсын ижил төстэй Шүүхийн захиргааны байгууллагатай холбоо тогтоож, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх асуудалд анхаарал хандуулж ажилласнаар энэ онд Бүгд Найрамдах Итали Улс, Бүгд Найрамдах Турк Улстай албан ёсны холбоо нэмж тогтоолоо.

Монгол Улсын Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Бүгд Найрамдах Турк Улсын Хууль Зүйн Академитай хамтын ажиллагааны гэрээнд гарын үсэг зурлаа.

(ШЕЗ-ийн дарга Н.Лүндэндорж, БНТУ-ын Хууль Зүйн Академийн Дэд ерөнхийлөгч, ноён Мустафа Артуч нар санамж бичигт гарын үсэг зурах үеэр 2014 оны 11 дүгээр сарын 2-ны өдөр)

БНТУ-ын Хууль Зүйн Академийн урилгаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж тэргүүтэй төлөөлөгчид Бүгд Найрамдах Турк улсад албан ёсны айлчлал хийж, “Хамтын ажиллагааны санамж бичиг”-т гарын үсэг зурснаар хоёр улс шүүгчдийг давтан сургах, мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн дараах үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлэхээр болов. Үүнд:

- Зөвлөл болон Академид харилцан лекц зохион байгуулах зорилгоор сургагч багш болон эрдэмтэн судлаачдыг харилцан солилцох;
- Эрх зүйн ном, товхимол, сургалт, арга зүйн материал солилцох, хамтарсан судалгааны төслийг хэрэгжүүлж, хамтран ном, эмхтгэл хэвлэн гаргах;
- Хамтарсан онол-практикийн бага хурал болон сургалт, семинар зохион байгуулах;
- Зөвлөл болон Академийн зүгээс зохион байгуулж буй олон улсын хурал чуулган, семинарт нөгөө талаас оролцох боломжоор хангах;
- Зөвлөл болон Академийн сургагч багшийг мэргэжлийн дадлага хийлгэх үйл ажиллагааг зохион байгуулах;
- Монгол Улсаас жилд 20-оос доошгүй шүүгчдийг Бүгд Найрамдах Турк Улсын Хууль зүйн Академид сургалтад хамруулж, мэргэшил дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх;
- Монгол Улсын Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Бүгд Найрамдах Турк Улсын шүүгчдийг Монгол улсад айлчлуулж, туршлага судлахад дэмжлэг үзүүлэх зэрэг болно.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Бүгд Найрамдах Итали Улсын Шүүхийн дээд зөвлөлтэй харилцан ойлголцлын санамж бичигт гарын үсэг зурлаа.

(ШЕЗ-ийн дарга, гишүүд БНИУ-ын Шүүхийн дээд зөвлөлийн Дэд Ерөнхийлөгч ноён Мичелли Виеттитэй санамж бичиг байгуулах үеэр 2014 оны 6 дугаар сарын 24-ний өдөр)

Харилцан ойлголцлын санамж бичигт хоёр улсын шүүхийн захиргааны байгууллага харилцан туршлага солилцож, шударга ёсны үйлчилгээг иргэдэд үзүүлэх үйл хэрэгт тулгарч буй бэрхшээлийг даван туулах талаар дараах чиглэлээр хамтран ажиллахаар тохиролцов.

Үүнд:

- Мэдээлэл, сайн туршлага харилцан солилцох;
- Хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;
- Харилцан айлчлах, шүүгч, ажилтан солилцож туршлага судлуулах;

- Эрдэм шинжилгээ, судалгааны материал солилцох;
- Техникийн харилцан туслалцаа үзүүлэх;
- Талууд өөрийн зүгээс зохион байгуулж байгаа олон улсын хурал чуулган, семинарт нөгөө талаас оролцох боломжоор хангах зэрэг хамаарч байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл Америкийн Нэгдсэн Улсын муж улсуудын Шүүхийн Үндэсний Төвтэй хамтын ажиллагааны санамж бичиг байгуулахаар тохиролцов.

(АНУ-д зохион байгуулагдсан “Цахим шүүх” олон улсын бага хурлын үеэр 2014 оны 12 дугаар сарын 8-10-ны өдрүүдэд)

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Д.Эрдэнэчулуун, Шүүхийн гадаад харилцааны хэлтсийн дарга Ч.Халиун, Шүүхийн мэдээллийн технологийн хэлтсийн дарга Д.Мөнхзориг нар хоёр улсын шүүхийн шинэтгэлийн явц болон хэрэгжүүлж буй бодлого, үйл ажиллагааны талаар харилцан санал солилцож, цаашид Монгол Улсын Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, АНУ-ын Муж улсуудын шүүхийн үндэсний төв /NCSC/-тэй Санамж бичиг байгуулж, хамтран ажиллахаар тохиролцлоо.

Монгол Улсын Шүүхийн ерөнхий зөвлөл Бүгд Найрамдах Польш Улсын Шүүхийн дээд зөвлөлтэй санамж бичгийн төсөл солилцов.

Польшийн Үндэсний Шүүх засаглалын зөвлөл болон Монгол Улсын Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн хооронд хамтын ажиллагааны олон талт гэрээ байгуулан ажиллах санамж бичгийг 2015 оны 3 дугаар сард байгуулахаар тохиролцлоо. Энэхүү санамж бичигт хоёр тал гарын үсэг зурж, хамтын ажиллагааг эхлүүлснээр хоёр улсын шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын мэргэшлийн төвшинг нэмэгдүүлэх, сайн туршлага харилцан солилцох болон сургалт, семинар хамтран зохион байгуулах зэрэг олон хүртээмжтэй үйл ажиллагааны эхлэлийг тавих юм.

• Олон улсын байгууллагуудын хамтын ажиллагаа

**“GIZ” Германы Олон Улсын хамтын ажиллагааны
Нийгэмлэг**

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

ХБНГУ-ын Бавари мужийн Нюрнберг хот дахь Дээд шүүхийн танхимын тэргүүн, шүүгч асан Ёоахин Каютыг Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж 2014 оны 10 дугаар сарын 01-ний өдөр хүлээн авч Шүүхийн дөрвөн чиглэлтэй сургалтын хөтөлбөрийн талаар танилцуулж цаашдын хамтын ажиллагааны талаар санал солилцов.

2008 оноос Монгол улсын Засгийн газар болон ХБНГУ-ын Засгийн газартай байгуулсан гэрээний дагуу ГОУХАН болон ШЕЗ хамтарч “Эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийн эрх зүйн орчинг баталгаажуулах” төслийг хэрэгжүүлж байна. Энэхүү хамтын ажиллагааг цаашид өргөжүүлэн баталгаажуулах зорилгоор ШЕЗ-ийн дарга, доктор, профессор Н.Лүндэндорж, гишүүн Ж.Эрдэнэчимэг тэргүүтэй төлөөлөгчид “GIZ”-н урилгаар ХБНГУ-д албан ёсны айлчлал хийв.

ГОУХАН-ээс зохион байгуулсан айлчлалын хүрээнд ХБНГУ-ын Хэссэн мужийн анхан, давж заалдах болон хяналтын шатны шүүх, Мэдээлэл технологийн нэгдсэн төв, ХЗЯ, Холбооны улсын дээд шүүх, Үндсэн хуулийн шүүхэд зочилж шүүхийн байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагаатай танилцлаа.

Айлчлалын үеэр төлөөлөгчид ХБНГУ-ын Франкфурт хотын Ерөнхий шүүгч Х.Шмидт, Хэссэн мужийн Хууль зүйн яамны төрийн нарийн бичгийн дарга Т.Метц, Карлсруэ хот дахь Холбооны Улсын Үндсэн хуулийн шүүхийн шүүгч С.Кессал-Вулф, Холбооны Улсын Дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч Б.Лимперг нартай уулзаж Монгол Улсад өрнөж байгаа шүүхийн шинэтгэлийн үйл явц, хүрч байгаа үр дүн, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бүтэц, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны талаар

(ХБНГУ-ын Хэссэн мужид хийсэн албан ёсны айлчлалын үеэр
2014 оны 11 дүгээр сарын 22-28-ны өдрүүдэд)

танилцуулахын зэрэгцээ цаашид хоёр улсын шүүхийн байгууллагын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн хөгжүүлэх, харилцан туршлага солилцохоор тохиролцов.

Ханнс Зейделийн Сан

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Ханнс Зейделийн Сантай анх 2001 онд хамтын ажиллагааны гэрээ байгуулан жил бүр шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудад зориулсан сургалтыг явуулж эхэлсэн. 2014 онд захиргааны хэргийн шүүхийн шүүгчдэд зориулж ХБНГУ-ын Бавари мужийн Захиргааны хэргийн Дээд шүүхийн тэргүүн шүүгч М.Хапп, Мюнхений Их Сургуулийн Эрүүгийн эрх зүйн хүрээлэнгийн багш, доктор П.Казиске нар сургалт зохион байгуулав.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж ХБНГУ-ын “Ханнс-Зейдел”-ийн сангийн Зүүн хойд Азийн хэлтсийн дарга Вилли Лангүйг 2014 оны 09 дүгээр сарын 23-ны өдөр хүлээн авч уулзан 2016-2018 онд хамтран ажиллахаар санал нэгдэв.

“ЖАЙКА” Японы Олон Улсын Байгууллага

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Германы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны нийгэмлэгийн “Эдийн засгийн хөгжил, эрдэс баялгийн тогтвортой менежментийн эрх зүйн орчинг баталгаажуулах төсөл”, Японы Жайка олон улсын байгууллагын “Эвлэрүүлэн зуучлах тогтолцоог сайжруулах төсөл”-тэй хамтран иргэний хэргийн анхан, давж заалдах шат, сум дундын шүүхийн шүүгчдэд болон орон тооны эвлэрүүлэн зуучлагчдад зориулсан давтан сургалт зохион байгууллаа.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан Японы сургагч-багш Ёшино Такаёши болон бусад сургагч багш нарыг 2014 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдөр хүлээн авч уулзав.

IDLO /Олон улсын эрх зүйн хөгжлийн байгууллага/

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын дээд шүүх болон Олон улсын эрх зүйн хөгжлийн байгууллагатай хамтран 2012 оны 9 сараас эхлэн Монголд Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны санхүүжилтээр Шүүгчдийн чадавхыг бэхжүүлэх төсөл хэрэгжүүлж эхэлсэн. 2014 онд

ЕСБХБанкны санхүүжилтээр Арбитрын шүүхтэй хамтран Эвлэрүүлэн зуучлах төсөл болон Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын чадавхыг бэхжүүлэх төслийг тус тус эхлүүлэв.

Худалдааны эрх зүйн чиглэлээр 2014 онд АНУ-ын Тэмплийн их сургуулийн хуулийн профессор Харвел Веллисээр Дампуурлын эрх зүй, даатгалын эрх зүй, зээлдүүлэгчийн эрх, хувьцаа эзэмшигчийн эрх болон өрсөлдөөний эрх зүй сэдвээр анхны онлайн сургалт амжилттай явуулав.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан нар

IDLO-н Тусгай элч, ноён Виллиам Патон, төслийн менежер, ноён Карлос Эскудеро нарыг 2014 оны 06 дугаар сарын 12-ны өдөр хүлээн авч уулзан онлайн сургалт буюу зайны сургалт ба түүний арга зүй, сургалтын хөтөлбөр, ирээдүйн шүүгчдийн сургалт, мэргэжлийн ур чадвар дээшлүүлэх сургалт, салбар дундын мэдлэг олгох зэрэг асуудлаар санал солилцов.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банкны суурин төлөөлөгч Маттью Ле Блант тэргүүтэй холбогдох албаны хүмүүстэй 2014 оны 03 дугаар сарын 28-ний өдөр шүүгчдийг чадавхжуулах сургалтын үр дүн, цаашид шүүх засаглалын шинэчлэлийг хурдасгах, шүүхийн мэдээллийн бааз суурийг өргөтгөх шүүхийн шийдвэрийн хүртээмжтэй байдлыг хангах асуудалд тодорхой төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж хамтран ажиллахаар санал нэгдэв.

Азийн Сан

The Asia Foundation

АНУ-ын “Олон улсын хөгжлийн агентлаг”-ийн санхүүжилтээр Азийн сангийн хэрэгжүүлж буй “Засаглал, ил тод байдлыг дэмжих” төслийн хүрээнд “Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын систем”-ийг нэвтрүүлсэн нь шүүхийн шинэтгэл дэх технологийн томоохон дэвшил боллоо.

Цахим системийг шүүгчийн сонгон шалгаруулах ажиллагаанд нэвтрүүлснээр сонгон шалгаруулалт нээлттэй, ил тод, хөндлөнгийн нөлөөллөөс ангид явагдаж цаг хугацаа, зардал хэмнэх юм. 2014 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зарласан 176 шүүгч, ерөнхий шүүгчийн сул орон тоонд сонгон шалгаруулалт явуулах ажиллагааг тус цахим системийн тусламжтайгаар, амжилттай явууллаа.

АНУ-ын Азийн Сангаас хэрэгжүүлж байгаа “Монголд туслах ном” хөтөлбөрийн хүрээнд салбар эрх зүй, салбар дундын чиглэлийн 152 ном, гарын авлагаар баяжуулах ажлыг зохион байгууллаа.

- **Бусад хамтын ажиллагаа**

Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын Хөдөлмөрийн яамны харьяа “Аж үйлдвэр, хүний нөөцийн агентлаг”-аас зохион байгуулсан “Удирдлагын төвшний хүний нөөцийн сургалт”-д Шүүхийн хүний нөөцийн газрын дарга Л.Өлзийсайхан тэргүүтэй төлөөлөгчид оролцов.

Улсын Дээд шүүхийн шүүгч Т.Уранцэцэг тэргүүтэй Монгол Улсын анхан болон хяналтын шатны шүүхийн 25 шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтан БНХАУ-ын Ардын Дээд шүүхийн дэргэдэх “Үндэсний шүүгчдийн коллеж”-ийн сургалт, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гишүүн Д.Дамдин-Од тэргүүтэй 12 шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтан Тайвань улсын Шүүхийн ерөнхий газар, Монгол-Төвдийн хорооны дэмжлэгтэйгээр Тайбэй хотын Шүүгчдийн сургалтын академийн сургалтад тус тус хамрагдав.

Мөн АНУ-аас Монгол Улсад суугаа Ерөнхий консулын санаачилгаар зохион байгуулж буй сэтгүүлчдийн сургалтад шүүхийн захиргааны 1 ажилтанг АНУ-д сургалтад хамруулах бэлтгэл, зохион байгуулалтын ажлыг гүйцэтгэв.

Гадаад зочид төлөөлөгчдийн уулзалт: Шүүхийн шинэтгэлийг эрчимжүүлэхэд ижил төстэй болон олон улсын байгууллагууд, тэдний хэрэгжүүлж буй төсөл хөтөлбөртэй хамтран ажиллах, цаашид хамтран хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төслийн чиглэлийг тодорхойлох зорилгоор дараах байгууллагуудын төлөөлөлтэй Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн удирдлагуудын уулзалтыг зохион байгуулав.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга, профессор Н.Лүндэндорж Голланд Улсын “Гаагийн Олон Улсын Хуулийн хүрээлэн” буюу “Hague Institute for the Internationalisation of Law” байгууллагын зөвлөх ноён Морли Фришманийг 2014 оны 03 дугаар сарын 27-ны өдөр хүлээн авч уулзан шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилт, түүний нийгмийн хөгжилд

нөлөөлөх ач холбогдол, шударга ёсны үйлчилгээ, шүүхийн нээлттэй ил тод иргэдэд хүртээмжтэй байдлын талаар ярилцаж санал солилцов. “Гаагийн Олон Улсын Хуулийн хүрээлэн” нь Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачлагаар “Шүүхийн хэрэгцээ ба хэрэглэгчдийн сэтгэл ханамж” судалгаа, зураглалыг хийж, үнэлгээ дүгнэлт өгөхөөр ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Н.Лүндэндорж АНУ-ын Төрийн Департаментын Монгол

Улсыг хариуцсан төлөөлөгч Арияни Манрингийг 2014 оны 10 дугаар сарын 08-ны өдөр хүлээн авч уулзан Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагаа, одоо хэрэгжиж буй гол ажлуудыг танилцуулсан ба

цаашдын хамтын ажиллагааны талаар санал солилцов.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн дарга Т.Мэндсайхан, Гүйцэтгэх

нарийн бичгийн даргын орлогч М.Туяа нар АНУ-ын Небраскагийн их сургуулийн Эрүүгийн эрх зүйн сургуулийн профессор Сюзан Жэкобс Жонсон, шүүгч Карен Фловэрс нарыг 2014 оны 06 дугаар сарын 18-ны өдөр хүлээн авч уулзан Монгол Улсын эрүүгийн эрх зүйн тогтолцоо, тулгарч буй сорилтууд, олон нийтийн зүгээс

шүүмжлэл дагуулж буй асуудлуудын талаар харилцан санал солилцов.

6.4. Дүн шинжилгээ

2014 онд Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн гадаад бодлогын хүрээнд төлөвлөсөн хамтын ажиллагаа, сургалт, уулзалтыг тухай бүр амжилттай хэрэгжүүлж, ижил төстэй шүүхийн байгууллагуудтай хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулав.

Түүнчлэн хамтран ажиллаж байгаа олон улсын болон гадаад улс орны байгууллага, төсөл хөтөлбөртэй хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх, эрчимжүүлж нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллаж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Бүгд Найрамдах Турк Улсын Хууль Зүйн Академи болон Бүгд Найрамдах Итали Улсын Шүүхийн Дээд зөвлөлтэй холбоо тогтоосноор шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны мэргэшлийг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх, хамтарсан төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, онол практикийн бага хурал болон сургалт, семинар, лекц зохион байгуулах, эрдэм шинжилгээ, судалгааны материал солилцох зорилгоор илтгэгч багш болон эрдэмтэн судлаачдыг харилцан солилцох боломж нээгдэж байна.

АНУ-ын Муж улсуудын Шүүхийн төв болон Бүгд Найрамдах Польш Улсын Үндэсний шүүхийн зөвлөлтэй хамтран ажиллах эхлэлийг тавив.

Германы Олон Улсын Хамтын Ажиллагааны Нийгэмлэг, Ханнс Зейделийн Сан, Азийн Сан болон Олон улсын эрх зүйн хөгжлийн байгууллага, JICA зэрэг гадаад улсын байгууллагуудын хамтын ажиллагааны хүрээнд сургалт, семинар, албан айлчлал болон холбогдох асуудал, ирээдүйд хамтран хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны талаар санал солилцсон нь олон жилийн хамтын ажиллагааны үр дүнг баталгаажуулсан, ирээдүйн дэвшилтэт техник технологи, сайн туршлагыг нэвтрүүлэх, сургалт зөвлөгөөн зохион байгуулах зэрэг олон талт үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэх боломжийг баталсан томоохон ажлын нэг боллоо.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааны бодлогын баримт бичиг боловсруулан батлуулж гадаад харилцааг өргөтгөх үүднээс гадаадын ижил төстэй байгууллагуудтай шинээр холбоо тогтоон хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

ДОЛОО. ШҮҮХ ЭРХ МЭДЛИЙН БУСАД БАЙГУУЛЛАГА, ӨӨРӨӨ УДИРДАХ ЁСНЫ БАЙГУУЛЛАГЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

7.1. Хуулийн байгууллагуудын хамтын ажиллагаа:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачлан боловсруулсан “Шүүх эрх мэдлийн хүрээнд шинэтгэлийг гүнзгийрүүлэх хөтөлбөр”, “Хуулийн байгууллагын ажилтнуудын сахилга, хариуцлагыг сайжруулах тухай” Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч, Хууль зүй дотоод хэргийн сайд, Улсын Ерөнхий прокурорын хамтарсан 87/11/118 дугаар захирамж, тушаалын үр дүн, хэрэгжилтийн талаар Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурор, Хууль зүйн сайдын хамтарсан ажлын хэсгийн гишүүд анхан болон давж заалдах

шатны 66 шүүхийн ажил байдалтай танилцаж, хуулийн байгууллагын шинэчлэлийн талаар орон нутгийн иргэд, нутгийн захиргааны байгууллагуудын төлөөллийг оролцуулсан уулзалт, зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, танилцуулга хийлээ.

Тахарын ерөнхий газартай хамтран ажиллах санамж бичиг байгуулж, тахарын албаны үйл ажиллагааг сурталчлах, хамтран сургалт зохион байгуулах, зайны болон бусад арга хэмжээг зохион байгуулахад техникийн туслалцаа үзүүлэх зэргээр нягт хамтран ажиллаж байна.

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газартай байгуулсан хамтран ажиллах санамж бичгийн хүрээнд цагдан хорих 461 дүгээр ангид байрлах шүүх хуралдааны танхимыг тохижуулж, цагдан хоригдож буй сэжигтэн яллагдагч шүүгдэгчийг шүүх хуралдаанд алсын зайнаас оролцох нөхцөл боломжийг бүрдүүллээ.

Мөн хуулийн байгууллагуудын харилцаа, хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх нөгөө талаас ажилтнуудын бие бялдрыг хөгжүүлэх, чөлөөт цагийг зүй зохистой өнгөрүүлэх, зорилгоор Шүүх эрх мэдлийн болон хуулийн төв байгууллагуудын дунд “шилжин явах цом -2014” спортын арга хэмжээг зохион байгууллаа.

Уг спортын арга хэмжээнд Улсын дээд шүүх, Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Улсын ерөнхий прокурор, Улсын Их Хурлын тамгын газар, Хууль зүйн яам, Хуульчдын холбоо, Худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын ажилтнууд оролцлоо.

Спортын арга хэмжээний нээлт, 2014.11.15-2014.11.23

7.2. Монголын Хуульчдын холбоо

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл бодлого үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ Монголын хуульчдын холбоотой хууль тогтоомжийн хүрээнд нягт хамтран ажиллаж ирлээ. Тухайлбал:

- Монголын хуульчдын холбооноос Шүүхийн мэргэшлийн хорооны гишүүдийг томилуулахаар нэр дэвшүүлснээр Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн дагуу Шүүхийн мэргэшлийн хороо бүрдэж, ажиллах нөхцөл хангагдлаа.
- Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зарласан шүүгчийн сонгон шалгаруулалтад нэр дэвшигчдийн мэргэжил, ур чадвар, нэр хүндийн талаар дүгнэлт гаргаж ирүүллээ.
- Холбооны дэргэдэх Шүүгчдийн хорооноос баталсан “Шүүгчийн ёс зүйн дүрэм”-ийн агуулга үзэл баримтлалын талаар танилцуулах, сурталчлах ажлыг зохион байгууллаа.
- Шүүхийн тухай багц хуулийг хэрэгжүүлэхэд Ерөнхий зөвлөл, Холбоо хамтран ажиллах, харилцан мэдээлэл солилцох замаар хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх зорилгоор хоёр байгууллагын удирдлагуудын хүрээнд уулзалт зохион байгууллаа.

Монголын хуульчдын холбооны удирдах зөвлөл, чиг үүргийн хороо зэрэг тус холбооны бүтцийн байгууллагуудад нийт 15 шүүгч сонгуульт ажил эрхэлж байна.

*Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба
Монголын хуульчдын холбооны удирдлагуудын уулзалт*

7.3. Монголын Шүүгчдийн холбоо:

“Монголын Шүүгчдийн холбоо” ТББ /цаашид “Холбоо” гэх/ нь шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, хамгаалах, бэхжүүлэх, холбооны гишүүн шүүгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагааг идэвхтэйгээр явуулж ирлээ.

Холбооны Удирдах зөвлөлийн гишүүдийг сонгох ээлжит сонгуулийг нийт гишүүдийн дунд 2014 оны 3 сард онлайн хэлбэрээр зохион байгуулж, холбооны тэргүүнээр Улсын дээд шүүхийн шүүгч Х.Батсүрэн, гишүүнээр ИХДЗШ-ны 6-р шүүхийн шүүгч С.Өмирбек, ЭХДЗШ-ны 10-р шүүхийн шүүгч Д.Мөнхтуул, ЗХДЗШ-ны шүүхийн шүүгч Ц.Цогт, Э.Зоригтбаатар, дүүргийн ИХАШ-ны 1-р шүүхийн шүүгч С.Амардэлгэр, Б.Цолмонбаатар, дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүхийн шүүгч Д.Алтанжигүүр, Г.Есөн-Эрдэнэ нар сонгогдон ажиллаж байна.

2014 оны 4 дүгээр сарын 18-ны өдрийн Удирдах зөвлөлийн Анхдугаар хуралдаанаар Холбооны үйл ажиллагааны өнөөгийн байдал, тулгамдсан асуудал цаашид хэрэгжүүлэх ажлын талаар санал солилцож, үйл ажиллагааны чиг үүргийг тодорхойлон ажиллаж байна.

Холбооны 2014 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу “Холбооны Дүрэмд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах” ажлын хэсгийг байгуулж, тус ажлын хэсгээс Шүүхийн тухай хууль, Шүүхийн захиргааны тухай хууль, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, Төрийн бус байгууллагын тухай хуулийн үзэл баримтлалд нийцүүлсэн Дүрмийн төслийг боловсруулж, салбар хороод болон гишүүдээс саналыг авч төсөлд тусган, нийт гишүүдээр батлуулах ажлыг онлайн хэлбэрээр зохион байгуулж байна.

Тус холбооноос эрхлэн гаргадаг “Шударга ёсны хэмжүүр” сэтгүүлийн нийтлэлийн бодлого, сэтгүүлийн үйл ажиллагааны дүрмийг шинээр боловсруулан, Удирдах зөвлөлөөр хэлэлцүүлэн, батлуулж, сэтгүүлийн ээлжит дугаар 2014 оны 12 дугаар сард хэвлэгдэхэд бэлэн болгов.

www.judge.mn сайтын монгол домен нэр www.шүүгч.мн хаягийг үндэсний Датаком-аас авч, хууль ёсоор эзэмшиж, уг цахим хуудсаар болон гишүүдийн Холбооны нэгдсэн санд бүртгэлтэй цахим хаягаар мэдээлэл түгээж байна. Тухайлбал, Шүүхийн төсөв, шүүгчдийн цалинтай холбоотой асуудал УИХ-р хэлэлцэгдэж буйтай холбогдуулан 2012 оны 11 дүгээр сарын 11-нээс 15-ны өдөр Вашингтон /АНУ/ хотноо хуралдсан Олон Улсын Шүүгчдийн Холбооны Төв гаргасан тогтоолыг орчуулан Монголын Шүүгчдийн холбооны www.judge.mn сайтад байршуулсан бөгөөд олон нийтэд мэдээ мэдээллийг цаг алдалгүй хүргэхэд анхаарч ажиллаж байна.

Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлийн 2014 оны 05 дугаар сарын 16-ны өдрийн 38 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Орон сууцны дэмжлэг үзүүлэх журам”-ын хэрэгжилттэй холбоотой гишүүдээс гарч буй саналуудыг нэгтгэж, тодорхой асуудал дэвшүүлж, Удирдах зөвлөлөөр хэлэлцүүлэх ажлыг Шүүгчдийн Холбооны гишүүдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, дотоод зохион байгуулалт хариуцсан гишүүн-шүүгч Э.Зоригтбаатар, Д.Мөнхтуул нар зохион байгуулж байна.

“Монголын Шүүгчдийн холбоо” ТББ нь 2015 онд гишүүн-шүүгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангахад чиглэсэн үндсэн зорилгодоо нийцсэн өргөн хүрээтэй ажлыг зохион байгуулахаар төлөвлөж байна.

НАЙМ. ДОТООД АУДИТ

8.1. Санхүүгийн үйл ажиллагааны дотоод хяналт шалгалт

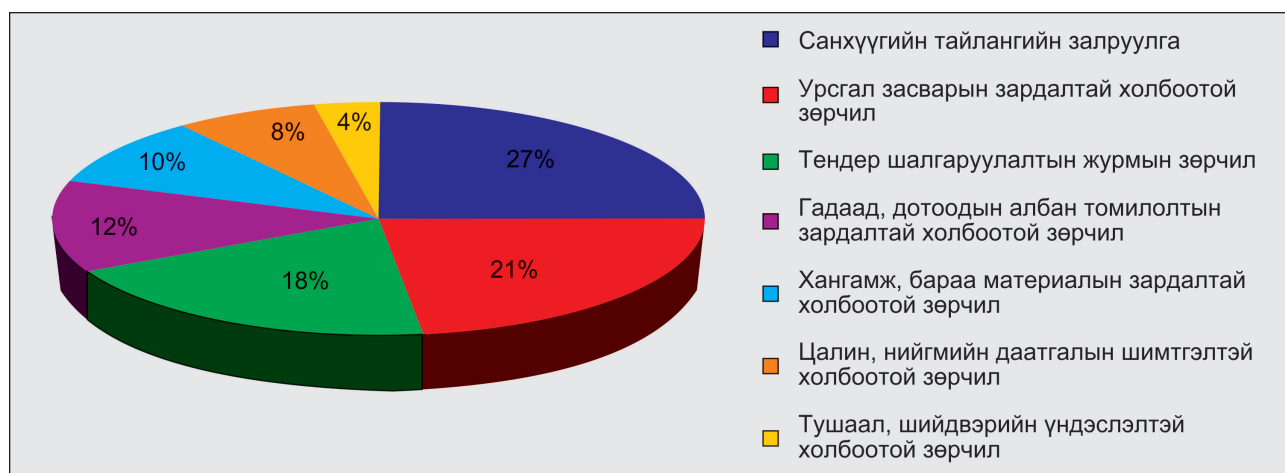
Шүүхийн Дотоод аудитын алба нь төлөвлөгөөний дагуу ажиллаж, ажлын алба, анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн 25 тамгын газрын санхүүгийн үйл ажиллагаанд 23 удаагийн дотоод хяналт, шалгалтын ажлыг хийж гүйцэтгэв.

Нийслэл дэх шүүхийн тамгын газрын санхүүгийн ажилтнуудад мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгөв.

Дотоод хяналт шалгалтын явцад илэрсэн зөрчлийг ангилан үзэхэд санхүүгийн тайлангийн залруулга 27%, урсгал засварын зардалтай холбоотой зөрчил 21%, тендер шалгаруулалтын журмын зөрчил 18%, гадаад, дотоод томилолтын зардалтай холбоотой зөрчил 12%, хангамж, бараа материалын зардалтай холбоотой зөрчил 10%, цалин, нийгмийн даатгалын шимтгэлтэй холбоотой зөрчил 8%, тушаал, шийдвэрийн үндэслэлтэй холбоотой зөрчил 4%-ийг тус тус эзлэж байна.

Шүүхийн тамгын газруудын санхүүгийн зөрчлийг диаграммаар харуулбал

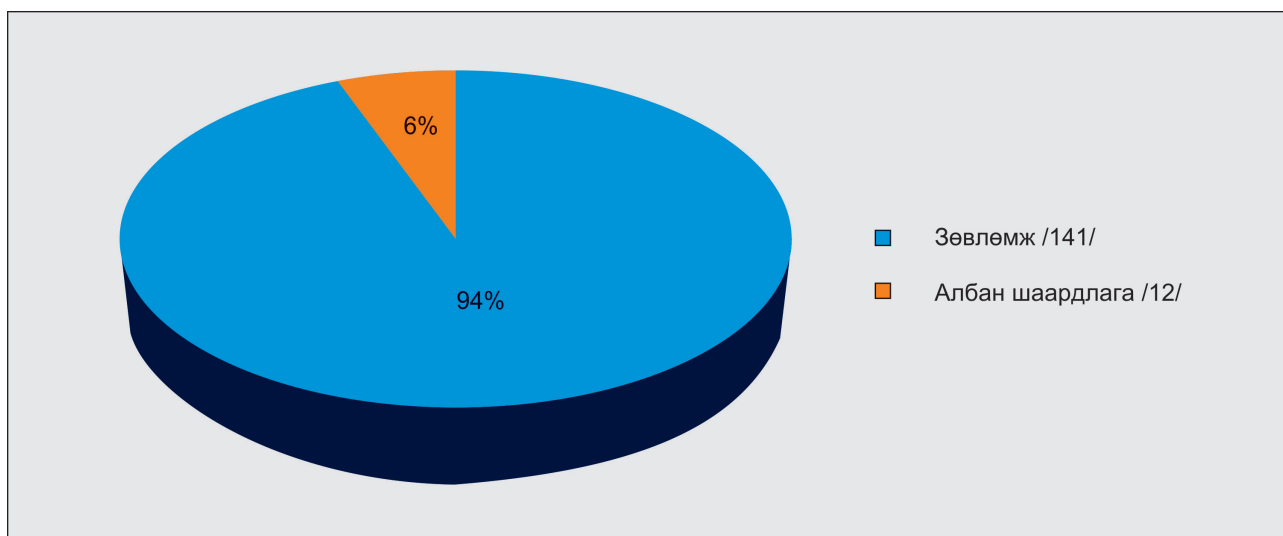

Дээрх зөрчил дутагдлыг залруулах, төсөвт эрсдэл үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх, төсвийн хөрөнгийг зүй зохистой, үр ашигтай зарцуулахад чиглэсэн давхардсан тоогоор 23 удаагийн 141 зөвлөмж, 12 албан шаардлагыг хяналт шалгалтад хамрагдсан анхан болон давж заалдах шатны тамгын газрын дарга нарт хүргүүлж, гүйцэтгэлийн биелэлтийг тооцон ажиллав.

Үүний үр дүнд анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газрын санхүүгийн үйл ажиллагааны зөрчил дутагдал арилж, цаашид зөрчилгүй байх нөхцөл бүрдэж эхлээд байна.

Шүүхийн тамгын газарт хүргүүлсэн зөвлөмж, албан шаардлага

8.2. Дүн шинжилгээ

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын баталсан удирдамж, төлөвлөгөөний дагуу анхан болон давж заалдах шатны нийт шүүхийн Тамгын газрын 60 гаруй хувьд дотоод хяналт шалгалтын ажлыг гүйцэтгэснээр төсвийн шууд захирагч буюу шүүхийн тамгын газрын дарга нарыг тухай бүр нь зөвлөгөө зөвлөмжөөр ханган болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлж, санхүүгийн үйл ажиллагааг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлсэн үр дүнтэй ажил боллоо.

Дотоод хяналт шалгалтын явцад илэрч буй нийтлэг зөрчил дутагдлаас үзэхэд анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газрын баримталж буй “Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг”-ийг шинэчлэн боловсруулж, нэгдсэн нэг арга зүйгээр ханган ажиллах шаардлагатай байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн Тамгын газрын дарга, нягтлан бодогчдын шилэн дансны үйл ажиллагаанд дотоод хяналтыг хэрэгжүүлэн ажиллахаар төлөвлөөд байна.

ЕС. НЭГДСЭН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ, ЦААШДЫН ЗОРИЛТ

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл 2014 онд Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах, шүүхийн хөгжлийн стратегийг тодорхойлох, хүний нөөцийг шинэчлэх, шүүхийг цахимжуулах, нээлттэй болгох, шүүхэд олон нийтийн хяналтыг тогтоох, шүүхийн захиргааг бэхжүүлэх, мэргэшүүлэх, хүрээнд тодорхой ахиц дэвшилд хүрлээ.

Цаашидын зорилт. 2015 онд шүүх, шүүхийн захиргааны хөгжлийн бодлого, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх удирдлага, техник зохион байгуулалт, хүний нөөц, санхүүгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэн ажиллах явдал тулгамдсан зорилт болж байна.

Шүүхийн тухай багц хуулийн хэрэгжилтэд хяналт, дүн шинжилгээ хийж, холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох асуудлыг нэгтгэн судалж санал, хувилбар боловсруулах, хууль санаачлагчдад уламжлан шийдвэрлүүлэх, шүүхийн шинэтгэл үр дүнтэй хэрэгжих эрх зүйн орчныг сайжруулахад анхаарлаа хандуулна.

Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгч шүүх хуралдаанд оролцох, дүгнэлт гаргах үйл ажиллагааг дэмжсэн бодлогыг 2015 онд хэрэгжүүлж, Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг батлуулах арга хэмжээг авна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөл бүх шатны шүүхийн үйл ажиллагааны болон хөрөнгө оруулалтын төсвийг төлөвлөн УИХ-д шууд өргөн мэдүүлж байгаа боловч шүүхийн төсвийг боловсруулах, өргөн мэдүүлэх, хязгаарыг тогтоох зэрэг үйл ажиллагааг эрх зүйн хувьд оновчтой болгох, нэгдсэн төсвийн зардлын тодорхой хувийг шүүхэд хуваарилдаг байх, шүүх эрх мэдлийн байгууллагын эдийн засгийн хараат бус байдлыг хангах зорилт тулгарч байна.

Шүүн таслах ажил болон хэргийн хөдөлгөөний удирдлага, шүүхийн захиргааны үйл ажиллагааг цахим болгох, е-оффисийн программ нэвтрүүлэх ажлыг үргэлжлүүлж нээлттэй, цахим шүүхийн ололтоо улам бататгана.

Шүүхийн хүний нөөцийг мэдлэг чадвар, ёс зүйтэй шүүгчдээр нэмэгдүүлэх, шүүгч, шүүхийн захиргааны мэргэшсэн ажилтны сургалтын тогтолцоог бүрдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Шүүгчийн ёс зүйн талаарх гомдол, маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагааг боловсронгуй болгох улмаар шүүгчийн ёс зүйн хоро оны чиг үүрэг, шүүгчийн ёс зүйн тухай ойлголтыг олон нийтэд энгийн ойлгомжтойгоор таниулах, эрх зүйн боловсрол, соёлыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн бодлого, үйл ажиллагааг явуулах шаардлага ч бий болсон байна.

Шүүхийн судалгаа шинжилгээний ажилд тухайн чиглэлээр мэргэшсэн судлаач, шүүгчдийг өргөнөөр оролцуулж судалгааны чанарыг дээшлүүлэх, хүрээг өргөтгөх, бүх шатны шүүхийг судалгаа, арга зүй, мэдээллээр хангах ажлыг тогтмолжуулах явдал чухал байна.

Шүүгч, ажилтны чадварыг сайжруулах зорилтот сургалтыг явуулах, тодорхой чиглэлээр мэргэшэх, сонгон судлах боломжийг судалж нэвтрүүлэх, сургагч багш нарыг бэлтгэх нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлэх зорилтыг тавьж байна.

Цаашид орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллага, мэргэжлийн сэтгүүлчдийн холбоо бусад мэдээллийн агентлагтай хамтран ажиллах сүлжээгээ өргөтгөн шүүхийн шинэтгэлийн үйл ажиллагааг иргэдэд хүргэх, шүүхэд мэдүүлэх эрхийг дэмжих замаар шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилтыг эрчимжүүлэх болно.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гадаад харилцаа, хамтын ажиллагааны бодлогын баримт бичиг боловсруулан батлуулж, гадаад харилцааг өргөтгөх үүднээс гадаадын ижил төстэй байгууллагуудтай шинээр холбоо тогтоон хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

“Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг”-ийг шинэчлэн боловсруулж, нэгдсэн нэг арга зүйгээр хангах шүүхийн хэмжээнд шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг хариуцлагатай, үр нөлөөтэй, бүтээлчээр хэрэгжүүлэх тал бүрийн эрэл хайлтыг хийнэ.

ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ЗӨВЛӨЛИЙН АЖЛЫН АЛБА

АРАВ. ХАВСРАЛТ

Хавсралт 1

ШҮҮХИЙН ТАМГЫН ГАЗРЫН ТАНИЛЦУУЛГА**1. Улсын дээд шүүхийн тамгын газар**

Улсын дээд шүүхийн тамгын газар шүүхийн захиргааны 71 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр шүүхийн хэвийн үйл ажиллагааг хангах, Улсын дээд шүүхийн 25 шүүгчийн шүүн таслах ажилд дэмжлэг үзүүлэх чиг үүргийг хэрэгжүүлэн ажиллаж иржээ.

Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 30.1-д “Хуульч хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсны дараа шүүхэд төлөөлөх эрх нээлгэхээр Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлж ... өмгөөлөгчийн нэрсийн жагсаалтад бүртгэгдэнэ.” гэж заасны дагуу Тамгын газрын даргын тушаалаар 2013 оноос одоог хүртэл 1918, энэ онд 470 хуульчдад өмгөөлөгчийн шүүхэд төлөөлөх эрхийг тус тус нээж, гэрчилгээ, үнэмлэх олгоод байна.

Улсын дээд шүүх болон Тамгын газар нь Ханнс Зайдел сантай хамтран 2014 оны 6 дугаар сарын 04-06-ны өдрүүдэд Монгол Улсад Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойн арга хэмжээг амжилттай зохион байгуулсан.

Улсын дээд шүүхийн шүүн таслах болон бусад үйл ажиллагаа, Шүүхийн тухай багц

хуулийн хүрээнд шүүхэд хийгдэж буй өөрчлөлт, шинэчлэлийн талаар давхардсан тоогоор өдөр тутмын сонинд 135, телевизэд 195, радиод 61, вэб сайтуудад 403 мэдээ, мэдээлэл бэлтгэн нийтлүүлж, нэвтрүүлжээ.

Телевизүүдийн урсдаг мэдээгээр давхардсан тоогоор 105 мэдээг олон нийтэд хүргэсэн байна.

2014 онд шүүгч, ажилтнууд:

- “Монгол Улсын дээд шүүх-2013”;
- “Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тайлбар”;
- “Иргэний хуулийн тайлбар”;
- “Процессийн эрх зүйн онол, туршлага”;
- “Процессийн эрх зүйн толь”;
- “Гэрээний эрх зүй-3”;
- “Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн дэлгэрэнгүй тайлбар-3”;
- “Хувьцаа эзэмшигчийн эрх”;
- “Өрсөлдөөний эрх зүй”;
- “Зээлдүүлэгчийн эрх”;
- “Захиргааны хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тойм”;
- “Монгол Улсад Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх 2004-2014” зэрэг нэг сэдэвт бүтээл, гарын авлага, альбомыг дангаар болон хамтран бүтээж, нийтийн хүртээл болголоо.

2.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүх, Сум дундын 10-р шүүхийн тамгын газар /Дорнод аймаг, Хэрлэн сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүх, Сум дундын 10 дугаар шүүх нийт 23 шүүгч, шүүхийн захиргааны 35 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь 2014 онд шүүхийн байранд засвар тохижилтын ажил хийж, авто машины зогсоол шинээр байгуулжээ. Мөн шүүхийн захиргааны ажилтнуудыг ажил үүргийн онцлогт нь тохирсон хувцас формоор жигдрүүлэв.

ДОРНОГОВЬ

3.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүх, Сум дундын 8 дугаар шүүхийн тамгын газар /Дорноговь аймаг, Сайншанд сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүх, Сум дундын 8 дугаар шүүх нийт 14 шүүгч, шүүхийн захиргааны 27 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь сумын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх салбар зөвлөлтэй хамтран Айраг, Алтанширээ, Даланжаргалан, Дэлгэрэх, Мандах, Сайхандулаан, Өргөн, Эрдэнэ, Замын-Үүд, Хатанбулаг, Хөвсгөл, Улаанбадрах сумдад шүүхийн тухай багц хууль, шүүхийг сурталчлах ажлыг зохион байгуулсан ба хуулийн байгууллагуудын өдөрлөгийг Сайншанд суманд зохион байгуулж, сурталчилгаанд 3260 хүн оролцов.

Мөн давж заалдах шатны шүүхийн барилга барих газрын зөвшөөрлийг зохих журмын дагуу шийдвэрлүүлж, Шинэ Сайншанд хороололд 1,5 га газрын гэрчилгээтэй боллоо.

4.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх, Сум дундын 15 дугаар шүүхийн тамгын газар /Өмнөговь аймаг, Даланзадгад сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх, Сум дундын 15 дугаар шүүх нийт 16 шүүгч, шүүхийн захиргааны 24 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар иргэдийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор “Мэдээллийн самбар” хийж, Өмнөговь аймгийн Баяндалай, Булган, Гурвантэс, Мандал-Овоо, Ноён, Номгон, Сэврэй, Ханхонгор, Хүрмэн, Цогт-Овоо сумдын Засаг даргын Тамгын газарт байршуулсан байна. “Мэдээллийн самбар”-аар дамжуулан Даланзадгад сум дахь анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн танилцуулга, эрхэм зорилго, шүүхийн тогтолцоо, бүрэн эрх, шүүхэд нэхэмжлэл, гомдол хэрхэн гаргах, хэрэг хянан шийдвэрлэх хугацаа зэрэг нэн шаардлагатай мэдээ мэдээллийг хөдөөгийн сумдын иргэдэд хүргэлээ.

ӨВӨРХАНГАЙ

5.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх, Сум дундын 17 дугаар шүүхийн тамгын газар /Өвөрхангай аймаг, Арвайхээр сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх, Сум дундын 17 дугаар шүүх нийт 16 шүүгч, шүүхийн захиргааны 30 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь Өвөрхангай аймгийн Сант, Баянгол, Төгрөг, Гучин-ус, Богд,

Баруунбаян-улаан, Нарийнтээл, Тарагт, Уянга, Зүүнбаян-улаан сум Баян тээгийн нүүрсний уурхайд очиж ажиллан, иргэд, малчидтай уулзаж, шүүхийн шинэчлэл, Шүүхийн тухай багц хуулийн талаар, Өвөрхангай аймагт байгуулагдсан шүүхийн бүтэц тогтолцооны талаар, хянан шийдвэрлэсэн хэргийн талаар, эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг өгч, гэмт хэргээс хэрхэн урьдчилан сэргийлэх талаар сургалт зохион байгууллаа.

6. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүх, Сум дундын 12-р шүүхийн тамгын газар /Завхан аймаг, Улиастай сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүх, Сум дундын 12 дугаар шүүх нийт 14 шүүгч, шүүхийн захиргааны 27 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь “Шүүхийн тухай багц хууль”-ийг орон нутгийн иргэдэд сурталчлах, иргэдийг хууль зүйн мэдээ, мэдээллээр хангах зорилгоор “Шүүхийн мэдээлэл” самбарыг шинээр бий болгож, Завхан аймаг дахь сумдын Засаг даргын тамгын газрын дэргэд байршуулан, мэдээллийг иргэдэд хүргэх ажлыг зохион байгууллаа.

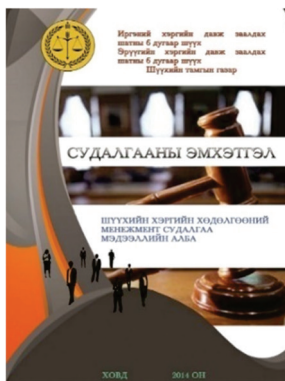
ХОВД

7. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүхийн тамгын газар /Ховд аймаг, Жаргалант сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 15 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь 2014 онд Хэргийн хөдөлгөөний менежмент, шүүхийн судалгаа мэдээллийн албыг байгуулж, иргэн, эрүүгийн хэргийн чиглэлээр 10 төрлийн судалгаа хийж, “Судалгааны ажлын товхимол” гаргажээ. Түүнчлэн сар бүрийн 4 дэх долоо хоногийн Мягмар гараг бүр “Нээлттэй шүүх” арга хэмжээг зохион байгуулж, Ховд аймгийн 17 сум, 24 баг, 96 байгууллага, 20219 иргэдэд хүрч ажиллаж, энэхүү ажлын үр дүнд орон нутгийн судалгаагаар

хамгийн нээлттэй байгууллагаар шалгарсан байна.

Мөн шүүхийн цогцолбор газрын асуудлыг бүрэн шийдвэрлүүлж, 8000 м² эзэмшлийн газартай боллоо.

8.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүх, Сум дундын 14 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Орхон аймаг, Баян-Өндөр сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүх, Сум дундын 14 дүгээр шүүх нийт 20 шүүгч, шүүхийн захиргааны 40 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь аймгийн архивын тасгаас архив, албан хэрэг хөтлөлтийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хийгдэх хяналт шалгалтаар хангалттай үнэлгээтэй дүгнэгдэж, шүүхийн архивын гэрчилгээг шинэчлэн хүлээн авлаа.

Түүнчлэн Орхон аймаг дахь шүүхийн залуучуудын зөвлөлөөс Аймгийн хэмжээнд 9 болон 11 дүгээр ангийн сурагчдад төгсөлтийн баярын үер “Эрх зүй бидний амьдралд” сэдэвт сургалтыг зохион байгуулсан байна. Сургалтын зорилго нь насанд хүрээгүй хүүхдийг гэмт хэрэг үйлдэх болон гэмт хэрэгт өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх хууль эрх зүйн анхан шатны мэдлэг олгоход чиглэгдлээ.

9. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх, Сум дундын 27 дугаар шүүхийн тамгын газар /Хөвсгөл аймаг, Мөрөн сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх, Сум дундын 27 дугаар шүүх нийт 19 шүүгч, шүүхийн захиргааны 32 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газраас “Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөр болон шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийтэд сурталчлах хүрээнд орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа хэвлэл мэдээллийн

байгууллагуудтай хамтран ажиллах, шүүхийн үйлчилгээг ил тод нээлттэй, хүртээмжтэй болгох, хэвлэл мэдээллийн байгууллагаар дамжуулан иргэдэд мэдээлэл түгээх зорилгоор сэтгүүлчдэд зориулан сургалт, мэдээлэл хийж, орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа 6 телевизтэй хамтран ажиллахаар тохиролцлоо.

Түүнчлэн шүүх, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын эрүүл мэндийг хамгаалах, идэвхтэй хөдөлгөөнөөр хичээллэх боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор бялдаржуулах, чийрэгжүүлэх байрыг ашиглалтад орууллаа.

10. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Дархан-Уул аймаг, Дархан сум/

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх нийт 9 шүүгч, шүүхийн захиргааны 18 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар Дархан-Уул аймгийн Хэвлэл, мэдээллийн байгууллагын ажилтнуудтай “Кофе конференци” хийж, “Хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтарч ажиллах” төлөвлөгөө баталсны дагуу Шүүхийн ерөнхий зөвлөлтэй хамтран хойд бүсийн хэвлэл мэдээллийн байгууллага, ажилтнуудад “Шүүхийн шинэчлэл, Шүүхийн тухай багц хуулийн онцлог зохицуулалтууд, Шүүхийн мэдээ, мэдээллийн онцлог” сэдвүүдээр сургалт зохион байгуулав.

Цахим киоск машиныг ажиллуулснаар иргэд олон нийтийг шүүх хуралдааны тов, шүүх хуралдааны тойм, хэргийн хөдөлгөөн, статистик үзүүлэлт зэрэг шүүн таслах үйл ажиллагаатай холбоотой бүхий л төрлийн лавлагаа, мэдээ, мэдээллээр хангаж ажиллаж байна.

**11.Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх,
Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн
тамгын газар**

Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх нийт 26 шүүгч, шүүхийн захиргааны 79 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар шүүхийн ерөнхий шүүгч нарын өрөө, 3, 4 дүгээр давхарын коридор, 2 шүүгчийн өрөөний засварын ажлыг орчин үеийн албан тасалгааны загвараар, чанарын өндөр түвшинд хийж гүйцэтгэлээ. Байрны интерьерер зураг, засварын ажлыг шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны хүч, дотоод нөөц бололцоонд тулгуурлан хийсэн нь ажиллах орчныг сайжруулсан бүтээлч ажил боллоо.

12.Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн тамгын газар

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх нийт 10 шүүгч, шүүхийн захиргааны 28 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүх нь баримт бичиг судлах дэлгэцийн прожектор нэвтрүүлсэн ба энэ нь хэргийн нотлох баримтыг тусгай камерийн тусламжтайгаар прожектороор дамжуулан дэлгэцэнд харуулдаг болсноор талууд, өмгөөлөгч нар мэтгэлцэх боломжийг олгосон төдийгүй технологийн дэвшлийг шүүхийн практикт анх удаа нэвтрүүлсэн ажил болов.

Тус шүүхээс санаачлан Ханнс-Зейделийн сангийн Монгол дахь төлөөлөгчийн газар, Хүмүүнлэгийн ухааны их сургуулийн дэргэдэх Герман хэлний шалгалтын төвтэй хамтран Герман хэлний 200 цагийн сургалт зохион байгуулсан бөгөөд амжилттай суралцсан 14 хүнд сертификат гардуулан өгөв.

Тус шүүхийн тамгын газраас Төрийн өмчийн хороонд хандаж, хуучнаар Хөдөлмөр халамж үйлчилгээний газрын байрлаж байсан байрын 1, 3, 4 давхрыг Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд балансаас баланст шилжүүлж авах тухай хүсэлт гаргасны дагуу Төрийн өмчийн хорооны 2014 оны 4 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 210 дугаар тогтоолоор уг байрыг өөрийн шүүхийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэх зөвшөөрлийг авч, үйл ажиллагаагаа өргөтгөн ажиллаж байна.

**13.Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны
1 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Улаанбаатар хот, Зүүн бүс/**

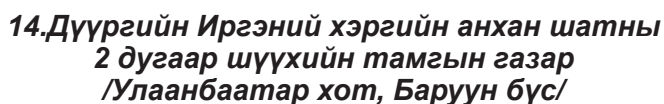
Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх нийт 28 шүүгч, шүүхийн захиргааны 78 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн Тамгын газар болон Сүхбаатар дүүргийн Засаг даргын тамгын газрын хооронд 2014 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр байгуулсан 9/215 дугаар гэрээгээр Сүхбаатар дүүргийн Засаг даргын Тамгын газрын өргөтгөлийн 20 өрөө, 1 хурлын заал, 1 цэгийн үйлчилгээний заал бүхий 3 давхар барилгыг шүүхийн шинэ ордон баригдаж дуусах хүртэлх хугацаанд ашиглахаар “Ашиглалтын гэрээ” байгуулан, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын төсвийн багцаас 220 гаруй сая төгрөгийн санхүүжилтээр засварын ажил хийгдлээ.

Тус шүүхийн тамгын газраас 2014 онд шүүхийн ил тод, нээлттэй байдлыг сурталчлах шүүхэд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилгоор “ЭКО” телевизтэй хамтран “Ганаа мэргэжлээ сольсон нь” бүрэн хэмжээний нэвтрүүлгийг бэлтгэн олон нийтэд хүргэлээ.

127

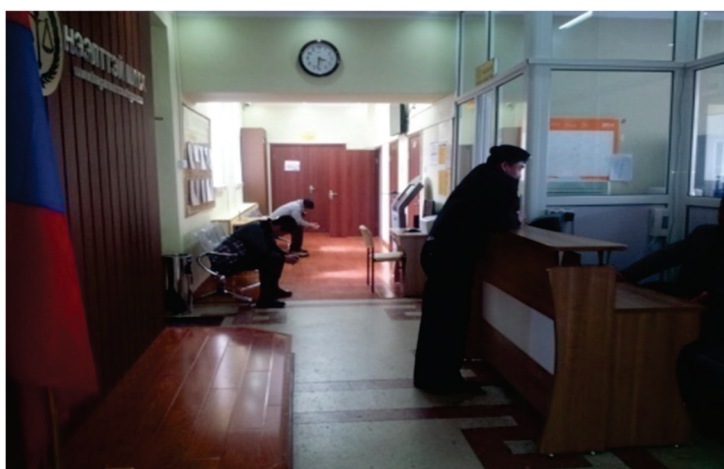

15.Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх, Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн тамгын газар /Багануур дүүрэг/

Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 15 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газраас дүүргийн шүүхийн ажлын байрны багтаамж хүрэлцээгүй, ажиллах орчин нөхцөл шаардлага хангахгүй байгаа талаар дүүргийн Засаг даргад танилцуулснаар 2014 оны 1 дүгээр сард Татварын хэлтсийн байрны баруун жигүүрийг, 2014 оны 7 дугаар сард Худалдан авах ажиллагааны байрыг тус шүүхийн мэдэлд шилжүүлэн авснаар засвар тохижилтын ажлыг хийж түрээсийн гэрээ байгуулан ашиглаж эхэллээ.

Шүүхийн архивт хадгалагдаж байгаа 1980-2013 оны бүх шийдвэр, тогтоолын эх хувийг /11000 хадгаламжийн нэгж/ цахимжуулах ажлыг хийж дуусгахын зэрэгцээ тус шүүхийн хүүхэд, залуучуудын зөвлөл нь Иргэний болон Эрүүгийн шүүхийн шүүгч, Тамгын газрын ажилтан албан хаагчдын хүүхдүүдийн дунд “Гэрэлт ирээдүй” бүтээлийн үзэсгэлэн зохион байгууллаа.

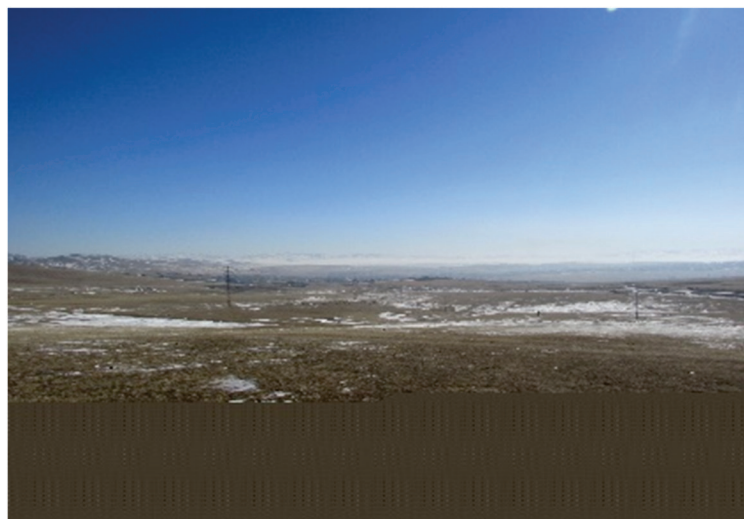

**16.Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх,
Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны
4 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Налайх дүүрэг/**

Дүүргийн эрүү, иргэний хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 26 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс баталсан “Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтны нийгмийн хамгааллын хөтөлбөр”, “Шүүхийн тамгын газрын үйл ажиллагааны нийтлэг журам”-ын 14.2, 14.3-дахь хэсгийг хэрэгжүүлж шүүгч, ажилтнуудад Төв аймгийн Эрдэнэ сумын нутагт зуслангийн газар эзэмшүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад тавьж шийдвэрлүүлж байна.

Мөн шүүгч, ажилтнуудыг Дүүргийн Эрүүл мэндийн нэгдсэн төвд урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинжилгээнд хамруулж, дотоод нөөц бололцоогоо ашиглан өөрсдийн хүчээр 2 автомашины дулаан гражийн өргөтгөлийг барьж ашиглалтанд оруулав.

**17.Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны
1 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Улаанбаатар хот, Зүүн бүс/**

Дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх нийт 21 шүүгч, шүүхийн захиргааны 60 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн Тамгын газар нь Тахарын албатай хамтран гэрч, хохирогчийн аюулгүй байдлыг хангах үүднээс шүүх хуралдаанд онлайнаар буюу зайнаас оролцох боломж бүхий “Шүүх дэх гэрч хохирогчид туслалцаа үзүүлэх жишиг өрөө”-г засварлан, бүрэн тохижууллаа.

“ЖИШИГ ХАМТ ОЛОН” сэдэвт 2 сарын аян зохион байгуулж, аянд амжилттай оролцсон ажилтнуудыг шагнаж, урамшуулав. Ингэснээр шүүхийн захиргааны ажилтнуудын иргэдтэй харьцах харьцаа, хандлага сайжирсан, хувцаслалт жигдэрсэн ач холбогдолтой ажил болсон.

Нийслэлийн Засаг дарга болон Авто замын газарт зохих журмын дагуу санал хүсэлт гаргаж, Чингисийн өргөн чөлөөний төв замаас шүүхийн байр хүртэл автомашины болон явган хүний зам шинээр бариуллаа.

**18.Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны
2 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Улаанбаатар хот, Баруун бүс/**

Дүүргийн эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх нийт 24 шүүгч, шүүхийн захиргааны 56 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх зорилгоор

Замын цагдаагийн газрын сэрэмжлүүлэг бүхий 28 шторкыг өдөр бүр явуулж, уг сэрэмжлүүлгийг давхардсан тоогоор 158 зөрчил гаргагч иргэнд үзүүлж танилцуулсан байна. Тус шүүхээс санаачлан 2014 оны 8 дугаар сарын 11-ний өдрөөс эхлэн ШШГЕГ-ын харьяа Хорих 461 дүгээр ангитай "ONLINE" системээр холбох ажлыг хэрэгжүүлж ажиллажээ. Түүнчлэн Шүүхийн захиргааны ажилтнуудыг ажлын хувцсаар жигдрүүлэв.

**19.Захиргааны хэргийн анхан шатны
20 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Улаанбаатар хот/**

Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүх нийт 11 шүүгч, шүүхийн захиргааны 42 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүх нь өөрсдийн дотоод нөөц бололцоогоо дайчлан, Монгол Улсад Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойг тохиолдуулан “Нийслэлийн Захиргааны хэргийн шүүх-10 жил” номын эхийг бэлтгэж, “Интерпресс” ХХК-иар хэвлүүлэн олны хүртээл болголоо. Тус номд Нийслэлийн Захиргааны хэргийн шүүхийн 10 жилийн түүхийг бүтээхэд гар бие оролцож, шударга ёсыг тогтоох үйлсэд үнэтэй хувь нэмэр оруулсан шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын түүх болон хянан шийдвэрлэсэн хэрэг маргааны тоон үзүүлэлт зэрэг түүхэн үйл явдлуудыг баталгаажууллаа.

Түүнчлэн Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойг тохиолдуулан нийт захиргааны хэргийн шүүхийн шүүгчдийн дунд Шилдэг шийдвэрийн уралдаан өрнүүлэв. Уг уралдааныг шүүх ажлын хэсгийн ахлагчаар УДШ-ийн Захиргааны хэргийн танхимын шүүгч Ц.Сумъяа ажилласан ба тэргүүн байрт тус шүүхийн шүүгч С.Мөнхжаргал шалгарлаа.

Шүүхийн Тамгын газрын дарга болон Татварын Ерөнхий газрын даргын хамтарсан тушаалаар ажлын хэсэг байгуулан тус шүүхээр сүүлийн 6 жилийн хугацаанд хянан шийдвэрлэсэн Татварын эрх зүйн маргааны шийдвэрүүдэд дүн шинжилгээ хийж, 2014 онд Татварын эрх зүйн чиглэлээр хуульчид, татвар төлөгчид, судлаачид, оюутнуудад гарын авлага бэлтгэх, Давж заалдах болон Хяналтын шатны шүүхээр эцэслэн шийдвэрлэгдсэн хэргийн шүүхийн шийдвэрийн эмхтгэл гаргах ажлыг хийж байна.

**20. Сум дундын 1 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны
1 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Архангай аймаг, Эрдэнэбулган сум/**

Сум дундын 1 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 22 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Шүүгчийн аюулгүй байдал, хараат бус байдлыг хангах үүднээс байгууллагын коридорт нууц кодоор хэвтэрдэг соронзон цоож бүхий хаалга суурилуулж, захиргааны ажилтнуудыг ажил үүргийн онцлогт нь тохирсон хувцас формоор жигдрүүлээ.

БАЯН-ӨЛГИЙ

21.Сум дундын 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн тамгын газар /Баян-Өлгий аймаг, Өлгий сум/

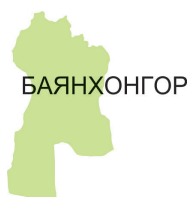
Сум дундын 2 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх нийт 9 шүүгч, шүүхийн захиргааны 26 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

2014 оны 07 дугаар сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Баян-Өлгий аймагт айлчлахдаа Сум дундын 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч Д.Мөнхөө, Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч З.Гүлбарша, шүүхийн Тамгын газрын дарга Б.Ерханат нартай уулзаж, шүүхийн шинэтгэлд оруулж буй хувь нэмрийг өндрөөр үнэлж явдгаа илэрхийлэн, цаашдын үйл ажиллагаанд амжилт хүсжээ.

Захиргааны хэргийн шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойн хүрээнд Баян-Өлгий аймгийн төрийн захиргааны байгууллагын удирдлагуудтай “Кофе, чөлөөт ярилцлага”, мөн аймгийн хууль хяналтын байгууллагын ажилтнуудын болон Ерөнхий боловсролын сургуулийн 10, 11 дүгээр ангийн сурагчдын дунд “Захиргааны хэргийн шүүхийн тухай ойлголт” сэдвээр эссэ бичлэгийн уралдаан зарлаж, шилдгүүдийг тодрууллаа.

22. Сум дундын 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн тамгын газар /Баянхонгор аймаг, Баянхонгор сум/

Сум дундын 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 24 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Баянхонгор аймгийн засаг даргын санаачлагаар аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас “Хонгор нутгийн үрс” ТББ-тай хамтран хэрэгжүүлж буй “150 хүүхдийн цэцэрлэг барих” хандивын үйлст Сум дундын 3 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнууд нэг сарын цалингаас хандив өргөв.

БУЛГАН

23. Сум дундын 4 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Булган аймаг, Булган сум/

Сум дундын 4 дүгээр шүүх нийт 5 шүүгч, шүүхийн захиргааны 21 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Ажлын хэсэг байгуулж 2014 оны 02 дугаар сарын 18-ны өдрөөс 21-ний өдрүүдэд Булган аймгийн 16 сум, 1 тосгонд тус тус ажиллалаа. Тус ажлын хэсэгт шүүхийн захиргааны ажилтнууд ажиллаж, сумдын иргэдэд шүүхийн бүтэц, зохион байгуулалт, 2013 оны шүүн таслах ажиллагааны тайланг тавьж, Шүүхийн тухай багц хуулийн талаар сурталчилгаа хийлээ. Дээрх үйл ажиллагаанд сумдын төрийн болон төрийн бус байгууллагын ажилтан, албан хаагчид, иргэдийн төлөөлөл болох нийт 1694 хүн оролцож дээрх хуулиудаар бэлтгэсэн гарын авлага болон нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр, түүний загвар зэрэг сурталчилгааны 1200 гаруй материал тарааж сурталчиллаа.

2014 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу шүүгч ажилчдын англи хэлний мэдлэг, ярих чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор анхан шатны сургалтыг 2014 оны 04 дүгээр сарын 23-ны өдрөөс эхлэн 28 багц цагийн “Англи хэлний анхан шатны хичээл”-ийг нэг сарын хугацаатай явуулж СЕРТИФИКАТ гардуулсан бөгөөд тус сургалт нь гадаад багштай байснаараа онцлог бөгөөд үр дүнтэй байлаа.

Тус шүүх нь 2014 оны урсгал засварын ажил болох барилгын гадна гэрэлтүүлэгтэй хашаа барих, автомашины зогсоол хийх, автомашины 2 граж барих, шүүхийн барилгын 1, 2 дугаар давхрын цонхыг вакум болгох, үүдний хэсгийн ажлыг чанар, үзэмжтэйгээр гүйцэтгэв.

**24.Сум дундын 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Говь-Алтай аймаг, Есөнбулаг сум/**

Сум дундын 5 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 20 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус тамгын газар нь орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагын төлөөллүүдийг хүлээн авч уулзан шүүхийн шинэтгэл болон хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны талаар мэдээлэл өгч, сэтгүүлчид, сэтгүүл зүйн ангийн оюутнууд, идэвхтэн бичигч нарын дунд “Шүүхийн шинэтгэлийн өнөөгийн байдал” сэдэвт нийтлэлийн уралдаан зарлалаа. Энэ нийтлэлийн уралдаан нь шүүхийн шинэтгэлийн талаар нийгэм, олон нийтийн дуу хоолойг сонсох, дэвшүүлсэн асуудал, саналыг үйл ажиллагаандаа тусган хэрэгжүүлэх, сайшаал магтаалыг түгээн дэлгэрүүлэх зорилготой юм.

Мөн шүүгч, ажилтнуудын мэдлэг чадварыг хөгжүүлэх, хувь хүний хөгжлийг хангах зорилтын хүрээнд тэдний гадаад хэлний мэдлэгийг дээшлүүлж Монгол, америк багштай англи хэлний сургалтыг зохион байгууллаа.

Говь-Алтай аймгийн хуулийн байгууллагуудын нэгдсэн зөвлөгөөнийг хийж, Прокурорын газар, Өмгөөллийн зөвлөл, Шүүхийн шинжилгээний алба, Эвлэрүүлэн зуучлагч нар, Тахарын алба зэрэг чиглэл тус бүрийн байгууллагатай уулзалт зөвлөгөөнийг зохион байгууллаа.

Шүүхийн залуучуудын зөвлөлийн 5 жилийн ойн арга хэмжээний хүрээнд хуулийн байгууллагуудын залуучуудын холбоог байгуулах, тэргүүн, тэргүүлэгч нарыг сонгох, залуучуудын дуу хоолойг нэгтгэх, тэдний санал санаачлагыг дэмжих зорилгоор нэгдсэн зөвлөгөөн зохион байгуулав.

**25. Сум дундын 6 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны
5 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Говьсүмбэр аймаг, Сүмбэр сум/**

Сум дундын 6 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүх нийт 7 шүүгч, шүүхийн захиргааны 23 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн гадна болон дотор объектыг хянах, шүүгч, ажилтнуудын аюулгүй ажиллах орчинг бүрдүүлэх зорилгоор 2014 оны 01-р сарын 01-ны өдрөөс “хяналтын камер”-ыг суурилуулснаас гадна хяналтын камерын бичлэгээс тахарын албаны харуул, хуягуудын ажилд давхар хяналт тавьж, тэмдэглэл хөтлөн баримтжуулан ажиллаж байна.

СЭЛЭНГЭ

ДАРХАН-УУЛ

26. Сум дундын 7 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүхийн тамгын газар /Дархан-Уул аймаг, Дархан сум/

Сум дундын 7 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүх нийт 15 шүүгч, шүүхийн захиргааны 34 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Сум дундын 7 дугаар шүүхийн эрүүгийн хэргийн архивт хадгалагдаж байсан 1972 оноос хойших 2500 гаруй эрүүгийн хэргийг нэг бүрчлэн эмхлэн цэгцэлж, онц хүнд гэмт хэргийг Улсын Ерөнхий прокурорын дэргэдэх Эрүүгийн хэргийн төв архивт, бусад хэргүүдийг Аймгийн прокурорын газрын салбар архивт шилжүүлэн өглөө.

Сум дундын 7 дугаар шүүхээс санаачлан нийт шүүхэд хандан үндэсний бичиг соёлоо сэргээн хөгжүүлэх талаар уриалга гаргаж, шүүгч, ажилтнуудын өрөөний хаягийг монгол бичгээр бичлээ.

ДОРНОГОВЬ

**27.Сум дундын 9 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Дорноговь аймаг, Замын-үүд сум/**

Сум дундын 9 дүгээр шүүх нийт 3 шүүгч, шүүхийн захиргааны 21 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар Дорноговь аймгийн Эрдэнэ, Өргөн, Улаанбадрах, Замын-Үүд сумдын Тамгын газарт шүүхийн мэдээллийн самбарыг байршуулан иргэдэд шүүхийн үйл ажиллагааг нээлттэй, хүртээмжтэй хүргэн ажиллаж байна.

“Эрүүл, ногоон орчин” сарын аяны хүрээнд байгууллагын дотоод, гадаад орчинд ногоон

орчин бий болгон, гадна талбайдаа шинээр цэцгийн мандал байгуулж, мод, тарьсан. Шүүхийн гадна 50м² бүхий хатуу хучилтай талбайг бий болгон, 16м урттай хашааг шинээр барьсан. Мөн гадна гэрэлтүүлгийг нэмж байрлуулсан. “Шүүх ба олон нийт” хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Замын-Үүд сумын Ерөнхий боловсролын 1, 2 дугаар 12 жилийн сургуулийн ахлах ангийн 400 орчим сурагч, 50 гаруй багш ажилчдад

зориулан “шүүхэд мэдүүлэх эрх”, “гэмт хэрэг”, “хүн худалдаалах гэмт хэрэг”, “эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа, түүний ач холбогдол” зэрэг сэдвээр сургалт зохион байгууллаа.

ДУНДГОВЬ

28.Сум дундын 11 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Дундговь аймаг, Сайнцагаан сум/

Сум дундын 11 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүх нийт 7 шүүгч, шүүхийн захиргааны 22 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газраас шүүгч, ажилтнууддаа зориулан хууль, эрх зүй, онолын гадаад, дотоодын 200 гаруй номын фонд бүхий “Шүүхийн номын сан” байгуулан ажиллаж байна.

Захиргааны хэргийн шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойг тохиолдуулан Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүхээс ойг тэмдэглэх ажлын хүрээнд нийт хуульчид, иргэдийн дунд “Захиргааны хэргийн шүүхэд итгэх миний итгэл” сэдвээр эссэ бичлэгийн уралдаан, шүүхийн нийт ажилчдын дунд “50000-ын уналт” танин мэдэхүйн тэмцээнийг, мөн шүүхийн тухай багц хууль болон Захиргааны хэргийн шүүх, танин мэдэхүйн сэдвийн хүрээнд “Захиргааны хэргийн шүүхийг хэн сайн мэдэх вэ?” сэдэвт танин мэдэхүйн “АХА” тэмцээн, хуулийн байгууллагын ажилтнуудын дунд “Гар бөмбөг”-ийн тэмцээнийг тус тус зохион байгууллаа.

ЗАВХАН

**29.Сум дундын 13 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Завхан аймаг, Тосонцэнгэл сум/**

Сум дундын 13 дугаар шүүх нийт 4 шүүгч, шүүхийн захиргааны 17 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүх нь Тосонцэнгэл, Их-Уул, Тэлмэн, Нөмрөг, Түдэвтэй, Тэс, Баянтэс, Асгат, Баянхайрхан тойргийн сумдад “СУМ ДУНДЫН 13 ДУГААР ШҮҮХ” мэдээллийн самбарыг байрлуулан шүүхийн шинэчлэл, үйл ажиллагаа болон бусад мэдээллийг хүргэн, шүүхийн ил тод нээлттэй байдлыг ханган ажиллаж байна.

30. Сум дундын 16 дугаар шүүхийн тамгын газар /Өмнөговь аймаг, Ханбогд/

Сум дундын 16 дугаар шүүх нийт 5 шүүгч, шүүхийн захиргааны 15 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүх нь Өмнөговь аймгийн Цогтцэций суманд нүүдэллэн ажиллаж, Цогтцэций суманд үйл ажиллагаа явуулдаг Монголын томоохон уул уурхайн компаниуд болон иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагуудад Эрүүгийн хуулийн 175 дугаар зүйлийн 175.2-т заасан гэмт хэрэгт нээлттэй шүүх хурал хийсэн бөгөөд нээлттэй шүүх хурал хийснээр гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, олон нийтэд нээлттэй ил, тод болох, шүүхийн үйлчилгээг иргэдэд ойртуулах, шүүх хуралдааны онцлогийн талаар мэдэж авах зэрэг олон талын ач холбогдолтой арга хэмжээ зохион байгууллаа.

Мөн “Нээлттэй шүүх” өдөрлөг зохион байгуулж түүнд хүрэлцэн ирсэн иргэд, аж ахуй нэгжүүдэд шүүхийн үйл ажиллагаагаа танилцуулж, шүүхийн тухай багц хууль болон шүүхийн ил тод нээлттэй байдлыг сурталчлах ажлыг зохион байгуулав.

Ханбогд сумын ерөнхий боловсролын дунд сургуулийн сурагчдад мэргэжил сонголтын талаар анхаарах зэрэг асуудлаар ярилцлага өрнүүлэхдээ хууль сахиулах байгууллагуудын чиг үүрэг түүнд ажиллаж байгаа алба хаагчдын ажил үүргийн ялгаа онцлогын талаар товч тайлбар хийлээ. Мөн “шүүгч” гэж хэн болох, ямар хэмжээний шалгуур давж үүрэг хариуцлагыг хүлээн ажилладаг талаар мэдээлэл өгөв. Энэхүү ажил нь сурагчдад хуульч мэргэжил, шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл олгох, цаашлаад иргэдээс шүүхэд итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэх зэрэг ач холбогдолтой болсон юм.

ӨВӨРХАНГАЙ

**31.Сум дундын 18 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Өвөрхангай аймаг, Хархорин сум/**

Сум дундын 18 дугаар шүүх нийт 4 шүүгч, шүүхийн захиргааны 18 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Сум дундын 18 дугаар шүүхийн тамгын газраас “Шүүхийн шинэтгэл ба шүүн таслах ажиллагаанд сум, багийн Засаг дарга нарын оролцоо, тулгамдсан асуудал” сэдэвт сургалт, зөвлөгөөнийг тус шүүхийн харьяалан ажилладаг сумд болон Хархорин суманд үйл ажиллагаа явуулж буй хуулийн байгууллагуудыг хамруулан 2014 оны 10 дугаар сарын 10-ны өдөр зохион байгууллаа. Түүнчлэн Хархорин сумын багийн иргэдийн нийтийн хуралд оролцож, эвлэрүүлэн зуучлалд гаргах өргөдөл болон шүүхэд гаргах нэхэмжлэлийн загвар, шүүхийн үйл ажиллагааны талаар материал тарааж, иргэдэд мэдээлэл өгч ажиллалаа.

32. Сум дундын 19 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Сүхбаатар аймаг, Баруун-Урт сум/

Сум дундын 19 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүх нийт 8 шүүгч, шүүхийн захиргааны 23 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зарласан “Эрүүл ногоон орчин” аянд идэвхтэй оролцон 2 байрт шалгарч, өргөмжлөлөөр шагнуулсан ба тус аяны хүрээнд шүүхийн эзэмшил 70х70 м² талбай бүхий газарт 8 ширхэг буйлс, 19 ширхэг улиас, 45 ширхэг хайлаас, 20 ширхэг жимсний мод /чацаргана, үхрийн нүд, алим, тошлой/, 200 ширхэг шар хуас тарьж, 280м² талбайг зүлэгжүүлэн, явган хүний зам тавьж, орон нутгийнхаа ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэхэд манлайлан оролцлоо.

Мөн шүүхийн гадна болон дотор нийт 13 камер суурилуулж орчныг хянах боломжийг бүрдүүллээ.

Түүнлэн Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн даргын төсвийн багцаас 10.1 сая төгрөгийг 12 албан тасалгаанд паркетин шал, 10 тасалгаанд хана, таазны урсгал засвар, 4 машины гражид хана таазны урсгал засвар, мөн гражийн гэрэлтүүлэгийг шинэчлэхэд зарцуулсан ба Ерөнхий шүүгчийн тавилга 2 иж бүрдэл, шүүгчийн тавилга 1 иж бүрдэл, компьютер 4 ширхэг, хэргийн богц 8 ширхэг, сейф 1 ширхэг нийт 37.3 сая төгрөгийн тавилга хэрэгсэл хүлээн авч угсарч байрлуулсан нь ажиллах орчныг бүрдүүлсэн үр дүнтэй ажил болов.

**33.Сум дундын 20 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Сэлэнгэ аймаг, Сүхбаатар сум/**

Сум дундын 20 дугаар шүүх нийт 6 шүүгч, шүүхийн захиргааны 23 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Сэлэнгэ аймгийн Сүхбаатар сумын “Миний монгол” телевизээр 2014 оны 09-р сарын 29-

нд “Иргэдээ сонсоё” шууд нэвтрүүлэгт Ерөнхий шүүгч Л.Энхтайван, Ерөнхий шүүгчийн туслах Ш.Алтанзул, Мэдээлэл лавлагааны мэргэжилтэн Ж.Төмөрсүх нар оролцож иргэдэд мэдээлэл өглөө. Мөн хамтран ажилладаг хэвлэл мэдээлэлийн байгууллагаар дамжуулан шүүхийн үйл ажиллагааны талаар тогтмол мэдээлэл өгч байна.

34. Сум дундын 21 дүгээр шүүхийн тамгын газар /Сэлэнгэ аймаг, Мандал сум/

Сум дундын 21 дүгээр шүүх 2 шүүгч, шүүхийн захиргааны 19 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь шүүх хуралдааны танхимд сүлжээ сарниулагч байрлуулахын зэрэгцээ, шүүгдэгчийг түр саатуулах өрөө бий болгож, шүүхийн гадна болон дотор талд нийт 16 хяналтын камер нэмж суурилуулснаар шүүх, шүүгчийн аюулгүй байдлыг хангах, шүүх хуралдаан тасралтгүй явагдах боломжийг бүрдүүллээ.

**35. Сум дундын 22 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Сэлэнгэ аймаг, Сайхан сум/**

Сум дундын 22 дугаар шүүх 4 шүүгч, шүүхийн захиргааны 19 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газрын санаачлагаар бүсийн хуулийн байгууллагуудын нэгдсэн зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, зөвлөгөөнд Эрүү, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх болон сум дундын 22 дугаар шүүхийн шүүгчид, Сэлэнгэ аймаг, Сайхан сум дахь Сум дундын 2 дугаар прокурорын газар, Цагдаагийн хэсэг, харъяалан ажилладаг сумдын хэсгийн төлөөлөгч, өмгөөлөгчдийн зөвлөл, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх хэсгийн ажилтнууд, Сайхан сумын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зөвлөлийн гишүүд оролцсон.

Мөн тус шүүхийн баримт бичиг нягтан шалгах комиссын гишүүд, захиргааны ажилтнууд хамтран архивын баримтыг хадгаламжийн нэгжид тавигдах шаардлагад нийцүүлэн хадгаламжийн нэгж бүрдүүлэх, данс бүртгэл үйлдэх зэрэг нөхөн бүрдүүлэлтийг хийсний зэрэгцээ 1996-2008 онуудад хянан шийдвэрлэсэн иргэний хэргийг устгах болон байнга, түр хадгалах гэсэн ангиллаар ялган архивийн зааврын дагуу ажиллалаа.

36. Сум дундын 23 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүхийн тамгын газар /Төв аймаг, Зуунмод сум/

Сум дундын 23 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүх нийт 12 шүүгч, шүүхийн захиргааны 31 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газраас Шүүхийн ерөнхий зөвлөлтэй хамтран зохион байгуулж, Монгол Улсын шүүхийн хэмжээнд анх удаа гэрчийг шүүх хуралдаанд онлайнаар оролцуулж, гэрчийн мэдүүлгийг сонслоо.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүх Монгол Улсад Захиргааны хэргийн дагнасан шүүх байгуулагдсаны 10 жилийн ойг тохиолдуулан “Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх -10 жил” сэдэвт эрдэм шинжилгээний бага хурлыг 2014 оны 6 сарын 4-ний өдөр зохион байгууллаа.

Тус шүүхийн Тамгын газар нь шүүхийн конторын барилгад 62,5 сая төгрөгийн засварын

ажлыг 2014 оны 8 сарын 28-наас 9 сарын 28-ны хооронд хийж байгууллагынхаа өнгө үзэмж, өвлийн бэлтгэлийг хангав. Мөн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан налуу зам барилаа.

37.Сум дундын 24 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүхийн тамгын газар /Увс аймаг, Улаангом сум/

Сум дундын 24 дүгээр шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүх нийт 7 шүүгч, шүүхийн захиргааны 23 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Урт наслалтыг дэмжих зорилгоор “Ахмадуудад зориулсан цэнгүүн” зохион байгуулж, дуу, шүлэг, бүжгийн тэмцээний ялагчийг тодруулан урамшуулсан. Мөн аймгийн НХҮХэлтсээс зохион байгуулсан “Шилдэг гэр бүл” шалгаруулах арга хэмжээнд хамт олны саналаар тус шүүхийн жолооч С.Жамьяндоржийн гэр бүлийг оролцуулсан нь амжилттай боллоо.

38. Сум дундын 25 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүхийн тамгын газар /Ховд аймаг, Жаргалант сум/

Сум дундын 25 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүх нийт 7 шүүгч, шүүхийн захиргааны 22 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүхээс 2014 оны 11 дүгээр сарыг “Идэвхтэй хөдөлгөөн-Эрүүл бие-Саруул ухаан” сэдэвт аяны сар болгон зарласан нь шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын ажлын онцлогоос хамааралтай хөдөлгөөний дутагдлаас урьдчилан сэргийлж, ажлын байранд дасгалыг хэвшүүлэх, хүний биед чухал хэрэгтэй амин дэмийг байнга хэрэглэх дадалд сургах зорилготой байв.

ХОВД

**39.Сум дундын 26 дугаар шүүхийн тамгын газар
/Ховд аймаг, Булган сум/**

Сум дундын 26 дугаар шүүх 4 шүүгч, шүүхийн захиргааны 20 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь аймгийн хууль, хяналтын байгууллагуудын хамтарсан зөвлөгөөнөөс гаргасан саналд тулгуурлан, өөрийн шүүхийн харьяалах Алтай, Үенч, Булган, Цэцэг, Мөст, Мөнххайрхан сумуудад зонхилон гарч буй гэмт хэргийн талаар иргэдэд хууль эрх зүйн мэдлэг олгох зорилгоор Булган сум дахь сум дундын прокурорын газар, ГХУССЗөвлөлтэй хамтран “Дэвжээ” тэмцээн амжилттай зохион байгууллаа. Энэхүү тэмцээнд төрийн болон хувийн байгууллагуудын оролцоог багасгаж хөдөө, орон нутгийн /багт амьдарч буй/ малчин иргэдийг оролцуулсанаараа, мөн үзэж сонирхож буй иргэдэд хууль эрх зүйн талаарх мэдээлэл, ойлголт өгөхөд чиглэсэн, энгийн, үр дүнтэй арга хэмжээ болов.

Тэмцээний үеэр зарим хуулийг тайлбарлан таниулж, тус шүүхийн шүүн таслах үйл ажиллагаа, шүүхийн тухай багц хууль, эвлэрүүлэн зуучлалын талаар мэдээлэл өгч гарын авлага, боршур тараан ажилласан. Тэмцээнд оролцож буй багууд хууль эрх зүйн сэдэвт самбар, боршур гарын авлага материал бэлтгэн ирснийг сумын ИТХурлын иргэний боловсролын танхимд хандивлалаа.

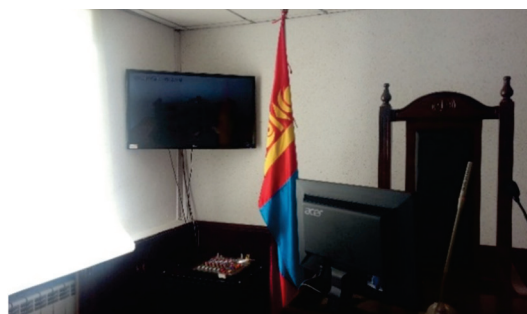

**40. Сум дундын 28 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны
19 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Хэнтий аймаг, Хэрлэн сум/**

Сум дундын 28 дугаар шүүх, Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүх нийт 9 шүүгч, шүүхийн захиргааны 23 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газрын санаачлагаар Дэлхийн Зөн Монгол Олон улсын байгууллага, Хэнтий нутгийн хөгжлийн орон нутгийн байгууллагын санхүүжилтээр хүүхдийн өрөөг 20 сая төгрөгөөр тохижуулсан бөгөөд энэхүү өрөөг шүүх хуралдааны танхимтай, онлайн тоног төхөөрөмжөөр холбож өгснөөр насанд хүрээгүй гэрч, хохирогч хүүхдүүд шүүх хуралдааны танхимд орохгүйгээр, айж эмээх зүйлгүйгээр, чөлөөтэй мэдүүлэг өгөх, ярих боломжтой болгов.

Тус шүүхийн нийт шүүгч нарын өрөөнд аюулын дуут дохио байрлуулж, тусгай хянах самбарыг тахарын албаны байранд байрлууллаа.

**41.Сум дундын 29 дүгээр шүүхийн тамгын газар
/Хэнтий аймаг, Бор-Өндөр сум/**

Сум дундын 29 дүгээр шүүх 4 шүүгч, шүүхийн захиргааны 18 ажилтны бүрэлдэхүүнтэйгээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тус шүүхийн тамгын газар нь 2014 оны 4 дүгээр сард Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс зохион байгуулсан “Эрүүл ногоон орчин” аянд шалгаран, 1 дүгээр байр эзэлж, 1.0 сая төгрөгөөр шагнуулав.

Мөн 2014 онд тус шүүхийн хамт олон нь ажлын амжилтаараа шалгаран Хэнтий аймгийн Бор-Өндөр сумын “Оны тэргүүний байгууллага”-аар шалгарлаа.

Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн тоо

Д/д	Шүүхийн нэр	Байрших газрын нэр	2014 онд Бүрэлдэхүүнтэй шийдвэрлэсэн хэргийн тоо	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн тоо
1	СД-ын 1-р шүүх	Эрдэнэбулган сум /Архангай аймаг/	27	58
2	СД-ын 2-р шүүх	Өлгий сум /Баян-Өлгий аймаг/	24	32
3	СД-ын 3-р шүүх	Баянхонгор сум /Баянхонгор аймаг/	21	80
4	СД-ын 4-р шүүх	Булган сум /Булган аймаг/	38	76
5	СД-ын 5-р шүүх	Есөнбулаг сум /Говь-Алтай аймаг/	28	68
6	СД-ын 6-р шүүх	Сүмбэр сум /Говьсүмбэр аймаг/	15	29
7	СД-ын 7-р шүүх	Дархан сум /Дархан-Уул аймаг/	84	120
8	СД-ын 8-р шүүх	Сайншанд сум /Дорноговь аймаг/	29	26
9	СД-ын 9-р шүүх	Замын -Үүд сум /Дорноговь аймаг/	31	24
10	СД-ын 10-р шүүх	Хэрлэн сум /Дорнод аймаг/	70	105
11	СД-ын 11-р шүүх	Сайнцагаан сум /Дундговь аймаг/	33	55
12	СД-ын 12-р шүүх	Улиастай сум /Завхан аймаг/	9	29
13	СД-ын 13-р шүүх	Тосонцэнгэл сум /Завхан аймаг/	6	20
14	СД-ын 14-р шүүх	Баян-Өндөр сум /Орхон аймаг/	72	150
15	СД-ын 15-р шүүх	Даланзадгад сум /Өмнөговь аймаг/	15	94
16	СД-ын 16-р шүүх	Ханбогд сум /Өмнөговь аймаг/	25	17
17	СД-ын 17-р шүүх	Арвайхээр сум /Өвөрхангай аймаг/	27	40
18	СД-ын 18-р шүүх	Хархорин сум /Өвөрхангай аймаг/	14	31
19	СД-ын 19-р шүүх	Баруун-Урт сум /Сүхбаатар аймаг/	20	55
20	СД-ын 20-р шүүх	Сүхбаатар сум /Сэлэнгэ аймаг/	28	72
21	СД-ын 21-р шүүх	Мандал сум /Сэлэнгэ аймаг/	32	60
22	СД-ын 22-р шүүх	Сайхан сум /Сэлэнгэ аймаг/	13	26
23	СД-ын 23-р шүүх	Зуунмод сум /Төв аймаг/	29	75
24	СД-ын 24-р шүүх	Улаангом сум /Увс аймаг/	25	40
25	СД-ын 25-р шүүх	Жаргалант сум /Ховд аймаг/	19	25
26	СД-ын 26-р шүүх	Булган сум /Ховд аймаг/	3	29
27	СД-ын 27-р шүүх	Мөрөн сум /Хөвсгөл аймаг/	41	80
28	СД-ын 28-р шүүх	Хэрлэн сум /Хэнтий аймаг/	28	68
29	СД-ын 29-р шүүх	Бор-Өндөр сум /Хэнтий аймаг/	11	20
30	ЗХАШ-ны 1-р шүүх	Эрдэнэбулган сум /Архангай аймаг/	0	28
31	ЗХАШ-ны 2-р шүүх	Өлгий сум /Баян-Өлгий аймаг/	4	16
32	ЗХАШ-ны 3-р шүүх	Баянхонгор сум /Баянхонгор аймаг/	5	25
33	ЗХАШ-ны 4-р шүүх	Есөнбулаг сум /Говь-Алтай аймаг/	8	20
34	ЗХАШ-ны 5-р шүүх	Сүмбэр сум /Говьсүмбэр аймаг/	1	19
35	ЗХАШ-ны 6-р шүүх	Дархан сум /Дархан-Уул аймаг/	9	66
36	ЗХАШ-ны 7-р шүүх	Сайншанд сум /Дорноговь аймаг/	1	5
37	ЗХАШ-ны 8-р шүүх	Хэрлэн сум /Дорнод аймаг/	4	25
38	ЗХАШ-ны 9-р шүүх	Сайнцагаан сум /Дундговь аймаг/	3	28
39	ЗХАШ-ны 10-р шүүх	Улиастай сум /Завхан аймаг/	3	19
40	ЗХАШ-ны 11-р шүүх	Баян-Өндөр сум /Орхон аймаг/	7	36
41	ЗХАШ-ны 12-р шүүх	Даланзадгад сум /Өмнөговь аймаг/	0	18
42	ЗХАШ-ны 13-р шүүх	Арвайхээр сум /Өвөрхангай аймаг/	1	20
43	ЗХАШ-ны 14-р шүүх	Баруун-Урт сум /Сүхбаатар аймаг/	3	35
44	ЗХАШ-ны 15-р шүүх	Зуунмод сум /Төв аймаг/	6	11
45	ЗХАШ-ны 16-р шүүх	Улаангом сум /Увс аймаг/	6	20
46	ЗХАШ-ны 17-р шүүх	Жаргалант сум /Ховд аймаг/	2	13
47	ЗХАШ-ны 18-р шүүх	Мөрөн сум /Хөвсгөл аймаг/	3	20
48	ЗХАШ-ны 19-р шүүх	Хэрлэн сум /Хэнтий аймаг/	5	22
49	ЗХАШ-ны 20-р шүүх	Улаанбаатар хот	101	400
50	Дүүргийн ИХАШ-ны 1-р шүүх	Зүүн бүс /Улаанбаатар хот/	213	380
51	Дүүргийн ИХАШ-ны 2-р шүүх	Баруун бүс /Улаанбаатар хот/	202	383
52	Дүүргийн ИХАШ-ны 3-р шүүх	Багануур дүүрэг /Улаанбаатар хот/	4	21
53	Дүүргийн ИХАШ-ны 4-р шүүх	Налайх дүүрэг /Улаанбаатар хот/	7	29
54	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	Зүүн бүс /Улаанбаатар хот/	334	570
55	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	Баруун бүс /Улаанбаатар хот/	384	766
56	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх	Багануур дүүрэг /Улаанбаатар хот/	18	44
57	Дүүргийн ЭХАШ-ны 4-р шүүх	Налайх дүүрэг /Улаанбаатар хот/	36	58
Нийт			2187	4701

2014 онд шүүгчдийн бүрэлдэхүүнд орсон шилжилт хөдөлгөөн

А. Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгчийн албан тушаалд томилогдсон:

Д/д	Овог/нэр	Албан тушаал
1	Лхүндэвийн Наранбаяр	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
2	Гомбын Лхагвамаа	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
3	Пандийн Долгормаа	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
4	Бадамдоржийн Ариунбаяр	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
5	Оросоогийн Нарангэрэл	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
6	Ёндонгийн Бямбацэрэн	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
7	Банзрагчийн Оюунцэцэг	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
8	Буурайн Баттөр	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
9	Пунцагийн Золзаяа	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
10	Арвинбуянгийн Энхбаатар	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
11	Нопын Болормаа	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
12	Тогооборын Бямбажав	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
13	Данзангийн Эрдэнэбилэг	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
14	Жигдэнгийн Баттогтох	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
15	Дагвын Жамбалсүрэн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
16	Пүрэвсүрэнгийн Батсайхан	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
17	Зундуйн Хосбаяр	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
18	Батжаргалын Батзориг	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
19	Лувсаншаравын Даваасүрэн	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
20	Бямбаагийн Мөнхтуяа	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн Ерөнхий шүүгч
21	Бавалын Баатар	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
22	Жамсранжавын Эрдэнэчимэг	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
23	Пунцагийн Цэцэгдулам	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
24	Батдоржийн Нармандах	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
25	Мөнхбаярын Алдар	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
26	Ёндонгийн Цогтзандан	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
27	Дамдинсүрэнгийн Оюунбат	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
28	Нямдоржийн Одонтуул	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
29	Баттулгын Одонтуяа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
30	Зукарын Гүлбарша	Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
31	Сангибатын Сайнбилэг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
32	Шаравын Баттогтох	Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
33	Далантайн Нарантуяа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
34	Батбаярын Оюун	Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
35	Буянтогтохын Сугиржав	Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
36	Лхагважаргалын Тунгалаг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
37	Баттуулайн Болормаа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
38	Сангаагийн Отгонцэцэг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
39	Цэдэн-Ишийн Нэргүй	Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
40	Хаянхярваагийн Эрдэнэтуяа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
41	Бат-Өлзийн Хажидмаа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
42	Түмэнжаргалын Оюунгэрэл	Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
43	Гомбосүрэнгийн Сонинболор	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
44	Балжирхүүгийн Энхтайван	Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
45	Намсрайн Балжмаа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
46	Цэрэннадмидын Батсүрэн	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
47	Ванд-Очирын Цэцэнбилэг	Сум дундын 1 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
48	Дашдоржийн Мөнхөө	Сум дундын 2 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
49	Батаагийн Гэрэлмаа	Сум дундын 3 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
50	Содовын Цэрэндулам	Сум дундын 4 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
51	Цанжаагийн Уйтүмэн	Сум дундын 5 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
52	Одцэрэнгийн Однямаа	Сум дундын 6 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
53	Банзайн Манлайбаатар	Сум дундын 7 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
54	Хасбаатарын Ганболд	Сум дундын 8 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
55	Эрдэнэ-Очирын Болормаа	Сум дундын 9 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
56	Сүхбаатарын Ганчимэг	Сум дундын 10 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
57	Сүхбаатарын Сэржмядаг	Сум дундын 11 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
58	Доржийн Ням	Сум дундын 12 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
59	Чадраагийн Энхтөр	Сум дундын 13 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
60	Бат-Очирын Бямбасүрэн	Сум дундын 14 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
61	Равданжамцын Уранчимэг	Сум дундын 15 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
62	Хумбаагийн Отгонжаргал	Сум дундын 17 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
63	Хаянхярваагийн Оюунжаргал	Сум дундын 18 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
64	Пунцагжавын Болормаа	Сум дундын 19 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
65	Лхагвын Энхтайван	Сум дундын 20 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
66	Бямбын Алтанцэцэг	Сум дундын 21 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
67	Гончигсумын Сарантуяа	Сум дундын 22 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
68	Цэдэвийн Отгонжаргал	Сум дундын 23 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
69	Лхамсүрэнгийн Алтан	Сум дундын 24 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч
70	Тумагийн Цэцэгмаа	Сум дундын 25 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
71	Баттулгын Бадрахгэрэл	Сум дундын 26 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
72	Түмэндэмбэрэлийн Хүрэлбаатар	Сум дундын 27 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
73	Цэрэнчимэдийн Мөнхтулга	Сум дундын 28 дугаар шүүхийн Ерөнхий шүүгч
74	Төмөрбаатарын Болормаа	Сум дундын 29 дүгээр шүүхийн Ерөнхий шүүгч

Б. Давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд томилогдсон:

Д/д	Овог нэр	Албан тушаал
1.	Нямаагийн Баярхүү	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүхийн шүүгч
2.	Дашцоодолын Дэлгэрцэцэг	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
3.	Энэбишийн Золзаяа	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
4.	Дашнямын Цогтсайхан	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
5.	Шаравын Оюунханд	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
6.	Адилбишийн Сайнтөгс	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
7.	Халзанхүүгийн Гэрэлмаа	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүхийн шүүгч
8.	Сүхээгийн Уранчимэг	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүхийн шүүгч
9.	Довдонгийн Очмандах	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
10.	Сосорбурамын Соёмбо-Эрдэнэ	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
11.	Энхбатын Зоригтбаатар	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч
12.	Бямбаагийн Тунгалагсайхан	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч
13.	Энхтуяагийн Халиунбаяр	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч
14.	Ноостын Хонинхүү	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч
15.	Сосорын Мөнхжаргал	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч
16.	Доржгочоогийн Баатархүү	Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шүүгч

В. Анхан шатны шүүхийн шүүгчийн албан тушаалд томилогдсон:

Д/д	Овог нэр	Албан тушаал
1.	Дамдинжавын Ганболд	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
2.	Баярсайханы Ундраа	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
3.	Баатарын Ууганбаяр	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
4.	Сэргэлэнгийн Энхбаяр	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
5.	Төмөрсүхийн Энхтуяа	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
6.	Эрдэнэчимэгийн Энэбиш	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
7.	Эрдэнэбатын Амин-Эрдэнэ	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
8.	Бямбаагийн Ариунхишиг	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
9.	Түмэндэлгэрийн Батсүх	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
10.	Чулуунбаатарын Мөнхцэцэг	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
11.	Жамъянчойжилын Сэмжид	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
12.	Дамдинсүрэнгийн Уранзул	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
13.	Дашцоодолын Нямбазар	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
14.	Цэдэн-Ишийн Сансармаа	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
15.	Цэрэнпагамын Оюунбилэг	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
16.	Төмөрбаатарын Эрдэнэтунгалаг	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн шүүгч
17.	Хувьтөгөлдөрийн Идэр	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
18.	Цолмонгийн Цэлмэг	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
19.	Содномдаржаагийн Батжаргал	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
20.	Гаанжуурын Алтанцэцэг	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
21.	Гантөмөрийн Мөнхзул	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүхийн шүүгч
22.	Баасанжавын Байгалмаа	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн шүүгч
23.	Дувчингийн Чинзориг	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүхийн шүүгч
24.	Лхагвасүрэнгийн Өлзийжаргал	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
25.	Чулуунбатын Оюунсайхан	Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн шүүгч
26.	Зоригтбаатарын Ганзориг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүхийн шүүгч
27.	Бямбасүрэнгийн Мөнхзул	Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүхийн шүүгч
28.	Сураагийн Отгонтуяа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүхийн шүүгч
29.	Лхагвадуламын Батбаатар	Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүхийн шүүгч
30.	Чулуунбаатарын Цэнд-Очир	Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгч
31.	Могнооны Цэцэгмаа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүхийн шүүгч
32.	Чинзоригийн Баярмаа	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүхийн шүүгч
33.	Бат-Эрдэнийн Батчимэг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүхийн шүүгч
34.	Бяхаржавын Баярцогт	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүхийн шүүгч
35.	Бавуугийн Цэрэнханд	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүхийн шүүгч
36.	Дүгэрсүрэнгийн Алтанцэцэг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүхийн шүүгч
37.	Сономпилын Оюунгэрэл	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүхийн шүүгч
38.	Ганболдын Янжиндулам	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүхийн шүүгч
39.	Жамсранжавын Ганчимэг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүхийн шүүгч
40.	Мишигдоржийн Батзориг	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн шүүгч
41.	Намжилын Долгорсүрэн	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн шүүгч
42.	Александрийн Сарангэрэл	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн шүүгч
43.	Сандагдоржийн Төмөрбат	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн шүүгч

44.	Пэрлээгийн Гандолгор	Сум дундын 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
45.	Нацагийн Баасанбат	Сум дундын 3 дугаар шүүхийн шүүгч
46.	Жаргалын Дэлгэрмөрөн	Сум дундын 4 дүгээр шүүхийн шүүгч
47.	Доржбалын Янжиндулам	Сум дундын 5 дугаар шүүхийн шүүгч
48.	Галсангийн Гэрэлт-Од	Сум дундын 7 дугаар шүүхийн шүүгч
49.	Жигжидийн Лхагвасүрэн	Сум дундын 7 дугаар шүүхийн шүүгч
50.	Бат-Эрдэнийн Уртнасан	Сум дундын 13 дугаар шүүхийн шүүгч
51.	Цэвээнлхазалын Алтангадас	Сум дундын 14 дүгээр шүүхийн шүүгч
52.	Лхагвасүрэнгийн Ариунцэцэг	Сум дундын 14 дүгээр шүүхийн шүүгч
53.	Лувсанноровын Угтахбаяр	Сум дундын 15 дугаар шүүхийн шүүгч
54.	Заминдийн Төмөрхүү	Сум дундын 15 дугаар шүүхийн шүүгч
55.	Дашдоржийн Цэцэгээ	Сум дундын 17 дугаар шүүхийн шүүгч
56.	Батмөнхийн Сарантуяа	Сум дундын 18 дугаар шүүхийн шүүгч
57.	Бүүвэйбаатарын Мөнхбаяр	Сум дундын 22 дугаар шүүхийн шүүгч
58.	Цэдэвдоржийн Оюун-Эрдэнэ	Сум дундын 25 дугаар шүүхийн шүүгч
59.	Лхагважавын Түвшинжаргал	Сум дундын 26 дугаар шүүхийн шүүгч
60.	Нацагдоржийн Ариунжаргал	Сум дундын 27 дугаар шүүхийн шүүгч
61.	Нямжавын Бямбасүрэн	Сум дундын 27 дугаар шүүхийн шүүгч
62.	Жагдагийн Болдбаатар	Сум дундын 28 дугаар шүүхийн шүүгч
63.	Рэнцэнноровын Батбаяр	Сум дундын 29 дүгээр шүүхийн шүүгч

Г. Өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүссэн:

Д/д	Овог/нэр	Албан тушаал
1.	Сандагийн Нямжав	Улсын дээд шүүхийн шүүгч, Эрүүгийн хэргийн танхимын тэргүүн
2.	Дагвадоржийн Тунгалаг	Улсын дээд шүүхийн шүүгч
3.	Алтангэрэлийн Доржготов	Улсын дээд шүүхийн шүүгч
4.	Пүрэвийн Цэцгээ	Улсын дээд шүүхийн шүүгч
5.	Тэрбишийн Энхтуяа	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
6.	Намхайн Цогоо	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
7.	Цэгмэдийн Түмэндэлгэр	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
8.	Цэрэндоржийн Батмөнх	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
9.	Самбуугийн Чулуунаа	Сум дундын 1 дүгээр шүүхийн шүүгч
10.	Буниагийн Оюунцэцэг	Сум дундын 18 дугаар шүүхийн шүүгч
11.	Бадарчийн Бямбахорлоо	Сум дундын 21 дүгээр шүүхийн шүүгч

Д.Шүүгчийн албан тушаалаас огцорсон:

Д/д	Овог/нэр	Албан тушаал
1.	Аюушийн Отгончимэг	Архангай аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгч

Хавсралт 4

2014 онд хийсэн судалгаа, мэдээлэл

№	Судалгааны нэр	Судалгааны үр дүн, ач холбогдол
Иргэний эрх зүй		
1.	Давж заалдах болон хяналтын журмаар хянан шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн шийдвэрийн үндэслэл, төрөл	Тус судалгаагаар нийслэлийн хэмжээнд 2012 -2013 онд шийдвэрлэгдсэн иргэний хэргээс хүчингүй болсон, өөрчлөлт орсон шүүхийн шийдвэрийг судалж, анхан шатны шүүхийн 327 шийдвэр, давж заалдах шатны шүүхийн 558 магадлал, хяналтын шатны шүүхийн 573 тогтоолд дүн шинжилгээ хийн цаашид хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд анхаарах асуудлуудыг тодорхойлсон.
2.	Онцгой ажиллагааны журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ба шүүгчийн ачаалал	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 135 дугаар зүйлд заасны дагуу хэргийг онцгой ажиллагааны журмаар шийдвэрлэж байгаа практик, эрх зүйн зохицуулалтанд дүн шинжилгээ хийж, шүүгчийн ажлын ачаалалд үзүүлж буй нөлөөллийг тодорхойлох, ОХУ, БНХАУ, Англи -Саксоны эрх зүйн бүлтэй зарим улс, Европын холбооны зарим улсын энэ төрлийн хэргийг хянан шийдвэрлэдэг эрх зүйн зохицуулалт, туршлагыг судалж, бодлогын хувилбаруудыг боловсруулсан.
3.	Хүүхдийн асрамжлагчийг тогтоох хэргийг хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэр	Судалгааны хүрээнд 2009 -2013 онд Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэгдсэн иргэний хэргийн статистик мэдээ, 2012, 2013 онд хүүхдийн асрамж тогтоохтой холбоотой хэргийг хянан шийдвэрлэсэн анхан шат, давж заалдах шат, хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрийг цуглуула н дүн шинжилгээ хийж, гэрлэлт цуцалсантай холбоотойгоор хүүхдийн асрамж тогтоож байгаа практик, цаашид анхаарах асуудлыг тодорхойлохын зэрэгцээ эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал, зөвлөмж гаргасан байна.
Эрүүгийн эрх зүй		
4.	Цагдан хорих арга хэмжээг шийдвэрлэж буй шүүхийн практик ба хүний эрхийн хэрэгжилт	Сэжигтэн, яллагдагчид шүүгчийн захирамжаар цагдан хорих арга хэмжээ авч буй үндэслэл, практик, ХБНГУ, АНУ зэрэг улсын сайн туршлагыг судалсны үндсэн дээр хүний эрхийг хангаж хамг аалах чиглэлээр тулгамдаж буй асуудлуудыг олж тодорхойлон шийдвэрлэх арга зам, гарцыг дэвшүүлсэн.
5.	Мөнгө угаах гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд анхаарах асуудлууд	Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 166 ¹ -д заасан мөнгө угаах гэмт хэргийг хянан шийдвэрлэсэн анхан, давж заалдах, хяналтын шатны шүүхийн шийдвэр, олон улсын практикийг судалж, холбогдох зөвлөмж, саналыг боловсруулсан.
6.	Ижил төрлийн гэмт хэргийг ялгаатай шийдвэрлэсэн шүүхийн шийдвэрт хийсэн дүн шинжилгээ	Эрүүгийн хуульд заасан хүн худ алдаалах (ЭХ-ийн 113) болон биеэ үнэлэхэд бусдыг татан оролцуулах (ЭХ-ийн 124), гүтгэх (ЭХ-ийн 111) болон доромжлох (ЭХ-ийн 110), булаах (ЭХ-ийн 146) болон дээрэмдэх (ЭХ-ийн 147) зэрэг ижил төстэй гэмт хэргийг шийдвэрлэсэн шүүхийн практикийг судлан зүйлчлэ лийн ялгаатай асуудлуудыг тодорхойлох, хуулийн нэг мөр хэрэглээг төлөвшүүлэх чиглэлээр зарим санал, зөвлөмжийг дэвшүүлсэн.
Захиргааны эрх зүй		
7.	Нийтийн эдэлбэр газартай холбогдох газрын эрх зүйн маргааныг хянан шийдвэрлэсэн шүүхийн практик	Нийтийн эдэлбэр газарт холбогдох эрх зүйн маргааныг хянан шийдвэрлэх талаарх эрх зүйн зохицуулалт болон шүүхийн практик, гадаадын зарим улсын туршлагыг харьцуулан судалсны үндсэн дээр тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэх арга замыг санал болгосон.
Шүүх судлал		
8.	Шүүхийн шийдвэрийн хэрэгжилт	2011 -2013 оны шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн статистик тоон мэдээ, бүртгэлийг судалж, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагаа болон хэрэгжилтэнд дүн шинжилгээ хийн, ХБНГУ, БНСУ зэрэг улсуудын сайн туршлагыг судалсны үндсэн дээр тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх санал, зөвлөмжийг боловсруулсан.

Лавлагаа

№	Лавлагааны нэр	Лавлагааны үр дүн, ач холбогдол
1.	Гадаад орнуудын шүүхийн барилгын стандарт	Тус лавлагаагаар БНХАУ, АНУ -ын зарим муж улсын шүүхийн барилгын стандарттай холбогдсон мэдээллийг бэлтгэн танилцуулсан.
2.	Шүүхийн төсвийг боловсруулан өргөн мэдүүлж, батлуулж байгаа гадаад орны туршлага	Лавлагааны хүрээнд ОХУ, АНУ, Канад, Итали, Швед, ХБНГУ зэрэг оронд шүүхийн төсвийг боловсруулж өргөн мэдүүлдэг эрх бүхий этгээд, төсвийн төслийг батлах процесс, тэдгээрт холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг судалж, сайн туршлагыг танилцуулсан.
3.	Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтанд жендэрийн харьцааг харгалзах нь: Олон улсын туршлага	Олон Улсын Эрүүгийн шүүх болон олон улсын бусад төрөлжсөн шүүхүүд, Европын хүний эрхийн шүүх, гадаадын зарим улс орны үндэсний шүүхэд шүүгчийг сонгон шалгаруулахад жендэрийн тэгш байдлыг хангаж байгаа эрх зүйн зохицуулалтын тухай мэдээллийг бэлтгэн танилцуулсан.
4.	АНУ-ын Холбооны шүүхийн шүүгчдийн цалингийн хэмжээ болон нэмэгдэл	АНУ-ын Конгрессоос тогтоодог шүүгчдийн цалингийн хэмжээ болон цалингийн нэмэгдлийн талаарх лавлагаа мэдээллийг бэлтгэн албан хэрэгцээнд танилцуулсан.
5.	Тайванийн шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн тогтолцооны хэтийн төлөв	Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдалтай холбоотой хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулахад дэмжлэг үзүүлж, Тайванийн шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдалтай холбогдох лавлагаа мэдээллийг бэлтгэн танилцуулсан.

Хавсралт 5

Хэвлэл, мэдээллийн мониторинг

№	Мониторингийн агуулга, нэр	Мониторингийн үр дүн, ач холбогдол
а. Иргэдийн саналыг цахимаар болон бичгээр авч судлах чиглэлээр		
1	www.judscouncil.mn сайтын сэтгэгдлийн буланд ирүүлсэн санал сэтгэгдлүүдэд үндэслэн хийсэн 18 удаагийн мониторинг.	Үр дүн: Шүүгч, шүүхийн захиргааны ажилтнуудын санал сэтгэгдлийг сонсож, тэдэнд тулгамдаж буй асуудал, шүүхийн захиргааны байгууллагын зүгээс анхаарах асуудлыг тодорхойлсон.
2	"Шүүхийн шинэтгэлд таны санал" иргэдийн санал хүсэлтийн хайрцаг, <u>с</u> цахим хаягаар ирсэн санал хүсэлтийг нэгтгэн хийсэн санал асуулгын 2 удаагийн мониторинг.	Үр дүн: Иргэдийн саналыг хүлээн авч, удирдлагууд, холбогдох албан тушаалтанд танилцуулан, шаардлагатай тохиолдолд асуулт ын хариуг тухай бүр өгч ажилласнаар шүүхийн захиргааны байгууллага болон иргэдийн хооронд эргэх холбоо үүсч, иргэдийн шүүхэд итгэх итгэл дээшлэх ач холбогдолтой.
3	Сайтын санал асуулгын 4 удаагийн мониторинг.	Үр дүн: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн www.judscouncil.mn сайтад "Та шүүхэд итгэдэг үү?", "Шүүхийн үйлчилгээний талаарх таны үнэлгээ", "Шүүхийн шинэтгэлийн хүрээнд шүүх болон Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс явуулж буй үйл ажиллагааны талаар та хэр мэдээлэлтэй байдаг вэ?", "Шүүхийн байгууллагаар үйлчлүүлэхэд ямар хүндрэл, бэрхшээл тохиолдож байна вэ?" гэсэн асуулгыг байршуулж, шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх судалгааг давтамжтай явуулснаар шүүхийн үйлчилгээ иргэдэд хэр хүрч байгаа эсэхэд тандалт хийж хянах боломжтой болсон.
4	www.news.mn сайтын санал асуулгын мониторинг.	Үр дүн: Олон нийтийн хандалт сайтай сайт болох www.news.mn сайтад "Та шүүхэд итгэдэг үү" гэсэн санал асуулгыг 2014.11.27 - 2014.12.07-ны хооронд байршуулж, шүүх шударгаар ажиллаж чадаж байгаа эсэхийг иргэдийн итгэл дээр тулгуурлан судалгааг явуулснаар иргэдийн шүүхэд итгэх итгэл дээшилж байгаа эсэхийг мэдэх боломжтой боллоо.
б. Иргэдийн саналыг асуулгын хуудсаар авч судлах чиглэлээр		
5	Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын талаар 98 хүний дунд явуулсан санал асуулгын 2 удаагийн мониторинг.	Үр дүн: Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлөөс зохион байгуулж буй Шүүгчийн сонгон шалгаруулалтын үйл ажиллагаа, түүнийг боловсронгуй болгох, цаашдын чиг хандлагад анхаарууштай асуудлыг тодорхойллоо.
6	Эвлэрүүлэн зуучлагчийн сонгон шалгаруулалтын талаар 76 хүний дунд явуулсан санал асуулгын мониторинг.	Үр дүн: Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлөөс зохион байгуулж буй Эвлэрүүлэн зуучлагчийн сонгон шалгаруулалт болон сургалтын үйл ажиллагаа, түүнийг боловсронгуй болгох арга ажиллагаад цаашид анхаарах асуудалд дэмжлэг болгох бодлогыг тодохойлов.
7	Улаанбаатар хотын 300 иргэн, Хөвсгөл, Архангай, Өвөрхангай аймгийн 198 иргэн, нийт 498 иргэнийг хамруулсан санал асуулгын 2 удаагийн мониторинг.	Үр дүн: Шүүхийн үйл ажиллагааг олон нийт хэрхэн үзэж байгаа, шүүхийн шинэтгэлтэй холбогдуулан Шүүхийн Ерөнхий зөвлөлөөс явуулж буй үйл ажиллагаа, түүний хэрэгжилтийн талаарх иргэдийн ойлголт, үнэлэмж ямар байгаа талаар дүн шинжилгээ хийлээ.
в. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл үүдээр цацагдсан шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээллүүдийг тоймлон судлах чиглэлээр		
8	"Хэвлэлийн тойм"-д үндэслэж хийсэн хэвлэл мэдээллийн мониторинг.	Үр дүн: Олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүдээр мэдээлэгдсэн мэдээ, мэдээлэлд мониторинг хийсн эр шүүх, шүүгч, Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн үйл ажиллагаа болон шүүхийн шинэтгэлийн талаар мэдээллийн ерөнхий дүр төрх, чиг хандлага ямар байгааг судалж, цаашдын үйл ажиллагаанд анхаарах асуудлыг тодорхойллоо.
г. Шүүхүүдийн хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагааны чиглэлээр		
9	Шүүхүүдийн хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагааны мониторинг	Үр дүн: Шүүхүүдийн хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах үйл ажиллагааны мониторинг судалгаа нь төв орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, тэдгээр хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй шүүхийн Тамгын газрууд хэрхэн хамтарч ажиллаж байгаа, орон нутгийн иргэдэд шүүхийн шинэтгэл, шүүхийн үйл ажиллагааны талаарх мэдээлэл хүрч байгаа эсэхэд дүгнэлт гаргаж, цаашид тавих зорилтыг тод орхойлоход дэмжлэг үзүүлээ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ШҮҮН
ТАСЛАХ АЖИППАГААНЫ
ТАЙЛАН (2014 он)**

НЭГ. ХУРААНГУЙ

1.1. Анхан шатны шүүх

Анхан шатны шүүх 2014 онд эрүүгийн 6375 хэрэг, иргэний 33996 хэрэг, захиргааны 1187 хэрэг, нийт 41558 хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэж, 18611 зөрчилд захиргааны хариуцлага оногдуулж, 1762 хүнийг хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн суллах болон ялаас чөлөөлж, 3721 хүнд баривчлах, цагдан хорих арга хэмжээ авчээ. Анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад 1031 хэргээр буюу 2.4 хувиар буурсан бөгөөд үүнээс эрүүгийн хэрэг 3.3 хувиар, захиргааны хэрэг 7.3 хувиар тус тус өссөн бол иргэний хэрэг 3.7 хувиар буурчээ.

График 1.1

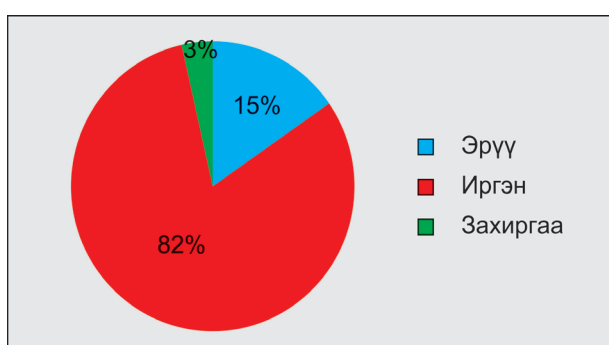

График 1.2

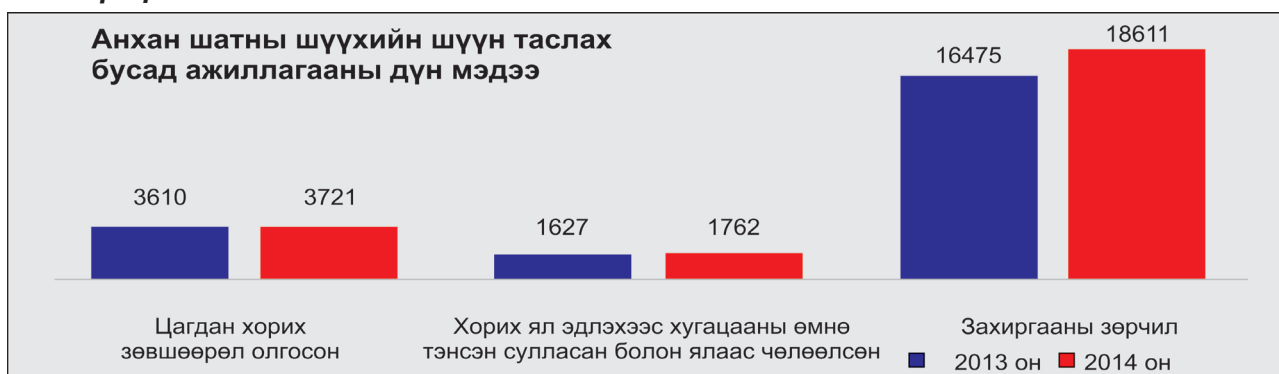

Эрүүгийн хэрэг: Анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 11430 хүнд холбогдох 7603 эрүүгийн хэрэг хүлээн авч, 1430 хүнд холбогдох 712 хэргийг хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт хийлгэхээр буцааж, 41 хүнд холбогдох 23 хэргийг өөр шүүхэд шилжүүлж, нийт 6375 эрүүгийн хэргийг хянан шийдвэрлэн, 8178 хүнд ял шийтгэл оногдуулж, 493 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Иргэний хэрэг: Анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 48431 нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт хүлээн авснаас 8755 нэхэмжлэлийг хуульд заасан үндэслэлээр хүлээн авахаас татгалзаж, буцаах, харьяаллын дагуу зохих байгууллагад шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг хийж, 33996 хэргийг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэж, 5680 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Захиргааны хэрэг: Анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 2437 хэрэг, нэхэмжлэл хүлээн авснаас 648 нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, 1187 хэргийг хянан шийдвэрлэж, 602 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

График 1.3

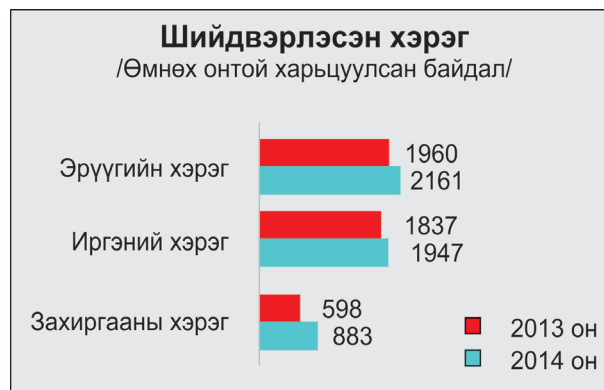
1.2. Давж заалдах шатны шүүх

Давж заалдах шатны шүүх 2014 онд эрүүгийн 2161, иргэний 1947, захиргааны 883 хэрэг, нийт 4991 хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэжээ. Давж заалдах шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 10.3 хувиар, иргэний хэрэг 6 хувиар, захиргааны хэрэг 47.6 хувиар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна.

График 1.4

График 1.5

Эрүүгийн хэрэг: Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2014 онд нийт 2251 хэрэг хүлээн авч, 2161 хэргийг хянан шийдвэрлэж, 40 хэрэгт давж заалдах гомдлоосоо татгалзаж, 50 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн 1007 тогтоолыг хэвээр үлдээж, 477 тогтоолд өөрчлөлт оруулж, 677 тогтоолыг хүчингүй болгосон байна.

Иргэний хэрэг: Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2014 онд нийт 2116 хэрэг хүлээн авч, 46 хэрэгт давж заалдах гомдлыг хэлэлцэхээс татгалзаж, 13 хэрэгт давж заалдах гомдлоосоо татгалзсан бол 1947 хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэж, 5 хэрэгтарбитрын шийдвэрийг хүчингүй болгох тухай хүсэлтийг хянан шийдвэрлэж, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас 10 шийдвэрийг дахин хянасан бөгөөд 95 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн 593 шийдвэрт өөрчлөлт оруулж, 742 шийдвэрийг хэвээр үлдээж, 612 шийдвэрийг хүчингүй болгожээ.

Захиргааны хэрэг: Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2014 онд нийт 933 хэрэг хүлээн авч, 883 хэргийг хянан шийдвэрлэснээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан бүгд 512, шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжийг хянасан бүгд 343, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан бүгд 3, бусад хэрэг 25, үлдэгдэл хэрэг 50 байна.

Давж заалдах шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн нийт 512 хэргээс 283 буюу 55 хувьд шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж, 103 буюу 20 хувьд нь шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулж, 126 буюу 25 хувьд нь шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгож тус тус шийдвэрлэжээ.

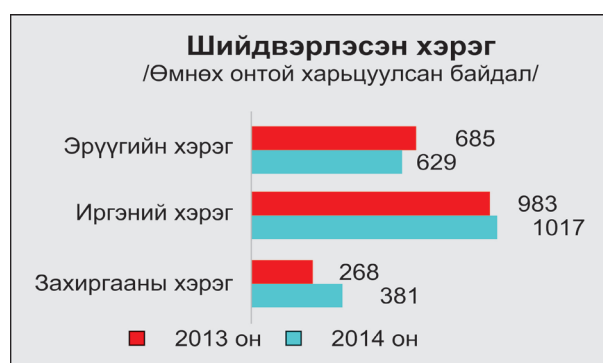
1.3. Хяналтын шатны шүүх

Хяналтын шатны шүүх 2014 онд эрүүгийн 629, иргэний 1017, захиргааны 381, нийт 2027 хэргийг хяналтын шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн байна. Хянан шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг өмнөх оноос 3.5 хувиар, захиргааны хэрэг 42.2 хувиар тус тус өссөн бол эрүүгийн хэрэг 8.2 хувиар буурчээ.

График 1.6

График 1.7

Эрүүгийн хэрэг: Улсын дээд шүүхийн Эрүүгийн хэргийн танхим 2014 онд хяналтын шатны журмаар нийт 648 хэрэг хүлээн авч, 52 хэргийг Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасныг хянан, албан бичгээр хариу өгч, шүүх хуралдаанаар 484 хэргийг хянан шийдвэрлэж, 93 хэргийг хянаад буцаасан бөгөөд 19 хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн 484 хэргээс 426 хэргийг гомдлын дагуу, 18 хэрэгт прокурорын эсэргүүцлээр, 40 хэрэгт прокурорын дүгнэлтээр шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянуулах тухай хүсэлтийн дагуу хянан шийдвэрлэсэн байна.

Улсын дээд шүүхийн Эрүүгийн хэргийн танхимын шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэсэн 484 хэргээс 276 тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээж, 108 тогтоол, магадлалд өөрчлөлт оруулж, 100 тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосон байна.

Иргэний хэрэг: Улсын дээд шүүхийн Иргэний хэргийн танхим 2014 онд нийт 1050 иргэний хэрэг хүлээн авснаас 1017 хэргийг шийдвэрлэжээ. Үүнээс 841 хэргийг хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэж, 139 хэргийг хянан шүүх хуралдаанаар хэлэлцэлгүй хариу өгч шийдвэрлэж, 37 хэргийг шинээр илэрсэн нөхцөл байдалд тооцуулахаар хэлэлцсэн бөгөөд 33 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Улсын дээд шүүхийн Иргэний хэргийн танхим нийт 841 хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэснээс 503 хэрэгт буюу 59.8 хувьд шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж, гомдлыг хэрэгсэхгүй болгосон бол 132 хэрэгт буюу 15.7 хувьд шийдвэр, магадлалыг өөрчилж, 89 хэрэгт буюу 10.6 хувьд зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилж, 117 хэрэгт буюу 13.9 хувьд нь шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн байна.

Захиргааны хэрэг: Хяналтын шатны шүүх 2014 онд нийт 393 захиргааны хэрэг хүлээн авч, 381 хэргийг шийдвэрлэснээс 300 хэргийг хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэж, Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасан 40 хэргийг хянаж, албан бичгээр хариу өгч, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлт гаргасан 27 хэргийг шийдвэрлэж, “хэргийн оролцогч тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч хяналтын гомдлоосоо татгалзсан”, “хяналтын журмаар гомдол гаргах хугацаа хэтэрсэн буюу тооцох боломжгүй” үндэслэлээр нийт

14 хэргийг шүүх хуралдаанд оруулалгүйгээр шийдвэрлэж, 12 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Улсын дээд шүүхийн Захиргааны хэргийн танхим нийт 300 хэрэг шийдвэрлэсний 212 буюу 70.6 хувьд шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж, гомдлыг хангахгүй орхиж, 34 буюу 11.33 хувьд шийдвэр, магадлалд өөрчлөлт оруулж, 25 буюу 8.3 хувьд шийдвэр, магадлалыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилж, 9 хэрэгт буюу 3 хувьд шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож, 20 буюу 6.6 хувьд шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаан шийдвэрлэжээ.

ХОЁР. ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ

2.1. Анхан шатны шүүх

Анхан шатны шүүхүүд 2014 онд нийт 11430 хүнд холбогдох 7603 эрүүгийн хэрэг хүлээн авснаас 1430 хүнд холбогдох 712 хэргийг хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалт хийлгэхээр буцааж, 41 хүнд холбогдох 23 хэргийг харьяаллын дагуу шилжүүлж, 747 хүнд холбогдох 468 хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, нийт 6375 эрүүгийн хэргийгхянан шийдвэрлэж, 8178 хүнийг гэмт хэрэг үйлдсэн гэм буруутайд тооцож, ял шийтгэл оногдуулсан бөгөөд 493 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг 3.3 хувиар, ял шийтгүүлэгчдийн тоо 1.4 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байна. Ял шийтгүүлсэн нийт 8178 хүний 718 буюу 8.7 хувь нь эмэгтэй, 467 буюу 5.7 хувь нь насанд хүрээгүй этгээд, 23.4 хувь буюу 1919 хүн урьд нь ял шийтгүүлж байсан, 19.3 хувь буюу 1582 хүн согтуугаар гэмт хэрэг үйлдсэн, 5.5 хувь буюу 455 хүн гэмт хэрэг давтан үйлдсэн байна.

Хүснэгт 2.1 Анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг, ял шийтгүүлэгчдийн тоо

Д.д	Шүүх	Эрүүгийн хэрэг	Ял шийтгүүлсэн хүний тоо	Д/д	Шүүх	Эрүүгийн хэрэг	Ял шийтгүүлсэн хүний тоо
1	Сум дундын 1 дүгээр шүүх	151	229	18	Сум дундын 18 дугаар шүүх	60	79
2	Сум дундын 2 дугаар шүүх	76	103	19	Сум дундын 19 дүгээр шүүх	133	148
3	Сум дундын 3 дугаар шүүх	195	215	20	Сум дундын 20 дугаар шүүх	134	186
4	Сум дундын 4 дүгээр шүүх	116	145	21	Сум дундын 21 дүгээр шүүх	146	194
5	Сум дундын 5 дугаар шүүх	63	66	22	Сум дундын 22 дугаар шүүх	69	73
6	Сум дундын 6 дугаар шүүх	46	53	23	Сум дундын 23 дугаар шүүх	168	184
7	Сум дундын 7 дугаар шүүх	254	331	24	Сум дундын 24 дүгээр шүүх	113	147
8	Сум дундын 8 дугаар шүүх	99	134	25	Сум дундын 25 дугаар шүүх	62	86
9	Сум дундын 9 дүгээр шүүх	97	107	26	Сум дундын 26 дугаар шүүх	15	20
10	Сум дундын 10 дугаар шүүх	221	304	27	Сум дундын 27 дугаар шүүх	226	230
11	Сум дундын 11 дүгээр шүүх	88	109	28	Сум дундын 28 дугаар шүүх	135	213
12	Сум дундын 12 дугаар шүүх	59	74	29	Сум дундын 29 дүгээр шүүх	32	35
13	Сум дундын 13 дугаар шүүх	32	41	30	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	1344	1778
14	Сум дундын 14 дүгээр шүүх	220	270	31	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	1488	1952
15	Сум дундын 15 дугаар шүүх	84	106	32	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх	108	131
16	Сум дундын 16 дугаар шүүх	89	127	33	Дүүргийн ЭХАШ-ны 4-р шүүх	138	173
17	Сум дундын 17 дугаар шүүх	114	135	-	Бүгд	6375	8178

Ял шийтгүүлэгчид: Ял шийтгүүлсэн хүмүүсийг зарим бүлгээр авч үзвэл урьд ял шийтгүүлсэн хүн 1919 буюу 23.4 хувийг, гэмт хэрэг давтан үйлдсэн хүн 455 буюу 5.5 хувийг, бүлэглэж үйлдсэн хүн 1604 буюу 19.6 хувийг, согтуугаар үйлдсэн хүн 1582 буюу 19.3 хувийг, эмэгтэйчүүд 718 буюу 8.7 хувийг, насанд хүрээгүй этгээд 467 буюу 5.7 хувийг тус тус эзэлж байна. Өнгөрсөн онтой харьцуулбал бүлэглэж гэмт хэрэг үйлдсэн болон урьд ял шийтгүүлж байсан хүний тоо өсөх хандлагатай байна. Ял шийтгүүлэгчдийн дотроос ял шийтгүүлсэн эмэгтэйчүүдийн тоо өмнөх оноос 26 хүн буюу 3.8 хувиар, бүлэглэж үйлдсэн гэмт хэрэг 190 хүн буюу 13.4 хувиар, урьд ял шийтгүүлсэн хүний тоо 221 хүн буюу 13 хувиар өссөн бол гэмт хэрэг давтан үйлдэж ял шийтгүүлсэн хүний тоо 49 хүнээр буюу 9.7 хувиар, согтуугаар гэмт хэрэг үйлдэж ял шийтгүүлсэн хүний тоо 128 хүнээр буюу 7.5 хувиар, насанд хүрээгүй этгээдийн тоо 98 хүнээр буюу 17.3 хувиар тус тус буурсан байна.

Хүснэгт 2.2 Ял шийтгүүлэгчид зарим бүлгээр

Д/д	Утга	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт	Хувь
1.	Урьд ял шийтгүүлсэн	1698	1919	221	13
2.	Гэмт хэрэг давтан үйлдсэн	504	455	-49	-9.7
3.	Бүлэглэж үйлдсэн	1414	1604	190	13.4
4.	Согтуугаар үйлдсэн	1710	1582	-128	-7.5
5.	Эмэгтэй	692	718	26	3.8
6.	Насанд хүрээгүй этгээд	565	467	-98	-17.3

Шийдвэрлэсэн хэргийн төрөл: Өнгөрсөн онтой харьцуулбал анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргээс хүнийг санаатай алах гэмт хэрэг 1.9 хувиар, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 10.8 хувиар, танхайрах гэмт хэрэг 13.5 хувиар, эд зүйлийг хууль бусаар хил нэвтрүүлэх гэмт хэрэг 15.5 хувиар буурсан бол бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах гэмт хэрэг 20.7 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэрэг 12.0 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх гэмт хэрэг 20.7 хувиар тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 2.3 Хянан шийдвэрлэсэн зарим хэрэг

Д/д	Хэргийн төрөл	Хэргийн тоо				Ял шийтгүүлэгчдийн тоо			
		Он		Өсөлт, Бууралт		Он		Өсөлт, Бууралт	
		2013	2014	Тоо	Хувь	2013	2014	Тоо	Хувь
1.	Хүнийг санаатай алах	203	199	-4	-1.9	209	218	9	4.3
2.	Бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах	265	320	55	20.7	270	331	60	22.5
3.	Бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах	1283	1438	155	12.0	2077	2497	420	20.21
4.	Танхайрах	745	644	-101	-13.5	1134	958	-176	-15.5
5.	Бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх	164	198	34	20.7	318	369	51	16.0
6.	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг	901	803	-98	-10.8	915	806	-109	-11.9
7.	Эд зүйлийг хууль бусаар хил нэвтрүүлэх	58	49	-9	-15.5	70	74	4	5.7

Хянан шийдвэрлэсэн зарим хэргийг ял шийтгүүлэгчдийн байдлаар нь авч үзвэл тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 11.9 хувиар, танхайрах гэмт хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 15.5 хувиар тус тус буурсан бол хүнийг санаатай алах гэмт хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 4.3 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 16 хувиар, бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатайгаар учруулах гэмт хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 22.5 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэрэгт ял шийтгүүлэгчдийн тоо 20.2 хувиар, эд зүйлийг хууль бусаар хил нэвтрүүлэх гэмт хэргээр ял шийтгүүлэгчдийн тоо 5.7 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байна.

Оногдуулсан ялын төрөл: 2014 онд торгох ялаар 285, албадан ажил хийлгэх ялаар 442, баривчлах ялаар 1053, хорих ялаар 6277 хүн шийтгүүлсэн байна. Хорих ял шийтгүүлэгчдээс биечлэн эдлүүлсэн 2441, тэнссэн 3396, өршөөлд хамрагдсан 6 хүн байгаа бол насанд хүрээгүй 299 хүн, жирэмсэн эмэгтэй, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эх, ганц бие эцэг 135 хүний шийтгэх тогтоолыг хойшлуулсан байна. Монгол Улс НҮБ-ын Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай Олон улсын Пактын цаазаар авах ялыг халахад чиглэсэн нэмэлт II протоколд нэгдэн орсонтой холбоотойгоор цаазаар авах ял шийтгүүлсэн хүн байхгүй байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулбал шүүхээс баривчлах ял шийтгүүлсэн хүний тоо 1.8 хувиар, хорих ял шийтгүүлсэн хүний тоо 2.1 хувиар тус тус өссөн бол албадан ажил хийлгэх ял шийтгүүлсэн хүний тоо 5.2 хувиар, торгох ял шийтгүүлсэн хүний тоо 3.4 хувиар тус тус буурчээ.

Хүснэгт 2.4

Оногдуулсан ялын төрөл

№	Ялын төрөл	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт	Хувь
1.	Торгох	295	285	-10	-3.4
2.	Албадан ажил хийлгэх	466	442	-24	-5.2
3.	Баривчлах	1034	1053	19	1.8
4.	Хорих	6148	6277	129	2.1

Шүүхээс 2014 онд 285 хүнийг нийт 1 тэрбум 477 сая 241 мянга 600 төгрөгийн торгох ял, 502 хүнийг нийт 350 сая 563 мянга 666 төгрөгийн эд хөрөнгө хураах ялаар шийтгэж, тодорхой албан тушаал эрхлэх эрх хасах ялыг 244 хүнд, тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах ялыг 584 хүнд оногдуулжээ.

Хүснэгт 2.5

Тодорхой албан тушаал эрхлэх, үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах, эд хөрөнгө хураах ял оногдуулсан хүн

№	Ялын төрөл	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт	Хувь
1.	Эд хөрөнгө хураах	405	502	97	24
2.	Тодорхой албан тушаал эрхлэх эрх хасах	92	244	152	165
3.	Тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрх хасах	586	584	-2	-0.3

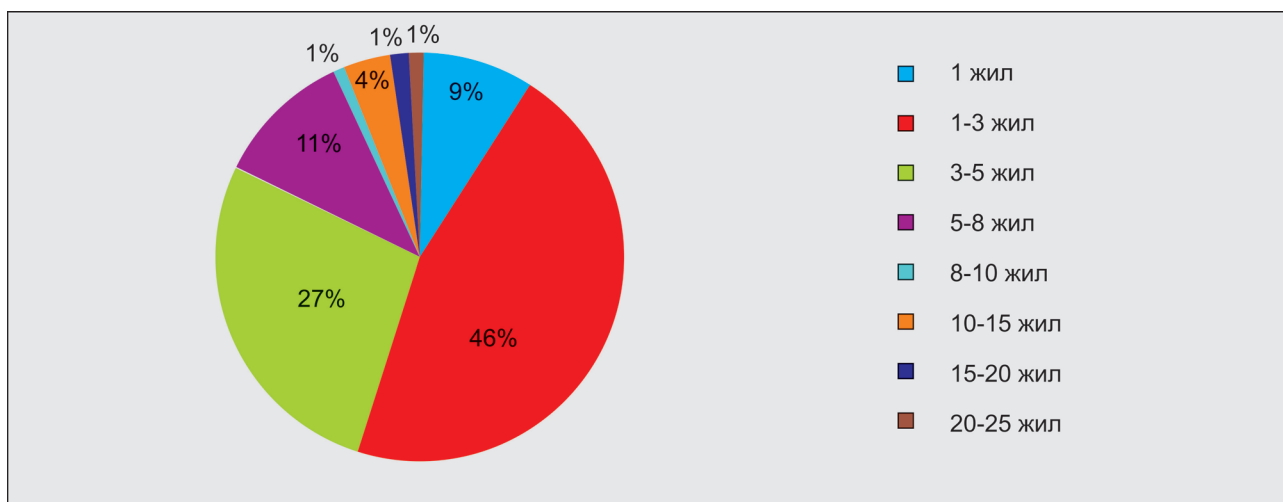
Хорих ялын хугацаа: Улсын хэмжээнд 2014 онд шүүхээс нийт 6277 хүнийг хорих ял шийтгэснээс 584 хүнд 1 жил, 2870 хүнд 1-3 жил, 1716 хүнийг 3-5 жил, 677 хүнд 5-8 жил, 47 хүнийг 8-10 жил, 247 хүнийг 10-15 жил, 94 хүнийг 15-20 жил, 42 хүнийг 20-25 жилийн хорих ялаар тус тус шийтгэсэн байна. /График 2.1/

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал 20-25 жилийн хорих ял оногдуулсан хүний тоо өмнөх оноос 20 хувиар, 15-20 жил хорих ялаар шийтгүүлсэн хүний тоо 1.1 хувиар тус тус өсчээ.

График 2.1

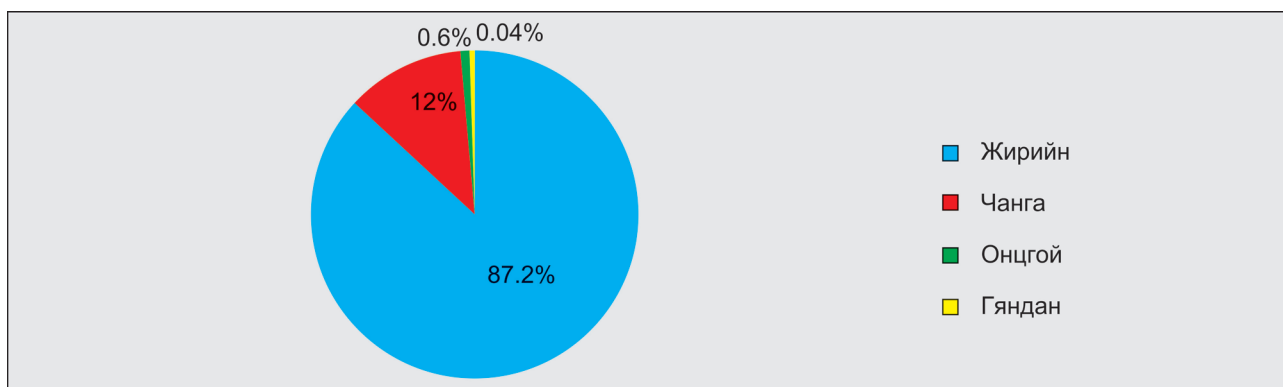
Хорих ялын хугацаа

Хорих ялын дэглэм: Анхан шатны шүүхээс хорих ял оногдуулсан хүмүүсээс 5479 хүн буюу 87.2 хувьд ялыг жирийн дэглэмтэй хорих ангид, 756 хүн буюу 12 хувьд чанга дэглэмтэй хорих ангид, 39 хүн буюу 0.6 хувьд ялыг онцгой дэглэмтэй хорих ангид, 3 хүнд буюу 0.06 хувьд ялыг гянданд эдлүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна.

График 2.2

Хорих ялын дэглэм

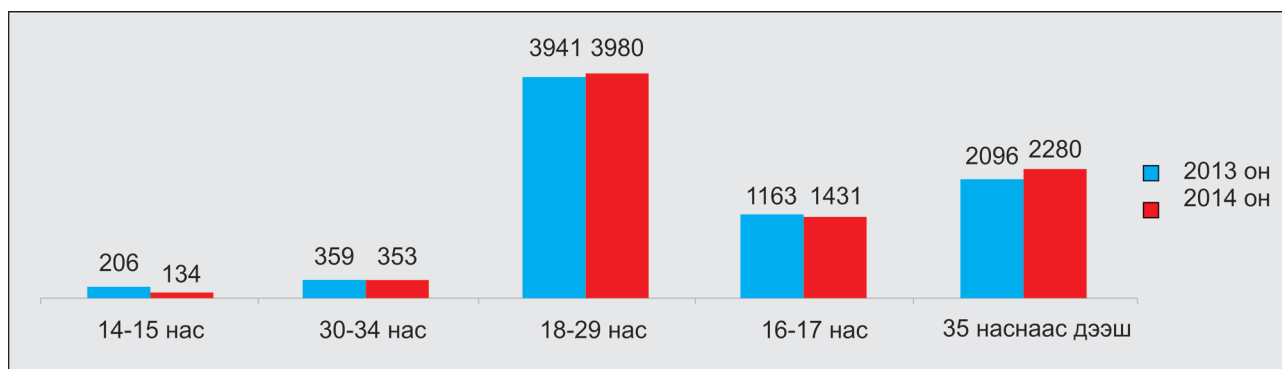

Хорих ялын дэглэмийн төрлийг өмнөх онтой харьцуулбал жирийн дэглэмд хорих ялыг эдлүүлэхээр шийдвэрлэсэн хүний тоо 1.9 хувиар өссөн бол чанга дэглэмд ял эдлүүлэхээр шийдвэрлэсэн хүний тоо 0.8 хувиар, онцгой дэглэмд ял эдлүүлэхээр шийдвэрлэсэн хүний тоо 17 хувиар тус тус буурсан байна.

Ял шийтгүүлэгчдийн насны бүлэг: Нийт ял шийтгүүлэгчдийг насны бүлгээр авч үзвэл 14-15 настай ял шийтгүүлэгчид 134 буюу 1.6 хувийг, 16-17 настай ял шийтгүүлэгчид 353 буюу 4.3 хувийг, 18-29 настай ял шийтгүүлэгчид 3980 буюу 48.7 хувийг тус тус эзэлж байна. Ял шийтгүүлэгчдийн дотор 18-29 настай ял шийтгүүлэгчид 3980 байгаа нь голлох хувийг эзэлж байгаа бөгөөд өмнөх онтой харьцуулахад 39 хүнээр буюу 1 хувиар, 35-аас дээш настай ял шийтгүүлэгчид 184 хүнээр буюу 8.8 хувиар тус тус өсчээ. Харин 14-15 настай ял шийтгүүлэгчдийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад 72 хүнээр буюу 35 хувиар, 30-34 настай ял шийтгүүлэгчдийн тоо 32 хүнээр буюу 2.2 хувиар тус тус буурсан дүнтэй гарчээ.

График.2.3

Ял шийтгүүлэгчдийн насны бүлэг

Ял шийтгүүлэгчдийн боловсрол: Нийт ял шийтгүүлсэн хүмүүсээс 1102 буюу 13.4 хувь нь дээд, 2 буюу 0.02 хувь нь техникийн болон мэргэжлийн анхан шатны, 300 хүн буюу 3.6 хувь нь тусгай мэргэжлийн дунд, 3507 хүн буюу 42.8 хувь нь бүрэн дунд, 1655 хүн буюу 20.2 хувь нь суурь, 997 хүн буюу 12.1 хувь нь бага боловсролтой, байгаа бол 615 буюу 7.5 хувь нь боловсролгүй хүмүүс байна. Ял шийтгүүлэгчдийг боловсролын түвшингээр нь өмнөх онтой харьцуулж үзвэл дээд боловсролтой ял шийтгүүлэгчдийн тоо 15 хувиар, суурь боловсролтой ял шийтгүүлэгчдийн тоо 49.8 хувиар, боловсролгүй ял шийтгүүлэгчдийн тоо 4.8 хувиар тус тус өссөн бол бага боловсролтой ял шийтгүүлэгчид 1.7 хувиар, бүрэн дунд боловсролтой ял шийтгүүлэгчид 13.6 хувиар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

График 2.4

Ял шийтгүүлэгчдийн боловсрол

Ял шийтгүүлэгчдийн эрхэлж байсан ажил, сургууль: Нийт ял шийтгүүлсэн иргэдийн 61.1 хувь нь эрхэлсэн ажил, сургуульгүй, 5.0 хувь нь оюутан, 3.8 хувь нь малчин, 2.8 хувь нь сурагч, 1.8 хувь нь төрийн үйлчилгээний албан хаагч, 1.2 хувь нь төрийн бус байгууллага, аж ахуй нэгжийн албан тушаалтан, 0.7 хувь нь төрийн тусгай албан хаагч, 0.4 хувь нь төрийн захиргааны албан хаагч, 0.28 хувь нь ялтан, 0.19 хувь нь улс төрийн албан тушаалтан, 0.13 хувь нь цэрэг байна. Нийт ял шийтгүүлэгчдээс эрхэлсэн ажил, сургуульгүй 5000 хүн байгаа бөгөөд нийт ял шийтгүүлэгчдийн 61.1 хувийг эзэлж байна. Энэ нь өмнөх оноос 1.3 хувиар өссөн дүн юм. Ял шийтгүүлсэн оюутан, сурагчдын тоо өмнөх оноос буурсан дүнтэй гарчээ.

График 2.5 Ял шийтгүүлэгчдийн нийгмийн байдал

Гэмт хэргийн улмаас учирсан хохирол: Гэмт хэргийн улмаас хүний амь бие, эрүүл мэндэд учирсан хохирлыг авч үзвэл амь хохирсон хүний тоо өмнөх оноос 71 хүнээр буюу 12.7 хувиар өссөн дүнтэй байна.

Гэмт хэргийн улмаас 720 хүн хүнд, 853 хүн хүндэвтэр, 1443 хүн хөнгөн гэмтсэн бөгөөд өмнөх онтой харьцуулбал хүнд гэмтэл авсан хүний тоо 11.9 хувиар, хүндэвтэр гэмтэл авсан хүний тоо 30.5 хувиар, хөнгөн гэмтэл авсан хүний тоо 3.2 хувиар тус тус өсчээ.

Хүснэгт 2.6 Гэмт хэргийн улмаас амь бие, эрүүл мэндэд учирсан хохирол

Үзүүлэлт		Он		Өсөлт, бууралт	
		2013	2014	Тоо	Хувь
Амь бие, эрүүл мэндэд учирсан хохирол	Амь хохирсон	555	626	71	12.7
	Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас амь хохирсон эмэгтэй	8	8	0	0
	Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас амь хохирсон насанд хүрээгүй этгээд	1	2	1	2 дахин
Гэмтэл	Хүнд	643	720	72	11.2
	Хүндэвтэр	653	853	200	30.6
	Хөнгөн	1397	1443	45	3.2

Улсын хэмжээнд 2014 онд шүүхийн шийдвэрлэсэн хохирлын нийт хэмжээ 78 тэрбум 169 сая 357 мянга 508 төгрөг байна. Үүнээс улсад учирсан хохирол 29 тэрбум 752 сая 216 мянга 6 төгрөг, аж ахуйн нэгжид учирсан хохирол 27 тэрбум 14 сая 223 мянга 968 төгрөг, иргэдэд учирсан хохирол 21 тэрбум 402 сая 917 мянга 534 төгрөг байна.

Хэргийн үлдэгдэл: Анхан шатны шүүхүүд нийт 493 хэргийн үлдэгдэлтэй байгаа нь өмнөх оноос 69 хэргээр буюу 12.3 хувиар буурсан эерэг үзүүлэлт юм. Сум дундын 26 дугаар шүүх 1 хэрэг, Сум дундын 29 дүгээр шүүх 3 хэрэг, Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх 4 хэрэг, Сум дундын 16 дугаар шүүх 4 хэргийн үлдэгдэлтэй байгаа нь хамгийн бага байгаа бол Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх 100 хэрэг, Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх 72 хэрэг, Сум дундын 14 дүгээр шүүх 34 хэргийн үлдэгдэлтэй байгаа нь хамгийн их хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Анхан шатны шүүхийн хэргийн үлдэгдэл өмнөх оноос буурсан үзүүлэлттэй байгаа нь шүүхийн шүүн таслах ажиллагаа тасралтгүй, шуурхай явагдсаныг харуулж байна.

Хүснэгт.2.7**Анхан шатны шүүхийн эрүүгийн хэргийн үлдэгдэл**

Д/д	Шүүх	Хэргийн үлдэгдэл	Д/д	Шүүх	Хэргийн үлдэгдэл
1	Сум дундын 1-р шүүх	23	18	Сум дундын 18-р шүүх	8
2	Сум дундын 2-р шүүх	8	19	Сум дундын 19-р шүүх	7
3	Сум дундын 3-р шүүх	12	20	Сум дундын 20-р шүүх	8
4	Сум дундын 4-р шүүх	10	21	Сум дундын 21-р шүүх	20
5	Сум дундын 5-р шүүх	15	22	Сум дундын 22-р шүүх	6
6	Сум дундын 6-р шүүх	7	23	Сум дундын 23-р шүүх	20
7	Сум дундын 7-р шүүх	20	24	Сум дундын 24-р шүүх	5
8	Сум дундын 8-р шүүх	7	25	Сум дундын 25-р шүүх	5
9	Сум дундын 9-р шүүх	5	26	Сум дундын 26-р шүүх	1
10	Сум дундын 10-р шүүх	14	27	Сум дундын 27-р шүүх	11
11	Сум дундын 11-р шүүх	11	28	Сум дундын 28-р шүүх	11
12	Сум дундын 12-р шүүх	10	29	Сум дундын 29-р шүүх	3
13	Сум дундын 13-р шүүх	5	30	Дүүргийн ЭХАШ-ны 1-р шүүх	100
14	Сум дундын 14-р шүүх	34	31	Дүүргийн ЭХАШ-ны 2-р шүүх	72
15	Сум дундын 15-р шүүх	6	32	Дүүргийн ЭХАШ-ны 3-р шүүх	4
16	Сум дундын 16-р шүүх	4	33	Дүүргийн ЭХАШ-ны 4-р шүүх	13
17	Сум дундын 17-р шүүх	8	-	НИЙТ	493

2013 онд хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэл хэрэг 4 байсан бол 2014 онд хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэл хэрэг байхгүй байна.

Хүснэгт 2.8**Хэргийн үлдэгдэл**

	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт	
			Тоо	Хувь
Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл	562	493	-69	-12.2
Хугацаа хэтэрсэн үлдэгдэл	4	0	-4	-100

2.2.Давж заалдах шатны шүүх

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүд нийт 2251 хэрэг хүлээн авч, 2161 хэргийг хянан шийдвэрлэж, 50 хэргийн үлдэгдэлтэй байгаа бөгөөд 40 хэрэгтэрх бүхий этгээд давж заалдах гомдол, эсэргүүцлээсээ татгалзсан байна. Давж заалдах шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргийн тоо өмнөх оноос 201 хэргээр буюу 10.3 хувиар өссөн бол үлдэгдэл хэргийн тоо 47.9 хувиар буурсан эерэг үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 2.9**Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэрэг**

Д/д	Утга	Он		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1.	Хянан шийдвэрлэсэн бүх хэрэг	1960	2161	201	10.3
2.	Тогтоолыг хэвээр үлдээсэн	1012	1007	-5	-0.5
3.	Тогтоолд өөрчлөлт оруулсан	391	477	86	22
4.	Тогтоолыг хүчингүй болгосон	557	677	120	21.5
5.	Давж заалдсан гомдол эсэргүүцлээсээ татгалзсан	60	40	-20	-33.3
6.	Үлдэгдэл хэрэг	96	50	-46	-47.9
Тогтоолд өөрчлөлт оруулсан					
7.	Ял гэмт хэргийн хүнд хөнгөн ба шийтгэгдсэн этгээдийн хувийн байдалд тохироогүй	174	156	-18	-10.3
Тогтоолд өөрчлөлт оруулсан үндэслэл					
8.	Эрүүгийн хууль буруу хэрэглэсэн	217	321	104	47.9
9.	Шүүх хэрэглэвэл зохих хууль хэрэглээгүй	50	38	-12	-24
10.	Хэрэглэх ёсгүй хуулийг хэрэглэсэн	26	7	-19	-73.0
11.	Хуулийг жинхэнэ агуулгаас зөрүүтэй буруу ойлгож хэрэглэсэн	19	79	60	4.1 дахин
12.	Бусад	122	197	75	61.4
Тогтоолыг хүчингүй болгосон					
13.	Тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтад буцаасан	227	271	44	19.4
14.	Тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг шүүхэд хэлэлцүүлэхээр буцаасан	302	383	81	26.8
15.	Тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	28	23	-5	-17.9
Тогтоолыг хүчингүй болгосон үндэслэл					
16.	Тогтоолд дурдсан дүгнэлт нь хэргийн жинхэнэ байдалтай нийцээгүй	298	351	53	17.7
17.	ЭБШ хуулийг ноцтойгоор зөрчсөн	245	326	81	33.0

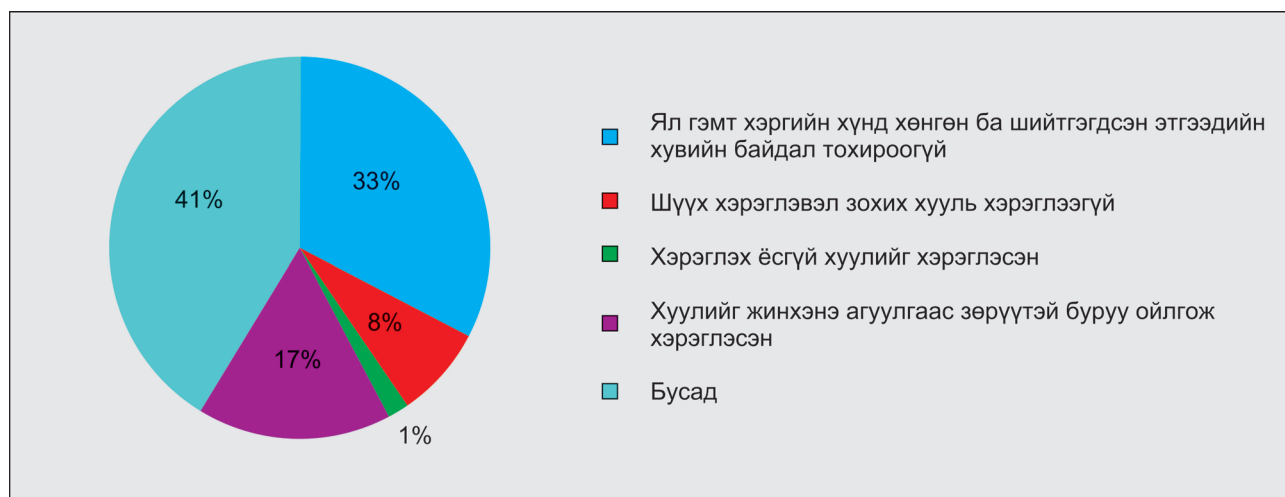

Шийдвэрийн чанар, тогтвортой байдал: Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүд нийт 2161 хэрэг хянан шийдвэрлэснээс 1007 хэрэгт буюу 46.5 хувьд анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж, 477 хэрэгт буюу 22 хувьд нь тогтоолд өөрчлөлт оруулсан бол 677 хэрэгт буюу 31.3 хувьд нь тогтоолыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн байна. /Хүснэгт 2.9/

Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн магадлалын нийт магадлалд эзлэх хувь өмнөх оноос 5.1 хувиар буурсан бол тогтоолд өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэсэн магадлал 2.1 хувиар, тогтоолыг хүчингүй болгосон магадлалын эзлэх хувь 2.9 хувиар тус тус өссөн дүнтэй гарсан байна.

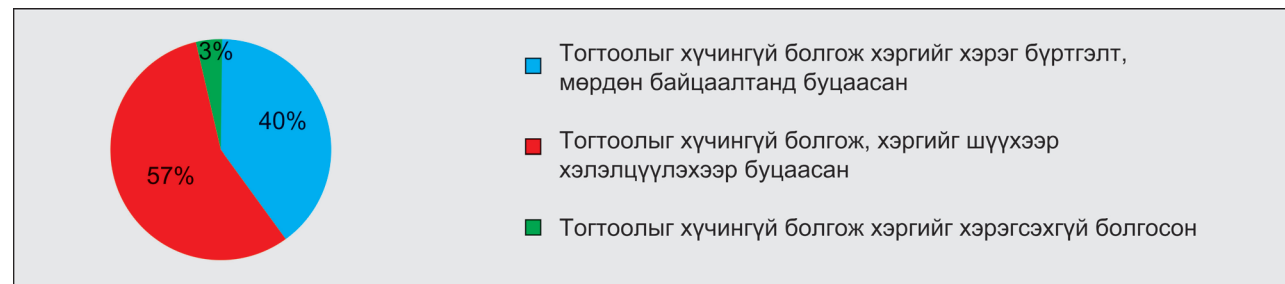
Өөрчлөлт оруулсан: Анхан шатны шүүхийн тогтоолд “ял шийтгэл хэргийн хүнд, хөнгөн ба шийтгэгдсэн этгээдийн хувийн байдалд тохироогүй” гэсэн үндэслэлээр өөрчлөлт оруулсан тоо өмнөх оноос 10.3 хувиар буурсан бол Эрүүгийн хууль буруу хэрэглэсэн үндэслэлээр өөрчлөлт оруулсан тоо 104 хэрэг буюу 47.9 хувиар өсчээ. Эрүүгийн хууль буруу хэрэглэсэн үндэслэл дотроос “хуулийг жинхэнэ агуулгаас зөрүүтэй буруу ойлгож хэрэглэсэн” үндэслэл 4.1 дахин, “бусад” үндэслэл 61.4 хувиар өссөн бол “шүүх хэрэглэвэл зохих хууль хэрэглээгүй” үндэслэл 24 хувиар, “хэрэглэх ёсгүй хуулийг хэрэглэсэн” үндэслэл 73.0 хувиар тус тус буурчээ.

График 2.6 Анхан шатны шүүхийн тогтоолд өөрчлөлт оруулсан үндэслэл

Хүчингүй болгосон: Анхан шатны шүүхийн тогтоолыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн нийт 677 магадлалаас 271 буюу 40 хувьд нь шүүхийн тогтоолыг хүчингүй болгож хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтад хэргийг буцааж, 383 буюу 56.6 хувьд нь тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг анхан шатны шүүхэд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан бол 23 буюу 3.4 хувьд нь тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн байна.

График 2.7 Шүүхийн тогтоолыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн байдал

Давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн тогтоолыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн магадлалын үндэслэлээс “ЭБШ хуулийг ноцтой зөрчсөн” гэсэн үндэслэл өмнөх оноос 81 хэргээр буюу 33.0 хувиар өссөн байгаа нь шүүгч шийдвэр гаргахдаа процессын журмыг сайтар баримтлах, мөн шүүхийн сургалтын агуулга, хөтөлбөрт процессын эрх зүйн сэдэв, чиглэлийг нэмэгдүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

Хүснэгт 2.10 Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийг ноцтой зөрчсөн үндэслэл

Д/д	Утга	Он		Өсөлт, бууралт	
		2013	2014	Тоо	Хувь
1.	Шүүх хууль бус бүрэлдэхүүнээр тогтоол гаргасан	14	26	12	85.7
2.	Хуульд зааснаар шүүгдэгчийг заавал байлцуулбал зохих байтал түүнийг байлцуулаагүй	0	0	0	-
3.	Сэжигтэн, яллагдагч шүүгдэгчийг өмгөөлүүлэх эрхээр хангаагүй	5	4	-1	-20
4.	Зөвлөлдөх тасалгаанд болсон шүүгчдийн зөвлөл нууцыг задруулсан	0	0	0	-
5.	Тогтоолд шүүгчийн хэн нэг нь гарын үсэг зураагүй	0	1	1	-
6.	Хэрэгт шүүх хуралдааны тэмдэглэл байгаагүй	0	1	1	-
7.	Шүүх хуралдаанд иргэдийн төлөөлөгч заавал оролцуулах хуулийн заалт зөрчсөн	0	1	1	-
8.	Бусад	224	293	69	30.8

2.3.Хяналтын шатны шүүх

Улсын дээд шүүхийн Эрүүгийн хэргийн танхим 2014 онд нийт 648 хэрэг хүлээн авч, 484 хэргийг хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар, 52 хэрэгт Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасныг хянаж, албан бичгээр хариу өгч шийдвэрлэсэн бөгөөд 93 хэргийг хянан буцааж, 19 хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн 484 хэргээс 426 хэргийг гомдлын дагуу, 18 хэрэгт прокурорын эсэргүүцлээр, 40 хэргийг прокурорын дүгнэлтээр шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянуулах тухай хүсэлтийн дагуу хянан шийдвэрлэжээ. Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл 19 хэргээр нэмэгдсэн байна.

Хүснэгт 2.11 Хяналтын шатны шүүн таслах ажиллагааны дүн

№	Утга	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт /хувиар/
1.	Хүлээн авсан бүгд	691	648	-6.2
2.	Хуралдаанаар хянаж шийдвэрлэсэн бүгд	535	484	-9.5
3.	Тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээсэн	268	276	3
4.	Тогтоол магадлалд өөрчлөлт оруулсан бүгд	84	108	28.6
5.	Тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосон бүгд	183	100	-45.4
Өөрчлөлт оруулсан үндэслэл				
1.	Эрүүгийн хууль буруу хэрэглэсэн	54	42	-22.2
2.	Шүүх хэрэглэвэл зохих хууль хэрэглээгүй	17	7	-58.8
3.	Хэрэглэх ёсгүй хуулийг хэрэглэсэн	2	7	3.5
4.	Эрүүгийн хуулийн 55'1, 62'1 дугаар зүйл	4	7	75
5.	Хуулийг жинхэнэ агуулгаас зөрүүтэй буруу ойлгож хэрэглэсэн	2	5	2.5 дахин
6.	Бусад	5	40	8 дахин
Хүчингүй болгосон бүгд				
1.	Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтад буцаасан	75	55	-26.7
2.	Тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг шүүхийн шинэчилсэн хэлэлцүүлэгт буцаасан	5	14	2.8 дахин
3.	Хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	82	18	-78
Хянан шийдвэрлэсэн байдал				
1.	Шийтгэх тогтоолыг хүчингүй болгож, магадлалыг хэвээр үлдээсэн	0	0	0
2.	Шийтгэх тогтоолыг хэвээр үлдээж, магадлалыг хүчингүй болгосон	20	13	-35
3.	Шийтгэх тогтоол магадлалын зарим заалтыг хүчингүй болгосон	1	0	-100
4.	ЭБШ хуулийг ноцтойгоор зөрчсөн	86	24	-72.1
5.	Тайлангийн үеийн эцсийн үлдэгдэл	6	19	3.1 дахин

Хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн нийт 484 хэргээс 276 хэрэгт буюу 57 хувьд нь тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээж, 108 хэрэгт буюу 22.3 хувьд өөрчилж, 100 хэрэгт буюу 20.6 хувьд нь тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгож шийдвэрлэжээ.

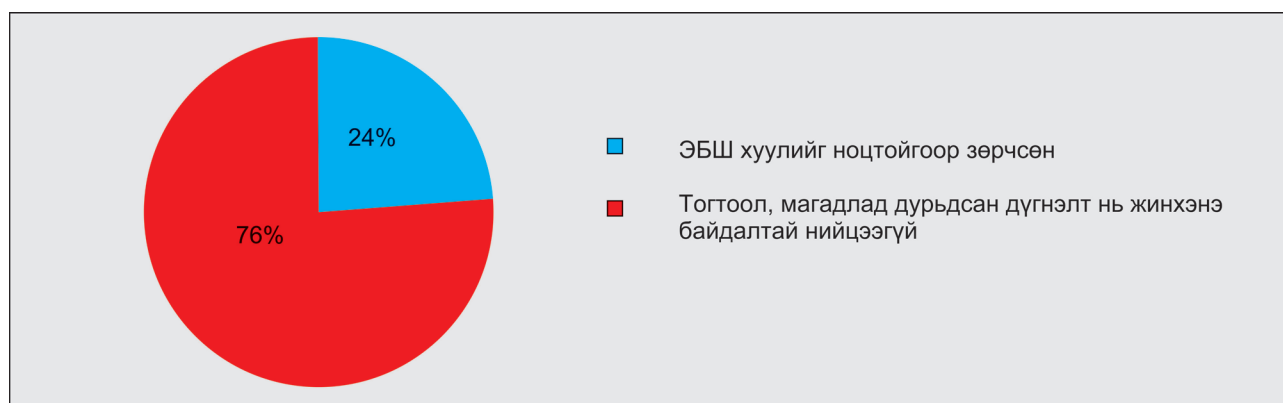
Өмнөх онтой харьцуулбал тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээсэн шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 7 хувь, тогтоол, магадлалд өөрчлөлт оруулсан шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 6.6 хувиар тус тус өссөн бол тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосон шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 13.6 хувиар буурсан байна.

Шүүхийн тогтоол, магадлалд өөрчлөлт оруулсан үндэслэлийг авч үзвэл 42 хэрэгт буюу 38.8 хувьд нь эрүүгийн хуулийг буруу хэрэглэсэн, 7 хэрэгт буюу 6.4 хувьд нь шүүх хэрэглэвэл зохих хууль хэрэглээгүй, 7 хэрэгт буюу 6.4 хувьд нь шүүх хэрэглэх ёсгүй хуулийг хэрэглэсэн, 5 хэрэгт буюу 4.6 хувьд хуулийг жинхэнэ агуулгаас нь зөрүүтэй буруу ойлгож хэрэглэсэн гэж үзжээ.

Хяналтын шатны шүүх 100 тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосноос 55 хэрэг буюу 55 хувийг хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтад буцаасан, 14 хэрэг буюу 14 хувийг шүүхийн шинэчилсэн хэлэлцүүлэгт буцааж, 18 хэрэг буюу 18 хувийг хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэсэн байна.

Хяналтын шатны шүүхээс 2014 онд шүүхийн тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн үндэслэлээс анхан болон давж заалдах шатны шүүх Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийг ноцтой зөрчсөн гэсэн үндэслэл 24 хэрэгт буюу 24 хувийг, тогтоол, магадлалд дурдсан дүгнэлт нь жинхэнэ байдалтай нийцээгүй гэсэн үндэслэл 76 хэрэгт буюу 76 хувийг тус тус эзэлж байна.

График 2.8 Тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн үндэслэл

ГУРАВ. ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ

3.1. Анхан шатны шүүх

Анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 48431 нэхэмжлэл, гомдол, хүсэлт хүлээн авснаас 8755 нэхэмжлэлийг хуульд заасан үндэслэлээр хүлээн авахаас татгалзаж, буцаах, харьяаллын дагуу зохих байгууллагад шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг хийж, 33996 хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэж, 5680 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн тоо 2013 онд өмнөх оноос 27 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байсан бол 2014 онд өмнөх оноос 3.7 хувиар буурсан байна. Шүүхийн шийдвэрлэгдсэн иргэний хэргийн тоо өмнөх оноос буурсан нь УИХ-аас 2012 онд баталсан “Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хууль”-ийн дагуу иргэд, хуулийн этгээд маргаанаа эвлэрүүлэн зуучлалаар шийдвэрлүүлсэнтэй холбоотой юм. Иргэд, хуулийн этгээд 2014 онд шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид 6143 өргөдөл гаргаснаас 5122 маргааныг эвлэрүүлэн зуучлагчийн тусламжтайгаар шийдвэрлэсэн байх бөгөөд үүнээс 2847 маргаан буюу 55.6 хувьд нь эвлэрэл амжилттай болсон байна.

Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүдээс Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх 8005 хэрэг, Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх 7869 хэрэг шийдвэрлэсэн нь хамгийн их хэрэг шийдвэрлэсэн байгаа бол Сум дундын 16 дугаар шүүх 119 хэрэг, Сум дундын 22 дугаар шүүх 200 хэрэг шийдвэрлэсэн нь хамгийн бага хэрэг шийдвэрлэсэн байна.

Хүснэгт 3.1

Анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг

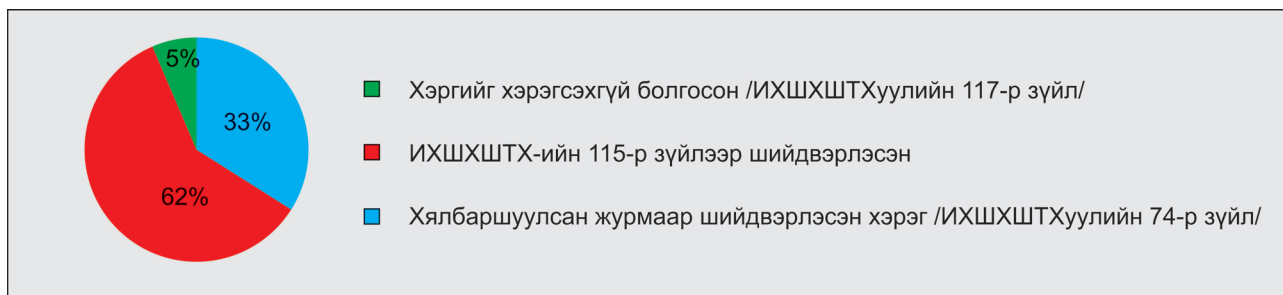
Д/д	Шүүх	Шийдвэрлэсэн хэрэг	№	Шүүх	Шийдвэрлэсэн хэрэг
1.	Сум дундын 1 -р шүүх	765	18.	Сум дундын 18 -р шүүх	389
2.	Сум дундын 2 -р шүүх	735	19.	Сум дундын 19 -р шүүх	503
3.	Сум дундын 3 -р шүүх	675	20.	Сум дундын 20 -р шүүх	669
4.	Сум дундын 4 -р шүүх	633	21.	Сум дундын 21 -р шүүх	364
5.	Сум дундын 5 -р шүүх	430	22.	Сум дундын 22 -р шүүх	200
6.	Сум дундын 6 -р шүүх	215	23.	Сум дундын 23 -р шүүх	533
7.	Сум дундын 7 -р шүүх	1380	24.	Сум дундын 24 -р шүүх	815
8.	Сум дундын 8 -р шүүх	488	25.	Сум дундын 25 -р шүүх	633
9.	Сум дундын 9 -р шүүх	257	26.	Сум дундын 26 -р шүүх	290
10.	Сум дундын 10 -р шүүх	1004	27.	Сум дундын 27 -р шүүх	1179
11.	Сум дундын 11 -р шүүх	365	28.	Сум дундын 28 -р шүүх	563
12.	Сум дундын 12 -р шүүх	569	29.	Сум дундын 29 -р шүүх	253
13.	Сум дундын 13 -р шүүх	318	30.	Дүүргийн ИХАШ-ны 1 -р шүүх	8005
14.	Сум дундын 14 -р шүүх	1152	31.	Дүүргийн ИХАШ-ны 2 -р шүүх	7869
15.	Сум дундын 15 -р шүүх	491	32.	Дүүргийн ИХАШ-ны 3 -р шүүх	600
16.	Сум дундын 16 -р шүүх	119	33.	Дүүргийн ИХАШ-ны 4 -р шүүх	861
17.	Сум дундын 17 -р шүүх	674	-	Нийт	33996

Иргэний хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэсэн байдал: Анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт 33996 хэргээс 20910 буюу 61.5 хувийг шүүх хуралдаанаар хянан хэлэлцэж, 11271 хэрэг буюу 33.2 хувийг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 74 дүгээр зүйлд заасан хялбаршуулсан журмаар, 1815 хэрэг буюу 5.3 хувийг ИХШХШТХ-ийн 117 дугаар зүйлд зааснаар хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ.

График 3.1

Иргэний хэрэг, маргааны хянан шийдвэрлэсэн байдал

Өмнөх онтой харьцуулбал ИХШХШТХ-ийн 74 дүгээр зүйлд заасан хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 12 хэргээр буюу 0.1 хувиар, ИХШХШТХ-ийн 117 дугаар зүйлд зааснаар хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн тоо 1034 хэргээр буюу 2.3 дахин өссөн бол ИХШХШТХ-ийн 115 дугаар зүйлд зааснаар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 2364 хэргээр буюу 12.8 хувиар буурчээ.

Шүүх хуралдаанаар хянан хэлэлцсэн нийт 20910 хэргээс 17245 хэрэг буюу 82.5 хувьд нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хангаж, 2659 хэрэг буюу 12.7 хувьд нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангасан бол 1006 хэрэг буюу 4.8 хувьд нэхэмжлэлийг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож шийдвэрлэжээ.

Шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны төрөл: Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэрэгт Иргэний хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 14708 буюу 43.3 хувийг, ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 12421 буюу 36.5 хувийг, Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 4207 буюу 12.4 хувийг, Хөдөлмөрийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 1377 буюу 4.05 хувийг тус тус эзэлжээ.

График 3.2

Шийдвэрлэсэн хэрэг (Маргааны төрлөөр)

Онцгой ажиллагааны журмаар шийдвэрлэсэн хэрэг 10807 байгаа бөгөөд өмнөх оноос 2193 хэргээр буюу 16.9 хувиар буурсан бөгөөд нийт иргэний хэргийн 31.8 хувийг эзэлж байгаа нь 2013 онтой харьцуулахад 5.01 хувиар буурсан үзүүлэлт юм.

Хянан шийдвэрлэсэн хэрэг маргаанаас Хөдөлмөрийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 27.5 хувиар, Газрын тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 41.9 хувиар, Нийгмийн даатгалын багц хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 2.2 дахин өсжээ. Харин ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 20.2 хувиар, Компанийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 55.6 хувиар, Татварын ерөнхий хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 26 хувиар тус тус буурсан

байна. “Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай” хуулийн хэрэгжилттэй холбоотойгоор тэтгэврийн даатгалын шимтгэл нөхөн төлүүлэхтэй холбогдсон хэрэг, маргааны тоо нэмэгдсэн байна.

Хүснэгт 3.2**Хэрэг, маргааны төрөл**

Д/д	Хэрэг, маргааны төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт		Нийт хэрэгт эзлэх хувь		Зөрүү /+,/-/
		2013	2014	Тоо	Хувь	2013	2014	
1	Нийт шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг	35314	33996	-1318	-3.73	100.0	100.0	
2	Иргэний эрх зүйн маргаан	12738	14708	1970	15.47	36.07	43.26	7.19
3	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар	15571	12421	-3150	-20.2	44.09	36.54	-7.56
4	Гэр бүлийн эрх зүйн маргаан	4276	4207	-69	-1.61	12.11	12.37	0.27
5	Хөдөлмөрийн эрх зүйн маргаан	1080	1377	297	27.5	3.058	4.05	0.99
6	Бусад: Үүнээс							
7	Газрын тухай хуулиар	93	132	39	41.94	0.263	0.388	0.12
8	Дампуурлын тухай хуулиар	11	13	2	18.18	0.031	0.038	0.01
9	Компаний тухай хуулиар	18	8	-10	-55.6	0.051	0.024	-0.03
10	Нийгмийн даатгалын багц хуулиар	148	326	178	2.2 дахин	0.419	0.959	0.54
11	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулиар	162	118	-44	-27.2	0.459	0.347	-0.11
12	Татварын ерөнхий хуулиар	412	305	-107	-26	1.167	0.897	-0.27
13	Үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хуулиар	6	4	-2	-33.3	0.017	0.012	-0.01
14	Төрийн албаны тухай хуулиар	2	3	1	50	0.006	0.009	0
15	Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийг цагаатгах, тэдэнд нөхөн олговор олгох тухай хуулиар	52	55	3	5.769	0.147	0.162	0.01
16	Бусад хуулиар	745	319	-426	-57.2	2.11	0.938	-1.17

Иргэний эрх зүйн маргааны дотор худалдах-худалдан авах болон арилжааны гэрээтэй холбогдсон маргаан 4328 хэрэг буюу 29.4 хувь, зээлийн гэрээтэй холбогдсон маргаан 2911 хэрэг буюу 19.8 хувь, ажил гүйцэтгэх гэрээтэй холбогдсон маргаан 1035 хэрэг буюу 7.03 хувийг эзэлж байгаа бол франчайз, аялал жуулчлалын гэрээ, хөрөнгө итгэмжлэх гэрээтэй холбогдсон маргаан байхгүй байна.

Онцгой ажиллагааны журмаар хянан шийдвэрлэсэн хэргээс ажилласан жил тогтоохтой холбоотой 7891 хэрэг байгаа нь ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэгдсэн нийт хэргийн 63.5 хувийг эзэлж байгаа бөгөөд энэ нь өмнөх жилээс 2678 хэргээр буюу 25.3 хувиар буурсан байна.

Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн хэрэгт гэрлэлт цуцалсан 3182 хэрэг байгаа нь нийт гэр бүлийн эрх зүйн маргааны 75.6 хувийг эзэлж байгаа бол эцэг, эх байх эрх хасах 21 хэрэг шийдвэрлэгдсэн нь 0.5 хувийг эзэлж байна.

Хөдөлмөрийн эрх зүйн маргааны хувьд ажлаас үндэслэлгүй халагдсан тухай маргаантай хэрэг нийт Хөдөлмөрийн хуулиар шийдвэрлэсэн хэргийн 742 буюу 53.9 хувь, цалин хөлсний маргаантай хэрэг 475 буюу 34.5 хувийг тус тус эзэлсэн үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 3.3

Хэрэг, маргааны төрөл

Д/д	Шүүх	Иргэний эрх зүйн маргаан	Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулиар	Гэр бүлийн эрх зүйн маргаан	Хөдөлмөрийн эрх зүйн маргаан	Бусад эрх зүйн маргаан	НИЙТ
1	Сум дундын 1 -р шүүх	154	511	43	36	21	765
2	Сум дундын 2 -р шүүх	211	361	47	79	37	735
3	Сум дундын 3 -р шүүх	137	398	75	25	40	675
4	Сум дундын 4 -р шүүх	139	402	50	16	26	633
5	Сум дундын 5 -р шүүх	138	212	34	36	10	430
6	Сум дундын 6 -р шүүх	78	105	24	5	3	215
7	Сум дундын 7 -р шүүх	511	535	216	59	59	1380
8	Сум дундын 8 -р шүүх	127	98	48	198	17	488
9	Сум дундын 9 -р шүүх	130	67	31	3	26	257
10	Сум дундын 10 -р шүүх	547	322	105	20	10	1004
11	Сум дундын 11 -р шүүх	55	250	42	9	9	365
12	Сум дундын 12 -р шүүх	153	332	45	29	10	569
13	Сум дундын 13 -р шүүх	53	222	30	12	1	318
14	Сум дундын 14 -р шүүх	525	383	161	63	20	1152
15	Сум дундын 15 -р шүүх	202	166	87	6	30	491
16	Сум дундын 16 -р шүүх	54	40	19	3	3	119
17	Сум дундын 17 -р шүүх	123	458	75	10	8	674
18	Сум дундын 18 -р шүүх	65	295	23	4	2	389
19	Сум дундын 19 -р шүүх	189	251	45	10	8	503
20	Сум дундын 20 -р шүүх	251	195	82	9	132	669
21	Сум дундын 21 -р шүүх	126	175	56	4	3	364
22	Сум дундын 22 -р шүүх	106	53	25	4	12	200
23	Сум дундын 23 -р шүүх	193	272	40	16	12	533
24	Сум дундын 24 -р шүүх	188	515	41	45	26	815
25	Сум дундын 25 -р шүүх	140	394	51	26	22	633
26	Сум дундын 26 -р шүүх	35	237	11	4	3	290
27	Сум дундын 27 -р шүүх	381	646	109	32	11	1179
28	Сум дундын 28 -р шүүх	150	343	54	10	6	563
29	Сум дундын 29 -р шүүх	144	69	24	12	4	253
30	Дүүргийн ИХАШ-ны1 -р шүүх	4220	1987	1164	306	328	8005
31	Дүүргийн ИХАШ-ны2 -р шүүх	4587	1470	1208	251	353	7869
32	Дүүргийн ИХАШ-ны3 -р шүүх	348	142	69	21	20	600
33	Дүүргийн ИХАШ-ны4 -р шүүх	248	515	73	14	11	861
НИЙТ ДҮН		14708	12421	4207	1377	1283	33996

Хэргийн үлдэгдэл: Анхан шатны шүүх 5680 иргэний хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Үүнээс хуулийн хугацаанд хянан шийдвэрлэж байгаа хэрэг 3683 буюу 64.8 хувь, хойшлуулсан хэрэг 893 буюу 15.7 хувь, түдгэлзүүлсэн хэрэг 590 буюу 10.4 хувь, хуулийн хугацаа хэтэрсэн хэрэг 514 буюу 9.1 хувийг тус тус эзэлж байна.

Тайлангийн эцсийн үлдэгдлийг өмнөх онтой харьцуулбал 1052 хэргээр буюу 22.7 хувиар өсжээ. Энэ нь хойшлуулсан хэрэг 435 буюу 94.9 хувиар, түдгэлзүүлсэн хэрэг 6 буюу 1.02 хувиар, хуулийн хугацаа хэтэрсэн хэрэг 300 буюу 2.4 дахин өссөнтэй холбоотой юм. /Хүснэгт 3.4/

Хүснэгт 3.4 Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх дэх хэргийн үлдэгдэл

Д/д	Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл	2013 он	2014 он	Өсөлт, бууралт	
				Тоо	Хувь
1.	Хуулийн хугацаанд	3372	3683	311	9.2
2.	Хойшлуулсан	458	893	435	94.9
3.	Түдгэлзүүлсэн	584	590	6	1.02
4.	Хуулийн хугацаа хэтэрсэн	214	514	300	2.4 дахин

Анхан шатны шүүх дэх иргэний хэргийн үлдэгдлээс түдгэлзүүлсэн, хуулийн хугацаа хэтэрсэн хэргийн тоо өссөн үзүүлэлттэй байгаа нь цаашид хуулийн хугацаа хэтэрч байгаа шалтгаан, нөхцлийг тодруулах, түүнд тохирсон хэргийн хөдөлгөөний үр нөлөөтэй удирдлагыг хэрэгжүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

Хүснэгт 3.5**Хэргийн үлдэгдлийн шалтгаан (Шүүх тус бүрээр)**

Д/д	Шүүх	Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл	Үүнээс:			
			Хуулийн хугацаанд	Хойшлуулсан	Түдгэлзүүлсэн	Хуулийн хугацаа хэтэрсэн
1.	Сум дундын 1 -р шүүх	75	71	0	4	0
2.	Сум дундын 2 -р шүүх	93	81	0	12	0
3.	Сум дундын 3 -р шүүх	69	59	9	1	0
4.	Сум дундын 4 -р шүүх	86	74	2	10	0
5.	Сум дундын 5 -р шүүх	63	52	0	11	0
6.	Сум дундын 6 -р шүүх	18	13	0	5	0
7.	Сум дундын 7 -р шүүх	126	102	3	20	1
8.	Сум дундын 8 -р шүүх	34	29	0	5	0
9.	Сум дундын 9 -р шүүх	24	20	0	4	0
10.	Сум дундын 10 -р шүүх	80	65	1	14	0
11.	Сум дундын 11 -р шүүх	48	40	0	8	0
12.	Сум дундын 12 -р шүүх	60	48	0	12	0
13.	Сум дундын 13 -р шүүх	35	28	0	7	0
14.	Сум дундын 14 -р шүүх	175	155	3	17	0
15.	Сум дундын 15 -р шүүх	60	55	0	4	1
16.	Сум дундын 16 -р шүүх	9	5	1	3	0
17.	Сум дундын 17 -р шүүх	71	65	0	6	0
18.	Сум дундын 18 -р шүүх	27	23	1	3	0
19.	Сум дундын 19 -р шүүх	48	43	0	5	0
20.	Сум дундын 20 -р шүүх	93	70	5	18	0
21.	Сум дундын 21 -р шүүх	45	34	3	8	0
22.	Сум дундын 22 -р шүүх	27	23	0	4	0
23.	Сум дундын 23 -р шүүх	59	45	4	10	0
24.	Сум дундын 24 -р шүүх	79	70	0	9	0
25.	Сум дундын 25 -р шүүх	62	59	1	2	0
26.	Сум дундын 26 -р шүүх	22	21	0	1	0
27.	Сум дундын 27 -р шүүх	163	145	5	13	0
28.	Сум дундын 28 -р шүүх	63	55	0	7	1
29.	Сум дундын 29 -р шүүх	29	24	0	5	0
30.	Дүүргийн ИХАШ-ны 1 -р шүүх	2126	1215	457	180	274
31.	Дүүргийн ИХАШ-ны 2 -р шүүх	1601	802	398	169	232
32.	Дүүргийн ИХАШ-ны 3 -р шүүх	88	74	0	11	3
33.	Дүүргийн ИХАШ-ны 4 -р шүүх	22	18	0	2	2
	НИЙТ ДҮН	5680	3683	893	590	514

3.2.Давж заалдах шатны шүүх

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх улсын хэмжээнд нийт 2116 хэрэг хүлээн авч, 1947 хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэснээс 742 хэрэг буюу 38.1 хувьд нь анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж, 593 хэрэг буюу 30.5 хувьд нь шийдвэрт өөрчлөлт оруулж, 612 хэрэг буюу 31.4 хувьд нь шийдвэрийг хүчингүй болгож, жилийн эцэст 95хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Нийт 46 хэрэгт давж заалдах гомдлыг хэлэлцэхээс татгалзаж, 13 хэрэгт эрх бүхий этгээд гаргасан гомдлоосоо татгалзаж буцаан авсан байна.

Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянуулах нийт 10 хүсэлт гаргаснаас 1 хүсэлтийг хангаж, 9 хүсэлтийг хангахаас татгалзжээ.

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн нийт хэргийн тоо өмнөх

онтой харьцуулахад 125 хэргээр буюу 6.8 хувиар өсжээ. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо 3.7 хувиар буурсан ч Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүдийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өмнөх оноос 6.8 хувиар өссөн бйагаа нь давж заалдах шатны шүүхийн тойргийн зохион байгуулалт оновчтой болсныг харуулж байна.

Хүснэгт 3.6 Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байдал

Д/д	Маргааны төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1.	Нийт /хүлээн авсан/	2011	2116	105	5.2
2.	Нийт шийдвэрлэсэн	1837	1962	125	6.8
3.	Хянан шийдвэрлэсэн бүгд	1806	1947	141	7.8
4.	Арбитрийн шийдвэрийг хүчингүй болгох тухай хүсэлтийг хянан шийдвэрлэсэн	15	5	-10	-66.6
5.	Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан	16	10	-6	-37.5
6.	Үлдэгдэл	103	95	-8	-7.7

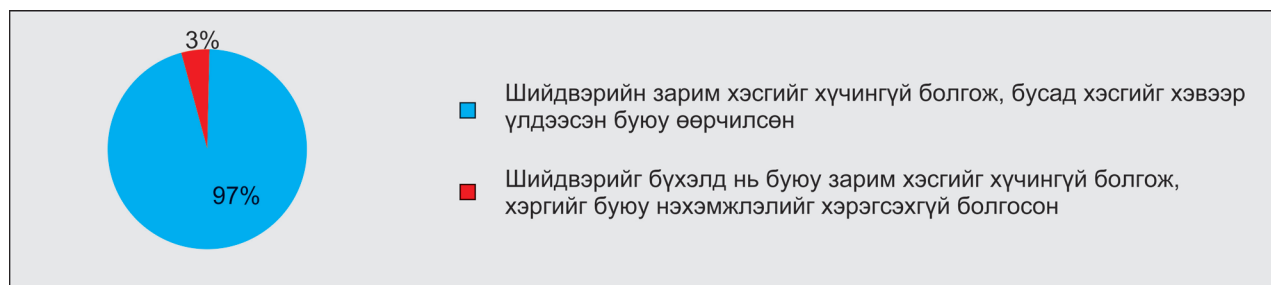
Шийдвэрийн чанар, тогтвортой байдал: Давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 7.4 хувиар буурсан бол өөрчлөлт оруулсан магадлалын эзлэх хэмжээ 3.3 хувиар, хүчингүй болгосон магадлалын эзлэх хэмжээ 4.1 хувиар тус тус өсжээ. Өөрөөр хэлбэл, давж заалдах шатны шүүхээс шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн тоо буурч, өөрчлөлт оруулсан, хүчингүй болгосон тоо өссөн үзүүлэлттэй байгаа нь анхан шатны шүүхийн шийдвэрийн чанар хангалттай бус байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 3.7 Давж заалдах шатны шүүхээс хянан шийдвэрлэсэн байдал

Д/д	Хянан шийдвэрлэсэн байдал	2013 он	2014 он	Өсөлт бууралт	
				Тоо	Хувь
1	Хэвээр үлдээсэн	821	742	-79	-9.6
2	Өөрчлөлт оруулсан	492	593	101	20.5
3	Хүчингүй болгосон	493	612	119	24.1
	НИЙТ ДҮН	1806	1947	141	7.8

Өөрчлөлт оруулсан: 2014 онд иргэний хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан байдлыг авч үзвэл, шийдвэрийн зарим хэсгийг хүчингүй болгож, бусад хэсгийг хэвээр үлдээсэн буюу өөрчилсөн магадлал 573 хэрэг буюу 96.6 хувь, шийдвэрийг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, хэргийг буюу нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон магадлал 20 хэрэг буюу 3.4 хувийг тус тус эзэлсэн байна.

График 3.3 Анхан шатны шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан байдал

Хүчингүй болгосон: Шүүхийн статистик мэдээнээс үзвэл “хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам зөрчсөн” гэх үндэслэл 295 хэрэгт буюу 41.8 хувь, “шүүх өөр хуулийг, эсвэл хуулийг буруу тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй” гэх үндэслэлээр 114 хэрэгт буюу 18.6 хувийг тус тус эзэлжээ.

Хүснэгт 3.8

Анхан шатны шийдвэрийг хүчингүй болгосон үндэслэл

Д/д	Анхан шатны шийдвэрийг хүчингүй болгосон үндэслэл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт		Хүчингүй болсон хэрэгт эзлэх хувь	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь	2013 он	2014 он
1	Шүүх өөр хуулийг, эсвэл хуулийг буруу тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй	75	114	39	52	15	18.6
2	Зохигч, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийн шүүх хуралдаанд биечлэн оролцох эрхийг хангалгүй хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	14	31	17	2.2 дахин	2.8	5.1
3	Хэргийн болон шүүх хуралдаанд оролцогчийн хуулиар олгогдсон эрх ноцтой зөрчигдсөн	72	47	-25	-34.7	14.4	7.8
4	Хууль бус бүрэлдэхүүнээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	9	11	2	22	1.8	1.8
5	Шүүхийн шийдвэрт шүүх бүрэлдэхүүн буюу шүүгч гарын үсэг зураагүй, эсвэл шүүх бүрэлдэхүүнд ороогүй шүүгч гарын үсэг зурсан	0	1	1	100	0	0.2
6	Хуурамч нотлох баримтын үндсэн дээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	0	0	0	0	0	0
7	ИХШХШТХ-ийн 38.6-д заасан тохиолдолд нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлж хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	171	100	-71	-41.5	34.3	16.3
8	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам зөрчсөн	139	295	156	2.1 дахин	28.2	48.1
9	ИХШХШТХ-ийн 168.2-т зааснаар шийдвэрлэсэн	13	13	0	0	2.6	2.1
НИЙТ ДҮН		493	612	119	24.1	100.0	100.0

Анхан шатны шүүхээс хэрэг хянан шийдвэрлэхдээ ИХШХШТХ-ийн журам зөрчих, хуулийг зөв тайлбарлаж хэрэглэх, зохигч, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийн шүүх хуралдаанд биечлэн оролцох эрхийг хангах шаардлагатай юм.

3.3. Хяналтын шатны шүүх

Хяналтын шатны шүүхийн өмнөх оны үлдэгдэл 30, хяналтын шатны журмаар 879, Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасан 103, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас дахин хянуулах хүсэлтэй 38 нийт 1050 хэрэг хүлээн авснаас 1017 хэргийг хянан шийдвэрлэжээ. Үүнээс хуралдаанд оруулаагүй шийдвэрлэсэн 139 хэрэг буюу 13.7 хувийг, хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэсэн 841 хэрэг буюу 82.7 хувийг, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлтийг шийдвэрлэсэн 37 хэрэг буюу 3.6 хувийг тус тус эзэлж байна.

Хяналтын шатны шүүх нийт 841 хэргийг шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэснээс шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон нь 503 хэрэг буюу 59.8 хувь, шийдвэр, магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан нь 132 хэрэг буюу 15.7 хувь, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн нь 89 хэрэг буюу 10.6 хувь, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон нь 4 хэрэг буюу 0.5 хувь, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон нь 11 хэрэг буюу 1.3 хувь, шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан нь 102 хэрэг буюу 12.1 хувийг тус тус эзэлсэн үзүүлэлттэй байна.

Өмнөх онтой харьцуулбал шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон хэргийн эзлэх хэмжээ 1.5 хувиар, шийдвэр, магадлал тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.1 хувиар, шийдвэр магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэргийн эзлэх хэмжээ 4.6 хувиар тус тус буурсан бол шийдвэр магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан хэргийн эзлэх хэмжээ 2.5 хувиар, шийдвэр магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож шийдвэрийг

Хүснэгт 3.9

**Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг
(өмнөх онтой харьцуулсан)**

Д/д	Үзүүлэлт		Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
			2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Хүлээн авсан хэрэг		1013	1050	37	3.7
2	Хянаад хариу өгсөн хэрэг		182	139	-43	-23.6
3	Нийт шийдвэрлэсэн хэрэг		983	1017	34	3.5
4	Улсын Дээд шүүхийн нийт шүүгчдийн хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн		0	0	0	0
5	Хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн хэрэг		759	841	82	10.8
6	Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлтийг шийдвэрлэсэн		42	37	-5	-11.9
7	Үүнээс:	Шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон	465	503	38	8.2
8		Шийдвэр, магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан	100	132	32	32
9		Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн	54	89	35	64.8
10		Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	5	4	-1	-20
11		Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон	8	11	3	37.5
12		Шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан	127	102	-25	-19.7
13	Үлдэгдэл		30	33	3	10

хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн 3.5 хувиар, шийдвэр магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.2 хувиар тус тус өсчээ.

Шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан нийт хэрэгт “ИХШХШТХ-ийн 38.6-д заасан тохиолдолд нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлж, хэргийг хянан шийдвэрлэсэн” үндэслэл 49 хэрэг буюу 48 хувийг, “Шүүх өөр хуулийг эсвэл хуулийг буруу тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй” үндэслэл 33 хэрэг буюу 32.4 хувийг тус тус эзэлсэн байна.

Хүснэгт 3.10

Хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан үндэслэл

Д/д	Хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан үндэслэл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	тоо	хувь
1	Шүүх өөр хуулийг, эсхүл хуулийг буруу тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй	64	33	-31	-48.4
2	Зохигч, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийн шүүх хуралдаанд биечлэн оролцох эрхийг хангалгүй хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	1	1	0	0
3	Хэргийн болон шүүх хуралдаанд оролцогчийн хуулиар олгогдсон эрх ноцтой зөрчигдсөн	17	19	2	11.8
4	Хууль бус бүрэлдэхүүнээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	4	0	-4	-100
5	Шийдвэрт шүүх бүрэлдэхүүн буюу шүүгч гарын үсэг зураагүй, эсхүл шүүх бүрэлдэхүүнд ороогүй шүүгч гарын үсэг зурсан	0	0	0	0
6	Хуурамч нотлох баримтын үндсэн дээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн нь илэрсэн	0	0	0	0
7	ИХШХШТХ-ийн 38.6-д заасан тохиолдолд нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлсэн	41	49	8	19.5
	Нийт	127	102	-25	-19.6

Анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хяналтын шатны шүүхээс “хэргийн болон шүүх хуралдаанд оролцогчийн хуулиар олгогдсон эрх ноцтой зөрчигдсөн” гэх үндэслэл 11.8 хувиар, “ИХШХШТХ-ийн 38.6-д заасан тохиолдолд нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлсэн” гэх үндэслэл 19.5 хувиар тус тус өссөн нь хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журам баримтлах, шүүх нотлох баримтыг тогтоох, үнэлэхэд цаашид анхаарах шаардлагатайг харуулж байна.

ДӨРӨВ. ЗАХИРГААНЫ ХЭРЭГ

4.1. Анхан шатны шүүх

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 2437 хэрэг, нэхэмжлэл хүлээн авснаас 648 нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзаж, 1187 хэргийг хянан шийдвэрлэж, тайлангийн үед 602 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Нийт хянан шийдвэрлэсэн 1187 хэргийн 184 хэрэгт нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзаж, 64 хэрэгт хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрч, 90 хэрэгт нэхэмжлэгч, хариуцагч эвлэрч, 849 хэргийг ЗХХШТХ-ийн 70 дугаар зүйлд зааснаар шийдвэрлэсэн байна.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн хүлээн авсан нийт хэрэг, нэхэмжлэл 12.3 хувь буюу 267 хэргээр, хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 7.3 хувь буюу 81 хэргээр, нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан буюу буцаасан хэрэг 21.6 хувь буюу 115 хэргээр, шийдвэрлэгдээгүй үлдсэн хэрэг 13.3 хувиар буюу 71 хэргээр тус тус өссөн байна.

Хүснэгт 4.1 Анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн захиргааны хэргийн тоо (өмнөх онтой харьцуулсан)

Д/д	Шүүх	Он		Өсөлт, Бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх	32	46	14	43.75
2	Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх	66	39	-27	-40.91
3	Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх	20	28	8	40.00
4	Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх	15	35	20	2.3 дахин
5	Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүх	17	10	-7	-41.18
6	Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүх	66	66	0	-
7	Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүх	14	18	4	28.57
9	Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүх	25	26	1	4.00
8	Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүх	10	12	2	20.00
10	Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүх	26	22	-4	-15.38
11	Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүх	55	46	-9	-16.36
12	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх	19	8	-11	-57.89
13	Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх	27	38	11	40.74
14	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүх	9	13	4	44.44
15	Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүх	29	24	-5	-17.24
16	Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүх	21	36	15	71.43
17	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүх	28	33	5	17.86
18	Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх	41	29	-12	-29.27
19	Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүх	13	24	11	84.62
20	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүх	573	634	61	10.65
	ДҮН	1106	1187	81	7.32

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн хэргийн тоо өмнөх онтой харьцуулахад дунджаар 7.32 хувиар өсчээ. Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх (2.3 дахин), Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүх (84.6 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүх (71.4 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүх (44.4 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх (43.7 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх (40.7 хувь)-ийн хэргийн ачаалал харьцангуй өссөн бол Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх (-57.89 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар

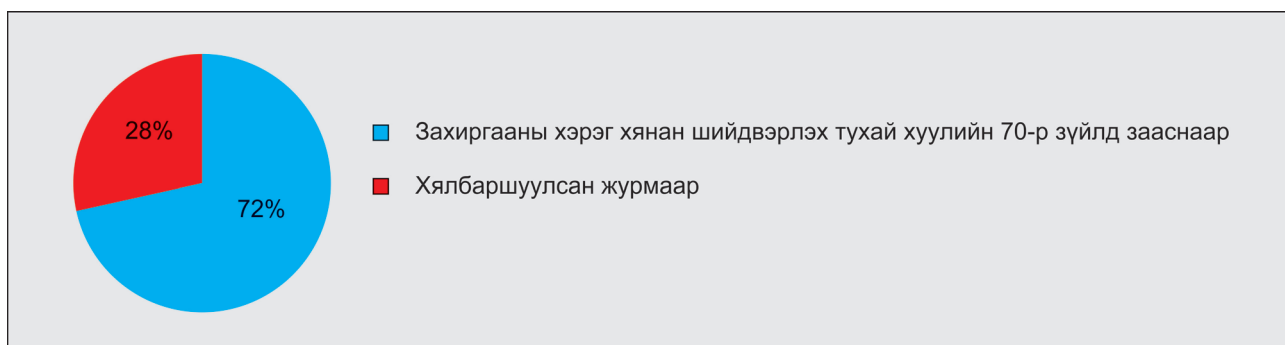
шүүх (-41.1 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх (-40.9 хувь), Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх (-29.27 хувь)-ийн хэргийн ачаалал буурсан байна. Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн шийдвэрлэсэн хэрэг улсын хэмжээнд хянан шийдвэрлэсэн нийт захиргааны хэргийн 53.4 хувийг дангаар эзэлж байна.

Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан, буцаасан: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 2014 онд нийт 2437 хэрэг хүлээн авснаас нэхэмжлэлийн 26.6 хувь буюу 648 хэргийг хүлээн авахаас татгалзаж, буцаах, шилжүүлэх зэрэг ажиллагааг хийжээ. Үүнээс 511 хэргийг Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн /цаашид ЗХХШТХ гэх/ 34.1 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн хэрэг үүсгэхээс өмнө татгалзсан бол 46 хэргийг ЗХХШТХ-ийн 66.2-т заасны дагуу шилжүүлж (хэрэг үүсгэснээс хойш татгалзсан тоо хамт тоологдож байгаа болно), 73 хэргийг ЗХХШТХ-ийн 33 дугаар зүйлд зааснаар буюу нэхэмжлэгчээс шүүгчийн тогтоосон хугацаанд нэхэмжлэлийн бүрдүүлбэр хангаж ирүүлээгүй үндэслэлээр буцааж, 18 хэргийг ИХШХШТХ-ийн 100 дугаар зүйлд заасны дагуу “хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр шүүх хуралдаанд ирээгүй” үндэслэлээр нэхэмжлэгчид буцаасан байна.

Хянан шийдвэрлэсэн нийт хэрэг: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхүүдийн хянан шийдвэрлэсэн нийт 1187 хэргээс 72 хувь буюу 849 хэргийг ЗХХШТХ-ийн 70 дугаар зүйлд заасны дагуу шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн бол 28 хувь буюу 338 хэргийг хялбаршуулсан журмаар тус тус шийдвэрлэжээ.

График 4.1

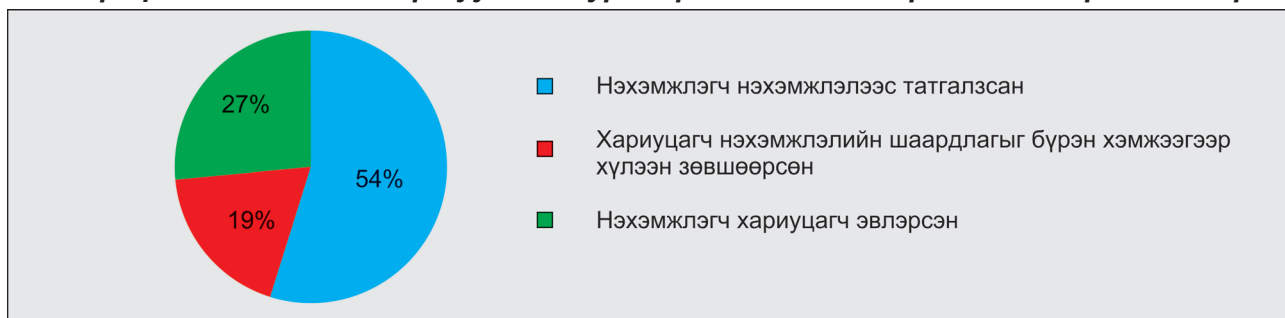
Хянан шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг

Хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн хэрэг: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхүүд нийт 338 хэргийг хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн нь өнгөрсөн оноос 15 хэргээр буюу 4.6 хувиар өссөн дүнтэй байна. Хялбаршуулсан журмаар шийдвэрлэсэн хэргээс 54.4 хувьд нь нэхэмжлэгч нэхэмжлэлээсээ татгалзсан, 18.9 хувьд нь хариуцагч нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хүлээн зөвшөөрсөн бол 26.6 хувьд нь нэхэмжлэгч, хариуцагч эвлэрсэн байна.

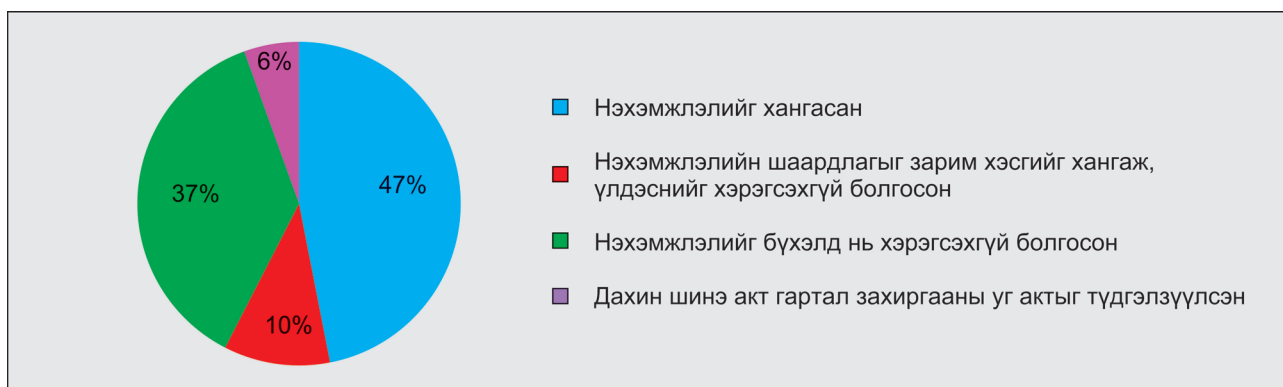
График 4.2

Хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэсэн захиргааны хэрэг

Шийдвэрлэсэн хэрэг: ЗХХШТХ-ийн 70 дугаар зүйлд зааснаар нийт 849 хэрэг шийдвэрлэснээс 402 хэрэг буюу 47.3 хувьд нь нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангаж, 309 хэрэг буюу 36.39 хувьд нь нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүхэлд нь хэрэгсэхгүй болгож, 88 хэрэг буюу 10.36 хувьд нь нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг хангаж, үлдсэнийг хэрэгсэхгүй болгож, 50 хэрэг буюу 5.88 хувьд нь дахин шинээр акт гартал захиргааны актыг түдгэлзүүлж тус тус шийдвэрлэсэн байна.

График 4.3 Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрийн төрөл

Шийдвэрлэсэн хэрэг, маргааны төрөл: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 33 хувь буюу 386 хэргийг газрын маргаан, 25 хувь буюу 297 хэргийг төрийн албаны маргаан, 7 хувь буюу 81 хэргийг татварын маргаан, 7 хувь буюу 81 хэргийг төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой маргаан, 5 хувь буюу 59 хэргийг үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан, 4 хувь буюу 43 хэргийг ашигт малтмалтай холбоотой маргаан, 3.36 хувь буюу 40 хэргийг тендерийн маргаан, 3 хувь буюу 28 хэргийг иргэний бүртгэлтэй холбоотой маргаан, 1.17 хувь буюу 14 хэргийг сонгуулийн маргаан тус тус эзэлж байгаа нь нийт хянан шийдвэрлэсэн хэргийн 88.53 хувийг эзэлж байна.

График 4.4 Шийдвэрлэсэн хэрэг (Маргааны төрлөөр)

Эдгээр маргааныг өнгөрсөн онд хянан шийдвэрлэсэн хэргийн тоотой харьцуулбал иргэний бүртгэлтэй холбоотой маргаан 2.2 дахин, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой бусад маргаан 76.09 хувиар, төрийн албаны маргаан 46.31 хувиар, газрын маргаан 37.86 хувиар, татварын маргаан 24.62 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байгаа бол сонгуулийн маргаан 86.41 хувиар, ашигт малтмалтай холбоотой маргаан 40.28 хувиар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан 32.95 хувиар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 4.2 Захиргааны хэргийн маргааны төрөл (Өмнөх онтой харьцуулсан)

Д/д	Маргааны төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Газрын маргаан	280	386	106	37.86
2	Төрийн албаны маргаан	203	297	94	46.31
3	Сонгуулийн маргаан	103	14	-89	-86.41
4	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан	88	59	-29	-32.95
5	Ашигт малтмалтай холбоотой маргаан	72	43	-29	-40.28
6	Татварын маргаан	65	81	16	24.62
7	Төрийн хяналт шалгалттай холбоотой бусад маргаан	46	81	35	76.09
8	Иргэний бүртгэлтэй холбоотой маргаан	13	28	15	2.2 дахин
9	Бусад	227	198	-29	-12.78
10	Нийт	1097	1187	90	8.2

Захиргааны хэргийн нэхэмжлэгч, хариуцагчийн төрөл: Захиргааны хэрэгт хариуцагчаар татагдсан төрийн захиргааны байгууллагуудыг өнгөрсөн онтой харьцуулж үзвэл улсын хяналт, шалгалтын байгууллага хариуцагчаар татагдсан хэргийн тоо 68.67 хувиар, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын дэргэдэх тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч агентлаг хариуцагчаар татагдсан хэргийн тоо 45.63 хувиар, бүх шатны Засаг дарга хариуцагчаар татагдсан хэргийн тоо 37.70 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байна. Эдгээр байгууллага, албан тушаалтан захиргааны акт гаргахдаа хуульд заасан үндэслэл, журмыг сайтар баримтлах, гаргасан шийдвэрийнхээ хууль зүйн үндэслэлийг иргэд, шийдвэр чиглэсэн этгээдэд хангалттай тайлбарлах шаардлагатайг харуулж байна. Бүх шатны иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал, иргэдийн нийтийн хурал хариуцагчаар татагдсан хэргийн тоо 10.57 хувиар буурсан байна.

Хүснэгт 4.3 Захиргааны хэргийн нэхэмжлэгч, хариуцагч

	Маргааны төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
Нэхэмжлэгч	Иргэн	689	955	266	38.61
	Хуулийн этгээд	461	443	-18	-3.9
Хариуцагч	Бүх шатны засаг дарга	366	504	138	37.7
	МУЗГ-ын тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч агентлаг	223	204	-19	-8.52
	Бүх шатны ИТХ, ИНХ	123	110	-13	-10.57
	Аймаг, нийслэлийн засаг даргын дэргэдэх тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч агентлаг	103	150	47	45.63
	Улсын хяналт, шалгалтын байгууллага	83	140	57	68.67

Хэргийн үлдэгдэл: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн үлдэгдэл хэргийг өнгөрсөн онтой харьцуулбал 13.37 хувиар өссөн дүнтэй байна. Үүнээс хуулийн хугацаанд байгаа үлдэгдэл хэрэг 7.35 хувиар, хойшлуулсан хэргийн үлдэгдэл 4.76 хувиар, түдгэлзүүлсэн хэргийн үлдэгдэл 64.06 хувиар тус тус өссөн байх ба хуулийн хугацаа хэтрүүлсэн үлдэгдэл хэрэг байхгүй байна.

Хүснэгт 4.4 Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх дэх хэргийн үлдэгдэл

Д/д	Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013	2014	Тоо	Хувь
1	Хуулийн хугацаанд	299	321	22	7.3
2	Хойшлуулсан	168	176	8	4.7
3	Түдгэлзүүлсэн	64	105	41	64.06
4	Нийт	531	602	71	13.37

Хүснэгт 4.5 Хэргийн үлдэгдлийн шалтгаан (Шүүх тус бүрээр)

Д/д	Шүүх	Тайлангийн эцсийн үлдэгдэл	Үүнээс:		
			Хуулийн хугацаанд	Хойшлуулсан	Түдгэлзүүлсэн
1	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх	10	7	1	2
2	Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх	8	7	-	1
3	Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх	9	6	1	2
4	Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх	11	8	-	3
5	Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүх	1	1	-	-
6	Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүх	7	6	-	1
7	Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүх	4	1	3	-
9	Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүх	2	2	-	-
8	Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүх	2	-	-	2
10	Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүх	5	5	-	-
11	Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүх	6	5	-	1
12	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх	3	3	-	-
13	Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх	4	4	-	-
14	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүх	3	3	-	-
15	Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүх	3	2	-	1
16	Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүх	3	3	-	-
17	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүх	8	4	-	4
18	Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх	12	11	-	1
19	Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүх	3	3	-	-
20	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүх	498	240	171	87
	НИЙТ ДҮН	602	321	176	105

Захиргааны хэргийн шүүхэд гаргасан нэхэмжлэл, шийдвэрлэсэн хэргийн тоо жил дараалан өсч байгаа нь иргэдийн эрх зүйн мэдлэг, ухамсар, соёл дээшилж, захиргааны байгууллага, албан тушаалтны хууль бус, буруутай үйл ажиллагааны улмаас зөрчигдсөн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо шүүхэд хандаж сэргээлгэх эерэг хандлага төлөвшиж байгааг харуулж байна.

4.2. Давж заалдах шатны шүүх

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2014 онд нийт 933 хэрэг хүлээн авснаас 883 хэргийг хянан шийдвэрлэж, тайлант үеийн эцэст 50 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Нийт хянан шийдвэрлэсэн 883 хэргээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан 512 хэрэг, шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжийг хянасан 343 хэрэг, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан 3 хэрэг, бусад 25 хэрэг байна. /Хүснэгт 4.6/

Хүснэгт 4.6**Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байдал**

Д/д	Маргааны төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Нийт /хүлээн авсан/	660	933	273	41.36
2	Хянан шийдвэрлэсэн бүгд	598	883	285	47.66
3	Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянасан бүгд	384	512	128	33.33
4	Анхан шатны шүүхийн тогтоол, шүүгчийн захирамжийг хянасан бүгд	185	343	158	85.41
5	Бусад	26	25	-1	-3.85
6	Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас шүүхийн шийдвэрийг хянасан	3	3	0	-
7	Үлдэгдэл	62	50	-12	-19.35

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн хэргийг өмнөх онтой харьцуулбал 47.6 хувиар өссөн дүнтэй байна.

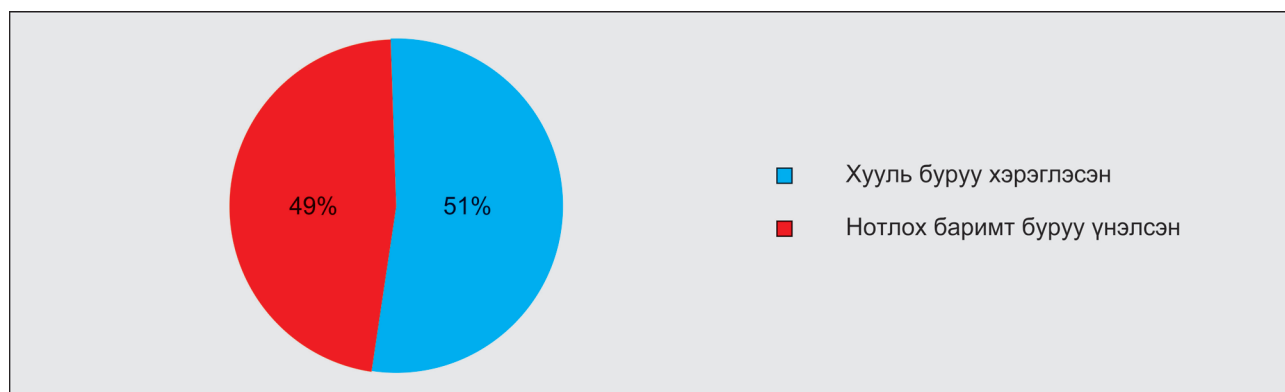
Давж заалдах шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн нийт 512 хэргээс 283 буюу 55 хувьд шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж, 103 буюу 20 хувьд нь шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулж, 126 буюу 25 хувьд нь шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгож тус тус шийдвэрлэжээ.

Хүснэгт 4.7 Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хянан шийдвэрлэсэн байдал

Д/д	Шүүхийн нэр	Бүтэн жил		Өсөлт бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Хэвээр үлдээсэн	197	283	86	43.6
2	Өөрчлөлт оруулсан	75	103	28	37.3
3	Хүчингүй болгосон	112	126	14	12.5
	НИЙТ ДҮН	384	512	128	33.3

Шийдвэрийн чанар, тогтвортой байдал: Өмнөх онтой харьцуулбал өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 5.3 хувиар өссөн бол хэвээр үлдээж шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 3.9 хувиар, хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 4.5 хувиар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Өөрчлөлт оруулсан: 2014 онд Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан нийт 103 хэргийн 53 буюу 51 хувьд “хууль буруу хэрэглэсэн”, 50 буюу 49 хувьд “нотлох баримтыг буруу үнэлсэн” гэсэн үндэслэлээр өөрчлөлт оруулжээ.

График 4.5 Анхан шатны шүүхийн шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан үндэслэл

Хүчингүй болгосон: Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон нийт 126 хэргийн 65 буюу 51.6 хувийг анхан шатны шүүхэд дахин хэлэлцүүлэхээр буцааж, 28 буюу 22.2 хувьд нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгож, 24 буюу 19 хувьд нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг буюу бүхэлд нь хангаж, 6 буюу 4.8 хувьд нь хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, 3 хэрэгт буюу 2.4 хувьд нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан байна.

Хүснэгт 4.8 Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон үндэслэл

Д/д	Анхан шатны шийдвэрийг хүчингүй болгосон үндэслэл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт		Хүчингүй болсон хэрэгт эзлэх хувь	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь	2013 он	2014 он
1	Нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон	26	28	2	7.69	23.2	22.2
2	Хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	4	6	2	50.00	3.6	4.8
3	Нэхэмжлэлийн шаардлагын зарим хэсгийг буюу бүхэлд нь хангасан	17	24	7	41.18	15.2	19.0
4	Анхан шатны шүүхэд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан	64	65	1	1.56	57.1	51.6
5	Хэргийг харьяалагдах шүүхэд шилжүүлсэн	0	0	0	-	0	0
6	Нэхэмжлэлийг хүлээн авахаас татгалзсан	1	3	2	3 дахин	0.9	2.4
НИЙТ ДҮН		112	126	14	12.5	100	100

Анхан шатны шүүхэд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан нийт 65 хэргээс 59 буюу 85.71 хувь нь нотлох баримтыг дутуу бүрдүүлсэн гэх үндэслэлээр буцаан шийдвэрлэсэн нь захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх хэрэг хянан шийдвэрлэхдээ ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг байгууллага, албан тушаалтан, иргэнээс гаргахыг шаардах, цуглуулах, үнэлэх ажлын чанарыг дээшлүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

Хүснэгт 4.9 Хэргийг анхан шатны шүүхэд дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан үндэслэл

Д/д	Үндэслэл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
1	Хууль бус бүрэлдэхүүнээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн	3	0	-3	-100
2	Нотлох баримтыг дутуу бүрдүүлсэн	47	59	12	25.53
3	Шүүх өөр хуулийг, эсхүл хуулийг бүрүү тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй	0	1	1	-
4	Хуулийн шаардлага хангаагүй нотлох баримтыг үндэслэсэн	4	0	-4	-100
5	ЗХХШТХ зөрчсөн нь шийдвэр гаргахад нөлөөлсөн	9	4	-5	-55.56
6	Хэргийн оролцогч, түүний төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийг шүүх хуралдаанд оролцуулаагүй	0	0	0	-
7	Хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны ноцтой дутагдал илэрсэн	1	1	0	-

4.3.Хяналтын шатны шүүх

Улсын дээд шүүхийн Захиргааны хэргийн танхим 2014 онд нийт 393 хэрэг хүлээн авснаас 381 хэргийг шийдвэрлэж, 12 хэргийн үлдэгдэлтэй байна.

Хянан шийдвэрлэсэн нийт 381 хэргээс 300 хэрэг буюу 76.3 хувийг хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэж, 40 хэрэг буюу 10.1 хувьд Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасныг хянаж, албан бичгээр хариу өгч, 27 хэрэг буюу 6.8 хувьд шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлт гаргасан хэргийг шийдвэрлэж, “хэргийн оролцогч тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч хяналтын гомдлоосоо татгалзсан”, “хяналтын журмаар гомдол гаргах хугацаа хэтэрсэн буюу тооцох боломжгүй” зэрэг үндэслэлээр нийт 6 хэргийг шүүх хуралдаанд оруулахгүйгээр шийдвэрлэсэн байна.

Хүснэгт 4.10 Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэр

Д/д	Утга	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
	Нийт хүлээн авсан хэрэг	329	393	64	19.45
1	Хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн хэрэг	245	300	55	22.45
2	Шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлт гаргасан хэргийг шийдвэрлэсэн байдал	19	27	8	42.11
3	Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасныг хянаж албан бичгээр хариу өгсөн	44	40	-4	-9.09
4	Хяналтын журмаар гомдол гаргах хугацаа хэтэрсэн буюу тооцох боломжгүй	0	2	2	-
5	Хэргийн оролцогч, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгч хяналтын гомдлоосоо татгалзсан	4	4	0	-
6	Бусад	0	8	8	-
7	Үлдэгдэл хэрэг	17	12	-5	-29.41

Өмнөх онтой харьцуулахад хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар хянан шийдвэрлэсэн хэрэг 22.4 хувиар, шинээр илэрсэн нөхцөл байдлын улмаас хянуулах хүсэлт гаргасан хэргийг шийдвэрлэсэн байдал 42.1 хувиар өссөн бол Ерөнхий шүүгчид гомдол гаргасныг танилцуулж албан бичгээр хариу өгсөн хэрэг 9.1 хувиар буурчээ.

2014 онд хяналтын шатны шүүх хуралдаанаар шийдвэрлэгдсэн нийт 300 хэргийн 212 буюу 70.6 хувьд шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж, гомдлыг хангахгүй орхисон, 34 буюу 11.33 хувьд нь шийдвэр, магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан, 25 буюу 8.3 хувьд нь шийдвэр, магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн, 9 хэрэгт буюу 3 хувьд шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон, 20 хэрэгт буюу 6.6 хувьд нь шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцааж шийдвэрлэжээ.

Хүснэгт 4.11 Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрийн төрөл (Өмнөх онтой харьцуулсан нь)

Д/д	Шийдвэрийн төрөл	Бүтэн жил		Өсөлт, бууралт	
		2013 он	2014 он	Тоо	Хувь
	Нийт шийдвэрлэсэн хэрэг	245	300	55	22.45
1	Шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж, гомдлыг хангахгүй орхисон	175	212	37	21.14
2	Шийдвэр, магадлалд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан	24	34	10	41.67
3	Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн	16	25	9	56.25
4	Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон	0	0	0	-
5	Шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан	4	9	5	2.25 дахин
6	Шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан	26	20	-6	-23.08

Хяналтын шатны шүүхээс давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.8 хувиар, шийдвэр магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэргийн эзлэх хэмжээ 3.9 хувиар тус тус буурч, шийдвэр магадлалд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан хэргийн эзлэх хэмжээ 1.5 хувиар, шийдвэр магадлал тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн хэргийн эзлэх хэмжээ 1.8 хувиар, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 1.4 хувиар тус тус өссөн байна.

Дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан 20 хэргийг ЗХХШТХ-ийн 30, 31 дүгээр зүйлд заасан шүүх захиргааны хэргийг нотлох үүргээ биелүүлээгүй гэсэн үндэслэлээр буцааснаас үзвэл захиргааны хэргийн шүүх мөрдөн шалгах зарчмыг хэрэгжүүлж ажиллахад анхаарах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

ТАВ.ШҮҮН ТАСЛАХ БУСАД АЖИЛЛАГАА

5.1. Сэжигтнийг баривчлах арга хэмжээ

Монгол Улсын шүүх Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 58, 59 дүгээр зүйлд заасан үндэслэлээр 869 сэжигтнийг баривчлах тухай материал хүлээн авснаас 814 сэжигтнийг баривчлах зөвшөөрөл олгож, 55 сэжигтэнд баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзжээ. Баривчлах зөвшөөрөл олгосон нийт хүмүүсийн 2.8 хувийг насанд хүрээгүй хүмүүс, 5.6 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна.

Баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан хүмүүсийн 14.5 хувийг “гэмт хэрэг үйлдсэн гэх хангалттай баримтгүй”, 47.2 хувийг “цагдан хорих арга хэмжээ авах үндэслэлгүй”, 25.4 хувийг “Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 58 дугаар зүйлийг зөрчсөн” гэсэн үндэслэлээр суллажээ.

Эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагааны явцад сэжигтнийг баривчлуулахаар тогтоол үйлдэж ирүүлсэн хүний тоог өмнөх онтой харьцуулбал 312 хүнээр буюу 26.4 хувиар буурсан байна. Баривчлах арга хэмжээ авсан хүмүүсээс насанд хүрээгүй хүний тоо өнгөрсөн оноос 17 хүн буюу 42.5 хувиар буурсан бол баривчлах зөвшөөрөл олгосон эмэгтэйчүүдийн тоо 5 хүнээр буюу 12.1 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 5.1 Сэжигтнийг баривчлах арга хэмжээ

Д.д	Утга	2013 он	2014 он
1	Баривчлуулахаар тогтоол үйлдэж ирүүлсэн хүний тоо	1181	869
2	Баривчлах зөвшөөрөл олгосон хүний тоо	1054	814
2	Үүнээс Насанд хүрээгүй хүн	40	23
	Эмэгтэй	41	46
3	Баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан хүний тоо	127	55
3	Үүнээс Гэмт хэрэг үйлдсэн гэх хангалттай баримтгүй	14	8
	Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авах үндэслэлгүй	62	26
	ЭБШХуулийн 58 дугаар зүйлийг зөрчсөн	11	14

Баривчлах зөвшөөрөл олгосон хүний тоо өнгөрсөн оноос 240 хүн буюу 22.7 хувиар буурсан /График 5.1/ бол баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан хүний тоо 72 хүн буюу 56.6 хувиар мөн буурчээ. /График 5.2/

График 5.1

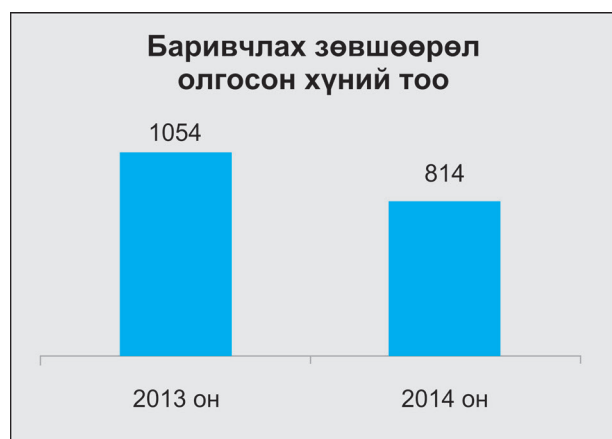
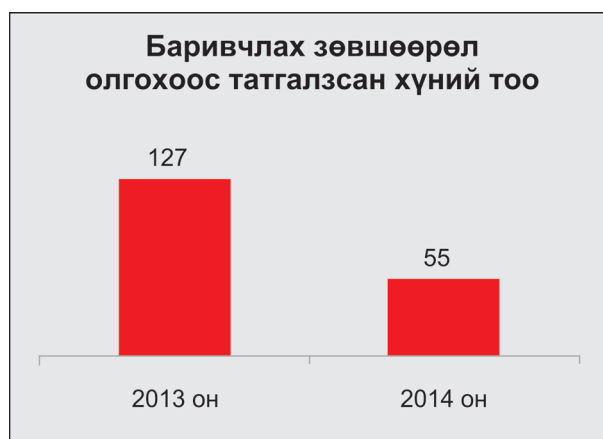

График 5.2

5.2. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ

Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 68 дугаар зүйлд зааснаар 2014 онд шүүхээс 1815 хүнийг сэжигтнээр, 1906 хүнийг яллагдагчаар цагдан хорих шийдвэр гаргажээ. Нийт 3721 хүнд цагдан хорих зөвшөөрөл олгосноос 106 буюу 2.8 хувь нь насанд хүрээгүй, 176 буюу 4.7 хувь нь эмэгтэйчүүд байна.

Хүснэгт 5.2. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан тухай мэдээ

Д/д	Утга	2013 он	2014 он
1	Цагдан хорих зөвшөөрөл олгосон хүний тоо	3610	3721
2	Сэжигтэн	1989	1815
3	Яллагдагч	1621	1906
4	Насанд хүрээгүй хүн	132	106
5	Эмэгтэй	151	176

Шүүхээс цагдан хорих зөвшөөрөл олгосон хүний тоо 2013 оноос 111 хүн буюу 3.0 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байх бөгөөд цагдан хорих арга хэмжээ авсан сэжигтний тоо 174 хүнээр буюу 8.7 хувиар буурсан бол яллагдагчийн тоо 285 хүнээр буюу 17.6 хувиар өсчээ. Түүнчлэн цагдан хорих арга хэмжээ авсан насанд хүрээгүй хүний тоо 26 буюу 19.7 хувиар буурсан бол эмэгтэйчүүдийн тоо 25 хүн буюу 16.6 хувиар өсчээ.

Цагдан хорих зөвшөөрөл олгосон үндэслэлээс 1512 буюу 42 хувийг “оргон зайлж болзошгүй”, 1441 буюу 40 хувийг “хүнд болон онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэн” гэсэн үндэслэл эзэлж байгаа нь цагдан хорих арга хэмжээ авсан үндэслэл дийлэнх хувийг эзэлж байна.

График 5.3 Цагдан хорих зөвшөөрөл олгосон үндэслэл

Баривчлах, цагдан хорих талаар гаргасан шүүгчийн захирамж: 2014 онд баривчлах, цагдан хорих талаар нийт 9835 шүүгчийн захирамж гарсан байна. Үүнээс сэжигтэн, яллагдагчийг цагдан хорих тухай 3870 захирамж, цагдан хорих хугацааг сунгах тухай 3228 захирамж гарсан нь нийт захирамжийн 72.1 хувийг эзэлж байна. Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг өөрчлөх тухай 1361, сэжигтнийг баривчлах тухай 375 захирамж гарсан нь нийт захирамжийн 17.6 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 5.3 Баривчлах, цагдан хорих талаар гаргасан шүүгчийн захирамж

Д/д	Шүүгчийн захирамж	2013 он	2014 он
1	Нийт	11099	9835
2	Сэжигтнийг баривчлах тухай	542	375
3	Сэжигтнийг баривчлахаас татгалзах тухай	50	42
4	Сэжигтнийг суллах тухай	67	82
5	Сэжигтэн, яллагдагчийг цагдан хорих тухай	3603	3870
6	Сэжигтэн, яллагдагчийг цагдан хорихоос татгалзах тухай	238	225
7	Сэжигтэн, яллагдагчийг өөр газар шилжүүлэн цагдан хорих тухай	124	110
8	Сэжигтэн, яллагдагчийг өөр газар шилжүүлэн цагдан хорихоос татгалзах тухай	4	0
9	Цагдан хорих хугацааг сунгах тухай	3681	3228
10	Цагдан хорих хугацааг сунгахаас татгалзах тухай	98	114
11	Шүүхэд хянагдаж буй яллагдагчийн хорьж мөрдөх хугацааг сунгах тухай	139	113
12	Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг хүчингүй болгох тухай	41	85
13	Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээг өөрчлөх тухай	1368	1361
14	Цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан шүүгчийн захирамжинд гарсан гомдлыг хянан шийдвэрлэсэн тухай	214	230

5.3. Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан, ялаас чөлөөлсөн байдал

2014 онд Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 74, 75 дугаар зүйл, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 333, 334 дүгээр зүйлд заасны дагуу тодорхойлолт, дүгнэлт ирүүлсэн нийт 2535 материалыг хянан хэлэлцсэнээс 29 ялтныг өвчний учир хугацаанаас өмнө хорих ял эдлэхээс чөлөөлж, 1762 ялтныг эдлээгүй үлдсэн хорих ялаас нь тэнсэн суллаж, 627 ялтны хорих ял эдлэх дэглэмийг бууруулсан бол 86 ялтны хорих ялын дэглэмийг хүндрүүлж шийдвэрлэсэн байна.

Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан, ялаас чөлөөлсөн тухай мэдээллийг өмнөх онтой харьцуулсан үзүүлэлт:

Хүснэгт 5.4 Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан, ялаас чөлөөлсөн

Д/д	Утга	2013 он	2014 он
1	ЭХ-ийн 74, 75, ЭБШХ-ийн 333,334-р зүйлд заасан журмын дагуу эрх бүхий байгууллагаас тодорхойлолт, дүгнэлт гарган ирүүлсэн хүний тоо	2497	2535
2	Өвчний учир хугацаанаас өмнө хорих ял эдлэхээс чөлөөлсөн	33	29
3	Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан	1627	1762
4	Үлдсэн хорих ялыг өөр төрлийн хөнгөн ялаар сольсон	11	0
5	Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө үлдсэн хорих ялыг өөр төрлийн хөнгөн ялаар солих тухай санал, дүгнэлтийг хэрэгсэхгүй болгосон хүний тоо	46	33
6	Хорих ял эдлэх дэглэмийг бууруулсан бүгд	570	627
7	Хорих ял эдлэх дэглэмийг хүндрүүлсэн бүгд	129	86

Эрүүгийн хуулийн 74, 75, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 333, 334 дугаар зүйлд заасны дагуу эрх бүхий байгууллагаас тодорхойлолт, дүгнэлт гарган ирүүлсэн хүний тоог 2013 онтой харьцуулбал 38 хүнээр буюу 1.5 хувиар өссөн байна. Өвчний учир хугацаанаас өмнө хорих ял эдлэхээс чөлөөлсөн хүний тоо өнгөрсөн оноос 4 хүнээр буурсан байна.

Улсын хэмжээнд 2014 онд нийт 627 ялтны хорих ял эдлэх дэглэмийг бууруулсан нь 2013 онтой харьцуулбал 57 хүн буюу 10.0 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. (График 5.4) Мөн хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан хүний тоо 135 хүнээр буюу 8.3 хувиар өссөн байна.

График 5.4

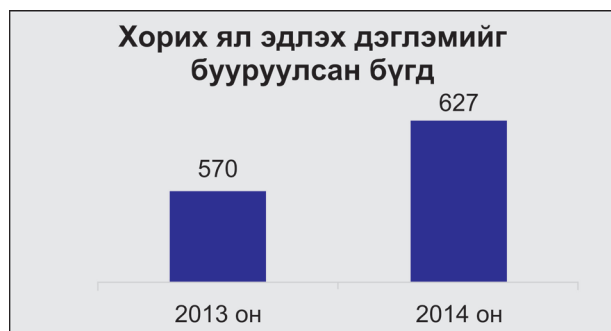

График 5.5

5.4. Захиргааны зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн ажиллагаа

Улсын хэмжээнд 2014 онд 18859 захиргааны зөрчил бүртгэгдсэнээс 18611 зөрчилд захиргааны хариуцлага ногдуулж, 248 тохиолдолд татгалзаж буцаасан байна. Захиргааны зөрчил гаргасан этгээд, хохирогч, тэдгээрийн хууль ёсны төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийн гаргасан гомдлоор захиргааны шийтгэл ногдуулсан 298 шийдвэрийг хянаснаас 219 буюу 73.4 хувьд нь хэвээр үлдээж, 58 буюу 19.4 хувьд нь өөрчлөлт оруулж, 21 буюу 7.0 хувийг хүчингүй болгожээ.

Хүснэгт 5.5

Захиргааны зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн мэдээлэл

Д/д	Утга	2013 он	2014 он
1	Бүгд	16725	18859
2	Захиргааны арга хэмжээ авагдсан бүгд	16475	18611
3	Арга хэмжээ авахаас татгалзаж буцаасан	250	248
4	Торгуулсан бүх хүн	623	754
5	Торгуулсан эмэгтэй	98	150
6	Нийт торгуулийн хэмжээ /мян.төг/	12869400	133334000
7	Баривчилсан бүгд	15850	17857
8	Баривчлагдсан эмэгтэй	415	467
9	Үлдэгдэл	1	0
Давж заалдах журмаар хянан шийдвэрлэсэн			
1	Бүгд	263	298
2	Хэвээр үлдээсэн	186	219
3	Өөрчлөгдсөн	59	58
4	Хүчингүй болсон	20	21

Улсын хэмжээнд торгох арга хэмжээ авсан хүмүүсийн 19.8 хувийг, нийт баривчлагдсан хүмүүсийн 2.6 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал нийт бүртгэгдсэн захиргааны зөрчлийн тоо 12.8 хувиар өссөн байна. /График 5.6/ Үүнээс захиргааны хариуцлага оногдуулсан нийт хүний тоо өнгөрсөн онд 16475 байсан бол 2014 онд 18611 болж 13.0 хувиар өссөн байна. Харин баривчлагдсан эмэгтэйчүүдийн тоо 52 хүн буюу 12.5 хувиар өссөн байна.

График 5.6

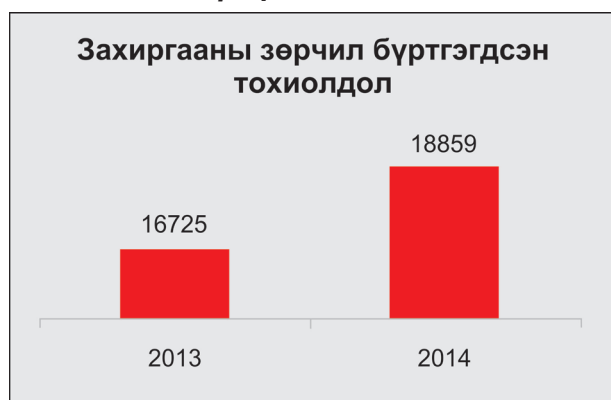
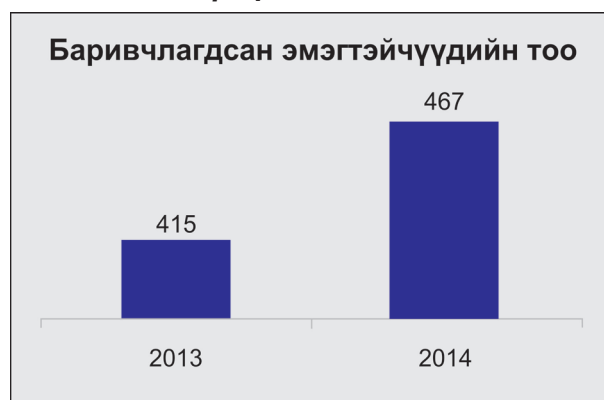

График 5.7

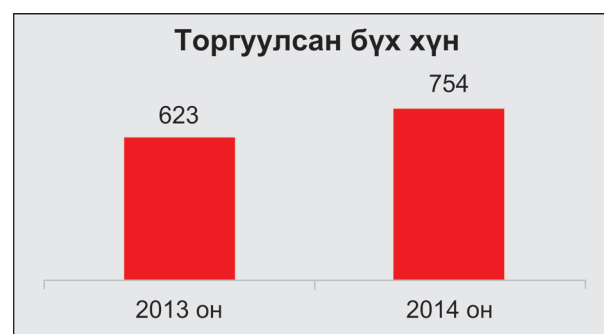
Мөн торгох захиргааны шийтгэл оногдуулсан эмэгтэйчүүдийн тоо өнгөрсөн онд 98 байсан бол 2014 онд 150 болж 53.1 хувиар өссөн байна.

Захиргааны арга хэмжээ авахаас татгалзаж, буцаасан тохиолдол өнгөрсөн онд 250 байсан бол 2014 онд 248 болж 0.8 хувиар буурсан байна. /График 5.8/ Торгуулсан бүх хүний тоо өнгөрсөн онд 623 байсан бол 2014 онд 754 болж 21 хувиар өссөн байна. /График-5.9/ Нийт торгуулийн хэмжээ өнгөрсөн онд 12.9 төгрөг байсан бол 2014 онд 13.1 төгрөг болж 2 хувиар өссөн байна.

График 5.8

График 5.9

Давж заалдах журмаар хянан шийдвэрлэсэн захиргааны зөрчлийн тоо өнгөрсөн онд 263 байсан бол 2014 онд 298 болж 13.3 хувиар өссөн байна. Өнгөрсөн онд захиргааны шийтгэл оногдуулсан 263 шийтгэврийг давж заалдах журмаар хянаснаас 186 буюу 70.7 хувийг хэвээр үлдээж, 59 буюу 22.4 хувьд өөрчлөлт оруулж, 20 буюу 7.6 хувийг хүчингүй болгож байсан бол 2014 онд 298 шийтгэврийг давж заалдах журмаар хянаснаас 219 буюу 73.4 хувийг хэвээр үлдээж, 58 буюу 19.4 хувьд өөрчлөлт оруулж, 21 буюу 7.0 хувийг хүчингүй болгосон байна.

Баривчлах захиргааны шийтгэл оногдуулсан нийт хүний тоо өнгөрсөн онд 15850 байсан бол 2014 онд 17857 болж 2007 хүн буюу 12.7 хувиар өссөн дүнтэй байна.

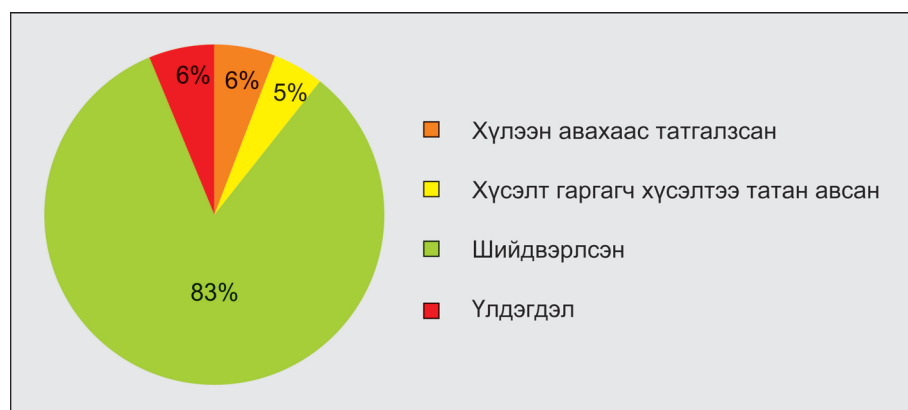
ЗУРГАА. ЭВЛЭРҮҮЛЭН ЗУУЧЛАХ АЖИЛЛАГАА

Улсын хэмжээнд шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид 2014 онд нийт 6427 нэхэмжлэл, өргөдөл хүлээн авчээ. Үүнээс шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид гаргасан өргөдөл 6143, шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэхээс өмнө шилжүүлсэн нэхэмжлэл 65, шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэсний дараа шилжүүлсэн иргэний хэрэг 219 байна.

Шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид гаргасан 6143 өргөдлөөс 346 өргөдлийг журмын дагуу хүлээн авахаас татгалзаж, 308 өргөдлийг хүсэлт гаргагч өөрийн хүсэлтээр эргүүлэн авч, 5122 өргөдлийг шийдвэрлэж, 367 өргөдлийн үлдэгдэлтэй байна.

Шийдвэрлэсэн 5122 өргөдлөөс 2847 буюу 55.5 хувьд нь эвлэрэл амжилттай болж, 2275 буюу 44.5 хувьд нь эвлэрэл амжилтгүй болсон байна.

График 6.1 Шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид гаргасан өргөдөл

Шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэхээс өмнө шилжүүлэн ирсэн 65 нэхэмжлэлээс 62 нь эвлэрэл амжилттай болж 3 хэргийн үлдэгдэлтэй байна. Шүүхээс иргэний хэрэг үүсгэсний дараа шилжүүлэн ирсэн 219 иргэний хэргээс 61 нь

эвлэрэл амжилттай болж, 141 нь эвлэрэл амжилтгүй болсон. Тайлант жилийн эцсийн үлдэгдэл 17 хэрэг байна.

График 6.2 Хэрэг үүсэхээс өмнө

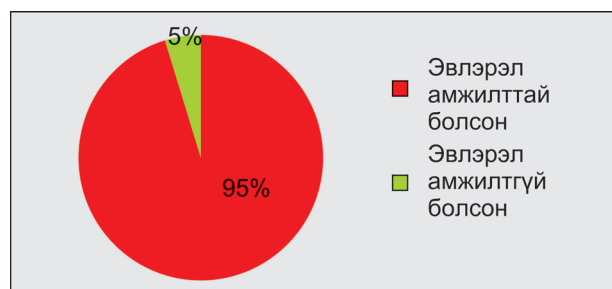
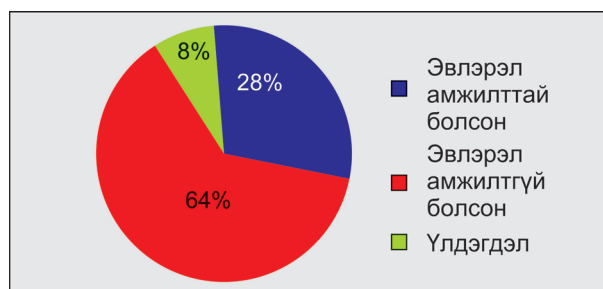

График 6.3 Хэрэг үүссэний дараа

Маргааны төрлөөр

Эвлэрүүлэн зуучлагчид гаргасан өргөдлөөр шийдвэрлэсэн нийт 5122 өргөдлийн 2710 буюу 53 хувь нь иргэний эрх зүйн маргаан, 178 буюу 3 хувь нь хөдөлмөрийн ганцаарчилсан маргаан, 2234 буюу 44 хувь нь гэр бүлийн эрх зүйн маргаан байна.

Иргэний эрх зүйн маргааны 2316 буюу 85.5 хувьд нь эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа амжилттай, 394 буюу 14.5 хувьд нь эвлэрэл амжилтгүй, хөдөлмөрийн ганцаарчилсан маргаанд 135 буюу 75.8 хувьд нь эвлэрэл амжилттай, 43 буюу 24.2 хувьд эвлэрэл амжилтгүй явагдсан бол гэр бүлийн эрх зүйн маргааны 396 буюу 17.7 хувьд эвлэрэл амжилттай болж, 1838 буюу 72.3 хувьд эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа амжилтгүй явагдсан байна.

ДОЛОО.ШҮҮХИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

Монгол Улсын шүүхээс 2014 онд нийт 9 тэрбум 98 сая 354 мянга 507 төгрөгийг төрийн санд оруулахаар шийдвэрлэжээ. Үүнээс улсын тэмдэгтийн хураамжаар 7 тэрбум 257 сая 415 мянга 241 төгрөг, торгох ялаар 1 тэрбум 477 сая 421 мянга 600 төгрөг, захиргааны зөрчлийн торгох арга хэмжээгээр 13 сая 134 мянган төгрөг, эд хөрөнгө хураах ялаар 350 сая 563 мянга 666 төгрөгийг төрийн санд оруулахаар тус тус шийдвэрлэсэн байна.

Иргэний хэрэг: Шүүхээс 2014 онд улсын тэмдэгтийн хураамжид (32890) нийт 7 тэрбум 138 сая 566 мянга 641 төгрөгийг төрийн санд оруулсан байна.

График 7.1 Тэмдэгтийн хураамж (Иргэний хэрэг)

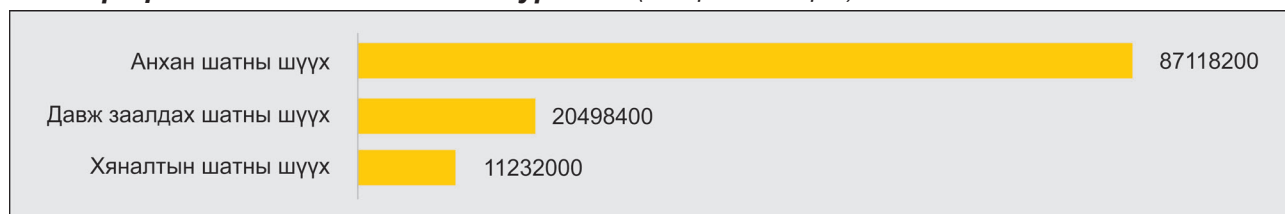
Анхан шатны шүүхийн 30848 нэхэмжлэлийн 6 тэрбум 608 сая 687 мянга 715 төгрөг, давж заалдах шатны шүүхийн 1452 нэхэмжлэлийн 296 сая 667 мянга 136 төгрөг, хяналтын шатны шүүхийн 590 нэхэмжлэлийн 233 сая 211 мянга 790 төгрөгийг төрийн санд оруулсан байна.

Улсын хэмжээнд 2014 онд 3742 нэхэмжлэлд хамаарах 562 сая 236 мянга 660 төгрөгийг хуульд заасны дагуу тэмдэгтийн хураамжаас чөлөөлж, 50 нэхэмжлэлд 1 сая 40 мянга 541 төгрөгөөр улсын тэмдэгтийн хураамжийг багасгасан байна.

Нийт 6584 нэхэмжлэлд хамаарах 1 тэрбум 648 сая 469 мянга 197 төгрөгийн тэмдэгтийн хураамжийг хуульд заасны дагуу буцаан олгосон байна.

Захиргааны хэрэг: Шүүхээс 2014 онд нийт 1693 тэмдэгтийн хураамжид хамаарах 118 сая 848 мянга 600 төгрөг төрийн санд оруулсан байна.

График 7.2 Тэмдэгтийн хураамж (Захиргааны хэрэг)

Анхан шатны 1241 нэхэмжлэлийн 87 сая 118 мянга 200 төгрөг, давж заалдах шатны шүүхийн 292 нэхэмжлэлийн 20 сая 498 мянга 400 төгрөг, хяналтын шатны 160 нэхэмжлэлийн 11 сая 232 мянган төгрөгийг төрийн санд оруулсан байна. Мөн 117 нэхэмжлэлд хамаарах 8 сая 213 мянга 400 төгрөгийг тэмдэгтийн хураамжаас хуульд заасны дагуу чөлөөлж, багасгасан байна.

Анхан шатны шүүхийн 148 нэхэмжлэлийн 9 сая 828 мянган төгрөг, давж заалдах шатны шүүхийн 33 нэхэмжлэлийн 2 сая 597 мянга 400 төгрөг, хяналтын шатны 13 нэхэмжлэлийн 912 мянга 600 төгрөгийн тэмдэгтийн хураамжийг буцаан олгосон байна.

Эрүүгийн хуульд заасан торгох ялаар 285 хүнийг нийт 1 тэрбум 477 сая 241 мянга 600 төгрөгийн торгох ял ногдуулсан байна. Захиргааны зөрчлийн улмаас 754 хүнд 13.134.000 төгрөгийн торгуулийн арга хэмжээ авсан байна.

НАЙМ.ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Нийт шийдвэрлэсэн хэрэг, маргаан: Монгол Улсын шүүх 2014 онд эрүүгийн 6375 хэрэг, иргэний 33996 хэрэг, захиргааны 1187 хэрэг, нийт 41558 хэрэг, маргааныг анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 1031 хэргээр буюу дунджаар 2.4 хувиар буурсан байна. Шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр авч үзвэл анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 3.3 хувиар, захиргааны хэрэг 7.3 хувиар тус тус өссөн бол иргэний хэрэг 3.7 хувиар буурчээ. Анхан шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн иргэний хэргийн тоо өмнөх оноос буурсан нь Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хууль хэрэгжиж, анхан шатны шүүхүүд дэх эвлэрүүлэн зуучлагчид 6143 өргөдлийг хүлээн авч, 5122 маргааныг шийдвэрлэсэнтэй холбоотой юм.

Анхан шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэргээс хүнийг санаатай алах гэмт хэрэг 1.9 хувиар, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдал, ашиглалтын журмын эсрэг гэмт хэрэг 10.8 хувиар, танхайрах гэмт хэрэг 13.5 хувиар, эд зүйлийг хууль бусаар хил нэвтрүүлэх гэмт хэрэг 15.5 хувиар тус тус буурсан бол бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах гэмт хэрэг 20.7 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг хулгайлах гэмт хэрэг 12 хувиар, бусдын эд хөрөнгийг дээрэмдэх гэмт хэрэг 20.7 хувиар тус тус өссөн байна. Хүч хэрэглэсэн болон өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг өсөх хандлагатай байгаа нь анхаарал татаж байна.

Анхан шатны шүүх 2014 онд 33996 иргэний хэргийг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 1318 хэргээр буюу 3.7 хувиар буурсан үзүүлэлт юм. Нийт шийдвэрлэсэн хэргээс Иргэний хуулиар шийдвэрлэсэн 14708 хэрэг буюу 43.3 хувийг, ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэсэн 12421 хэрэг буюу 36.5 хувийг, Гэр бүлийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн 4207 хэрэг буюу 12.4 хувийг, Хөдөлмөрийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн 1377 хэрэг буюу 4.05 хувийг тус тус эзэлжээ.

Хэрэг, маргааны төрлийн хувьд иргэний эрх зүйн маргаан 1970 хэргээр буюу 15.47 хувиар, хөдөлмөрийн эрх зүйн маргаан 297 хэргээр буюу 27.5 хувиар, газрын эрх зүйн маргаан 39 хэргээр буюу 41.94 хувиар тус тус өссөн бол ИХШХШТХ-иар шийдвэрлэсэн маргаан 3150 хэргээр буюу 20.2 хувиар, гэр бүлийн эрх зүйн маргаан 69 хэргээр буюу 1.61 хувиар, Компанийн тухай хуулиар шийдвэрлэсэн маргаан 10 хэргээр буюу 55.6 хувиар тус тус буурчээ.

Захиргааны хэргийн хувьд иргэний бүртгэлтэй холбоотой маргаан өмнөх онтой харьцуулбал 2.2 дахин, төрийн хяналт, шалгалттай холбоотой бусад маргаан 76.09 хувиар, төрийн албаны маргаан 46.31 хувиар, газрын маргаан 37.86 хувиар, татварын маргаан 24.62 хувиар тус тус өссөн дүнтэй байгаа бол сонгуулийн маргаан 86.41 хувиар, ашигт малтмалтай холбоотой маргаан 40.28 хувиар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн улсын бүртгэлтэй холбоотой маргаан 32.95 хувиар тус тус буурсан байна.

Анхан шатны шүүхийн эрүүгийн хэргийн үлдэгдэл өмнөх оноос 12.3 хувиар буурсан болиргэний хэргийн үлдэгдэл 22.7 хувиар, захиргааны хэргийн үлдэгдэл 13.37 хувиар тус тус өссөн дүн гарав.

Давж заалдах шатны шүүх 2014 онд эрүүгийн 2161, захиргааны 883, иргэний 1947 хэрэг, нийт 4991 хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэсэн нь өмнөх онтой харьцуулбал 13.6 хувиар өсчээ. Шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр авч үзвэл давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэрлэгдсэн эрүүгийн хэрэг 10.3 хувиар, иргэний хэрэг 6.8 хувиар, захиргааны хэрэг 41.3 хувиар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна. Харин давж заалдах шатны шүүхийн эрүүгийн хэргийн үлдэгдэл

өмнөх оноос 47.9 хувиар, иргэний хэргийн үлдэгдэл 7.8 хувиар, захиргааны хэргийн үлдэгдэл 19.35 хувиар тус тус буурсан байна.

Хяналтын шатны шүүх 2014 онд эрүүгийн 629, иргэний 1017, захиргааны 381 хэрэг нийт 2027 хэргийг хяналтын шатны журмаар хянан шийдвэрлэсэн байна. Хянан шийдвэрлэсэн иргэний хэрэг 3.5 хувиар, захиргааны хэрэг 42.2 хувиар тус тус өссөн бол эрүүгийн хэрэг өмнөх оноос 8.2 хувиар буурчээ.

Ял шийтгүүлсэн байдал: Монгол Улсын хэмжээнд 2014 оны байдлаар нийт 8178 хүн анхан шатны шүүхээс ял шийтгүүлсэн нь өмнөх онтой харьцуулбал ял шийтгүүлэгчдийн тоо 113 хүнээр буюу 1.4 хувиар өссөн үзүүлэлт юм. Ялын төрлөөр авч үзвэл шүүхээс баривчлах ял шийтгүүлсэн хүний тоо 1.8 хувиар, хорих ял шийтгүүлсэн хүний тоо 2.1 хувиар, тодорхой албан тушаал эрхлэх эрхийг хасах ялаар шийтгүүлсэн хүний тоо 2.6 дахин тус тус өссөн бол тодорхой үйл ажиллагаа явуулах эрхийг хасах ялаар шийтгүүлсэн хүний тоо 3.9 хувиар, албадан ажил хийлгэх ял шийтгүүлсэн хүний тоо 5.2 хувиар, торгох ял шийтгүүлсэн хүний тоо 3.4 хувиар тус тус буурсан байна.

Нийт ял шийтгүүлэгчдээс (давхардсан тоогоор) урьд ял шийтгүүлж байсан хүмүүсийн тоо өмнөх оноос 221 хүн буюу 13 хувиар, бүлэглэж үйлдсэн хүний тоо 190 буюу 13.4 хувиар, эмэгтэйчүүдийн тоо 26 буюу 3.8 хувиар тус тус өссөн бол насанд хүрээгүй хүний тоо 98 буюу 17.3 хувиар буурсан байна. Энэ нь өмнө ял шийтгэгдсэн хүмүүсийг нийгэмшүүлэх, дэмжлэг үзүүлэх, дахин гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг эрчимжүүлэх шаардлагатайг харуулж байна. Ял шийтгүүлэгчдийн дундаас насанд хүрээгүй хүний тоо буурсан байна.

Ял шийтгүүлэгчдийг насны бүлгээр нь авч үзвэл 14-15 настай ял шийтгүүлэгчийн тоо өмнөх онтой харьцуулбал 34.9 хувиар буурсан нь эерэг үзүүлэлт хэдий ч насанд хүрээгүй хүмүүсийг гэмт хэргээс урьдчилсан сэргийлэх ажлыг цаашид улам эрчимжүүлэх шаардлагатай юм.

Ял шийтгүүлэгчдийг боловсролын түвшингээр нь ангилж үзвэл дээд боловсролтой ял шийтгүүлэгчид өмнөх оноос 15 хувиар, боловсролгүй ял шийтгүүлэгчид 4.8 хувиар өссөн бол эрхэлсэн ажил, сургуульгүй ял шийтгүүлэгчид 1.3 хувиар өсчээ. Боловсролгүй, эрхэлсэн ажил сургуульгүй ял шийтгүүлэгчдийн тоо өсч байгаа нь нийгэмд ажилгүйдлийг бууруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зорилтот бүлгийн онцлогт нийцсэн арга, хэлбэрээр хэрэгжүүлэх шаардлагатайг харуулж байна.

8.1. Шүүхийн шийдвэрийн чанар, тогтвортой байдал

Анхан шатны шүүхээс 2014 онд хянан шийдвэрлэсэн нийт эрүүгийн хэргийн 35.3 хувьд нь давж заалдсан байна. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүдийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 29.9 хувьд нь хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргажээ.

Иргэний хэргийн хувьд анхан шатны шүүхийн 2014 онд шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 6.2 хувьд нь зохигчид давж заалдсан бол Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхүүдийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 53.9 хувьд нь хяналтын шатны шүүхэд гомдол гаргаж ханджээ.

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхийн 2014 онд шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 78.6 хувьд нь хэргийн оролцогч, тэдгээрийн өмгөөлөгч давж заалдсан бол Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргийн 44.5 хувьд нь хэргийн оролцогч,

тэдгээрийн төлөөлөгч хяналтын шатны шүүхэд хандсан байна.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал давж заалдах шатны журмаар гомдол гаргасан хэргийн нийт хянан шийдвэрлэсэн эрүүгийн хэрэгт эзлэх хэмжээ 1.7 хувиар буурсан бол иргэний хэргийн давж заалдсан хэргийн эзлэх хэмжээ 0.5 хувиар, захиргааны хэргийн давж заалдсан хэргийн эзлэх хэмжээ 18.9 хувиар тус тус өссөн дүнтэй гарав.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал хяналтын шатанд хандсан Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн магадлалд эзлэх хэмжээ 5.4 хувиар, иргэний хэргийн хяналтын шатанд хандсан хэргийн эзлэх хэмжээ 2.1 хувиар, захиргааны хэргийн хяналтын шатанд хандсан хэргийн эзлэх хэмжээ 10.5 хувиар тус тус буурсан байна.

а. Эрүүгийн хэрэг: Давж заалдах шатны шүүхээс 2014 онд анхан шатны шүүхийн тогтоолыг хэвээр үлдээсэн нь нийт магадлалын 46.5 хувийг, тогтоолд өөрчлөлт оруулсан нь 22 хувийг, тогтоолыг хүчингүй болгосон нь 31.3 хувийг тус тус эзэлж байна. Анхан шатны шүүхийн тогтоолыг хэвээр үлдээсэн магадлалын эзлэх хэмжээ өмнөх оноос 5.1 хувиар буурсан бол тогтоолд өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 2.1 хувиар, тогтоолыг хүчингүй болгосон магадлалын эзлэх хэмжээ 2.9 хувиар тус тус өссөн дүнтэй гарсан байна.

Шүүхийн тогтоолыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн үндэслэлийг өмнөх онтой харьцуулахад “тогтоолд дурдсан дүгнэлт нь хэргийн жинхэнэ байдалтай нийцээгүй” гэсэн үндэслэл 17.4 хувиар, “ЭБШ хуулийг ноцтой зөрчсөн” гэсэн үндэслэл 25.3 хувиар тус тус өсчээ. Иймд анхан шатны шүүхийн түвшинд нотлох баримтыг үнэлэх, эрүүгийн байцаан шийтгэх ажиллагааны талаар цаашид анхаарах шаардлагатайг харуулж байна. Мөн шүүхийн сургалтын хөтөлбөрт дээрх асуудлыг голчлон тусгах нь зүйтэй юм.

Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрээс үзвэл шүүхийн тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээж шийдвэрлэсэн шийдвэр 57 хувийг, тогтоол, магадлалд өөрчлөлт оруулсан шийдвэр 22 хувийг, тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн шийдвэр 21 хувийг тус тус эзэлж байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулбал тогтоол, магадлалыг хэвээр үлдээсэн шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 7 хувь, тогтоол, магадлалд өөрчлөлт оруулсан шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 6.6 хувиар тус тус өссөн бол тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосон шийдвэрийн эзлэх хэмжээ 13.6 хувиар буурсан байна.

Хяналтын шатны шүүхээс шүүхийн тогтоол, магадлалыг хүчингүй болгосон үндэслэлийг авч үзвэл 76 хувийг тогтоол, магадлалд дурдсан “хэргийн жинхэнэ байдалтай нийцээгүй” гэсэн үндэслэл, 24 хувийг “ЭБШ хуулийг ноцтойгоор зөрчсөн” гэсэн үндэслэл эзэлж байна. Иймд эрүүгийн хэргийн анхан болон давж заалдах шатны шүүхийн шүүгчдийн хууль хэрэглээний чадварыг дэмжих, шүүгчдийг процессын алдаа гаргахаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн сургалтыг зохион байгуулах хэрэгцээ шаардлага байгааг харуулж байна.

б. Иргэний хэрэг: Давж заалдах шатны шүүхээс 2014 онд анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн нь нийт магадлалын 38.1 хувь, шийдвэрт өөрчлөлт оруулсан нь 30.5 хувийг, шийдвэрийг хүчингүй болгосон нь 31.4 хувийг тус тус эзэлж байна. Анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээсэн магадлалын эзлэх хэмжээ өмнөх оноос 7.4 хувиар буурсан бол өөрчлөлт оруулсан магадлалын эзлэх хэмжээ 3.3 хувиар, хүчингүй болгосон магадлалын эзлэх хэмжээ 4.1 хувиар тус тус өсчээ.

Давж заалдах шатны шүүхээс анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг ИХШХШТХ-ийн 38.6-д зааснаар “нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлж хэргийг хянан шийдвэрлэсэн” гэсэн

үндэслэлээр хүчингүй болгосон хэрэг 16.3 хувийг эзэлж байгаа нь өнгөрсөн оноос 41.5 хувиар буурсан байна. Түүнчлэн “хууль бус бүрэлдэхүүнээр хэргийг хянан шийдвэрлэсэн” үндэслэлээр анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон магадлалын тоо 22 хувиар өссөн байна. “Шүүх өөр хуулийг эсвэл хууль буруу тайлбарлан хэрэглэсэн” үндэслэлээр шийдвэрийг хүчингүй болгосон магадлал өмнөх оноос 52 хувиар өссөн нь анхан шатны шүүхээс хэрэг хянан шийдвэрлэхдээ ИХШШТХ-ийн журам зөрчих, хуулийг зөв тайлбарлаж хэрэглэх, зохигч, тэдгээрийн төлөөлөгч буюу өмгөөлөгчийн шүүх хуралдаанд биечлэн оролцох эрхийг хангах шаардлагатайг харуулж байна.

Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрээс үзвэл шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон хэрэг 59.8 хувь, шийдвэр магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан хэрэг 15.7 хувь, шийдвэр магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн 10.6 хувь, шийдвэр, магадлал тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон хэрэг 0.5 хувь, шийдвэр магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэрэг 1.3 хувь, шийдвэр магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэрэг 12.1 хувийг тус тус эзэлж байна. Энэ нь өмнөх онтой харьцуулбал шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон хэргийн эзлэх хэмжээ 1.5 хувиар, шийдвэр, магадлал тогтоолыг хүчингүй болгож хэргийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.1 хувиар, шийдвэр магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэргийн эзлэх хэмжээ 4.6 хувиар тус тус буурсан бол шийдвэр, магадлалд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан хэргийн эзлэх хэмжээ 2.5 хувиар, шийдвэр магадлал, тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн 3.5 хувиар, шийдвэр магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.2 хувиар тус тус өсчээ.

Шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож, хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан нийт хэрэгт “ИХШШТХ-ийн 38.6-д заасан тохиолдолд нотлох баримтыг шүүх дутуу бүрдүүлж, хэргийг хянан шийдвэрлэсэн” үндэслэл 49 хэрэг буюу 48 хувийг, “Шүүх өөр хуулийг эсвэл хуулийг буруу тайлбарлаж хэрэглэсэн ба шийдвэрийг өөрчлөх боломжгүй” үндэслэл 33 хэрэг буюу 32.4 хувийг тус тус эзэлсэн байна.

в. Захиргааны хэрэг: Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхээс 2014 онд анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хэвээр үлдээж шийдвэрлэсэн магадлалын тоо нийт магадлалын 55 хувийг, өөрчлөлт оруулсан магадлал 20 хувийг, анхан шатны шүүхийн шийдвэрийг хүчингүй болгосон магадлал 25 хувийг тус тус эзэлж байна. Өмнөх онтой харьцуулбал өөрчлөлт оруулж шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 5.3 хувиар өссөн бол хэвээр үлдээж шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 3.9 хувиар, хүчингүй болгож шийдвэрлэсэн магадлалын эзлэх хэмжээ 4.5 хувиар тус тус буурсан үзүүлэлттэй байна.

Шүүхийн шийдвэрийг “нотлох баримтыг буруу үнэлсэн” гэх үндэслэлээр өөрчлөлт оруулсан нь 49 хувьтай буюу өмнөх онтой харьцуулбал 2.2 дахин өссөн байгаа бол “хууль буруу хэрэглэсэн” гэсэн үндэслэлээр өөрчлөлт оруулсан үндэслэл 51 хувьтай буюу өмнөх оноос 1.92 хувиар өссөн байна.

“Шүүх нотлох баримтыг дутуу бүрдүүлсэн” үндэслэлээр буцаах, шүүхэд дахин хэлэлцүүлэх тохиолдол өссөн нь захиргааны хэргийн шүүх ЗХХШТХ-д заасан “хэргийг хянан шийдвэрлэхэд ач холбогдол бүхий нотлох баримтыг цуглуулах, үнэлэх үүрэг”-ийг хангалтгүй гүйцэтгэж

байгаатай холбоотой гэж үзэхээр байна. Иймд захиргааны хэргийн шүүгчдийг нотлох баримтыг үнэлж, дүгнэх чадварыг дээшлүүлэх чиглэлээр сургалтанд түлхүү хамруулах шаардлагатай байна.

Хяналтын шатны шүүхийн шийдвэрээс үзвэл шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж, гомдлыг хангахгүй орхисон хэрэг 70.7 хувь, шийдвэр, магадлалд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан хэрэг 11.3 хувь, шийдвэр, магадлал тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн хэрэг 8.3 хувь, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэрэг 3 хувь, шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэрэг 6.7 хувийг тус тус эзэлж байна. Өмнөх онтой харьцуулбал давж заалдах шатны шүүхийн шийдвэр, магадлалыг хэвээр үлдээж гомдлыг хангахгүй орхисон хэргийн эзлэх хэмжээ 0.8 хувиар, шийдвэр, магадлалыг хүчингүй болгож хэргийг дахин хэлэлцүүлэхээр буцаасан хэргийн эзлэх хэмжээ 3.9 хувиар тус тус буурч, шийдвэр, магадлалд нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан хэргийн эзлэх хэмжээ 1.5 хувиар, шийдвэр, магадлал тогтоолыг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг хүчингүй болгож, шийдвэрийг хэвээр үлдээх буюу өөрчилсөн хэргийн эзлэх хэмжээ 1.8 хувиар, шийдвэр, магадлал, тогтоолыг хүчингүй болгож, нэхэмжлэлийг хэрэгсэхгүй болгосон хэргийн эзлэх хэмжээ 1.4 хувиар тус тус өссөн байна.

Шүүн таслах бусад ажиллагаа

Сэжигтнийг баривчлах арга хэмжээ: Улсын хэмжээнд 2014 онд Эрүүгийн хуулийн 58, 59 дүгээр зүйлд заасан үндэслэлээр шүүхэд нийт 869 сэжигтнийг баривчлах материал хүлээн авснаас 814 сэжигтнийг баривчлах зөвшөөрөл олгож, 55 сэжигтэнд баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан байна. Сэжигтнийг баривчлах тогтоол үйлдэж ирүүлсэн хүний тоог өмнөх онтой харьцуулбал 312 хүнээр буюу 26.4 хувиар, харин баривчлах зөвшөөрөл олгосон хүний тоо 240 хүнээр буюу 22.8 хувиар тус тус буурсан байна. Үүнээс баривчлах зөвшөөрөл олгосон насанд хүрээгүй этгээдийн тоо 17 хүнээр буюу 42.5 хувиар буурсан бол эмэгтэйчүүдийн тоо 5 хүнээр буюу 12.1 хувиар өсчээ.

Баривчлах зөвшөөрөл олгохоос татгалзсан хүний тоо өмнөх онтой харьцуулахад 72 хүнээр буюу 56.7 хувиар буурсан байна. Үүнд “гэмт хэрэг үйлдсэн гэх хангалттай баримтгүй” гэсэн үндэслэлээр татгалзсан хүний тоо 6 хүнээр буюу 42.9 хувиар буурсан, “цагдан хорих арга хэмжээ авах үндэслэлгүй” гэсэн үндэслэлээр сулласан хүний тоо 36 хүнээр буюу 58 хувиар буурсан зэрэг үзүүлэлтүүд нөлөөлсөн байна.

Цагдан хорих арга хэмжээ: Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 68 дугаар зүйлд заасны дагуу шүүхээс нийт 3721 хүнийг цагдан хорих зөвшөөрөл олгосноос 1815 хүн буюу 48.8 хувийг сэжигтнээр, 1906 хүн буюу 51.2 хувийг яллагдагчаар тус тус цагдан хорих зөвшөөрөл олгожээ. Улсын хэмжээнд 2014 онд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авсан хүний тоог өмнөх оны мөн үетэй харьцуулбал 111 хүнээр буюу 3.1 хувиар өссөн хэдий ч насанд хүрээгүй этгээдийг цагдан хорьсон тоо 26 хүнээр буюу 19.7 хувиар, эмэгтэйчүүдийн тоо 25 хүн буюу 16.6 хувиар тус тус буурсан нь “эерэг” үзүүлэлт гэж үзэж байна.

Цагдан хорих зөвшөөрөл олгосон үндэслэлээс 1512 буюу 42 хувийг “оргон зайлж болзошгүй”, 1441 буюу 40 хувийг “хүнд болон онц хүнд гэмт хэрэг үйлдсэн” гэсэн үндэслэл эзэлж байгаа нь цагдан хорих арга хэмжээ авсан үндэслэл дийлэнх хувийг эзэлж байна.

Хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан, ялаас чөлөөлсөн: Эрүүгийн хуулийн

ерөнхий ангийн 74, 75 дугаар зүйл, Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 333, 334 дүгээр зүйлд тус тус заасны дагуу 2014 онд шүүхэд нийт 2535 хүнд холбогдох тодорхойлолт, дүгнэлт ирүүлснээс 29 ялтныг өвчний учир хугацаанаас өмнө хорих ял эдлэхээс чөлөөлж, 1762 ялтныг эдлээгүй үлдсэн хорих ялаас нь тэнсэн суллаж, 627 ялтны хорих ял эдлэх дэглэмийг бууруулж, 86 ялтны дэглэмийг хүндрүүлж шийдвэрлэжээ.

Өнгөрсөн онтой харьцуулбал эрх бүхий байгууллагаас тодорхойлолт, дүгнэлт үйлдэж ирүүлсэн хүний тоо 38 хүнээр буюу 1.5 хувиар өссөн дүнтэй байна. Өвчний учир хугацааны өмнө хорих ял эдлэхээс чөлөөлсөн ялтны тоо 4 хүнээр буюу 12.1 хувиар буурсан бол хорих ял эдлэхээс хугацааны өмнө тэнсэн сулласан хүний тоо 135 хүнээр буюу 8.3 хувиар, хорих ял эдлэх дэглэмийг бууруулсан ялтны тоо 57 хүнээр буюу 10 хувиар тус тус өсчээ.

Захиргааны зөрчлийг хянан шийдвэрлэсэн тухай: 2014 онд улсын хэмжээнд шүүхэд нийт 18859 захиргааны зөрчил бүртгэгдсэнээс 18611 зөрчилд захиргааны хариуцлага ногдуулж, 248 тохиолдолд захиргааны зөрчил ногдуулахаас татгалзаж буцаажээ. Өнгөрсөн онтой харьцуулбал бүртгэгдсэн захиргааны зөрчлийн тоо 12.8 хувиар өссөн бол захиргааны хариуцлага хүлээлгэхээс татгалзсан тохиолдол 0.8 хувиар буурсан байна.

Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа: Иргэд, хуулийн этгээд 2014 онд шүүх дэх эвлэрүүлэн зуучлалаар 6143 өргөдөл гаргаснаас 5122 маргааныг эвлэрүүлэн зуучлагч нар шийдвэрлэсэн бөгөөд үүнээс 2847 маргаан буюу 55.6 хувьд нь эвлэрэл амжилттай болсон бол 2275 маргаан буюу 44.4 хувьд нь эвлэрэл амжилтгүй болжээ. Эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны хураамжаар улсын төсөвт 105 сая 401 мянга 268 төгрөгийг улсын тэмдэгтийн хураамж байдлаар төвлөрүүлсэн байна.

Шүүхийн үйлчилгээ: Торгох захиргааны хариуцлагын арга хэмжээ авсан хүний тоо өссөнтэй холбоотойгоор 2014 онд нийт торгуулийн хэмжээ 2 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх 30848 нэхэмжлэлийн 6 тэрбум 608 сая 687 мянга 715 төгрөг, давж заалдах шатны шүүхийн 1452 нэхэмжлэлийн 296 сая 667 мянга 136 төгрөг, хяналтын шатны шүүхийн 590 нэхэмжлэлийн 233 сая 211 мянга 790 төгрөгийг төрийн санд оруулсан бол захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх 1241 нэхэмжлэлийн 87 сая 118 мянга 200 төгрөг, давж заалдах шатны шүүхийн 292 нэхэмжлэлийн 20 сая 498 мянга 400 төгрөг, хяналтын шатны 160 нэхэмжлэлийн 11 сая 232 мянган төгрөгийг төрийн санд оруулсан байна.

8.2. Шүүгчийн хэргийн ачаалал

Сум дундын шүүх: Шүүгчийн хэргийн ачааллыг тооцохдоо тухайн шүүхийн хянан шийдвэрлэсэн нийт хэргийг шүүгчийн тоонд харьцуулж гаргасан бөгөөд 2014 онд Сум дундын 29 шүүхэд нийт 152 шүүгч ажилласан байна. Сум дундын шүүхийн хувьд 2014 онд нэг шүүгчид дунджаар 131 хэрэг ногдож байгаа бол Сум дундын 24 дүгээр шүүхэд (Увс аймаг) нэг шүүгчид 232 хэрэг, Сум дундын 27 дугаар шүүхэд (Хөвсгөл) нэг шүүгчид 176 хэрэг, Сум дундын 25 (Ховд, Жаргалант сум) болон 3 дугаар (Баянхонгор) шүүхэд нэг шүүгч 174 хэрэг шийдвэрлэсэн нь дунджаас харьцангуй их ачаалалтай байсан байна. Харин Сум дундын 16 (Өмнөговь, Ханбогд сум) дугаар шүүхэд нэг шүүгч 52 хэрэг, Сум дундын 6 дугаар (Говьсүмбэр) шүүхэд 65 хэрэг, 22 дугаар (Сэлэнгэ, Сайхан сум) шүүхэд 67 хэрэг, 29 дүгээр шүүхэд 71 хэрэг шийдвэрлэсэн нь дунджаас харьцангуй бага байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 8.1

Шүүгчийн хэргийн ачаалал (Сумд дундын шүүх)

Д/д	Шүүх	Эрүүгийн хэрэг	Иргэний хэрэг	Нийт хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэргийн тоо
1	Сум дундын 1 дүгээр шүүх	151	765	916	6	153
2	Сум дундын 2 дугаар шүүх	76	735	811	6	135
3	Сум дундын 3 дугаар шүүх	195	675	870	5	174
4	Сум дундын 4 дүгээр шүүх	116	633	749	5	150
5	Сум дундын 5 дугаар шүүх	63	430	493	5	99
6	Сум дундын 6 дугаар шүүх	46	215	261	4	65
7	Сум дундын 7 дугаар шүүх	254	1380	1634	10	163
8	Сум дундын 8 дугаар шүүх	99	488	587	4	147
9	Сум дундын 9 дүгээр шүүх	97	257	354	3	118
10	Сум дундын 10 дугаар шүүх	221	1004	1225	9	136
11	Сум дундын 11 дүгээр шүүх	88	365	453	4	113
12	Сум дундын 12 дугаар шүүх	59	569	628	5	126
13	Сум дундын 13 дугаар шүүх	32	318	350	4	88
14	Сум дундын 14 дүгээр шүүх	220	1152	1372	8	172
15	Сум дундын 15 дугаар шүүх	84	491	575	5	115
16	Сум дундын 16 дугаар шүүх	89	119	208	4	52
17	Сум дундын 17 дугаар шүүх	114	674	788	5	158
18	Сум дундын 18 дугаар шүүх	60	389	449	3	150
19	Сум дундын 19 дүгээр шүүх	133	503	636	5	127
20	Сум дундын 20 дугаар шүүх	134	669	803	6	134
21	Сум дундын 21 дүгээр шүүх	146	364	510	3	170
22	Сум дундын 22 дугаар шүүх	69	200	269	4	67
23	Сум дундын 23 дугаар шүүх	168	533	701	9	78
24	Сум дундын 24 дүгээр шүүх	113	815	928	4	232
25	Сум дундын 25 дугаар шүүх	62	633	695	4	174
26	Сум дундын 26 дугаар шүүх	15	290	305	4	76
27	Сум дундын 27 дугаар шүүх	226	1179	1405	8	176
28	Сум дундын 28 дугаар шүүх	135	563	698	6	116
29	Сум дундын 29 дүгээр шүүх	32	253	285	4	71
	Нийт	3297	16661	19958	152	131

Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх: Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхүүдэд нийт 53 шүүгч ажиллаж байна. Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн хувьд 2014 онд нэг шүүгчид дунджаар 58 хэрэг ногдож байна. Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн 1 болон 2 дугаар шүүхийн шүүгчийн хэргийн ачаалал харьцангуй их байна.

Хүснэгт 8.2

Шүүгчийн хэргийн ачаалал (Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүх)

Д/д	Шүүх	Эрүүгийн хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэргийн тоо
1	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх	1344	21	64
2	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх	1488	24	62
3	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх	108	4	27
4	Дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх	138	4	34.5
	Нийт	3078	53	58.1

Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх: Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүдэд нийт 65 шүүгч ажиллаж байна. Эдгээр шүүхэд 2014 онд нэг шүүгчид 267 хэрэг ногдож байна. Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүхүүдэд шүүгчийн хэргийн ачаалал харьцангуй жигд байгаа бол Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүхийн хэргийн ачаалал харьцангуй бага байна.

Хүснэгт 8.3**Шүүгчийн хэргийн ачаалал**
(Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны шүүх)

Д/д	Шүүх	Иргэний хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэргийн тоо
1	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх	8005	28	286
2	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх	7869	29	271
3	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх	600	4	150
4	Дүүргийн Иргэний хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх	861	4	215
	Нийт	17335	65	267

Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх: Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүхэд нийт 71 шүүгч ажиллаж байгаа бөгөөд 2014 онд нэг шүүгчид 17 хэрэг ногдож байна. Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар (Улаанбаатар) шүүхэд нэг шүүгчид 58 хэрэг ногдож байгаа нь дунджаас 3 дахин их хэрэг хянан шийдвэрлэсэн байна. Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр (Архангай) шүүхэд 23 хэрэг ногдож байгаа нь захиргааны хэргийн орон нутгийн шүүхүүдээс хамгийн өндөр нь байгаа бол Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар (Өмнөговь) шүүхэд 3 хэрэг хянан шийдвэрлэж байгаа нь хамгийн бага байна.

Хүснэгт 8.4**Шүүгчийн хэргийн ачаалал**
(Захиргааны хэргийн анхан шатны шүүх)

Д/д	Шүүх	Захиргааны хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэрэг
1	Захиргааны хэргийн анхан шатны 1 дүгээр шүүх	46	2	23.0
2	Захиргааны хэргийн анхан шатны 2 дугаар шүүх	39	3	13.0
3	Захиргааны хэргийн анхан шатны 3 дугаар шүүх	28	3	9.3
4	Захиргааны хэргийн анхан шатны 4 дүгээр шүүх	35	3	11.6
5	Захиргааны хэргийн анхан шатны 5 дугаар шүүх	10	3	3.3
6	Захиргааны хэргийн анхан шатны 6 дугаар шүүх	66	5	13.2
7	Захиргааны хэргийн анхан шатны 7 дугаар шүүх	18	3	6.0
8	Захиргааны хэргийн анхан шатны 8 дугаар шүүх	26	3	8.6
9	Захиргааны хэргийн анхан шатны 9 дүгээр шүүх	12	3	4.0
10	Захиргааны хэргийн анхан шатны 10 дугаар шүүх	22	3	7.3
11	Захиргааны хэргийн анхан шатны 11 дүгээр шүүх	46	5	9.2
12	Захиргааны хэргийн анхан шатны 12 дугаар шүүх	8	3	2.6
13	Захиргааны хэргийн анхан шатны 13 дугаар шүүх	38	3	12.6
14	Захиргааны хэргийн анхан шатны 14 дүгээр шүүх	13	3	4.3
15	Захиргааны хэргийн анхан шатны 15 дугаар шүүх	24	3	8.0
16	Захиргааны хэргийн анхан шатны 16 дугаар шүүх	36	3	12.0
17	Захиргааны хэргийн анхан шатны 17 дугаар шүүх	33	3	11.0
18	Захиргааны хэргийн анхан шатны 18 дугаар шүүх	29	3	9.6
19	Захиргааны хэргийн анхан шатны 19 дүгээр шүүх	24	3	8.0
20	Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүх	634	11	57.6
	Нийт	1187	71	16.7

Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүхэд нийт 10 шүүгч ажиллаж байна. Захиргааны хэргийн давж заалдах шатны шүүх 2014 онд нийт 883 хэргийг хянан шийдвэрлэсэн бөгөөд нэг шүүгчид дунджаар 88.3 хэрэг ногдож байна.

Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн ачаалал: Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 шүүхэд нийт 51 шүүгч ажиллаж байна. Улсын хэмжээнд Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хэргийн ачаалал улсын хэмжээнд нэг шүүгчид дунджаар 42 хэрэг ногдож байна. Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх дунджаас 2 дахин их хэрэг шийдвэрлэж байгаа нь хамгийн өндөр байгаа бол Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 5, 8 дугаар шүүх 12-13 хэрэг хянан шийдвэрлэсэн нь хамгийн бага юм.

Хүснэгт 8.5

Шүүгчийн ажлын ачаалал (Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны шүүх)

Д/д	Шүүх	Эрүүгийн хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэрэг
1	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүх	185	6	31
2	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүх	87	4	22
3	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүх	96	4	24
4	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүх	174	4	44
5	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх	37	3	12
6	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүх	117	4	29
7	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүх	135	3	45
8	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүх	51	4	13
9	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх	150	5	30
10	Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүх	1129	14	81
	Нийт	2161	51	42

Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хэргийн ачаалал: Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 шүүхэд нийт 48 шүүгч ажиллаж байна. Улсын хэмжээнд Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүхийн хэргийн ачаалал нэг шүүгчид дунджаар 41 хэрэг байна. Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн нэг шүүгчид 102 хэрэг ногдож байгаа нь их ачаалалтайг, Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүхэд нэг шүүгч 8 хэрэг шийдвэрлэж байгаа нь ачаалал харьцангуй бага байгааг харуулж байна.

Хүснэгт 8.6

Шүүгчийн ажлын ачаалал (Иргэний хэргийн давж заалдах шатны шүүх)

Д/д	Шүүх	Иргэний хэрэг	Шүүгчдийн тоо	Нэг шүүгчид ногдох хэрэг
1	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 1 дүгээр шүүх	57	5	11
2	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 2 дугаар шүүх	41	3	14
3	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 3 дугаар шүүх	40	4	10
4	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 4 дүгээр шүүх	64	4	16
5	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 5 дугаар шүүх	44	3	15
6	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 6 дугаар шүүх	147	4	37
7	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 7 дугаар шүүх	146	4	37
8	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 8 дугаар шүүх	30	4	8
9	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 9 дүгээр шүүх	165	5	33
10	Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дүгээр шүүх	1228	12	102
	Нийт	1962	48	41

ЕС. ҮНЭЛГЭЭ, МОНИТОРИНГ

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн Гүйцэтгэх нарийн бичгийн даргын 2015 оны 01 дүгээр сарын 14-ний өдрийн 17 дугаар тушаалаар байгуулагдсан Шүүн таслах ажиллагааны 2014 оны бүтэн жилийн нэгдсэн тайлан, мэдээнд дүн шинжилгээ, мониторинг хийх үүрэг бүхий ажлын хэсэг 2015 оны 01 дүгээр сарын 15, 16, 19-ний өдрүүдэд ажиллаж дараах дүгнэлтийг гаргалаа.

1. 2014 оны иргэн, эрүү, захиргааны хэргийн шүүн таслах ажиллагааны бүтэн статистик мэдээ үнэн зөв нэгтгэгдсэн байна.
2. Шүүхийн нэгдсэн мэдээ, тайланг нэгтгэж, шүүн таслах ажиллагааны тайланг бичихдээ олон нийтийг уншихад ойлгомжтой байлгах үүднээс утгын давхардал, үгийн сонголтыг анхаарвал зохино.
3. Шүүхүүдээс ирж байгаа мэдээ тайланг тоон утгаар нь шалгахдаа зүйл анги тус бүрийг хамт шалгах нь алдаа гаргахаас урьдчилан сэргийлнэ.
4. Тайланг бичихдээ өмнө гаргаж байсан тайлангийн хэв маягыг баримтлахын зэрэгцээ шинэ төрлийн гэмт хэрэг болон өсөж буурч байгаа үзүүлэлтүүдийн харилцан хамаарал, хууль тогтоомжийн өөрчлөлт зэргийг харгалзан үзсэнээр шүүн таслах ажиллагааны ач холбогдолтой үйл баримтад дүгнэлт өгөх боломжтой болно.

АЖЛЫН ХЭСГИЙН

Ахлагч:	Ч.Ичинхорлоо /Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, Хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын хэлтсийн дарга/
Нарийн бичгийн дарга:	М.Цэдэвсүрэн /Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, Шүүхийн хэргийн хөдөлгөөний удирдлагын бодлого хариуцсан референт/
Гишүүд:	Ш.Одгэрэл /Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, Хэргийн хөдөлгөөн хариуцсан ахлах референт/ Л.Нямсүрэн / Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн ажлын алба, Хууль зүйн асуудал хариуцсан референт/ Д.Оюунчимэг /Улсын дээд шүүхийн хэвлэл мэдээлэл олон нийттэй харилцах хэлтсийн шинжээч/ А.Дуламсүрэн /Эрүүгийн хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн мэдээлэл лавлагааны мэргэжилтэн/ Г.Энхтунгалаг /Иргэний хэргийн давж заалдах шатны 10 дугаар шүүхийн шүүгчийн туслах/ Б.Уранзаяа /Захиргааны хэргийн анхан шатны 20 дугаар шүүхийн зохион байгуулалт хариусан мэргэжилтэн/

[illegible]